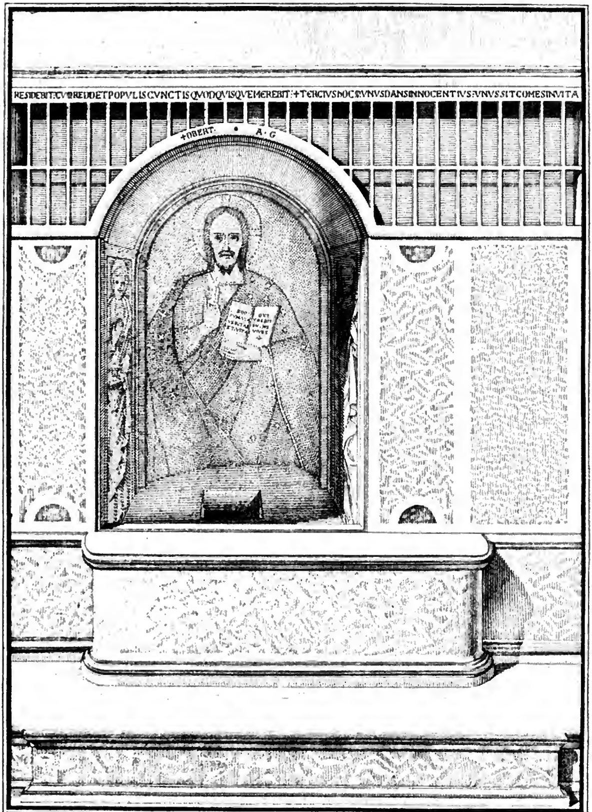

VETVSTISSIMA . BEATI . PETRI . VATICANA . CONFESSIO

And. Vici del. *Alex. [illegible] sculp.*

VATICANA CONFESSIO
BEATI PETRI
PRINCIPIS APOSTOLORUM

CHRONOLOGICIS TAM VETERUM QUAM RECENTIORUM
SCRIPTORUM TESTIMONIIS

INLUSTRATA

OPERA ET STUDIO

STEPHANI BORGIAE

SACRAE CONGR. DE PROPAGANDA FIDE
A SECRETIS

O ROMA FELIX QVÆ DVORVM PRINCIPVM ES CONSECRATA GLORIOSO SANGVINE.
HORVM CRVORE PVRPVRATA CETERAS EXCELLIS ORBIS VNA PVLCHRITVDINES.

ROMAE MDCCLXXVI

EX TYPOGRAPHIA SAC. CONGR. DE PROP. FIDE
PRAESIDUM FACULTATE

PIO VI

OPTIMO MAXIMOQ. PONTIFICI

QVI

B. PETRI CAELESTIS REGNI CLAVIGERI

PATRONIQ. SVI AB ADOLESCENTIA

GLORIOSISSIMVM SEPVLCRVM

EXEMPLO IN TANTA CVRARVM MOLE

ADMIRANDO

INTIMO SINCERAE DEVOTIONIS ADFECTV

QVOTIDIANA FERVIDAQ. ORATIONE

COLERE VENERARI NON DESINIT

STEPHANVS BORGIA

SACRAE CONGR. DE PROPAGANDA FIDE

A SECRETIS

EGREGIA QVAE SVPERSVNT

INDVBIAQ. TESTIMONIA

PER SAECVLORVM SERIEM DIGESTA

DE SACRO PRINCIPIS APOSTOLORVM CORPORE

IBIDEM CELEBRI MEMORIA REQVIESCENTE

QVO GREGIS DOMINICI

ERGA TAM INSIGNE SACRARIVM

ET PONTIFICIAE AVCTORITATIS MONVMENTVM

CONDIGNAE REVERENTIAE OBSEQVIA

EXCITENTVR FOVEANTVR

D

PRAEFATIO.

TEmplum Vaticanum, quod forma insigni, amplissimaque nunc cernimus Deo O. M. erectum in honorem Principis Apostolorum, nulla re magis celebre, frequentatumque omni aevo fuit, quam ipsius D. Petri sepulcro. Huic fidelium pietas a primis Religionis nostrae incunabulis praecipuum semper cultum, magnamque exhibuit venerationem, quidquid Haeretici blaterent, quorum temeritas eo usque processit, ut Romae nec Petrum umquam fuisse, nec ibi martyrium consummasse in vulgus jactare non dubitaverint (a). *Sed ut Inferi portae ad-*

(a) Inter illos, qui in controversiam revocarunt, fueritne Romae aliquando Petrus, primus videtur Marsilius Patavinus exstitisse, qui venalem pro Ludovico Bavaro exercens calamum, ac Iohannis de Ianduno Gandavensis, & Perusinae Academiae Professoris opera adiutus, librum ipsi Ludovico nuncupatum, & *Defensorem pacis* inscriptum consarcinavit, ubi ceteros inter errores hunc addidit, nimirum Paulum Romae Episcopum, non Petrum videri, eo scilicet innixus fundamento, quod S. Lucas biennio Paulum in urbe Roma versatum affirmet, Petrum vero ibi consedisse nusquam meminerit. Marsilium, ac Iohannem de Ianduno Iohannes XXII. damnavit (Rayn. an. 1327. n. 27.) Post Marsilium vero tam turpe, impudensque mendacium asserere ausus est nemo ante Udalricum Velenum Lutheranum hominem, qui saeculo ineunte XVI. librum hac ipsa de re publicum fecit, in quo XVIII., ut vocat, *Persuasionibus* evincere conatur, Apostolorum Principem Romae numquam fuisse, sed Hierosolymis martyrii palmam consecutum. Eisdem fere temporibus Iohannes etiam Aventinus, qui licet orthodoxus orthodoxas vero minus habuit sententias, in *lib. 2. Annalium Boiorum* non bene de Romano S. Petri itinere sensit. Eas illico opiniones, ac mendacissimas praesertim Veleni *Persuasiones* ambabus, ut aiunt, ulnis amplexi sunt, tum Calvinistae, tum

adversus Ecclesiam super eo fundatam a Christo Domino nil quicquam possunt; aut ullo umquam tempore poterunt, ita haec mentiendi impudentia a doctis viris adeo explosa iam fuit, ac difflata (*a*), *ut nemo hominum, nisi plane sit vecors, huiusmodi opinionem, seu potius fabulam tueri audeat. Nam Petri adventus Romam, eiusque Passio illustris tot veterum auctoritatibus, ac monumentis liquet, ut ipsos pudeat Heterodoxos* (*b*) *hanc futilem, stultamque Romanae Cathedrae litem intendere.*

Ve-

(*a*) Non defuere inter Catholicos Scriptores, qui ad vindicandum contra Haereticos S. Petri adventum in Urbem, tum ad Romanum ipsius Episcopatum, martyriumque evincendum calamos obiecerunt suos; inter quos Gregorius Cardinalis Cortesius est facile princeps, utpote qui prior exstitit, qui fallacem haeretici Udalrici Veleni libellum doctissimo libro retunderet, quem librum Hadriano VI. ann. 1522. detulit. Longa propemodum Catholicorum omnium Scriptorum est series, qui post Cortesium invicte de eodem argumento egerunt, quorum proinde multitudine ne obruamur, satis videtur fore, si, postquam primum indicavimus, novissimum modo afferamus, qui ex professo de re ipsa disseruit. Eiusmodi est Petrus Franciscus Fogginius, qui disertissimum Benedicto XIV. obtulit librum ea fronte: *De Romano D. Petri itinere, & Episcopatu, eiusque antiquissimis imaginibus Exercitationes Historico-Criticae. Florentiae* 1741.

(*b*) Nec inter Haereticos desunt, qui Petrum Romae commoratum esse luculenter affirmant, tum Lutherani, tum etiam aliarum recentiorum haeresum sectatores, in quo quidem insignis est, atque admiratione digna Iohannis Calvini discrepantia, qui cum in *Institutionum lib.*4. *cap.*6. *n.* 15. propter *Scriptorum consensionem* ultro concessit, Petrum Romae decessisse, postmodum in Commentariis ad ipsius Petri epistolam asserere non dubitavit, illud iam plane constare, quod procul ab Italia Petrus mortem oppetierit. Diuturnum sane foret universa persequi, omnesque ex Haereticis memorare, quorum curae fuit Romanum iter S. Petri temere aggredi, eiusque Episcopatum lacessere. Satis sit nominare Ioh. Functium *in Chronico lib.*5., Baleum *in Actis Romanor. Pontif.*, Lucam Osiandrum *in epitome hist. Eccles. centur.*1. *lib.*2. *cap.*41., Henricum Ottium *in examine Historico-Theologico in Annal. Baronii*, Claudium Salmasium *in Apparatu ad lib. de primatu Papae*, Illyricum *de primatu Papae*, Fridericum Spanhemium *in Dissert. de temere credita Petri in Urbem Romam profectione*, Ioachimum Langium *in hist. Eccles.*, aliosque non paucos.

Verum Scriptores nostri, qui operam egregie in eo posuerunt, ut haec hostium deliramenta refellerent, nihil fere de Petri sepulcro, deque perpetuo saeculorum consensu, quod sacrum eius corpus in Vaticana quiescat basilica, scriptis tradere, ac documentis asserere sunt conati. Hinc mihi polliceor aequo, benignoque Lectori haud ingratum fore, si rem totam absolvam, demonstremque evidentius, mortales beatissimi Apostoli exuvias non alibi huc usque, quam in templo Vaticano custoditas, pioque gentium obsequio celebratas fuisse. Ut vero apte, ac distincte huiusmodi assertio, demonstratioque procedat, eam scribendi rationem instituam, ut primo saeculo D. Petri martyrium, secundo ceterisque deinde secutis, eius corporis in Vaticano exsistentiam certa veterum, coaevorumque Scriptorum auctoritate confirmem. Chronologicae huic narrationi finem cum saeculo XV. imponam, quod tempora posteriora tanta iam in luce versentur, ut supervacaneum omnino sit ultra sermonem extendere, quam argumenti necessitas postulat.

Omnia, quae ad nostram rem facerent Scriptorum etiam veterum testimonia congerere nolumus, tum quia longum, ac molestum forsan id esset, tum quia propositum hoc nobis est, ut eas tantum auctoritates in aciem educamus, quae firmo stent robore,

mant; cuiusmodi sunt Guilielmus Cave *in Hist. Litterar.*, Hammondus *in Diss. 5. de Episc & Presbyter.*, Ioh. Pearsonius *in Comment. in Petri epist. 1.*, Usserius *in Annalib.*, Ioseph Scaliger *in not. ad Chron. Eusebii, & in Op. de emendat. tempor.*, Blondellus *de Primatu*, Patricius Iunius *in not. ad ep. S. Clementis*, Ioh. Pappius, Ioh. Clericus, & Thomas Ittigius *in Histor. Eccl.*, Balthasar Bebelius, & Samuel Basnagius *in Antiquitat. Ecclesi.*, Isaacus Nevvtonus *in Observat. in Apocalypsim cap. 1.*, Baraterius *in Diss. de serie, & successione primor. Pontif.*, Nicolaus Vedelius, aliique, qui in S. Ignatii Antiocheni Episcopi, & Martyris epistolas conscripserunt. Recentiores Haeretici fatentur quidem Romam petiisse Petrum, sed plane negant, Romanam Ecclesiam a Petro esse constitutam, neque proprie Romae Episcopum eum fuisse; quod Guilielmus Cave revocari posse in dubium arbitratur, & diserte negant Vedelius, Bebelius, Ittigius, Basnagius, ceterique fere omnes Heterodoxi.

re, nec ullo possint adversariorum impulsu dimoveri. Quare nec ipso Libro Pontificali, *quamquam plurimi aestimari debeat, utpote quem Anastasius Bibliothecarius saeculo nono e vetustis Ecclesiae Romanae documentis concinnavit, nisi post primos saeculorum decursus utemur, ne severioris criticae regulis reclamantibus ea, quae longe sunt antiquiora testimonio auctoris minime aequalis, statuamus. Nec minori religione eas omnes auctoritates omittemus, quae desumi possent e vocibus* Limina, *seu* Vestigia S. Petri *apud vetustos Scriptores non raro occurrentibus, idemque prorsus faciemus quoad* S. Petri Confessionem, *nisi e sermonis contextu appareat Apostoli sepulcrum eo vocabulo indigitari, idque ut arbitror optimo iure; nam voces* Limina, Vestigia *nihil prorsus attinent ad sepulcri exsistentiam, &* Confessionis *expressio non id semper significat, quod nos probare contendimus.*

Institutum hoc nostrum ea diligentia prosequemur ac fide, quam historia omnis, praesertim sacra, maximam peculiaremque requirit. Quo posito, ingenue statim fateri non omittimus, quod licet polliciti simus per chronologicam temporum seriem ostendere perpetuam Clavigeri Caelorum in Vaticano mansionem, aliquando tamen contigit, ut inde in Catacumbas transiret. Translationis huiusce veritas, quae non multo post fieri debuit, quam certaminis lauream adeptus est, negari, ut puto, aut a quoquam infirmari non potest, cum antiqua monumenta testentur Principis Apostolorum corpus simulque alterum Coapostoli Pauli in Catacumbis aliquandiu occultata, & illinc ad pristinas sedes deinde reducta fuisse. Primus quidem omnium, qui rem hanc memoriae tradiderunt, S. Damasus fuit, quem omnes norunt Ecclesiae Romanae culmen ab anno 366. ad annum 384. tenuisse. Is enim cum locum posteris vellet notum facere, quo SS. Petri, & Pauli corpora iacuisse constabat, in Catacumbis hos versus incribi curavit (a).

Hic

(*a*) Eos versus ex Mss. Baronius ad an. 284. num. 23., Gruterus pag. 1172. num. 12., Mabillonius tom. 4. Vet. Analect. pag. 504., Editor Opusculor. S. Damasi, Carmin. IX. pag. 226. Romae 1754. aliique protulere.

Hic habitasse prius Sanctos cognoscere debes,
Nomina quisque Petri pariter Paulique requiris.
Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur,
Sanguinis ob meritum Christumque per astra sequuti,
Aeterios petiere sinus & regna piorum.
Roma suos potius meruit defendere cives.
Haec Damasus vestras referat nova sidera laudes.

Damasi auctoritati concinit S. Gregorius Magnus, qui saeculo sexto in finem vergente solium Pontificium ascendit, vitaque excessit anno 604. En ipsius verba ad Constantinam Augustam (a): De corporibus vero Beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum? dum constat, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora, sicuti civium (b) suorum repeterent. Quae ducta usque ad secundum Urbis milliarium, usque ad locum, qui dicitur ad Catacumbas collocata sunt. Sed dum ex deinde levare, omnis eorum multitudo conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit, atque dispersit, ut talia denuo nullatenus attentare praesumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levarunt, & in locis ubi nunc condita sunt, posuerunt. *Ex duobus his testimoniis non minus occasio translationis, quam tempus colligitur non longe ab eo remotum, quo Petrus, & Paulus martyrium sunt passi, praetereaque repositio corporum, quae inde consecuta est in prioribus locis, nempe in Vaticano, ac via Ostiensi. Et quamquam neque ex Damaso, neque ex Gregorio tempus appareat, quo facta haec est repositio; tamen cum certa, atque explorata res sit; quod ante finem secundi saeculi, ut in monumen-*

(a) Lib. 4. epist. 30. Indict. XII., idest. an. 594.

(b) *Civium* nomine aevum Gregorianum *populares* intelligebat, ex quo colligitur istos Apostolorum corporum raptores fuisse Iudaeos Christianos. Quumque omni tempore urbs referta Iudaeis fuerit, facile cum Iudaeis incolis conspirare Iudaei advenae in latrocinium potuerunt.

torum ſerie patebit , Apoſtolorum corpora ſuis iam locis reſtituta fidelium veneratione colerentur , neceſſario concludi debet eo ipſo ſaeculo ad ſuas proprias ſedes e Catacumbis rediiſſe . Manifeſto etiam ex recitatis eorumdem Pontificum verbis apparet , quod ipſis non ſecus doctrina , quam vitae ſanctitate fulgentibus una haec tantum translatio nota fuit . Quamobrem fit , ut aliam admittere nequaquam poſſimus ſaeculo tertio factam , non quidem populi Orientalis opera , ſed metu Pontificum Romanorum , qui ſacra pignora in Catacumbas periculo territi Elagabali furentis detulerint , unde mox fertur in Vaticanum , viamque Oſtienſem revocata fuiſſe , curante S. Cornelio , vel Sixto II. Pontifice . Et revera ſecunda haec translatio duabus tantum innititur auctoritatibus , nempe Libri Pontificalis in vita S. Cornelii Papae , & Calendarii Bucheriani (*a*), *quod non ante ſcriptum videtur , quam tempore Liberii Pontificis , vel circa medietatem ſaeculi quarti . Liber Pontificalis editus a Iohanne Vignolio haec habet* (*b*) : Hic [*S. Cornelius*] temporibus ſuis , rogatus a quadam matrona nomine Lucina , corpora Apoſtolorum Petri , & Pauli de catacumbis levavit noctu ; prius quidem corpus B. Pauli accepit beata Lucina , & poſuit in praedio ſuo via Oſtienſe iuxta locum ubi decollatus eſt : Beati vero Petri corpus accepit B. Cornelius Epiſcopus , & poſuit iuxta locum , ubi crucifixus eſt , inter corpora ſanctorum epiſcoporum in templo Apollinis in monte Aurelio in Vaticano palatii Neroniani III. Kal. Iulias . *In Calendario autem Bucheriano , quod etiam penes Ruinartum* (*c*) , *& Franciſcum Blanchinium* (*d*) *legi poteſt , haec pauca notata viſuntur* : III. Kal. Iul. Petri in Catacumbas , & Pauli Oſtienſe , Tuſco & Baſſo Coſs. *His verbis annum 258. ſignari , quo Tuſcus , & Baſſus Conſules fuerunt , manifeſta res eſt . Adden-*

(*a*) De Doctr. Tempor. pag. 268 Antuerpiae 1634.

(*b*) Tom. 1. pag. 48. & ſeq. Romae 1724.

(*c*) Acta. MM. pag. 541. Veronae 1731.

(*d*) Tom. 2. Anaſtaſii in Prolegom. pag. 9.

dendus supra relatis auctoritatibus postremo est Laterculus Polemii Silvii ad Eucherium Episcopum anno scriptus 448. (*a*), *in quo haec sunt* : VIII. Kal. Mar. Depositio S. Petri, & Pauli. *Videndum nunc est, cuius ponderis haec sint fundamenta ad secundam corporum Petri, & Pauli translationem, de qua nunc agitur, statuendam.*

Ac primo nihili prorsus censenda est Polemii Silvii auctoritas, cum vox Depositio *nec tempus translationis designet, nec ea minus recte ad primam, quam ad secundam referri possit. Nam quis neget eam hic intelligi debere, quae SS. Damaso, & Gregorio narrantibus, in Catacumbas, aut alteram potius, quae retro e Catacumbis in Vaticanum, & viam Ostiensem facta fuit, quod etiam vero est similius, quia Orientales nonnisi occulte SS. Apostolorum corpora auferre, & in Catacumbis deponere potuerunt? Dubium praeterea non minimum ingerit, quid sibi velit ea* Depositio *S. Petri, & Pauli, cum Calendarium Bucherianum, quod Silvii Laterculo haud paulo est antiquius, nullam eo die translationis, sed Cathedrae S. Petri mentionem habeat* : VIII. Kal. Mart. Natale Petri de Cathedra.

Laterculi documento reiecto, supersunt auctoritates e Libro Pontificali, & Calendario desumptae. Verum hae quoque, ut licet cuique animadvertere, parum, aut nihil inter se conveniunt. siquidem Liber Pontificalis corporum translationem e Catacumbis in Vaticanum, & viam Ostiensem factam describit sub S. Cornelio, qui Pontificatum tenuit ab anno 251. *ad annum* 252.; *Calendarium vero nihil habet omnino de translatione, sed memoriam solummodo indicat S. Petri* in Catacumbas, & *S. Pauli* Ostiense, *adiectis Consulum Tusci, & Bassi nominibus, qui munus hoc gesserunt*

(*a*) In eodem Laterculo apud Ioh. Bollandum in Praefat. to. I. Ian Act. SS. pag. 44., tempus quo scriptus fuit, sic designatur: *D. N. Theodosius praesens Augustus, D. N. Placidius Valentinianus, sub quibus Iohannes extinctus est, & a quibus eum DD. matre Placidia, uxore Eudoxia augustis, nunc imperium possidetur; quod Postumiano, & Zenone viris clarissimis adnotavi* : idest anno 448.

ſerunt anno 258., *quo Sixtus II. Romanam regebat Eccleſiam. Bucherius, qui primus Calendarium hoc emiſit in lucem, de Conſulibus hiſce in margine ſic adnotatum reliquit:* Neſcio, quid hic ſibi velint hi Conſules, forte aliunde luxati.

Ad varia haec monumenta inter ſe concilianda eruditi homines permulta ſcripſerunt, quae in unum collecta videri poſſunt tum Petri Moretti (a) *ſtudio, ubi diſputat* de Translatione corporum SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli ad Catacumbas, *tum Ioſephi Blanchini diligentia in Opere inſcripto* Demonſtratio Hiſtoriae Eccleſiaſticae quadripartitae (b). *Nos ut aliorum opiniones excutere hic nolumus, ita fas eſſe arbitramur, quid ipſi ſentiamus in medium proferre. Primum igitur translatio corporum Petri, & Pauli ad Catacumbas, quam S. Calliſto Pontifici tribuunt, nullum habet a vetuſtate teſtimonium, ſed aliquam tantum coniecturae vim ſumit ex iis, quae in vita Elagabali Caeſaris narrat Lampridius* (c): Ubi primum ingreſſus eſt Urbem, omiſſis iis, quae in provincia gerebantur, Heliogabalum (ideſt Idolum cognomine ſuum) in Palatino monte iuxta aedes Imperatorias conſecravit, eiuſque templum fecit, ſtudens & Matris typum, & Veſtae ignem, & Palladium, & Ancilia, & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum, & id agens, ne quis Romae Deus, niſi Heliogabalus coleretur. Dicebat praeterea Iudaeorum & Samaritanorum religiones, & Chriſtianam devotionem illuc transferendam, ut omnium culturarum ſecretum Heliogabali ſacerdotium teneret . . . . Fertur in Euripis vino plenis Circenſes exhibuiſſe, pallia de oenanthio fudiſſe, & Elephantorum quadrigas in Vaticano agitaſſe, dirutis ſepulcris, quae obſiſtebant, iunxiſſe etiam camelos quaternos ad currus in Circo &c. *Hanc Elagabali inſaniam in eo ma-*

(a) In Append. ad Diſquiſitionem I. de S. Calliſto PP. & M., eiuſque Baſilica pag. 323. & ſeq. Romae 1752.

(b) Part. 2. tom. 1. pag. 360., & ſeq. Romae 1753.

(c) Cap. 23.

maxime, quod pertinet ad Vaticani sepulcra, caussam Callisto dedisse putant alio evehendi Apostolorum corpora, ne vel Idolorum superstitione foedarentur, vel ethnicorum manibus foedata, ac dispersa perirent. Sed cum eiusmodi opinio nihil sit aliud quam coniectura, nec ullis valeat auctoritatibus comprobari, nullo similiter pacto contendi, statuique potest, eadem corpora a S. Cornelio mox in Vaticanum, viamque Ostiensem revocata fuisse. Contigisse hoc quidem Cornelii opera, unius Libri Pontificalis testimonio cognoscimus, qui ob longe remotam aetatem haud tanti est momenti, ut omni disceptatione, ac dubio rem liberet. Iohannes Pearsonius (a), *Antonius Pagius* (b), *aliique Scriptores qui secundam translationem tuentur, totisque viribus in id incumbunt, ut commemoratum Bucherii Calendarium cum Libro Pontificali concilient, minime verentur asserere; quod Liber Pontificalis ea Cornelio assignat, quae Sixto II. tribui potius debuerant. At nemo eorum intelligit haec ipsa inter se manifesto pugnare, cum Liber Pontificalis Cornelio translationem e Catacumbis in Vaticanum, & viam Ostiensem adscribat, ipsi autem Calendarii sensum sic exponant; ut Sixtus II. is fuerit, qui sacra corpora e via Ostiensi, ac Vaticano in Catacumbas transtulerit. Quod si nonnullis opinari licuit, ea quae in Libro Pontificali narrantur, minime Cornelio, Sixto autem II. adiudicari oportere, qui anno 257. post Lucium, & Stephanum Pontificali honore auctus est; cur & nobis non liceat eadem libertate arbitrari, eam translationis historiam neque Cornelio convenire, neque Successorum cuiquam, sed potius ad alium spectare saeculi II. anteriorem Pontificem, qui SS. Apostolorum pignora e Catacumbis, ubi condita per Orientales iacuerant, in Vaticanum, & viam Ostiensem reduxerit? Nec omni penitus fundamento caret haec nostra opinio; etenim Liber Pontificalis nil quicquam habet de Orientalibus, eorumque conatu; illud tantummodo memorat in vita S. Damasi Papae, quod versibus locum ornaverit, ubi fuerant* *Apo-*

(a) Annal. Cyprian. ad an. 258. num. 2.

(b) Ad an. 258. num. 3.

Apostolorum corpora dum servarentur in Catacumbis: Hic [*ita Damasi vita* (*a*)] fecit basilicas II. unam B. Laurentio iuxta theatrum, & alteram via Ardeatina (ubi & requiescit) & in catacumbis, ubi iacuerunt corpora SS. Apostolorum Petri, & Pauli. In quo loco platoniam (*b*) ipsam ubi iacuerunt corpora sancta versibus ornavit. *Qui fuerint hi versus, supra iam vidimus, simulque animadvertimus, nihil praeter factum Orientalium in illis designari. Atqui res ipsa poscebat, ut versuum Damasi memoriae aliqua praeponeretur facti eiusdem narratio, quam suspicamur eam esse revera, quae legitur in vita S. Cornelii; & licet ab aliis Sixto II. tribuatur, verosimilius tamen videtur ad aliquem pertinuisse Pontificem utrique anteriorem, qui SS. Apostolorum corpora in Catacumbis opera Orientalium delitescentia, ad Vaticanum rursus, & viam Ostiensem reportari curaverit. Et quidem hoc posito quod vera sint, quae in vita Cornelii habentur, & a nonnullis perperam tribuuntur Sixto II., illud etiam concedi necesse est, quod ea Damasus ignorare non debuit, qui doctus in primis cum esset, & rerum ecclesiasticarum peritus, & centum fere post annos Sedem Apostolicam tenuit, & suis carminibus memoriam Apostolorum in Catacumbis notam posteris ac celebrem reddere aggressus est. Ad haec omnia illud quoque addi potest, quod verba, quibus Gregorius Magnus in sua narratione est usus, omnem videntur SS. corporum translationem, praeter illam ab Orientalibus factam, excludere*: Tunc autem (*ait ille*) exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate merue-

(*a*) Tom. I. pag. 123.

(*b*) *Platoniae*, tabulae marmoreae, vel porphyreticae, ab earum latitudine ita appellatae. Cassiodorus lib. 3. Var. Epist. 9. *Atque ideo praesenti auctoritate decernimus, ut si vera fides est suggerentium, nec aliquid publico nunc ornatui probatur accommodum supra memoratas* platonias, *vel columnas ad Ravennatem civitatem contradat modis omnibus devehendas*. Lib. 11. Hist. Miscell. *platoma* legitur: *Et dominatam Constantinopolim appellari secundam Romam lege firmavit, sicut lex ipsa in marmorea* platoma *noscitur esse conscripta*.

ruerunt, levarunt, & in locis ubi nunc condita sunt, posuerunt. *PP. Maurini, qui magni huius Pontificis opera summo studio, ac diligentia ediderunt, ad ea verba* in locis ubi nunc sunt, *aliquid adnotandum putarunt* (a); *cum enim posterior translatio, quam ipsi fovent, ac sustinent auctoritate moti tum vitae S. Cornelii, tum Romani Calendarii, de quo mox sermonem habebimus, per ea verba facile excludi, ac refutari posset, ita hunc nodum explicatum dederunt*, Gregorium dum ad Constantinam scriberet, memoria lapsum. *Verum ex iis, quae supra exposuimus, neque Gregorius erravit, neque Damasus, qui duobus, & amplius saeculis ante ipsum floruit, & unius tantum translationis memoriam satis claram, apertamque reliquit. In Libro Pontificali alibi mentio, & quidem duplex fit corporum SS. Petri, & Pauli in Catacumbis, sed nihil prorsus apparet, unde haec possit elici secunda translatio. In vita S. Leonis III., qui Cathedram Pontificiam ascendit anno* 795. *hoc tantum legitur; eum nempe duabus vestibus, sive operimentis loculos ornasse Apostolorum in Catacumbis*: Fecit [*en verba* (b)] & super sepulcrum beati Sebastiani martyris via Appia ad Catacumbas vestes maiores duas: ex quibus unam de stauraci, & aliam de fundato, & inibi super tumbas Apostolorum Petri, & Pauli vestes de stauraci, & fundato seu blatti. *Demum in vita S. Nicolai I., qui Pontifex anno* 858. *creatus est, monemur eius iussu coemeterion S. Sebastiani prope Catacumbas, ubi corpora SS. Apostolorum iacuerant, restauratum, & in pristinam formam redactum fuisse*. Via autem Appia [*sic biographus* (c)] de Coemeterio S. Christi Martyris Sebastiani in Catacumba, ubi Apostolorum corpora iacuerunt, quod multis ab annis ruerat, meliori illud fabrica renovans, monasterium fecit, & monachos sub Abbatis regimine undecumque potuit, aggregavit. *Praeter Anastasii memorias aliae quoque non desunt, ex quibus* con-

(a) Tom. 2. Oper. S. Gregorii Papae pag. 710. ac seq.

(b) Tom. 2. pag. 269.

(c) Tom. 3. pag. 202.

constat SS. Petri, & Pauli corpora aliquandiu in Catacumbis mansisse; sed nulla prorsus earum secundae translationis vestigium ostendit. In actis S. Sebastiani Martyris, qui Romae passus est anno 303. haec tantum legimus (*a*): Tunc B. Sebastianus apparuit in somnis S. Lucinae cuidam; matronae religiosissimae dicens: In cloaca illa, quae est iuxta circum, invenies corpus meum pendens in gompho (*b*). Hoc tu, dum levaveris, perduces ad catacumbas, & sepelies in initio cryptae, iuxta vestigia Apostolorum. *Antiquus Scriptor* (*c*), *qui de Martyris eiusdem reliquiis in Suessionense Sancti Medardi monasterium asportatis historiam contexuit, haec ipsa recitans verba, eorum facit Sanctum Ambrosium auctorem*: Alacres [*num.* 23.] simul vadunt ad locum non iam ignotum. Siquidem ex serie passionis eius a Sancto Ambrosio luculenter editae didicerant, milliario tertio ab urbe, loco, qui ob stationem navium Catacumbas (*d*) dicebatur, praecepisse per visum eum-

(*a*) Ap. Bolland. die 20. Ian.

(*b*) *In gompho*, vel, ut in aliis documentis legitur, *in gumpho*, nempe in clavo, sive unco, quemadmodum in Vaticano Codice 1195. acta S. Sebastiani referente dilucide explicatur in margine, cum ibi vetusto charactere notatum legatur *vel unco*. Tertullianus *in Apologet.* animadvertit: *Cervices ponimus ante plumbum, & glutinum, & gomphos*; & Statius 4. *Silv. de via Domitiana*: *Tunc Umbonibus hinc, & hinc coactis, & crebris iter alligare gomphis*. Indicari huiusmodi versibus unci illi videntur, qui vulgo *cavalli di Frisia* nuncupantur, & quorum non modo vetus aliquando fuit usus in bellis, sed etiam recentioribus hisce temporibus, vel ad praepediendas equitatui percursationes, vel ad tuendam aciem in alis, ne qua repentina ex ullo latere fieri possit irruptio.

(*c*) Eum Scriptorem tamquam Anonymum, ediderat Bollandus ad 20. Ianuarii: Sed Mabillonius saec. IV. Benedict. id opus Odiloni monacho, qui circiter an. 930. floruit, apposuit.

(*d*) Huius etymologiae ratio haud placuit Alexandro Politi, qui in suis *Comment. ad Roman. Martyrolog.* pag. 335. haec notavit: *Hinc igitur* παρὰ τὰς κύμβας τὰ πλοῖα *eruditus ille Scriptor translationis reliquiarum Sancti Sebastiani dictas voluit Catacumbas*, ob stationem, *ut ait*, navium. *Quae eius etymologiae*

eumdem beatissimum Martyrem Lucinae cuidam matronae sepeliri se ad vestigia Apostolorum, Petri & Pauli. *Et num.69.*

C *de Ca-*

giae ratio penitus falsa. Mihi vero dubium non est, quin ἀπὸ τῆς κύμβης *deflexum sit nomen Catacumbarum; sed longe alia* τῆς κύμβης *significatione. Non enim* κύμβη *modo navicula quaedam; sed etiam caput, seu pars superior capitis, conchae instar, rotunda, hoc est calvaria,* τὸ κρανίον. *Unde* κύμβαχος ὁ ἐπὶ κεφαλὴν, *sive ex Homero,* ὁ ἐπὶ βρεχμόν τε καὶ ὤμους. *Eustathius ad Homerum:* Ἔοικε γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ ὀστρακοδέρμων κύτους ἡ κύμβη λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς, κατά τινα γλῶσσαν. ὅθεν καὶ κυβιστᾶν τὸ ἐπὶ κεφαλὴν καθάλλεσθαι. *Etymon vocis Grammaticis* παρὰ τὸ κυφὸν, τουτέστι, τὸ περιφερὲς, καὶ περιαγές. *Sic igitur censeo* παρὰ τὸ κύμβη τὸ κεφαλὴ, *quatenus nempe* τὸ κύμβη *caput, seu calvariam, significat, inflexum esse nomen* Catacumbas. *Ac videntur quidem illi veteres, non compositis in unum simul nomen vocibus dixisse primum* Catacumbas; *sed vocibus distinctis, atque discretis,* κατὰ κύμβας *hoc est,* Ad calvarias. *Ita mihi videntur cryptas illas arenarias denotasse, eo quod in iis cryptis, propter multitudinem sepulturum, permagna vis erat calvariarum. Vere de iis cryptis Prudentius:*

Quanta virum iaceant congestis
 corpora acervis,
Nosse licet, quorum nomina
 nulla legas.
Sexaginta illic defossas mole sub
 una
Relliquias memini me didicisse
 hominum.
Quorum solus habet comperta
 vocabula Christus,
Utpote quos propriae iunxit
 amicitiae.

Et satis iis erat, quum illas voces dividerent, locum dicere cata cumbas. *Qua ratione in Kalendario Romano antiquissimo recte scriptum fuerit,* & Sebastiani in cata cumbas. ἐν τῷ κατὰ κύμβας. *hoc est, in loco cata cumbas; seu qui est ad calvarias. Et* III. Kal. Iul. Petri in cata cumbas. *hoc est,* ἐν τόπῳ τῷ κατὰ κύμβας. *Itaque in Martyrologio suo recte scripserit Usuardus, sine praepositione Latina.* Eodem die, catacumbas, Sancti Sebastiani Martyris. *hoc est, ad Cumbas, sive ad Calvarias. Verum, quum ex praepositione Graeca, casuque accusandi* cumbas, *verbum unum conflaverint* Catacumbas, *idque nominis, Latinorum more, per casus inflexerint, atque adeo praepositio Graeca* κατὰ *vim iam praepositionis in nomine illo composito amiserit, adiecta est praepositio Latina* ad, *sive* apud, *quae accusandi casum* Catacumbas *apud Latinos regeret.*

de Catacumbis haec habet : Dehinc, lustratis Christi martyrum sepulcris, quorum numerositate, atque victoriis urbs Romana singulari tripudiat privilegio, pervenit ad Catacumbas, tertio ab urbe milliario, ingressusque Ecclesiam, in qua quondam Beati Petrus, & Paulus Apostoli conditi fuerant, ad quorum vestigia belliger iste victoriosissimus, de quo sermo texitur, se delegaverat sepeliri, votiva prece diu incubuit. *Rodulphus quoque Monachus Fuldensis in vita Rabani Mauri Archiepiscopi Moguntini, qui e vivis excessit anno* 856., *ita scriptum reliquit* : Populus Christianus accepto corpore B. Quirini martyris, Romam fugit, & sacras reliquias via Appia, tertio milliario ab urbe, in ecclesia Apostolorum, Petri & Pauli, ubi aliquandiu iacuerunt, sepelivit in loco, qui dicitur Catacumbas. *Demum S. Ado Archiepiscopus Viennensis, qui obiit circa annum* 875. *in Chronico ad annum* 364. *eadem narrat de S. Damaso Papa, quae nos ex Libro Pontificali retulimus; nisi quod versus praeterit loco appositos, ubi corpora fuerant SS. Apostolorum. Ait enim* : Damasus Romae Episcopus, fecit basilicam iuxta atrium S. Laurentio, & aliam in Catacumbis, ubi iacuerunt corpora Sanctorum Apostolorum, Petri & Pauli.

Sed iam locum Calendarii Romani a Bucherio publicati expendamus, quo veluti firmissimo praesidio ad alteram SS. corporum translationem comprobandam utuntur. Illum hic rursus describere, & ob oculos legentium ponere liceat : III. Kal. Iulii Petri in catacumbas, & Pauli Ostiense, Tusco, & Basso Coss. *Huius igitur loci auctoritate altera propugnatur translatio secuta, ut putant, sub Sixti II. Pontificatu. Et ne temporum diversitas, quae utroque monumento inspecto, nimis clare se prodit, caussae, quam sustinent, officere possit, hac se ratione tandem expediunt, ut velint ad Sixtum II. pertinere ea, quae compilatoris defectu, atque oscitantia S. Cornelio attributa fuerunt. Nec quamvis contraria plane sint, ut supra indicavimus, quae in Libro Pontificali, & Calendario leguntur, ideo minus placitae semel, ac susceptae opi-*

opinioni adhaerent. Itaque Pearſonius (a) ita ſcriptum reliquit: Non de paſſionis, ſed translationis tempore hic agitur .... Idem voluit Geſtorum Pontificalium auctor, ſed Epiſcopos permutavit, ut ſaepe ſolet, & pro Xyſto Cornelium, utpote notiorem poſuit .... Haec igitur trophaea, qualiacumque fuere, in Catacumbas tranſtuliſſe videtur Xyſtus, magis in dies saeviente perſecutionis ardore, ut ibi ſtationes tutius haberi poſſent. *Pearſonio ſubſcribit Pagius (b), & cum eo PP. Maurini, qui Gregorii Magni litteras ad Conſtantinam Auguſtam ſunt commentati.* Certe [*ſic Monachi eruditione notiſſimi (c)*] tranſlationem hanc optime probat eccleſiaſticae hiſtoriae peritiſſimus Antonius Pagi ad annum 258., confirmatque ipſius Pearſonii conſenſu, & teſtimonio. *Franciſcus quoque Pagius (d) ubi res geſtas deſcribit Sixti II. Pontificis, hanc ipſam complectitur Pearſonii opinionem, utque alios taceamus, idem ſentit, probatque Antonius Sandinius (e), licet Sixti II. electionem aliter conſignet, & ad annum retrahat Aerae communis 260.* Sixtus II. Athenienſis anno 260. VIII. Kal. Septemb. in Stephani locum ſucceſſit. *Quo conceſſo, ſimulque admiſſa Calendarii nota* III. Kal. Iulii, *non ante, quam anno inſequenti, ſecunda potuiſſet translatio contingere.*

Contra haec nonnulli ex eodem Calendario ſtatuerunt, SS. Petri, & Pauli corpora non ad Catacumbas delata, ſed e Catacumbis ad Vaticanum, & viam Oſtienſem revecta intelligi oportere. Huius opinionis adſertor fuit doctiſſimus Praeſul Franciſcus Blanchinius (f), qui ut rem aptius explicaret, primo declaravit, hiſtoriam aſſutam vitae S. Cornelii Papae, minime ad ipſum, ſed

C 2 *ad Si-*

(a) In Annal. Cyprianic. ad an. periodi Iulianae 4971. Chriſti 258. n. 2.

(b) Ad an. 67. n. 4.

(c) Tom. 2. Opp. S. Greg. PP. pag. 710. Pariſiis 1705.

(d) Breviar. Hiſtor. Romanor. Pontif. Tom. 1. pag. 30. Lucae 1729.

(e) In vita Sixti II. pag. 53. Patavii 1739.

(f) Tom. 2. Anaſtaſii pag. 205. & ſeq. in not. ad vit. S. Cornelii.

ad Sixtum II. pertinere : Profecto [*eius verba haec sunt*] hunc iudico unum ex anacromismis, quos paulo ante memorabam, irrepsisse in breviatores actorum Cornelii, & hasce vitas inde collectas, sive ex lacunis Catalogorum, sive ex confusione gestorum in persecutione Decii, & Galli, Valeriano Censore, & Decii filii cum Gallo post mortem patris Augustae appellatione potiti, ac in Caesarem confirmati per Gallum, nec non Volusiano in Censurae munere permanente Valeriano iam Principe, ad quem pertinet Tusci, & Bassi Consulatus, referendus etiam ad Pontificatum Sixti II. *Deinde suam proferens in medium sententiam affirmat*, *quod S. Cornelius anno 251. sacra deposuit in Catacumbis Apostolorum corpora* : Sixtus vero II. Tusco, & Basso Coss. retulisse videtur in pristinam sedem e Catacumbis, scilicet in Vaticanum Reliquias Petri, Pauli vero in praedium Lucinae via Ostiensi. *Verum longe aliter Iohannes Vignolius* (*a*) *opinatur*, *qui translationem in Catacumbas a Callisto Pontifice primitus factam existimat*, *& reductionem non Cornelii*, *sed Sixti II. opera secutam contendit*, *nullumque in Calendario agnoscit translationis vestigium* : Sed ut patet, Indiculus iste corpora Apostolorum e Catacumbis levata, ut ait hic Liber Pontificalis [*in vit. S. Cornelii*] neque e Vaticano in eas translata perhibet. *Verum enim vero cum non nihil haesitationi dent caussam ea verba* Petri in Catacumbas, *hoc ipsum aliis solerter disquirendum relinquit* : At quomodo idem Indiculus, qui sub Xysto II. corpus B. Petri in Catacumbis, beati vero Pauli in via Ostiensi exstitisse refert, conciliari cum Libro Pontificali valeat, qui Apostoli utriusque corpora sub Cornelio e Catacumbis levata fuisse narrat, & quis proinde illorum mendax habendus, alii viderint. *Petrus Morettus*, *quem supra memoravimus*, *secundam & ipse translationem defendit*, *eamque factam a Callisto putat sub die 22. Febr. an. 220.*, *revectionem autem S. Cornelio attribuit*, *qui die 26. Iunii an. 250. SS. Apostolo-*

(*a*) Tom. 1. Anastas. in vita S. Cornelii pag. 48. & seq.

stolorum corpora Vaticano, viaeque Ostiensi reddi curaverit. Adversus autem Pearsonium, & alios quoslibet cum eo sentientes diserte negat, ex Calendario argumentum ullum translationis desumi, aut sustineri posse. Ita enim scribit (a): Quoties paullo diligentius lego verba, *III. Kal. Iulii Petri in Catacumbas, & Pauli Ostiense, Tusco, & Basso Coss.* sic ea intelligi debere vix dubito: *Die 29. Iunii, Consulibus Tusco, & Basso Romae celebratur depositio. seu festivitas S.Petri ad Catacumbas, S.Pauli ad Ostiense*: Festivitas, inquam, hoc est solemnis memoria toleratae, [ut supra rememoravimus] illa die passionis a gloriosis Terrae Principibus. *Ea deinde verba*: Depositio, seu festivitas S. Petri ad Catacumbas, *hoc pacto explicare conatur* (a): An non vero etiam, quare dicto anno [258.] passio Petri Romae celebraretur in Catacumbis, Pauli in Ostiense? Ita est, me iudice, atque ita probante. Quum nec fremente persecutionis procella Petri merita in Romanos, horumque fervor omitti finerent in tam gloriosi eventus rememorationem annuam institutum conventum, dubitandum non est, quin sollicitudo Praesidentis Ecclesiae intenderit, ut quantum fieri quidem posset minore cum periculo, & convenientiae (si loqui sic licet) dispendio ageretur. Quamobrem, quod minus incertum periculum fore putaret (& merito sane) accursuris passionis Pauli honorandae gratia ad conditorium Ostiense, certissimum vero conventuris pro statione agenda ad Vaticanum, uti nihil commutandum censuit circa conventum respectu Pauli, ita pro celebranda statione in honorem Petri diversum a Vaticano seligendum locum tutiorem, &, si exstaret alicubi, qui Petro prae ceteris congrueret. Selectus propterea prudentissime, qui iam pridem tutissimum praebuisset asylum Petri, sociique Reliquiis, positus in via Appia, & κατὰ κύμβας appellatus. *Moretti sententia. Iosepho Blanchinio* (c) *pro-*

(a) Pag. 344.
(b) Pag. 346.
(c) Demonstr. Hist. Eccl. quadripartitae Tom. 1. part. 2. pag. 338. & seqq. Romae 1753.

probatur, *laudemque meretur etiam iudicio nostro*, *propterea quod lucem Calendario affundit*, *quamvis ea*, *quae ad Callistum spectant*, *nullam nisi simplicis coniecturae vim habeant*, *& dubia pariter sint*, *quae auctoritate Libri Pontificalis de Cornelio asseruntur*. *Ac re quidem vera venerab. Annalium Ecclesiasticorum Parens Baronius* (*a*) *aeque reiecit quaecumque de Callisto feruntur nihil respectans, quod etiam Onuphrio Panvinio* (*b*) *placuissent. Unicae translationi Annalista Magnus adhaesit*, *ei nempe*, *quam S. Gregorius refert*, *eiusque sententia ceteris antetulit Michael Angelus Lualdus* (*c*), *in eo tamen graviter lapsus*, *quod Apostolorum corpora usque ad S. Cornelii Pontificatum in Catacumbis iacuisse putavit*, *cum aliunde*, *testante praesertim Caio Presbytero Romano*, *ut infra videbimus*, *luce meridiana fit clarius*, *ea circa finem II. saeculi in consuetis locis Vaticani*, *ac viae Ostiensis ingentem honoris*, *& venerationis cultum a Christianis recepisse*. *Unica placuit translatio etiam Danieli Papebrochio* (*d*), *sed illam omnino abdicavit*, *de qua loquitur S. Gregorius*. *Nam cum legisset in Libro Pontificali* (*e*), *quod S. Anacletus* Memoriam B. Petri construxit, & composuit . . . ubi & ipse sepultus est in pace iuxta corpus B. Petri; *cumque ibidem tradi observasset*, *quod & alii vetustiores Pontifices sepulti fuerunt* iuxta corpus B. Petri in Vaticano, *pro veris haec habens*, *ac reputans*, *unicae translationi sub Callisto factae*, *& reductioni sub Cornelio secutae calculum facillime apposuit*. *De Calendario autem ambigere se multum professus est*, *an illius verba ad secundam valeant translationem referri*: Possunt illa quidem (*ita doctus Hagiographus*) fateor, & fassi sumus paragrapho citato, notare Translationem Apostolorum ad Catacumbas, atque ad viam Ostiensem. Verum [illegible] quae

(*a*) Ad an. 221.

(*b*) De vii. Urbis Ecclesiis cap. 4. pag. 34. & seq. edit. an. 1570.

(*c*) De Origine Christ. Relig., & propagat. Evangelii in Occidente Tom. 1. lib. 8. cap. 2.

(*d*) Tom. 5. Iunii §. 4. Analector. de SS. Petro, & Paulo pag. 434. Antuerpiae 1709.

(*e*) Tom. 1. pag. 18. edit. Vignolii.

quae caussa excogitari potest, cur eo tunc potissimum translata sint, & quidem secundo, saltem Petri in Catacumbas? Cur haec translatio potissimum exprimi debuit in Indiculo isto, ubi ne quidem martyrium ipsum Apostolorum exprimitur, aut primae depositionis eorum locus? Quae ratio cur Petrus solus eo delatus fuerit, ubi prius cum Paulo latuerat, ut supponimus; aut certe in eodem cum ipso fuit loco, antequam illuc Petrus, in praedium Ostiense Paulus migrarent? Cur separati fuerunt? Denique quando & per quem rediit in Vaticanum Petrus? Aliquid vel per rimam luminis effunde, si vis admittam translationem illam secundam in Catacumbas, alioquin fassurus sum potius, me non capere quid citata ex Indiculo verba significatum velint. *Eiusdem opinionis quoad unicam translationem fuit etiam Emmanuel Schelstrate* (a); *sed utrum eam fecerint Orientales, an Callistus, nil quicquam definiendum putavit; nec aliter sensit Canonicus Alexius Symmachus Mazochius sacra non minus, quam profana eruditione percelebris* (b). *Hic tamen a plerisque omnibus in eo dissentit, quod factum a SS. Damaso, & Gregorio narratum non antè contigisse arbitratur, quam saeculo III. ineunte, cuius post medietatem, idest anno 258. Sixtus II. Petri corpus in Vaticanum, & Pauli in viam Ostiensem retulerit. Ac ea quidem, quae in vita S. Cornelii leguntur, eadem ratione ductus, qua ceteri, respuit, affirmans vitam illam* ex falsis Cornelii eius Actis pinguefactam; *in hoc autem collocat studium omne, ut ostendat Gregorii verba*: eo tempore quo passi sunt [*Apostoli*] ex Oriente fideles venerunt . . . tunc exeuntes Romani &c. *quae tempus indicant martyrio proximum, nequaquam esse hoc sensu accipienda, sed tamquam rem significent, quae longum post temporis intervallum acciderit, idque ob eam caussam, quod ipsi verosimilius videtur Apo-* *stolo-*

(a) Tom. 1. Antiq. Ecclesiast. pag. 428. Romae 1692.

(b) Tom. 3. Comment. in Mar- mor. Neapol. Kalendar. pag. 893. & seq. Neapoli 1755.

stolorum corpora usque ad initium saeculi III. in iis locis intacta permansisse, ubi post consummatum martyrium a Christianis deposita fuere. Huic autem sententiae eo magis adhaeret, quod primis duobus saeculis omnes Pontifices, praeter Clementem, Alexandrum, Anicetum, & Soterem, iuxta corpus B. Petri in Vaticano *sepulturam habuisse ex Libro Pontificali colligit, insuperque auctoritate Caii Presbyteri Romani, qui saeculo II. in finem vergente affirmabat, quod SS. Petri, & Pauli corpora in ipsis locis, ubi primo recondita fuerant, Vaticano scilicet, ac via Ostiensi colebantur. Ex his postremo deducit translationem in Catacumbas haud citius fieri potuisse, quam circa initium saeculi III., nec reductionem in loca priora inde factam ulli Pontifici melius, quam Sixto II. assignari. Ut vero Sixtum eiusmodi reductionis auctorem constituat, Calendario utitur Bucheriano, eaque verba* Petri in Catacumbas *aliis incerta, ac subobscura nova quadam ratione ita solerter explicat. Ait enim vocem* Catacumbas *diu indeclinabilem fuisse, nec aliud quicquam significasse, quam Coemeterium Naumachiae proximum, quae fuit in campo Vaticano, quaeque sensim ac facile loco nomen dedit tamquam posito κατὰ κύμβας, sive* iuxta cymbas, cumbas, *aut* naviculas: apud naves ob nescio quam scilicet navium stationem in proximo sitam. *Haec fuit Odilonis interpretatio, ut supra vidimus; verum ipse de aliis, diversisque omnino Catacumbis sermonem texuit, quibus nec Tiberis, ut agro Vaticano, nec aliqua Naumachia in proximo esset. Huic difficultati occurrens Mazochius dicit, quod celebre cum foret apud Christianos Vaticanum sepulcrum Principis Apostolorum sub nomine* Catacumbarum, *seu loci* ad naves, *hoc ipsum nomen & Coemeterium in via Appia obtinuit, in quod fuerat sacrum illius corpus translatum:* At postquam ab Orientalibus viris surreptae Reliquiae, manifesta vi numinis in eo loco, qui ad ingressum Callistiani coemeterii pertinet, substiterunt; appellatio *κατὰ κύμβας Catacumbas* (quae iam ora fidelium occupaverat, quoties Apostolica tropaea significare vellent) cum eo quoque loco communicata fuit, in quo ceteroqui cym-

cymbae nullae visebantur. *Hinc etiam gradu facto concludit, asseritque duo tantum Romae coemeteria fuisse, quae proprie, ac peculiariter* Catacumbae *vocarentur, nempe Vaticani, & Callisti, cui nomen postea S. Sebastiani martyris inditum fuit. Declarat insuper, admonetque hanc unice Calendario Bucheriano deberi notitiam, quod vox* in Catacumbas *olim pro coemeterio Vaticano sumeretur, quodque ibidem adnotata translatio illa omnino esse debet, quam Sixtus II. fecit anno 258., cum Apostolorum exuvias e via Appia, penes quam opera Orientalium transierant, in pristina loca revexit, Petri quidem in Vaticanum, sive* ad Naves, *vel* Catacumbas, *Pauli autem in viam Ostiensem. Satis haec ingeniose excogitavit, disseruitque Mazochius; at nihilominus fateri debuit, & alia extra Romam coemeteria exstitisse, quae fuerint* Catacumbae *appellata* (a).

Alienas huc usque opiniones retulimus; tempus est iam, ut quoniam argumentis e Polemio Silvio, & S. Cornelii vita deductis ample respondimus, quae sit nostra sententia super hoc ipso Calendario proferamus. Ac primo unicam translationem e Vaticano, & via Ostiensi ad Catacumbas admittimus; eam nempe, quam innuunt SS. Damasus, & Gregorius, ita tamen, ut paullo post martyrium, & non circa saeculi III. initium facta intelligatur. Neque hoc auctoritati repugnat Caii Presbyteri, qui nihil aliud voluit, praesumsitque, quam loca ostendere, ubi aevo suo Apostolorum corpora servabantur, vereque asseruit iis esse in locis, ubi primum deposita fuerant, cum explorata res sit, non alio e Cata-

(a) Iohannes Diaconus in Sancto Fortunato Episc. Neapol. Catacumbam (sive *Catatumbam*, ut in eius codicibus legitur; sicuti etiam in aliquibus S. Gregorii M. *lib* 4. *ep.* 30. quasi *iuxta tumbas*) in basilica Stephania agnoscit: *In caput*, inquit, *Catacumbae*. Sed & Acta S. Isidori Agricolae apud Du-Cangium v. *Catacumbae* sic habent n. 28. *Ipsum trahentes duxerunt ad B. Isidori Catacumbam.* Videatur Canon. Marcus Antonius Boldettus lib. 2. *Osservazioni sopra i Cimiterj de SS. MM.* pag. 586. & seqq., qua parte agit de coemeteriis extra Romam, ubi plurima huiusmodi affert, quibus hodie etiam *Catacumbarum* nomen vulgo haeret.

cumbis, quam ad antiquas viae Ostiensis, & Vaticani sedes rediisse. Quidquid contra disputetur, nimia, ut credimus, violentia fit tum S. Gregorii verbis, tum S. Damasi carminibus, quae tempus arctis limitibus circumscribunt, & unicam translationem indigitant, in qua Christianos tantum Romae degentes sacris corporibus in Vaticanum, & viam Ostiensem reportandis operam collocasse videmus: Tunc autem, *ait S. Gregorius,* exeuntes Romani eorum corpora &c. *& S. Damasus:*

Roma suos potius meruit defendere cives.

Nam si quae alia post hanc translatio fuit Callisti, Cornelii, aut Sixti II. temporibus, quomodo eam Damasus ignoravit, qui nonnisi post centum annos, aut paullo plus ad Cathedram Apostolicam evectus est, atque omnia iccirco nosse debuit, quae ad eximium Romanae Ecclesiae thesaurum, Petri scilicet, & Pauli corpora spectabant? Eius igitur in hac re silentium tanti est, ut omnes penitus diversas sententias excludere videatur. Verum de Calendario quid fiet? Nihil valebit eiusdem auctoritas? Iam vidimus quam varie de illo opinentur Scriptores. Nos utramque a Moretto, & Mazochio prolatam, eo quod supra ceteras lucem aliquam praebent, amplectemur, sed ita, ut e duabus una tantum exsurgat, quam eruditis Lectoribus discutiendam proponimus. Morettus Calendarium hoc pacto explicat: Die 29. Iunii Consulibus Tusco, & Basso Romae celebratur depositio, seu festivitas S. Petri ad Catacumbas, S. Pauli ad Ostiense; *ac mox addit, ea verba* Petri in Catacumbas, *ideo notata ibi legi, quia forsan Christiani anno 258. tuto haud poterant ad festum D. Petri celebrandum in Vaticano congregari, necessitasque poscebat, ut illud occulte peragerent in Catacumbis, ubi sacrum Apostoli corpus diu reconditum, asservatumque iacuerat. Contra Mazochius, etsi Calendarii verbis translationem significari non dubitet; sub ea tamen phrasi nil aliud intelligi oportere contendit, quam Vaticanum D. Petri sepulcrum, in quo primum tumulatus, ac deinde repositus est anno 258. Ex duplici hac explicationis ratione tertia consurgit aliquanto clarior, ac melior iudicio nostro, nempe:* Die 29.

Iunii

Iunii Consulibus Tusco, & Basso Romae celebratur Depositio, seu festivitas S. Petri in Catacumbas (*in Vaticano*) S. Pauli ad Ostiense. *Quae Mazochius ad vocem* Catacumbas *proposuit, disseruitque, minime absurda dici possunt, cum plane consentiant cum iis, quae saeculo X., ut vidimus, Odilo scripsit. Utinam erui vetustum aliquod monumentum contingeret, quo liquido posset demonstrari eam Vaticani partem, cui proxima Naumachia fuit,* Catacumbas, *vel* ad naves *vocatam antiquitus fuisse. Multo certe probabilior tunc esset vocis huiusce applicatio ad ipsum in via Appia locatum Callisti coemeterium. Praeterea dignum observatione illud est, quod addit Mazochius, in Calendario Bucheriano, quod saeculo IV. scriptum fuit, ideo memoriam SS. Apostolorum insertam videri, ut omnibus notum esset tempus, & loca, in quibus statio a fidelibus in eorum cultum, atque honorem celebranda foret:* Quum igitur [*inquit*] IV. saeculo (quo hoc laterculum scriptum fuit) certum sit, Petri reliquias in Vaticano fuisse; ibi etiam statio fuerit necesse est. Itaque τὸ *in Catacumb.* non aliud quam Vaticanum Petri conditorium notat. Nam certe in toto hoc laterculo ibi statio futura annuntiatur, ubi corpus requiescebat: excepto Cypriano; de quo sic scribitur: „ *XVIII. Kal. Oct. Cypriani Africae: Romae celebratur in Callisti*: ubi verbum *celebratur* satis ostenditur in omnibus aliis esse supplendum, quia semper de loco stationis agitur. *Cum praeter Calendarium Bucherianum, nemo, quod sciam, veterum Scriptorum Catacumbas expresse nominaverit, primusque fortasse omnium id fecerit Gregorius Magnus in litteris ad Constantinam Augustam* (*a*), *hinc varie opinantium diversitas emanavit. Quin &*

D 2 *ipsi*

(*a*) Vox *Catacumbas* reperitur etiam in catalogo Romanorum Pontificum in vita Cornelii Papae, quem ex codice bibliothecae Christinae Svecorum Reginae primi ediderunt Godefridus Henschenius, & Daniel Papebrochius in Prolegomenis ad *tom.* 1. *April.*, quemque tempore Iustiniani Imp. conscriptum fuisse putarunt: finem namque facit in Felice IV., qui Iustiniano imperante an. 530. obiit. Eumdem catalogum Emanuel Schelestrate iterum publicavit,

ipsi aliquoties dubitavimus, *an vox* in Catacumbas *tota*, *& per extensum*, *uti dici solet*, *in autographo Calendarii textu legeretur*. *Bucherius*, *qui primus Calendarium hoc plerisque omnibus vetustius in lucem protulit*, *de eo sic loquitur* (*a*): Tertium igitur opusculum parvi instar Martyrologii, Romanorum aliquot episcoporum, tum martyrum quorumdam depositionem complectitur, per omnes menses, excepto Aprili. *Locus*, *de quo ambigitur*, *ita ab eo editus est*: Tertio Kalendas Iulii Petri in Catacumbas, & Pauli Ostiense, Tusco, & Basso Coss. *Verum hanc ipsam fuisse Codicis scripturam*, *plurima*, *quae in Bibliothecis inspeximus Calendaria*, *ac Martyrologia antiquis characteribus descripta valde ambigere*, *seu potius refragari me cogunt*. *Compendiose scriptum notis brevioribus ubique oportuit esse*, *ut cetera sunt huiusmodi Calendaria etiam marmorea*, *quale est Neapolitanum illud a Mazochio illustratum*, *& alterum peculiare unius basilicae*, *quod Romae exsistit in porticu ecclesiae S. Silvestri in Capite*, *quod penes Iohannem Vignolium* (*b*) *legi potest*. *Haec mihi reputanti magna suspicio oritur*, *vocem* in Catacumbas, *de qua est quaestio*, *ita compendiose scriptam* IN CATA., *sive* IN CATAB., *vel* IN CATABS. *in codice Bucheriano fuisse*, *ac proinde aliam omnino explicationem requirere*. *Quo posito Bucherius hanc siglam non* in Catacumbas, *ut fecit*, *sed* in Catabasio, *vel* Catabatico *exponere debuisset*. *Hac via omnis*, *quae adeo Papebrochium exercuit*, *difficultas evanesceret*, *nec amplius ea repugnantia obsisteret*, *qua per Calendarii verba* Petri in Catacum-

vit, illustravitque *Tom.* 1. *antiq. Eccles.pag.*354. *& seqq.Romae* 1692. Textus *Catacumbas* referens est huiusmodi, concinitque iisdem fere verbis cum altero superius allato Libri Pontificalis: *Hic* (Cornelius) *temporibus suis rogatus a quadam matrona*, *corpora Apostolorum beati Petri*, *& Pauli de catacumbis levavit noctu*, *primum quidem corpus B. Pauli acceptum beata Luciana* (al. Lucina) *posuit in praedio suo via Ostiensi iuxta locum*, *ubi decollatus est*. *B. Petri Apostoli accepit corpus B. Cornelius episcopus*, *& posuit iuxta locum*, *ubi crucifixus est &c.*

(*a*) Pag. 267.

(*b*) Tom. 1. Libri Pontificalis,

tacumbas, & Pauli Oſtienſe *una ſimul admitti, excludique videtur translatio. Neminem latet, qui paullo ſit in hiſtoria Eccleſiaſtica verſatior, loca martyrum ſepulcris decorata* Martyrii, *ſeu* Confeſſionis *nomine appellari conſueviſſe: interdum tamen & καταβάσια, ſeu* deſcenſus *vocabantur, ex eo quod ſcalis in Martyrium deſcendere oporteret. En quomodo Sozomenus (a) de inventione SS. Quadraginta martyrum ſermonem habens, huiuſmodi Confeſſionem deſcribit*: Mulier quaedam, Euſebia nomine, Diaconiſſa ſectae Macedonianae, aedes & hortum habebat haud procul a moenibus urbis CPolitanae. Illic ſacras reliquias cuſtodiebat quadraginta militum illorum, qui olim regnante Licinio martyrium perpeſſi erant Sebaſtiae. Quae cum moritura iam eſſet, ſupradictum locum monachis eiuſdem ſectae reliquit, & iureiurando eos obſtrinxit, ut ipſam illic ſepelirent, ac ſupra caput in ſumma parte loculum ipſius ſeparatim inciderent, & martyrum reliquias una cum ipſa deponerent. Ac monachi quidem id quod mandatum erat, fecerunt. Verum ut martyres debito cultu afficerentur, & res nihilominus, ſicuti Euſebiae polliciti fuerant, extraneos lateret, oratorium ſub terra circa mulieris tumulum aedificarunt: ſuperne vero habitaculum conſtruxerunt, cuius ſolum coctis lateribus conſtructum erat, atque ex eo deſcenſum (καταβάσιον) occultum ad martyres. *Praeter Sozomenum, & alios pronum eſſet Scriptores adducere, qui martyrum* Confeſſionibus *eamdem ſtructurae formam aſſignant. Sed ne Graecis tantummodo monumentis agamus, unum libet Latinum proferre rei noſtrae prae ceteris aptum, atque opportunum. Inſcriptio haec eſt apud Fabrettum vulgata (b), cui declarandae primo Mazochius*

(a) Hiſt. Eccleſ. lib. 9. cap. 2. pag. 342. Auguſtae Taurinorum 1747.

(b) Antiquar. Inſcript. cap. 8. num. 26. pag. 556.

chius (*a*), *deinde Eduardus Corsinius* (*b*) *operam erudite navarunt*. *Eam Fabrettus sic retulit* :

QVORO SVN NOMI
NAE MASIME
CATIBATICV
ISECVNIV
MARTVRE (*c*) ☧
DOMI IN V
CASTVLV ISCALA

Mazochius explicavit hoc modo : Istud Fabretti fragmentum complectebatur forsan indiculum eorum Martyrum, qui in ea crypta celebriores erant, cum locorum uniuscuiusque designatione in hunc modum „ *Quorum sunt nomina* : *Maxi-* „ *mae in Catabatico* [seu descensu] *secundo*, *martyris Domi-* „ *ni* : [item] *Castuli in Scala* „ sequebatur scalae designatio, & porro cetera. *At Corsinius aliter sensit*, *exposuitque*, *ut sequitur* : „ Corasion [*Puella*] nomine Maxima [*hic iacet*] Cata- „ batico [*in descensu*] in secundum martyrion [*martyrium vel* „ *coemeterium*] Domini Castuli in Scala. „ *Iohannes Iacobus Reiskius in suis commentariis ad libros Constantini Porphyrogeniti* de Cerimoniis Aulae Byzantinae (*d*), *tertiam eiusdem lapidis expli-*

(*a*) Tom. I. Comment. in vetus marmor. Neapolitanae Eccl. Kalendar. pag. 103. Neapoli 1744.

(*b*) Notae Graecorum collectae &c. Diss. 2. pag. 27. Florentiae 1749.

(*c*) In veteribus monumentis MARTVRA, MARTORA, MARTVA corrupte ponitur pro MARTYR. Quin MARTVRA, tum etiam MARTYRA, in recto muliebris generis, tam pro nomine proprio, quam pro strenuitatis titulo adhibetur. Qua ratione etiam TVRTVRA legitur in titulo sepulcrali apud Boldettum *lib.* 2. *pag.* 544.

(*d*) Pag. 68. Lipsiae 1751.

explicationem longe diversam excogitavit, quam hic suis verbis apponimus „ Corasii [*puellae*] nomine Maximae martyrae [*idest* „ *Martyrissae*] Domini Iesu Christi Castulu [*idest apud Castu-* „ *lum nomen loci, ubi deposita est, Castulu graeca termi natio-* „ *ne* Καςυλυ *pro Castuli*] in Scala Catabatici [*confessionis*] se- „ cundi. *Appellabantur autem confessiones, non quod ibi pecca-* „ *ta confiterentur, sed quod reliquiae confessorum ibi sitae essent. Quamquam Inscriptio haec varie, ut vidimus, a doctis his viris explicata fuerit, omnes tamen in eo consentiunt, ut vocem* CATIBATICV *per* descensum *exponant* (*a*). *Hinc Reiskius recte adnotavit* (*b*): Catabasium puto idem esse, atque quod Latinis *Confessio*, cella sacra, ad quam per gradus descenditur a piis devotionem peracturis. *Talem fuisse a primis temporibus D. Petri sepulcrum in Vaticano nemini dubium esse debet, nosque infra ostendemus. Itaque siglis, seu vocum compendiis, quemadmodum opinari fas est, in Calendario Bucheriano admissis, ita possent eius verba explicari*: Die 29. Iunii Consulibus Tusco, & Basso Romae celebratur depositio, seu festivitas S. Petri in Catabatico [*idest in Confessione*], & Pauli Ostiense (*c*). *Quomodo-*

(*a*) Boldettus *lib.* 2. *pag.* 538. de coemeterio loquitur ad viam Corneliam sito, atque *ad Nymphas Catabassi* denominato in actis SS. martyrum Marii, ac Marthae, eorumque filiorum apud Arringhium: *Qui cum ducti fuissent via Cornelia milliario XIII. ad Nymphas Catabassi, ibi in eodem loco decollati sunt sub arenario Marius, Audifax, & Abacus. Martha vero in Nympha necata est*. Vocabulum porro illud *Catabassi* explicandum esse quasi *descensum*, e superius adnotatis patet.

(*b*) Lib. cit. pag. 83.

(*c*) Notatione dignum videtur, quod textus Calendarii a Bucherio editi notus etiam fuit Adoni Viennensi Archiepiscopo, qui saeculo IX. suum confecit Martyrologium, & peculiarem libellum *de Festivitatibus SS. Apostolorum, & reliquorum, qui discipuli, aut vicini, successoresque ipsorum Apostolorum fuerunt*. Verumtamen reperire haud scivit ullum translationis indicium; quinimo scriptum fuisse putavit in memoriam martyrii Apostolorum Petri, & Pauli, non sine gravi errore censens, illud sub Basso, & Tusco Coss. accidisse: nec de Catacumbis umquam meminit, id- circo

modocumque tamen haec sint, nihil ad rei summam conficiunt, modo illud constet, unicam tantum sententia nostra sacrorum corporum in Catacumbas translationem admitti debere, quae paullo post martyrium contigerit, ac proinde unicam etiam in pristina loca reductionem, in Vaticanum scilicet, ac viam Ostiensem.

Nunc de Confessione, *seu de Vaticano D. Petri sepulcro sermo est habendus. Iam satis superque ostendimus illum post fidem, quam primus Apostolorum praesetulit illustri confirmatam martyrio, sepultum in Vaticano fuisse, eodemque reductum e Catacumbis,*

circo fortasse, quia in textu, qui sibi praesto fuit, huiusmodi nomen haud inerat; sed alterum, quod nos arbitramur indicativum loci sepulturae in Vaticano, quod eo maiorem postulat animadversionem, quo magis Adon, ut vidimus, in suo Chronico ad annum 364. memorat Catacumbas, ubi SS. Apostolorum corpora iacuerunt. En sui Martyrologii locus: *III. Kal. Iulii Romae natalis beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, qui passi sunt sub Nerone, Basso, & Tusco Consulibus .... sepultus* (S. Petrus) *in eadem urbe, in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius orbis veneratione celebratur .... sepultusque est* (S. Paulus) *in via Ostiensi.* Usuardus natione Gallus, & Monachus Benedictinus S. Germani Parisiensis eodem saeculo IX. anno circiter 870. aliud Martyrologium concinnavit, nec secus opinatus est, ac Calendarii locus, quem ad martyrii memoriam retulit, sentiens id contigisse *III. Kal. Iulii*, Basso, & Tusco Consulibus. Tertium quoque Martyrologium hoc eodem saeculo compactum fuit anno circiter 894. a Notkero cognominato Balbulo, S. Galli Monacho, isque etiam cum superioribus Martyrologiis sensit, aut in textu Calendarii monumentum agnovit, quod indicarit, martyrium SS. Apostolorum contigisse *III. Kal. Iulii* temporibus Neronis sub Consulibus (hic error) Basso, ac Tusco. *Vid. Tom. 2. part. 3. Lect. antiq. Henric. Canisii p.* 147. *Amstelodami* 1725. In Martyrologium Ottobonianum apud Dominicum Georgium *in Appendic. ad Martyrolog. Adonis pag.* 682., qui illud arbitratur scriptum saeculo circiter X., alia confusio irrepsit, non a Bucheriano Calendario exorta, sed eo quidem, quod legit auctor penes fortasse S. Gregorium, corpora nimirum SS. Apostolorum aliquandiu in Catacumbis exstitisse. Hic textus: *III. Kal. Iul. Romae, nat. Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli. Petri in Vaticano, Pauli in via Ostiensi. Utrumque* (sic) *in catacumbas. Passi sub Nerone.*

bis, ubi aliquandiu servatus permanserat. De hoc igitur sepulcro, eiusque vario post tot saecula statu ea supersunt dicenda, quae ad nostram usque memoriam venerunt. Ac statim illud notandum occurrit, primaevos Christianos, cum suos viderent fortissimos milites nulla corporis tormenta, aut genera mortis acerbiora pro Christi fide adserenda refugere, suum pietatis, ac religionis officium in primis duxisse, ut eorum corpora ethnico furori, contumeliaeque subtracta, & decentissime, ut poterant, humata custodirent (*a*).

(*a*) Vehemens fuit studium, quod Christianorum persecutores in id contulerunt, ut SS. martyrum corpora delerent. Hinc inhibere iis etiam proposuerunt illius sepulturae iura, quam apud omnes Nationes sacram, ac religiosam, ut fert Lactantius *lib. 6. Institut.*, ne Ethnici quidem illorum cadaveribus denegarunt, qui publico supplicio affecti essent: de quo legem tulit Diocletianus Imp. *l. Obnoxios 2. Cod. de relig. & sumpt. funer.* iis verbis: *Obnoxios criminum digno supplicio subiectos sepulturae tradi non vetamus*. Apud Prudentium ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ in Hymno in laudem S. Vincentii martyris, Tyrannus excandescens ait:

Sed restat illud ultimum
Inferre poenam mortuo,
Feris cadaver tradere,
Canibusque carpendum dare.
Iam nunc & ossa extinxero
Ne sit sepulcrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumque figat martyris &c.

O TEMPORA INFAVSTA (ita in epitaphio S Alexandri martyris, qui Imperatore Antonino passus est, ap. *Boldett. lib. 1. pag. 232.*) QVIBVS INTER SACRA ET VOTA NE IN CAVERNIS QVIDEM SALVARI POSSIMVS. QVID MISERIVS VITA SED QVID MISERIVS IN MORTE CVM AB AMICIS ET PARENTIBVS SEPELIRI NEQVEANT. Haec eadem tum plane fuit Ethnicorum mens, cum incenderunt Acta martyrum, sed *solemnium*, scilicet martyrum, qui servata legitima quaestione damnabantur, non vero illorum, qui vel concitato populi tumultu, vel generali quodam Tyranni iussu celerius erant de medio sublati, ut Tertullianus scribit *in Apolog. cap.* 37. & 40. Quae porro iudicandi ratio tam exlex, ac turpis visa est Serenio Granio, sive Graniano Asiae Proconsuli, ut, antequam e sua provincia decederet, gravissimas de re litteras ad Hadrianum Imp. miserit, ob quas memor Imperator illius, quod iam acceperat in libris sibi pro Christianis a Quadrato Athenarum Episcopo, atque ab Aristide Philosopho oblatis, in id adductus est, ut, lato anni 126. decreto, Minutio Fundano Serenii successori severe praeciperet: *Ne*

Hinc eorum mos reponendi martyres peculiaribus loculis, conſtruendique ſuper parvas aediculas, ne lapſu temporis eorum memoria inter-

quis poſthac ſine obiectu criminis, & legitima accuſatione condemnaretur; quemadmodum apud Euſebium legitur *Hiſt. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 8. Tanta quidem immanitas adverſus ipſa SS.martyrum corpora non alio ſpectabat, ut legitur in Actis S.Sebaſtiani, quam *ne forte Chriſtiani eum ſibi martyrem faciant*, vel, ut iiſdem in Actis de S. Zoe ſcriptum eſt, *ne faciant ſibi illam Deam*: quod quidem ſatis aperte declarat, vetuſtiſſimum fuiſſe ritum perhibendi cultus SS.martyribus, vel exſtruendis ſuper eorum ſepulcra Titulis ſeu Oratoriis, vel annua recolenda illorum natalitii diei memoria. Ammianus Marcellinus *lib.* 22.*cap.* 11 ſimile fere factum enarrat, ſed ea perſpicuitate, ut de veterrimo huiuſmodi ritu minime dubitandi ſit locus. Fert itaque Ammianus, narrationem habens de Dracontio, atque Diodoro martyribus, quod magna Ethnicorum copia *cadavera peremptorum camelis impoſita vexit ad littus; iiſdemque ſubito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens, ut clamabat, ne collectis ſupremis, aedes illis exſtruerentur ut reliquis, qui deviare a religione compulſi, pertulere cruciabiles poenas, ad uſque glorioſam mortem intemerata fide progreſſi, & nunc martyres appellantur*. Morem hunc vetuſtiſſimum Eunapius Sardianus in Aedeſii vita confirmat, licet in ſanctiſſimos monachos inique invehatur, quod in pagano, & fidei veritatis hoſte ferendum eſt: *Iidem poſtea in ſacra loca invexerunt monachos ſic dictos, homines quidem ſpecie, ſed vitam turpem porcorum more exigentes, qui in propatulo infinita, atque infanda ſcelera committebant, quibus tamen pietatis pars videbatur, ſacri loci reverentiam proculcare: nam ea tempeſtate quivis atram veſtem indutus, quique in publico ſordido habitu ſpectari non abnuebat, is tyrannicam obtinebat auctoritatem; in eam virtutis opinionem venerat id genus hominum, de quibus etiam dictum eſt in univerſae hiſtoriae commentariis. Illi ipſi monachos Canobi quoque collocarunt, ut pro diis qui animo cernuntur, ſervos & quidem flagitioſos divinis honoribus percolerent, hominum mentibus ad cultum, caerimoniaſque obligatis: ii namque condita, & ſalita eorum capita, qui ob ſcelerum multitudinem a iudicibus extremo ſupplicio fuerant affecti, pro divis oſtentabant; iis genua ſubmittebant, eos in deorum numero receptabant, ad illorum ſepulcra pulvere ſordibuſque conſpurcati: in his nonnulli martyres, diaconi alii, & legati, arbitrique precum, petitionumque apud deos nominabantur, cum fuerint ſervitia infida, & flagris peſſime ſubacta, & quae cicatrices ſcelerum, at nequitiae veſtigia corporibus circumferrent: eiuſmodi tamen*

interciderett. *Huiusmodi aedificia in vetustis monumentis* Martyria, Confessiones, Memoriae &c. *appellantur*, *illasque sic describit*, *ac laudat S. Augustinus* (*a*): Non ob aliud vel Memoriae, vel Monimenta dicuntur ea, quae insignia fiunt sepulcra mortuorum, nisi quia eos, qui viventium oculis morte subtracti sunt, ne oblivione etiam cordibus subtrahantur, in memoriam revocant, & admonendo faciunt cogitare: nam & Memoriae nomen id apertissime ostendit, & Monimentum eo quod moneat mentem, ideft admoneat, nuncupatur. *In his* Memoriis *supra martyrum loculos aras imponi consuevisse idem S. Doctor testatur iis verbis* (*b*): Populus Christianus Memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuvetur: ita tamen ut nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum sacrificemus, quamvis in memorias martyrum constituamus altaria. *Et alibi* (*c*): Nos autem martyribus nostris non templa sicut Diis, sed Memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo & Martyrum, & nostro sacrificium immolamus. *Ex hac consuetudine ritus procul dubio defluxit*, *ut nulla sine martyrum reliquiis neque ara*, *neque templum consecraretur*, *isque ritus a Romana Ecclesia ad alias omnes cito transivit* (*d*). *Haec omnia tamen primis temporibus nonnisi*

caute,

men deos fert tellus. *Illud itaque providentiae Antonini existimationem summopere adauxit*, *quod palam apud omnes praedixerat templa in sepulcra conversum iri*.

(*a*) De cura pro mortuis gerenda cap.4.

(*b*) Lib. 20. cap. 21. contra Faustum Manichaeum.

(*c*) Lib. 22. cap. 10. de Civ. Dei.

(*d*) Ad rem hanc apposite S. Ambrosius in ep. 51. *Cum ego*, ait, *basilicam dedicare vellem*, *multi tamquam uno ore interpellare coeperunt dicentes*: *sicut in Romana*, *sic basilicam dedices*. *Respondi*: *faciam si martyrum reliquias invenero*. Ita ille ad Marcellinam.

caute, & occultis in locis metu persecutorum fiebant (a), *& arae non semper lapideae, & stabiles, sed ligneae, & temporariae, seu amovibiles erant.*

Itaque Princeps Apostolorum in Vaticano prope locum martyrii conditus fuit, occulte quidem & infra solum, sed ita tamen ut sepulcrum adiri posset, cum ex veteribus monumentis appareat ipsum celebre confestim evasisse, & illuc Christianos e longinquis properasse regionibus, ut D. Petri patrocinio opem a Deo implorarent. Martyrologium Romanum (b) *haec habet de S. Mauro:* qui ex Africa veniens ad sepulcra Apostolorum sub Numeriano Imp., & Celerino urbis Praefecto agonizavit; *& alibi de Paterno martyre* (c) *similia his memorat:* Alexandria Romam veniens ad Apostolorum Memorias a Tribuno comprehensus in vinculis expiravit. *Apud Ven. Cardinalem Thomasium* (d) *in pervetusto Antiphonario haec de nobilibus Persis coniugibus, ac martyribus Mario, & Martha leguntur:* Nos servos, & Apostolos eius venimus exorare. *Eadem narrat Martyrologium*

(a) Hanc ob caussam veteres Christiani, ut sacra mysteria, & sepultorum ossa Gentium inquisitioni, insultibusque inviderent, non solum aenigmaticis illis vocibus *Accipiendi*, *Percipiendique*, *In Pace*, *Depositus*, *Reddidit*, *In Fide constitutus &c.* tum & signis *Monogrammatis*, *Navis*, *Palmae*, *Columbae*, *Piscis &c.* usi sunt; sed & mysticam dierum supra XXX., ac mensium ultra XII. numerationem, quibus vitae annos a baptismate distinguebant, quae omnia ad Arcani disciplinam referuntur; & quandoque etiam, ut securius ossa laterent, Ethnicum aliquem loquendi morem in sepulcralibus monumentis adfectarunt. Ut de hac re aliquod exemplum proponam, instar omnium sit sequens. Antonius Maria Lupus *in epitaph. Severae M. pag.* 105. ex Musaeo Kircheriano refert tabellam coemeterialem, in qua simul cum solemni apud Christianos formula IN PACE sacrilega illa ceteroquin, & impia dedicatio DIS MANIBVS exstat. En inscriptionem:

DIS MANIBVS PRINCI
PIO FILIO DVLCISSIMO SVO PO
SVIT QVI VIXIT ANNIS VI DIES
XXVII IN PACAE (sic)

(b) Ad diem 22. Novemb. in not. Baronii.

(c) Ad diem 21. Augusti.

(d) Tom. 4. Opp. pag. 60.

logium Adonis (a): Romae natalis sanctorum martyrum Marii, & Marthae cum filiis suis Audifax, & Abacuc, nobilium de Persida, qui ad orationem venerant Romam tempore Claudii Principis.

Quis autem primus Memoriam *construxerit super D. Petri sepulcro ignota plane res est, nisi auctoritatem sequi velimus tum Catalogi Romanorum Pontificum saec. VI. exarati, anno circiter* 530., *quo obiit Felix IV.* (b); *tum Libri Pontificalis* (c), *in quibus statuitur opera id factum Sancti Anacleti Papae, dum esset Presbyter*: Hic Memoriam beati Petri construxit, dum presbyter ordinatus fuisset a beato Petro. *Exploratum nihilominus est a secundo usque saeculo exstitisse; idque nos facile seriem temporum chronologicam exhibendo ostendemus. Haec illa est* Memoria, *quae frequentius postea* S. Petri Confessio, *sive* Martyrium *vocari coepit* (d), *quamvis interdum & alia nomina, ut* So-

(a) Ad diem 20. Ianuarii.

(b) Schelestrat. antiq. Eccles. Tom. I. pag. 406.

(c) Tom. I. pag. 18.

(d) Liceat hic adnotare, *Martyrium* interdum fuisse sumptum ad totum templum, non ad partem tantum eiusdem significandam. Eusebius *lib. 3. vit. Constantini cap.* 48. scribit hunc Imperatorem Byzantium maximis Martyriis decorasse; & in Actis Concilii Chalcedonensis expressum legitur, fuisse celebratum *in Martyrio sanctissimae, & pulchrae, victricis, & martyris Euphemiae*. Laodicena Synodus *Can. 9.* interdicit ingressum *in Martyria haereticorum*. Hinc satis dilucide Walafridus Strabo *de reb. Eccles. cap. 6.* scriptum reliquit, quod *Martyria vocabantur Ecclesiae, quae in honorem aliquorum Martyrum fiebant; quorum sepulcris, & Ecclesiis honor congruus exhibendus in canonibus decernitur*. Nihilo tamen minus animadvertendum est, aliquando *Martyrium* inter & *Ecclesiam* quidpiam fuisse discriminis. Didymus Caecus Alexandrinus, qui saeculo floruit IV., pridem a doctissimo Ioh. Aloysio Mingarellio, iam nunc Abbate Generali Canonicorum Rhenanae Congregationis in publicam lucem proditus, *in lib. 2. cap. 7.* ita scribit: *Etenim in sanctis suis Ecclesiis, & Oratoriis, & Martyriis, sicut in aliis sacellis indeficientia sua bona proposuit* (Deus); idemque clarius habetur *in Can. 6.* Concilii Chalcedonensis, ubi praecipitur: *ne quisquam ordinetur, nisi in Ecclesia civitatis, aut Pagi, aut in Martyrio, aut in Monasterio*. Hic ab

ut Solium, Tropaeum, Sepulcrum &c. *apud veteres Scriptores habuerit*. Confessionis *vocabulum in antiquis monumentis cum ad locum refertur, nihil aliud indicat, nisi locum ubi martyris corpus fuit tumulatum; eaque vox deinde significavit etiam altare superne constructum, umbraculum altaris, & quandoque integram basilicam: Nam primis Christianae Religionis temporibus diversa admodum significatione a praesentis temporis usu* Confessoris *vox usurpata fuit. Veteres enim neminem eo nomine appellabant, nisi eum, qui Christi fidem interpellatus, coram fidei hostibus confessus esset. Si vero aliquod genus tormentorum esset expertus, nec tamen martyrio occubuisset; tunc & martyr vocatus, idemque aliquando etiam dictus reperitur Confessor, quod nempe nondum martyrium consummasset. Licet si vim harum vocum expendamus*, Confessor, *ac* Martyr *Graeco, Latinoque sermone unum, atque idem exprimant; nihilominus tam Tertullianum, quam etiam Cyprianum, & alios plerosque antiquorum eo sensu, quo diximus eas voces accipi consuevisse, perspectum satis exploratumque habetur. Quamobrem in Libro Caerimoniali Episcoporum (a) haec recte sapienterque adnotantur*: Locus, qui in plerisque Ecclesiis sub altari maiori esse solet, ubi sanctorum martyrum corpora requiescunt, MARTYRIVM, seu CONFESSIO appellatur. *Hic idem locus, ut iam innuimus, & superposito altari nomen dedit, unde illud* altare Confessionis *est dictum, quod supra sepulcrum Martyris, vel Confessionem, fuisset exstructum. Consuetudo etiam deinceps invaluit, ut* Confessionis *nomine ara tantum significaretur; cuius plurima exempla produci cum possint ex Libro Pontificali, unum solummodo exhibebimus, quod legere est in vita S. Hilarii* *Pon-*

ab Ecclesiis Martyria distinguuntur, ea fortasse de causa, quod haec nondum in publica templa erant redacta. Ac proinde, ne in solitudine relinquerentur, debitoque cultu martyrum reliquiae carerent, cogitatum est, ea tanquam in titulum ordinationis erigere, incardinato ibi Clerico, aut Presbytero, qui eorumdem gereret curam.

(*a*) Lib. 1. cap. 12. num. 16.

Pontificis (a): Hic fecit oratoria tria in baptisterio basilicae Constantinianae, S. Iohannis Baptistae, & S. Iohannis Evangelistae, & S. Crucis, omnia ex argento, & lapidibus pretiosis. Confessionem S. Ioh. Baptistae fecit ex argento, pensantem libras centenas, & crucem auream. Confessionem S. Ioh. Evangelistae fecit ex argento pensantem libras centenas, & crucem auream: & in ambobus oratoriis ianuas aereas argento clusas. In oratorio vero S. Crucis fecit confessionem, ubi posuit Lignum Dominicum in cruce aurea cum gemmis &c. *Hoc loco* Confessio *non martyris tumulum, aut memoriam, sed altare tantum indigitat. Animadvertendum insuper est, quod praeter altare subterraneum, sive hypogaeum, quod tumulo superpositum erat, aliud altare superius, vel maius aedificari mos fuit, cui similiter nomen* Confessionis *adhaesit, eo quod & ipsi Martyris tumulus subiaceret. Exstant adhuc eiusmodi altaria in aliquibus antiquis Romae templis, quae bono ecclesiasticae eruditionis e manibus eorum evaserunt, qui nisi veneranda antiquitatis vestigia funditus perdant, ac destruant, sibi non belle satis architecturam profiteri videntur.*

Quo tempore altare, quod hypogaeum, vel subterraneum dicimus, exstructum fuerit super D. Petri sepulcro, haud facile statui, demonstrarique potest. Ex Gregorio Turonensi, qui saeculo VI. vixit, & Confessionis, *quam praesens invisit, formam adumbravit, colligi posse videtur, hypogaeum hoc altare nondum fuisse erectum, cum ille de uno tantum, eoque superiore loquatur, quod saeculo IV. adscribi debet, eo quod tunc demum ob pacem Ecclesiae donatam Magni Constantini edicto, excelsi operis templum, sive basilica supra D. Petri tumulum aedificari coepit. Praeceptum, quo pius ille Princeps non modo libertatem Christianis aedificandi, ampliandique ecclesias concessit, sed etiam pecuniam a Fisco Imperiali in hunc finem contribui iussit, Eusebius Eccle-*

(a) Tom. I. pag. 155.

Eccleſiaſticae Hiſtoriae Scriptor praecipuus refert (*a*): Altera lex [*inquit*] quae oratoriorum fabricam in ſublime erigi, & Eccleſias Dei tam latitudine, quam longitudine ampliores effici praecipiebat (*b*), perinde ac ſi univerſi, ut ita dixerim, homines inſana multorum Deorum obſervantia e medio ſublata in poſterum acceſſuri eſsent ad Deum. Haec Imperatorem ſentire; haec ad cuiuſque Provinciae Praeſides ſcribere, religioſa divini numinis obſervantia impellebat. Illud praeterea lex continebat, ne pecuniis largiendis parcerent, ſed ut ex Imperialibus theſauris ſumtus ad aedium ſacrarum exſtructionem depromerentur. Quin etiam ad cuiuſque loci Eccleſiarum Antiſtites iſtiuſmodi litterae ſcribebantur: cuiuſmodi etiam ad me ſcribere dignatus eſt. *Mox litteras enarrans tam ſibi, quam aliis Epiſcopis a Conſtantino ſcriptas haec ſubdit*: Adeoque cum ſumma celeritate legis praecepta opere ipſo adimplebantur. *Hoc monumento, etiamſi nullum aliud*

(*a*) De vita Conſtantini Imp. cap.45. pag.499. & ſeq. Auguſtae Taurinor. an.1746.

(*b*) Ante Conſtantini tempora fuiſſe Deo dicatas eccleſias, quod a nonnullis in dubium revocatur, ex hac lege manifeſtum fit. Imo per tria priora ſaecula in pagis, & vicis ruſticas exſtitiſſe eccleſias contra Thomaſſinum, Boehmerum, Eſpenium, Svicerum, alioſque, pluribus oſtendit Caietanus Migliore in docto Commentario *in mutilum Neophyti Presbyteri titulum*. *Neapoli* 1770. Fatetur tamen *pag*.42. primaevas illas Chriſtianorum eccleſias ſimplicitatem prorſus redoluiſſe; eoque nomine *Caſas*, *Columbae domus*, numquam vero *Templa*, *Baſilicas*, ἀνάκτορα dictas. Atque hoc quidem in cauſſa eſt, cur apud Minutium Felicem, Origenem, Arnobium, Lactantium Chriſtiani eccleſias non habere dicantur. Nec certe praetereundum, quod David Blondellus *de Epiſc. & Presbyt.* obſervat, quo ſemel fideles convenerant, eccleſiarum porro nomine deſignaſſe. Conventus autem celeberrimus ille erat, qui in urbibus, & in agris *die Solis*, nempe die Dominico fiebat, cuius ritum non ſine ſpeciali divini conſilii providentia ſcripto tradidit Iuſtinus Martyr *in Apolog. I. ad Antoninum Pium* pro Chriſtianis, ut monumentum luculentiſſimum haberemus ſaeculo uſque ſecundo ordinis ſacrae Liturgiae ad confundendos Novatorum errores.

aliud exstaret, satis evinci, comprobarique posset Constantinianum aedificium esse D. Petri basilicam, cuius amplitudo, ac dignitas quanta fuerit eodem saeculo IV. ex Prudentii, sanctique Paulini Episcopi scriptis videbimus. Ac revera, quis umquam, nisi aerarium Imperiale magnificam adeo, praecelsamque molem exstruere valuisset? Quis praeterea existimet regios thesauros tot minoribus ecclesiis large tunc subministratos, huic uni maximae Deo erectae in honorem Principis Apostolorum defuisse? Asserit, clareque describit hoc factum Liber Pontificalis in vita S. Silvestri (a): Eodem tempore Constantinus Aug. fecit basilicam beato Petro Apostolo ex rogatu Silvestri Episcopi in templo Apollinis, in quo loco corpus eiusdem Apostoli mirifice collocavit. Loculum (*b*) ipsum, in quo sanctissimum posuit corpus, undique ex aere Cyprio conclusit, immobilem. Ad caput, & ad pedes, ad latus dextrum, & sinistrum, subtus & super pedes quinos habens grossitudinis. Sic corpus beati Petri conclusit, & ornavit superius ex columnis porphyreticis, & aliis columnis vitineis, quas de Graecia secum adduxit. Fecit autem & cameram basilicae ex trimma (*c*) auro fulgentem, & super corpus beati Petri, quod aere conclusit, fecit crucem ex auro purissimo, pensantem libras CL. ad mensuram loculi, ubi scriptum est hoc: CONSTANTINVS. AVG. ET HELENA. AVG. HANC. DOMVM. REGALEM. SIMILI FVLGORE. CORVSCANS. AVLA. CIRCVMDAT. (*d*)

F scri-

(*a*) Tom. 1. pag. 91.

(*b*) Auctor Libri Pontificalis hic non indicat, e qua materia esset loculus, quo Silvester inclusit corpus Principis Apostolorum. Verum Petrus Mallius in Historia, quam saec. XII. scripsit de basilica S. Petri *cap. 1. n. 4. ap. Bolland tom. 7. Iun.* argenteum facit: *Loculum argenteum, continentem sanctissimum corpus, omni parte ex aere, & cupro conclusit &c.*

(*c*) *Trimma*, graeca vox a τρίβω *tero*, *comminuo*, unde apud Anastasium camera trimma auri fulgens, aliud non est quam camera seu fornix splendens ex auro in pulverem minutissimum redacto, & glutine delibuto, quo penicillo obductus fuerat.

(*d*) Maphaeus Vegius, qui saeculo XV. floruit, *in lib. 2. de reb. antiq. memorabil. basilicae S. Petri c. 3.*

apud

ſcriptum ex literis puris nigellis in cruce ipſa. *Narratio haec, dummodo ubique veritati ſit conſona, illud praecipue notandum habet, quod S. Silveſter Apoſtoli corpus inſpexit, antequam tumulo pretioſiore clauderet, reponeretque priſtino in loco, ubi antea fuerat collocatum. Quod autem Divus Petrus poſt conſummatum Romae martyrium in Vaticano ſepultus fuerit, apertiſſime eruitur ex verbis Caii Presbyteri Romani, Prudentii, Hieronymi, aliorumque, quae in chronologica ſerie monumentorum adducemus. Ceterum illud plane conſtat tum ex Libro Pontificali, qui finem* prope

apud Bolland. Act. SS. tom. 7. Iun. ſcripta haec tantummodo in cruce legit: CONSTANTINVS AVG. ET HELENA AVG; adeo ut quae ſunt reliqua, in alia fortaſſe ipſius baſilicae parte inſcripta fuiſſe, videri quodammodo poſſint. De hac aurea cruce ita notatum legimus apud Philippum Bonanni *in Historia Templi Vaticani cap. 24. Cum novi templi Vaticani pavimentum altius deduci, & aequari opus eſſet anno* MDXCIV., *Iacobus a Porta celebris architectus retulit Clementi VIII., detectum a ſe foramen, per quod S. Petri monumentum apparebat. Quo audito Pontifex ipſe, ductis ſecum Eminentiſſimis Cardinalibus, Bellarmino, Antoniano, & S. Caeciliae; atque admota ab architecto ardenti face, oculis perluſtravit crucem auream ſepulcro impoſitam: deinde iuſſit vetuſtiſſimam aram eodem in loco intactam relinqui; foramen ſe coram coementis oppleri; novumque poſtea deſuper altare, & quidem magnificentius erigi amplioris formae: quod altare abſolutum die Dominico, XXVI. Iulii* MDXCIV., *Cardinalibus XXXVIII. adſtantibus, totius Romanae curiae interventu, innumerabilique populi concurſu, ipſemet Pontifex ſolemni ritu conſecravit; & in eo omnium primus incruentum Miſſae ſacrificium obtulit; ſicuti olim anno* MCXXII. *Calliſtus II. altare ſupradictum a B. Silveſtro aedificatum, in celebri die Annuntiationis B. Mariae conſecraverat. Haec affirmat Turrigius a Cardinali S. Caeciliae enarrata fuiſſe Aloyſio Cittadino, baſilicae canonico, & Iohanni Barretto, eiuſdem ſacrae Confeſſionis cuſtodi.* Forſan tunc accidit, quod in inferius cubiculum, ubi ſepulcrum exſtat Principis Apoſtolorum, coementa illa deciderent, quae introſpicienti per feneſtellam Confeſſionis modo adparent. Altare autem, quod Bonannius, Turrigio teſte, aſſerit fuiſſe a Clemente VIII. ſervatum quin deſtrueretur, eſt Altare, quod hodiedum exſtat in cryptis Vaticanis retro Confeſſionem, ubi ex contextu allatae narrationis videtur ab architecto Iacobo a Porta foramen detectum fuiſſe.

prope attingit saeculi IX., tum ex actis Pontificum insequentium saeculorum nullum alium deinceps Pontificem Apostoli corpus loco movere, aut etiam inspicere conatum fuisse. Nemo certe post basilicae aedificium, ornatumque sepulcrum a B. Silvestro illud amplius vidit. Verum ut pio fidelium studio, ac devotioni aliquatenus fieret satis, in superiori parte subterranei cubiculi, in quo Apostoli sepulcrum concluditur, quaedam fenestella quadratae formae relicta fuit, quae billicum, *sive* umbilicum *antiquitus vocari consuevit* (*a*), *& de qua mox iterum sermo habendus erit in serie chronologica. Nova igitur Silvestri tempore constructa basilica D.Petri tumulum ante apsidem complexa est, & hic idem tumulus ciborio* (*b*) *tectus quatuor columnis suffulto superexstructam habuit aram illam magnifice ornatam, altero ciborio contectam, de qua ara tantum mentio apud veteres reperitur Scriptores. Ex monumentis tamen saeculi VIII. liquido apparet, aliud etiam altare super Apostoli sepulcro constructum; quod intra subterraneam cellam exstitisse videtur, quodque saeculo XII. ibidem adhuc permanebat.*

Videtur sane Ven. Beda tradere, sacra mysteria in hac Vaticani templi principe ara non ante Pontificatum Gregorii Magni

(*a*) In *Tom.3.pag.162.Lib.Pontific.* de Benedicto III., qui an.855. renunciatus est Pontifex, narratur: *In Ecclesia beati Petri principis Apostolorum nutritoris sui prae nimio amore exardescens, ad cooperiendum billicum Confessionis fecit cooperculum ex auro purissimo, pensan. lib. tres.* Limbum, seu circuitum *billici* aurea lamina ornabat, quae *ingulus* antiquitus vocabatur. In eodem Libro Pontificali *pag.*177. legitur Nicolaum I., Benedicti III. successorem, fecisse *in Confessione ipsius sacratissimae basilicae ingulum de auro mundissimo unum pens. libras numero II.*

(*b*) *Ciborium* dicitur regumentum, seu umbraculum altaris, vel sepulcri, quod columnis quatuor, aut pluribus suffultum in conum, aut pyramidem, aut apsidem desinit. In veteri Christiana inscriptione apud Antonium M. Lupium *Epitaph. Severae Martyris* §.18. *pag.* 182. appellatur etiam *Ciburium*. En verba inscriptionis: XPE, FABE, BOTIS, GREGORIO, ET AVSTRE CONDEDOCIS. QVOD, MVSTHIOLE, OBTVLERVNT, MARTIRE, XIT. HOC TEGMEN, CIBVRII, SVBLATA, BETVSTAS &c.

qui celebrata fuisse. Is enim in Historia Ecclesiastica gentis Anglorum, quam a primo Iulii Caesaris in Britanniam adventu ad an.731. perduxit, obiit namque an.735., de Gregorio haec adnotavit: Fecit inter alia beatus Papa Gregorius, ut in ecclesiis beatorum Apostolorum Petri, & Pauli super corpora eorum missae celebrarentur. *Bedae concinit Iohannes Diaconus, qui post trecentos ferme annos a S. Gregorio floruit, quique haec in eius vita conscripsit (a)*: Super corpora beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, missarum solemnia celebrari decrevit. *Nec dissimilia leguntur etiam in Libro Pontificali (b)*: Hic praecepit, ut super corpus B. Petri Apostoli missae celebrarentur. Item in ecclesia B. Pauli Apostoli eadem fecit. *Quid autem sibi volunt Beda, Iohannes Diaconus, & auctor Libri Pontificalis, dum scribunt D. Gregorium sanxisse, ut super Apostolorum Petri, & Pauli exuvias celebrarentur missarum solemnia? An sentiunt id minime factitatum ante ipsius Gregorii aetatem? non istam sane Scriptoribus iis mentem fuisse arbitramur. Nam D.Hieronymus, qui septuaginta supra centum circiter annis eumdem Romanum Antistitem aetate praecessit, absurda ostendens, quae ex impio Vigilantii dogmate venerationem sanctis Christi martyribus, eorumque sacris cineribus denegante consequebantur, sic haereticum perstringebat (c)*: Male ergo facit Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundum nos ossa veneranda; secundum te vilem pulvisculum; offert Domino sacrificia: tumulos eorum (d) Christi arbitratur altaria? *Ad haec Pru-*

(a) Lib.2. cap.20.

(b) Tom.1. pag. 234.

(c) In Tract. advers. Vigilantium pag.280. Parisiis 1706.

(d) Ex hisce S. Hieronymi verbis, quod nempe Summi Pontifices *tumulos eorum* (Apostolorum) *Christi arbitrantur altaria*, illustrationem capit responsio, quam apud Minutium Felicem praebet Octavius Caecilio Ethnico postulanti, quanam de caussa Christiani *nullas aras habent, & templa nulla*. Propterea quod non intelligitur, quo pacto possit Octavius fateri, Christianos nec templa habuisse, nec aras: *Putatis autem* (en verba responsionis) *nos occultare,*

Prudentius Hieronymo aequalis Romanum Pontificem Natali die eorumdem Petri, & Pauli Apostolorum solemne sacrificium Deo bis offerentem, semel nimirum in Vaticana basilica, iterumque in D. Pauli templo via Ostiensi, sic eleganter exhibet hymno XII.(a):

Transtiberina prius solvit sacra pervigil sacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Tam splendida sunt haec, & alia, quae afferri possent remotioris aetatis monumenta, quibus luculenter ostenditur, longe ante Gregorii Magni Pontificatum sacra mysteria ad Apostolorum Petri, & Pau-

tare, quod colimus, si delubra, & aras non habemus? Quod enim simulacrum Deo fingam, quum, si recte existimas, sit Dei homo ipse simulacrum? Templum quod ei exstruam, quum totus hic mundus eius opera fabricatus eum capere non possit? Idem ferme responsum ab Origene datum fuerat Celso Epicureo, qui illum de eadem re obiurgaverat, & cui subiungit Origenes, iustorum animas esse gratiores aras, quae Deo possent a nobis miseris mortalibus dicari (*lib.* 8. *n.*17.) Atque idem plane significatur a Clemente Alexandrino (*Strom. lib.*7. *n.*6.), & clarius ab Arnobio (*lib.*6.), atque a Lactantio (*lib.*2. *cap.*2.) Tabulis, seu planis, quae erant operculo arcis, vel monumentis martyrum, qui sub ipsis iacebant in coemeteriis, idest in subterraneis locis, qui ab ecclesiast. scriptoribus *Areae, Areae Sepulturarum, Cryptae, Arenaria, ad Arenas, Concilia martyrum &c.* nuncupantur; usi sunt Christiani tempore persecutionum ad peragendum sacrum. Hoc proinde ritu, ac similitudine, postquam Ecclesiae Dei pax reddita est, superfuit usus collocandi corpora martyrum sub aris: Hinc Prudentius in hymno in laudem Vincentii martyris cecinit:

Altar quietem debitam
Praestat beatis ossibus;
Subiecta nam sacrario,
Imamque ad aram condita
Caelestis auram muneris
Perfusa subtus hauriunt.

Atque in hymno in laudem Eulaliae virginis ait:

Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum.

Demum pristinus altarium usus, ut ea descripsimus, demonstratus fuit saeculo XII. a Ven. Petro adversus Petrobusianos: *Nonne & nos ipsi* (inquiebat *ap. Biblioth. PP. Lugd. tom.*22. *p.*1051.) *Romae positi frequenter vidimus in scriptis* (l. cryptis) *antiquissimis oratoria, & altaria, qualia eo tempore fieri poterant &c.*

(a) De Pass. Apostolor. Petri, & Pauli.

& Pauli cineres solemni pompa a Romanis Pontificibus peracta fuisse, ut quivis facile possit intelligere, ne unum quidem ex hisce monumentis aut Bedae, aut Iohanni Diacono, aut scriptori Libri Pontificalis fuisse perspectum. Quinam ergo sensus istorum adfirmantium, Gregorium sanxisse, ut in ecclesiis beatorum Apostolorum Petri, & Pauli super corpora eorum missae celebrarentur?

Ad hunc assequendum facem praefert Petrus Mallius scriptor saec.XII., & Vaticanae basilicae Canonicus (*a*), *qui de S.Gregorio I. edisserens, haec habet*: Hic constituit supra corpus beati Petri, & beati Pauli a Cardinalibus missas iugiter celebrari. *Igitur si Iohannis Diaconi, Ven. Bedae, & Libri Pontificalis loca conferantur cum his Mallii verbis; videtur Gregorius Magnus primum constituisse, ut septem Presbyteri Titulares [quos ex usitata posteriori appellatione Cardinales nuncupabimus] in Vaticana basilica ad corpus S. Petri, totidemque in ecclesia S. Pauli ad eius tumulum singulis diebus rem divinam alternis facerent; aut [si malimus, eosdem Presbyteros Cardinales iam ante S. Gregorii aevum fuisse praefatis basilicis addictos, uti coniectavit Franciscus Blanchinius* (*b*)*] sanxisse, ut solemne sacrum, quod nisi certis statis-*

(*a*) Hist.Basil.S.Petri c.4.n.53.

(*b*) Cl. hic Praesul putat hebdomadariam assignationem Episcoporum septem in Lateranensi, &Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus basilicis Romanis, nempe S.Mariae Maioris, S. Petri, S. Pauli, & S. Laurentii extra muros *primum rudimentum accepisse sub Damaso, & complementum obtinuisse a Simplicio.* (tom.2. Anast. pag.38., & tom. 3.pag.176.) Damasum fortassis auctorem fuisse hebdomadariae partitionis arguit vir eruditissimus ex eo, quod S. Pontifex, teste eius vitae Scriptore, sanciverit, *ut psalmi diu noctuque canerentur per omnes ecclesias: & hoc praecepit Presbyteris, Episcopis, & Monasteriis*. Simplicium vero dedisse operi complementum, colligit ex huiusce Romani Antistitis rebus gestis, inter quae illud narratur, quod constituerit ad S.Petrum Apostolum, & ad S.Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium martyrem hebdomadas. Verum animadvertendum est, quod in Libro Pontificali occurrit quidem Damasus praecipiens Episcopis, Presbyteris, & Monasteriis, ut per omnes Ecclesias ad psalmodiam incumberent, sed de missarum

statisque diebus ad Apostolorum exuvias prius agebatur, in posterum ab ipsis Cardinalibus qualibet die alternatim celebraretur, qui propterea Cardinales S.Petri, *atque* Hebdomadarii *nuncupati reperiuntur. Magnum sane ipsorum privilegium hoc erat, ut ad altare maius basilicae Vaticanae, cui subiacet Apostolica Confessio, sacra mysteria peragerent: quod Episcopis tum sanctimonia, tum Eccle-*

sarum celebratione altum silentium est. Quod vero ad S.Simplicium attinet, quos ipse basilicis sanctorum Petri, & Pauli, atque Laurentii addixit Presbyteros, hos destinavit Baptismi, & Poenitentiae sacramentis administrandis. En verba Libri Pontificalis: *Hic constituit ad S.Petrum, & ad S. Paulum Apostolos, & ad S.Laurentium martyrem, ut hebdomadibus singulis Presbyteri manerent ibi propter baptismum, & poenitentiam petentes: de regione prima ad S.Paulum, de regione tertia ad S.Laurentium: de regione sexta, vel septima* (in Catalogo Roman.Pontif. saeculo VI. exarato apud Schelestr. p.476. legitur tantum *de regione septima*) *ad S.Petrum*. Munus ergo horumce Presbyterorum circa Baptismum, & Poenitentiam versabatur: de oblatione vero sacrificii incruenti, nulla in prolato textu fit mentio. Contra doctissimus Lucas Holstenius hanc Cardinalium hebdomadariorum institutionem Stephano IV. circa an.770. referre videtur in adnotationibus ad Geographiam sacram Caroli a S.Paulo *cap.8.lib.2. pag.34.* Amstelodami 1704. Huius rei testimonium petit ex auctore incerto de vitis RR.PP.Luitprando perperam adscriptis, ubi in Stephano IV. sic legitur: *Hic constituit septem Cardinales Episcopos, qui alternatim in ecclesia B.Petri Apostoli hebdomadas celebrarent, & hymnum Angelicum in missarum solemniis decantarent*. Opinor vetustum Scriptorem id excerpsisse ex eiusdem Pontificis Biographo, qui in Libro Pontificali *tom.2. pag.155.* in hunc modum habet: *Hic constituit, ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in ecclesia Salvatoris observant, missarum solemnia super altare B.Petri celebrarentur, &* Gloria in excelsis Deo *diceretur*. Norunt periti rerum Liturgicarum, hymnum Angelicum olim a solis Episcopis dominicis, & festis diebus, a Presbyteris vero in Paschae tantummodo solemnitate recitatum. At sive Pseudoluitprandi verba, sive Libri Pontificalis tantum expendamus, utrobique de Episcopis sermo est, non vero de Presbyteris Cardinalibus, de quibus Ven. Beda, Iohannes Diaconus, & Liber ipse Pontificalis, seu Anastasius in vita Magni Gregorii loquuntur.

Ecclesiarum, quas regebant, dignitate apprime claris olim quoque denegabatur. Testes sunt acta Episcoporum Tullensium ineunte saeculo XII. exarata. Etenim S. Gerardus Tullensis Antistes, ut in ipsis enarratur (*a*), *quum crederet, suarum veniam culparum se a Domino facilius impetraturum, & Apostolorum Principem caelestis regni Clavigerum vota sua clementius exauditurum, si dignus haberetur, ut ad eiusdem S.Petri altare incruentam hostiam immolaret; id summis precibus postulavit, sed frustra:* Romani *siquidem* Custodes *negarunt, se umquam posse huic licet ferventi petitioni indulgere, quod* nemini, nisi summo Apostolico, eiusque Cardinalibus antiquo licitum more sacra ad illam aram mysteria peragere. *At S. Gerardus magis magisque instabat, ac munere forsitan aliquo se voti compotem fieri posse arbitratus, mox trecentarum summam librarum ad arcam beati Petri, si desideratis potiretur, sese numeraturum spopondit, cumque hos etiam conatus irritos intellexisset, tanto moerore affectus dicitur, ut animam exhalare videretur. Divinitus tamen recreatus summas Deo grates retulit, quod neutiquam impletum fuerit sui animi votum indiscreta devotione conceptum, & non sine crimine, hoc est nonnisi pecunia enumerata, sicut disposuerat, exsecutioni mandandum. Hactenus anonymus Scriptor verba faciens de S. Gerardo Tullensi Episcopo, cuius natale in Martyrologio Romano colitur nono Cal. Maii. Quod ipse Anonymus ait, praeter summum Pontificem Cardinalibus dumtaxat permissum divina mysteria peragere ad maximam S. Petri aram, id arctandum puto ad septem illos tantummodo Cardinales presbyteros, quibus tale munus erat demandatum. Etenim qui adhuc mos viget, ut nulli ex purpuratis Patribus liceat ad aras principes Patriarcharum Urbis ecclesiarum missam celebrare, nisi ex Romani Pontificis licentia, Apostolicis litteris explicanda, pervetus quidem est, uti colligimus ex Bullario Vaticano* (*b*).

Qui-

(*a*) Cap. 5. apud Martene tom. 3. Anecdot. col. 1057.

(*b*) Vetus erat privilegium, quo fruebantur Antistites Silvae Candi-

Quinam vero fuerint septem presbyteri Cardinales in Vaticana S. Petri basilica ad aram maximam rem divinam per hebdomadam facientes, *Petrus Mallius* (*a*) *hoc ordine enumerat*, *scilicet Titulares*, S. Mariae Transtiberim, S. Chrysogoni, S. Caeciliae, S. Anastasiae, S. Laurentii in Damaso, S. Marci, SS. Martini Papae, & Silvestri, quae vocatur titulus

G Equi-

Candidae, sive Ecclesiae SS. Rufinae, & Secundae, celebrandi scilicet divina officia, & quae Episcoporum sunt, agendi supra aram maximam basilicae S. Petri, *a qua pene omnes ecclesiae doctrinam acceperunt*, *sicuti a magistra & domina*, ut ait Iohannes XIX. R. P. in bulla, qua an. 1026. illud sancivit ob Vaticanae ecclesiae dignitatem (*tom.* 1. *pag.* 18. *Bullar. Vatic.*) Postmodum haec praerogativa transiit ad Episcopos Portuensis ecclesiae; huic enim cum an. 1120. a Callisto II. adiecta fuerit ecclesia Silvae Candidae, Gregorius IX. potestatem eamdem merito addixit (*tom.* 3. *pag.* 339. *Bullar. Vatic.*, *& in Append. pag.* 5.) In citato Bullario Vaticano exstant peculiares aliae concessiones celebrandi divina mysteria super altare S. Petri, videlicet Clementis VI. an. 1349. Anibaldo Episcopo Tusculano; Eugenii IV. an. 1444. Guillelmo Cardinali Rothomagensi; Pii IV. an. 1563. Cardinali Moniliano, & S. Pii V. an. 1569. Othoni Episcopo Albanensi. Iis addimus Sixtum IV., qui id pariter concessit Iohanni Aragonio Cardinali S. Hadriani, aliisque (*ap. Archiv. Apostolic. Vatican. reg.* 55. *Bull. Sixti IV. pag.* 121., *& reg.* 16. *&* 19. *nec non reg.* 14. *Div.*) Ex quo tamen Paulus IV. praecepit, ut festum Cathedrae S. Petri xv. Cal. Februarii solemnius in Vaticana basilica celebraretur, mos deinde invaluit, Cardinalem in ordine Presbyterorum ultimum ad aram maximam S. Petri eo die sacra facere debere, impetratis prius litteris Apostolicis: quod ad haec usque tempora servatum est. Hodie enim ex concessione SS. D. N. PII VI., cuius flagrans in Vaticanam basilicam amor, singularisque devotio omnibus patet, efflagitante Henrico Benedicto Stuarto Duce Eboracensi, Card. Episcopo Tusculano, ac Vaticani templi Archipresbytero; huiusmodi privilegium delatum est Cardinalibus pro tempore Archipresbyteris eiusdem basilicae, uti legimus in litteris in forma brevis, *dat. Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die* 20. *Decembris* 1775. *Pontif. an. I.*

(*a*) Hist. basilicae S. Petri cap. 7. num. 134.

Equitii: *Quorum primus, nempe Cardinalis presbyter S. Mariae Transtiberim, die Dominico; secundus feria II., tertius feria III., quartus feria IV., quintus feria V., sextus feria VI., ac postremus die sabbato, peragebant solemne sacrificium. Concinunt his & alia antiqua documenta, quemadmodum videre licet apud Baronium (a), Mabillonium (b), aliosque. Huius ministerii caussa de Vaticanis oblationibus erant participes*: Certum est [*ita citatus Mallius (c) de modo, quo ipsae oblationes partiebantur*] nos Canonicos basilicae B. Petri, praeter alias rationes & consuetudines, quas habemus, in oblatione missae altaris maioris B. Petri de antiqua consuetudine habere semper decimam hebdomadam de undecim hebdomadibus totius anni, quae sic dividuntur. Septem primas hebdomadas [*nimirum eas oblationes, quae fiunt septem primis hebdomadibus*] accipiunt septem Cardinales Sancti Petri. Octavam hebdomadam accipiunt diaconi Cardinales [*sive ii fuerint, qui presbyteris Cardinalibus hebdomadariis, sive qui Episcopo Silvae Candidae, cui antiquitus demandata erant divina officia basilicae Vaticanae, in iisdem famularentur, sive omnes simul isti*], praeter dominicalia totius anni, quae ad eos spectant, excepta Dominica Palmarum, & Pascha, [*quae ex privilegiis Pontificiis addictae fuerunt Silvae Candidae Antistiti*] nisi forte sit statio: nonam hebdomadam cantores: decimam hebdomadam Canonici Ecclesiae: qua finita reincipiunt praedicti Cardinales S. Petri a capite; & sic fit per totum annum. Oblatio itaque, quae spectat ad hebdomadam, est illa, quae venit ad manus Cardinalis cantato Evangelio; & quae venit ad altare posito calice, & donec missa cantata fuerit. Illa tamen oblatio, quae venit ad altare postquam calix est positus, dividitur per medium. Medietas est altaris, & altera medietas est illius, cuius est hebdomada. Ille igitur cuius est hebdomada, primo loco dat tria

(a) Ann. 1157.
(b) Tom. 2. Muf. Ital. p. 584.
(c) Cap. 7. num. 133.

tria capita, ideſt tres monetas de communi manſionariis; qui ſerviunt ad altare: deinde pro quantitate oblationis tribuit diaconis, & ſubdiaconis, & illis, qui ſerviunt de pluviali: poſtea datis piſcibus domino Cardinali, dat ſextam partem cantoribus, & duas de melioribus faculis.

Adulto Eccleſiae ſaeculo XIII. ſcilicet anno 1240. *ſeptem illi Cardinales perſtabant in ſervitio eccleſiae S. Petri, ac portione Vaticanarum oblationum potiebantur. Quod luculenter oſtendit Gregorii IX. bulla* (*a*), *in qua iubet ex eiſdem oblatis* oportunum apparatum Cardinalium in ipſa [*Vaticana baſilica*] pro tempore miniſtrantium conſervari. *At huiuſmodi obſequium per complures annorum centurias a praedictis Cardinalibus praeſtitum tandem exolevit, occaſione, uti equidem cenſeo, Romanae Sedis Avenionem translatae. Sane pro Cardinali Aymerico Romam petituro, quamquam hic eſſet eccleſiae Titularis SS. Martini, & Silveſtri; ac ſubinde unus e ſeptennario numero Cardinalium, quibus ex vetuſtiſſimo privilegio, ut paullo ante vidimus, honor onuſque inerat rem divinam faciendi ad principem S. Petri aram; Clemens VI. litteras dedit* (*b*) *anno* 1345., *in quibus Pontifex natione Gallus, patria Lemovicenſis, & Avenione ſedens, ideoque Romanorum rituum haud ſatis peritus, Canonicos baſilicae S. Petri ſic alloquitur*: Si retroactis temporibus exſtiterit conſuetum per Cardinalem S. R. E. officio Legationis fungentem, vel alium in altari maiori baſilicae Principis Apoſtolorum de Urbe miſſarum ſolemnia celebrari, ſuper quo vos habere ſupponimus notitiam pleniorem, per ipſum Cardinalem in eodem altari ſolemnia celebrari huiuſmodi, vobis eidem circa haec honorabiliter, ut decebit, aſſiſtentibus, permittatis. *Sed redeamus ad Apoſtolicam Confeſſionem.*

Ad ſepulcra SS. Apoſtolorum Petri in Vaticano, & Pauli in via Oſtienſi perpetuo, diligenterque cuſtodienda S. Leo Magnus,

 qui

(*a*) Tom. 1. Bullar. Vatic. pag. 122. & ſeq.

(*b*) Bullar. cit. tom. 1. p. 335.

qui supremum Ecclesiae regimen suscepit anno 440. *quosdam e clero Romano deputavit*, *qui propterea* Cubicularii *sunt appellati*: Hic [*ita Liber Pontificalis* (*a*)] constituit super sepulcra Apostolorum Custodes, qui dicuntur Cubicularii, ex clero Romano. *Ecclesiastici ordinis gradus minime hic fuit*, *sed species quaedam officii* (*b*), *quo clericus auctus*, *decoratusque* Martyrarius, Custos martyrum &c. *in antiquis monumentis vocatur* (*c*). *Prudentius*

(*a*) Tom. I. pag. 153.

(*b*) Simile quidpiam evenit in aliis Clericorum nominibus, ab officio non ab ordine desumptis. Exemplo sint *Psalmistae*, seu Cantores, quorum meminit Concilium Carth. *can.* 10. *Fossarii*, Graece Κοπιῶται, Latine *Laborantes*, de quibus S. Epiphanius *in exposit. fid. n.* 21; *Confessores*, de quibus Auctor epistolae ad Antiochenos S. Ignatio attributae; *Notarii*, quorum passim sermo in Libro Pontificali; *Parabolani*, illi nempe qui curandis gravioribus morbis sese addicebant, quique occurrunt in *l.* 42. *&* 43. *Cod. Theodos. de Episcop.*, *Hermeneutae*, seu Interpretes, de quibus Epiphanius l. c., *Catechistae* apud S. Cyprianum *ep.* 24., *Defensores pauperum*, qui memorantur in Concil. Carth. V. *can.* 9., *Defensores Ecclesiarum* in *can.* 2. Concilii Chalcedonensis; *Apocrysarii*, seu Responsales, de quibus Liberatus in Breviario, Evagrius *lib.* 4. *cap.* 18., aliique; *Oeconomi*, quorum frequens mentio in Concilio Ephesino, & Chalcedonensi. Tandem, ut alia Clericorum nomina praeteream, quae in antiquis monumentis occurrunt, *Periodeutae*, idest Visitatores, qui recensentur in Concilio Laodiceno *Can.* 57.

(*c*) In historia Passionis Sanctarum Perpetuae, & Felicitatis apud Theodericum Ruinartium *Act. MM. pag.* 81. *Veronae* 1731. memorantur *Tertius*, *&* *Pomponius benedicti Diacones*, qui sanctis martyribus *ministrabant*, ea nimirum suppeditantes, quae necessaria erant ad victum Perpetuae, & Felicitatis. S. Cyprianus *epist.* 35. *novae edit. Pamel.* 11. haec habet de Diaconibus, qui martyribus inserviebant: *Semper ab antecessoribus nostris factum est*, *ut Diaconi ad carcerem commorantes*, *martyrum desideria consiliis suis*, *&* *scripturarum ministeriis gubernarent*. Sicut igitur Diaconi martyrum temporalia curabant, ita Presbyteri salutaribus monitis eorum spiritus fovebant: idcirco quidem *Presbyteri martyrum* sunt appellati, atque etiam ex eo quod ab iisdem Presbyteris, vel aliis de horum mandato, ac industria martyrum corpora, ac dilaniata membra apposito in loco reconderentur. Anacletum Romanum Pontificem hoc munere,

dentius in hymno S. Hippolyti martyris haud ineleganter mensam altaris, quo martyris corpus tegebatur, ipsius custodem dixit:

Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter ubi apposita est ara dicata Deo.
Illa sacramenti donatrix mensa, eademque
Custos fida sui martyris apposita,
Servat ad aeterni spem Iudicis ossa sepulcro;
Pascit item sanctis Tibricolas dapibus.

Corne-

re, dum Presbyter adhuc esset, functum docet *Memoria* illa, quam teste Libro Pontificali, Beato Petro construxit. Aliud tamen erat munus *Cubiculariorum*, seu *Martyrariorum*; hi enim ad maiorem cultus ornatum instituti erant, & ad studiosiorem in prosequendis sanctorum reliquiis diligentiam, praesertim vero in ruralibus locis, ne martyrum pignora contemptui paterent. Quamobrem Concilium Epaonense (Gall. *d' Epone*, seu *d' Ienne*, uti opinatur Labbeus) an. 517. celebratum decrevit *can.* 25., ut *Sanctorum reliquiae in Oratoriis villaribus non ponantur, nisi forsan & Clericus cuiuscumque Parochiae vicinus esse contingat, qui sacris cineribus psallendi frequentia famuletur*. Huiusmodi custodum exempla habentur in Actis Concilii Constantinopolitani sub Flaviano contra Eutychen editis, & Concilio Chalcedonensi postea insertis. Ibi enim legitur: *Abramius Presbyter Martyrii, quod est in septimo*, videlicet in suburbio Constantinopolis, quod graecae ἑβδόμον, sive *septimum* dicebatur, quia nempe vii. ab urbe lapide abesset (vid. Procopium *de aedific. Iustinian. lib.* 1.) Item: *Elpidius monumentorum Procopiensium custos. Theodorus in Memoriis habitans, Hyspes in monumentis habitans, habens duo vel tria nomina in Xilorcio. Paullus habitans solitarie in monumento*. Apud Sanctum Gregorium Turonensem *lib.* 2. *de miracul. cap.* 46. occurrit *Proserius Martyrarius*, & Concilium Aurelianense II. an. 533. *can.* 13. sancivit: *Abbates, Martyrarii, Reclusi, vel Presbyteri apostolica dare non praesumant*. Munus Custodum martyrum in Latina Ecclesia deinde transiit ad Mansionarios, seu Custodes Ecclesiae, qui *Assisii* vocantur a Gregorio IX. in epistola ad Patriarcham Antiochenum latini ritus (*cap.* 16. *de Cleric. non residentib.*), quasi *assidui*, seu potius ab *assisa*, quae vox medio aevo tributum aut vectigal explicabat, quasi nimirum Assisii ad tributum Deo in sacris aedibus persolvendum constituerentur; & in Ecclesia Graeca idem munus pertinuit ad *Paramonarios*, seu praefectos habitationi, qui Latinis Mansionariis comparari iure meritoque possunt.

Cornelius Margarinus in Sylloge, quam typis dedit veterum inscriptionum exstantium in D. Pauli basilica, tres adfert ad huiusmodi Cubicularios spectantes, eaeque sunt (*a*):

1.

Locus .... ANI CVBICVLARI HVIVS BASILICAE

2.

CubicuLARI BEATI PETRI

3.

✠ LoC . DECI . CVBICVLARI . HVIVS Basilicae
QVIESCIT . CARO . MEA . NO ....
... PM . CREDO . RESVSC ....
XV . KAL . IVN . ET . ITER P. ....

Opinari, vel credere potius licet S. Leonem Pontificem aliquid statuisse, quod praecipue ad Cubicularios SS. Apostolorum Petri, & Pauli spectaret, non autem primo huiusmodi officia introduxisse, cum a saeculo IV., ut infra in serie Chronologica monumentorum videbimus, D. Petri sepulcrum, S. Athanasio testante, Custodes, seu Cubicularios (*b*) *habuerit. Neque hi*

(*a*) Inscript. S. Pauli p.6.n.67. p.21. n.281. p.27. n.371.

(*b*) In Libro Pontificali *Tom.* 1. *pag.* 142. describitur obitus Anicii Basii, eiusque funus a Sixto III. Pontifice curatum: *Cuius corpus Xystus episcopus cum linteaminibus, & aromatibus, manibus suis tractans, & recondens, sepelivit ad beatum Petrum Apostolum in cubiculo parentum eius*. Hic pro *cubiculo* perspicuum est intelligendum esse gentis Aniciae sepulcrum. De hoc ipso sepulcro, quod Nicolai V. temporibus dirutum fuit, afferam illud, quod Maphaeus Vegius Martini V. Datarius, & Canonicus basilicae Vaticanae oculatus testis memoriae prodidit in *lib.* 4. *de reb. antiq. memor. basilicae S. Petri*: *Erat porro nobile, magnum, multisque marmoreis columnis erectum, sed negligentius habitum, nulli que iam accessum; quod ignarum vulgus Confessionis beati Petri, ac viventis eius habitaculum nescio quo insomnio fuisse iactabat*. In cit. Lib. Pontific. pag. 69. de corporibus SS. Marcellini Papae, & aliorum MM. haec adnotantur: *Marcellus Presby-*

bi dumtaxat in Vaticana reperiebantur basilica, sed alii quoque sub initium saeculi V. eodem praediti nomine ipsius basilicae curam gerebant, quemadmodum tradit Sozomenus ad annum 410., *in quo urbem a Gothis sub Rege Alarico captam, foedeque direptam describit* (a). *Quod etiam post tempora Magni*

Presbyter collegit noctu corpora cum Presbyteris, & Diaconibus, & hymnis, & sepelivit in via Salaria in coemeterio Priscillae in cubiculo claro, quod patet usque in hodiernum diem. Hic pro *cubiculo claro* locus coemeterii intelligitur, qui in se maius prae ceteris lumen desuper admissum reciperet. Praestat rem describere versibus Prudentii in hymno de S. Hippolyto M. ad Valerianum Episcopum:

Metando eligitur tumulo locus, Ostia linquunt:
Roma placet, sanctos quae teneat cineres.
Haud procul extremo cultu ad pomoeria valla
Mersa latebrosis crypta patet foveis.
Huius in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namque fores summo tenus intrat hiatu,
Illustratque dies limina vestibuli.
Inde ubi progressu facili nigrescere visa est
Nox obscura, loci per specus ambiguum,
Occurrunt celsis immensa foramina tectis,
Quae iaciunt claros antra super radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,
Arcta sub umbrosis atria porticibus:
Attamen excisi subter cava viscera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur absentis per subterranea solis
Cernere fulgorem, luminibusque frui.
Talibus Hippolyti &c.

Atque his potissimum, aliisque etiam exemplis, quae vetera monimenta suppeditant, perspecta fit ratio, cur in citato Libro Pontificali custodes Confessionis S. Petri *Cubicularii* dicantur.

(a) In *lib. 9. Histor. Ecclesiast. cap.* 10. *pag.* 352. *Augustae Taurinorum* 1747. eius haec verba sunt: *Porro cum, ut verisimile est in tantae urbis expugnatione, multa acciderint, ego id quod Ecclesiastica historia dignum mihi tum videtur contigisse, in praesentia commemorabo. Simul enim & pium facinus viri barbari, & fortitudo mulieris Romanae in custodienda castitate ostenditur. Uterque autem Chri-*

gni Leonis hi vigerent Custodes, *ex iis liquet*, *quae* S. *Gregorius Turonensis narrat* (a), *nempe quod Theudis Gothorum Regis aetate* [*is fuit ante dimidium saeculi VI.*] *crapulatus a vino pauperculus in angulo Vaticanae basilicae obdormivit*, & *clausis ex more ostiis a Custodibus non fuit eiectus*. *Ad haec Gregorius Magnus in Dialogis duo basilicae ministros commemorat vitae sanctimonia insignes*, *scilicet Theodorum Custodem*, & *Abundium*, *vel Acontium* [*hoc enim duplici nomine in antiquis notatur codicibus*] *Mansionarium*, *quos saeculo VI. vixisse constat*, *eorumque memoria habetur in Martyrologio Romano*, *Theodori* VII. *Kal. Ianuarii*, *Abundii vero* XVIII. *Kal. Maii* (b). *In serie*

Christianus fuit ; *sed non eiusdem sectae*. *Nam barbarus quidem*, *opinionem Arii ; mulier vero*, *Nicaeni Concilii fidem sequebatur*. *Hanc cum iuvenis quidam ex militibus Alarici eximia forma praeditam vidisset*, *captus pulchritudine*, *trahebat ad stuprum*. *Cum autem reluctaretur mulier*, *totisque viribus obsisteret ne quid obsceni pateretur*, *barbarus nudato gladio mortem ei minatus est*. *Et levi brachio*, *utpote qui ob amorem ei parcere vellet*, *superficie tenus collum percussit*. *Tum mulier multo cruore perfusa*, *cervicem gladio subiecit* : *optabilius esse ducens*, *ut cum castitate moreretur*, *quam ut post eum cui legitime nupserat*, *alium virum experta superviveret*. *Sed cum barbarus adhuc terribilius irruens*, *nihil proficeret* ; *admiratus castitatem mulieris*, *duxit eam in basilicam Petri Apostoli*. *Cumque eam tradidisset Ecclesiae Custodibus*, *simulque sex aureos ad victum ei comparandum* ; *ut marito servaretur praecepit*.

(a) Lib. 2. Hist. Francor. n. 7.

(b) De Theodoro, & Abundio ecclesiae S. Petri Custodibus, *ubi sacratissimum corpus illius est positum*, uti scribit S. Gregorius *lib.* 3. *cap.* 23. *Dialogor.*, haec idem beatissimus Pontifex refert. Et primum de S. Theodoro *cap.* 24. narrat, quae sequuntur : *Adhuc supersunt aliqui*, *qui Theodorum eius Ecclesiae Custodem noverunt*, *cuius narratione innotuit res*, *quae ei contigit valde memorabilis : quod quadam nocte dum citius ad meliorandá iuxta ianuam luminaria surrexisset*, *ex more in ligneis gradibus sub lampade positis stabat*, & *lampadis refovebat lumen*. *Tunc repente beatus Petrus Apostolus in stola candida deorsum in pavimento constitit*, *eique dixit* : *Conliberte*, *quare tam citius surrexisti ? Quo dicto*, *ab oculis aspicientis evanuit*. *Sed tantus in eum pavor irruit*, *ut tota in illo corporis virtus deficeret*, & *per dies multos de stratu suo surgere non valeret*. *Qua in re quid idem*

ſerie Chronologica locum relaturi e vita deſumptum S. Verani Epiſcopi Caballicenſis alios dabimus non baſilicae, ſed Confeſſionis Cuſtodes hoc ipſo ſaeculo VI. exſiſtentes. Inſuper alia ſit mentio Cuſtodum Vaticani templi in vita S. Amandi Epiſcopi Traiectenſis, qui devotionis erga Romam advenit anno 627. En quae ibi refert eiuſdem ſancti Epiſcopi diſcipulus Baudemundus Abbas Blandinienſis (*a*) : His ita geſtis, caeleſti iterum inflammato deſiderio, incidit ei cogitatio, ut ad limina beatiſſimorum Apoſtolorum Petri, & Pauli properare deberet. Aſſumptoque ſecum uno tantummodo comite, ſquali-

idem beatus Apoſtolus ſervientibus ſibi voluit, niſi praeſentiam ſui reſpectus oſtendere; quia quidquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper videret? Quod attinet ad S. Abundium habetur *cap.* 25. his verbis: *Alius hic non ante longa tempora (ſicut noſtri ſeniores referunt) Cuſtos Eccleſiae Abundius dictus eſt, magnae humilitatis, atque gravitatis vir, ita omnipotenti Deo fideliter ſerviens, ut idem beatus Petrus Apoſtolus ſignis oſtenderit quam de illo haberet aeſtimationem. Nam cum quaedam puella paralytica in eius Eccleſia permanens manibus reperet, & diſſolutis renibus corpus per terram traheret: diuque ab eodem beato Petro Apoſtolo peteret ut ſanari mereretur, nocte quadam ei per viſionem aſtitit, & dixit: Vade ad Abundium Manſionarium, & roga illum, atque ipſe tibi ſalutem reſtituet: cumque illa de tanta viſione certa eſſet, ſed quis eſſet Abundius ignoraret, coepit hac illucque per Eccleſiae loca ſe trahere, ut quis eſſet Abundius inveſtigaret. Cui repente ipſe factus eſt obviam quem quaeſivit, eique dixit: Rogo te, pater, indica mihi, qui eſt Abundius Cuſtos? Cui ille reſpondit: Ego ſum: At illa, inquit, Paſtor, & nutritor noſter B. Petrus Apoſtolus ad te me miſit, ut ab infirmitate iſta liberare me debeas. Cui ille reſpondit: Si ab ipſo miſſa es, ſurge. Manumque eius tenuit, & eam in ſtatum ſuum protinus erexit. Sicque ex illa hora omnes in eius corpore nervi, ac membra ſolidata ſunt, ut ſolutionis illius ſigna ulterius nulla remanerent.* De S. Abundio Iohannes Mabillonius *lib.* 3. *Annal. Bened. n.* 16. coniicit venerabilem illum virum, quem ad S. Petri ſepulcrum miracula patrantem, Fortunatus (in vita S. Remigii) non proprio, ſed appellativo nomine *benedictum* vocat, eumdem fuiſſe ac S. Abundium.

(*a*) Ap. Bolland. Tom.I. Febr. pag.850. die 6. eiuſd. menſis.

da, atque devia lustrans loca, tandem Romam pervenit. Ibique sancto satiatus desiderio, praedulcia in liminibus Apostolorum figens oscula, diebus ecclesiarum Dei circuibat loca, nocte vero ad Sancti Petri revertebatur ecclesiam. Quadam namque die iam appropinquante vespera, cum Custodes iuxta morem in ecclesia fecissent diligentiam, sanctus vir Domini Amandus, egredientibus cunctis, in ecclesia paullulum substitit, ibi ex devotione tota nocte vigilare cupiens. Tum vero unus ex Custodibus eum inventum, contemptibiliter affectum iniuriis, eiecit extra ecclesiam. Sedente autem eo in ecstasi mentis in gradibus ante fores ecclesiae, subito ei Sanctus apparuit Petrus, blande, leniterque eum alloquitur, & ut in Gallias ad praedicationem exercendam reverti deberet, admonuit. De qua visione sanctus vir Amandus hilarior redditus, accepta benedictione Apostoli, atque patrociniis, feliciter remeavit in Gallias.

Posteriori aevo Confessionis Custodes frequentius Mansionarii *nomine denotari coepisse animadvertimus. Paulus I. Pontifex in epistola, quam anno 766. inscripsit* Domno Excellentissimo Filio, & nostro spiritali Compatri Pippino Francorum Regi, & Patricio Romanorum, *nuntios memorat, quos ad ipsum ablegaverat Regem, atque inter illos Mansionarium Confessionis B. Petri recenset* (*a*): Igitur regressis nostris Missis, quos ad vestrae regalis clementiae vestigia destinatos habuimus, Petro scilicet Notario Regionario sanctae nostrae Ecclesiae, & Iohanne Mansionario Confessionis basilicae fautoris vestri, B. Petri &c. *Franciscus Maria Torrigius* (*b*) *scriptum reliquit, se in veteribus saeculi XI. chartis observasse, quod hi Custodes* Mansionarii Oratorii S. Petri, *&* Mansionarii Scholae Confessionis S. Petri *vocari solebant, ex quo patet eosdem in Collegii spe-*

(*a*) Cod. Carolin. Tom. 1. pag. 227. Romae 1760.

(*b*) Le sacre Grotte Vaticane pag. 527. Roma 1639.

speciem iam tunc fuisse redactos. Quam diligenter hi Custodes, seu Mansionarii aram maiorem Apostolicae Confessioni superinductam servarent, ex iis facile colligi potest, quae supra de B. Gerardo Episcopo Tullensi retulimus. Verum haec nomina Cubicularius, Custos, *vel* Mansionarius *temporis decursu obsoleverunt, & in eorum locum* Altarista *ex Canonicis tantum basilicae post Sixtum IV. perpetuo deligendus successisse videtur* (*a*), *cuius munus nunc est, ut Apostolicam Confessionem, eiusque claves custodiat* (*b*).

Longum nimis, ac minime forsan opportunum esset, si dona omnia, atque ornamenta referre vellemus, quae in sacrum hunc locum, vel Pontificum Romanorum, vel Principum pietas congessit. Quanta haec fuerint, legi possunt in Libro Pontificali.

(*a*) In Tom. 2. Bullar. Vatic. pag. 206., & seqq. exstat bulla dat. an. 1470. die 26. Maii, qua Sixtus IV. Rom. Pont. dignitatem *Altaristae* in basilica Vaticana primus instituit. En verba: *Ad decorem dictae basilicae tres in ea dignitates, ultra Archipresbyteralem, quae inibi principalis exsistit, suppresso penitus inibi nomine, seu dignitate Prioris, erigimus, atque creamus Decanalem videlicet, Archidiaconalem, & Altaristam cum honoribus &c. quibus alii Decani &c. gaudere consueverunt &c. Altarista vero per nos, aut successores nostros dumtaxat ex eisdem Canonicis deputetur, & deputari debeat, & cum onere inter alia visitandi singulis diebus, aut saltem ter in hebdomada omnia altaria praedictae basilicae, ac opportune illorum necessariis more solito providendi &c.*

(*b*) Philippus Laurentius Dionysius Vaticanae Basilicae Beneficiarius, ac de eadem optime meritus propter eruditissimas adnotationes, quibus illustravit *sacrarum Vaticanae Basilicae Cryptarum monumenta Romae* 1773., atque ob magnam, quam praestitit in Collectione Bullarii Vaticani operam, in huius *Tom.* 1. *pag.* 157., & 264. clare demonstrat, titulum Custodis arae S. Petri usque ad annum 1322. fuisse adhibitum, ac deinceps non amplius Custodis, sed in illum *Altarerii*, *Altararii*, vel *Altaristae* translatum. In eodem Bullario varia huius ministerii munera referuntur, quod tandem Sixti IV. Constitutione Vaticani Capituli dignitas evasit, qua hodie Cl. Praesul Franciscus de Albitiis eiusdem Capituli Canonicus cum laude fungitur.

Ea rudi calamo saec. VIII. descripsit anonymus Poeta iis versibus inscriptis in Portis S. Petri ad Corpus (*a*):

Aditus interior gazarum aestuat opes,
Et depicta nitent cumulis ipsa suis.
Aureis in petalis gemmarum cluditur ordo,
Et superba tegit blattea palla fanum.

Nos ea tantum hic adnotabimus, quae Leo III. fecit, idque eo libentius, quod adhuc in cellula supra Confessionem erecta pars musivi operis superest eius impensa, ac iussu elaborati. En quae de Leone III. Liber Pontificalis commemorat (*b*): Praefatus vero venerabilis, & praeclarus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli nutritori (*c*) suo gabatham ex auro purissimo anagly-

(*a*) Vid. Henric. Canisium *tom.* 2. *Lect. antiq. pag.* 378.

(*b*) Tom. 2. pag. 273.

(*c*) Princeps Apostolorum in veteribus monumentis passim appellatur *nutritor*. Citatus Liber Pontificalis affluit exemplis, praesertim in vitis Hadriani I., Leonis IV., Benedicti III., Nicolai I., Stephani VI., atque alibi. Idque iure; Pontifices enim, qui illum ita appellabant, publice quodammodo gratum animum suum Apostolo profitebantur pro temporali sustentatione, quam excipiebant. Nonnulli fortasse illud etiam spectare potuerunt, quod ineunte adolescentia nutriti fuerint in Patriarchio sumptibus patrimonii S. Petri. In eodem Libro Pontificali de Gregorio II. legimus tom. 2. pag. 14., quod *a parva aetate in Patriarchio nutritus, sub sanctae memoriae domno Sergio Papa subdiaconus, atque sacellarius factus, bibliothecae curam suscepit*: Ac de Leone III. to. 2. p. 236. fertur, quod *a parva aetate in vestiario Patriarchii enutritus, & educatus, omnemque spiritualem disciplinam spiritualiter eruditus tam in psalterio, quamque in sacris, divinisque scripturis pollens, subdiaconus factus in presbyteratus honorem profectus est*. Praeclarum id est Ecclesiasticae educationis exemplum, quemadmodum sane illum decebat, qui se Romanae Ecclesiae ministerio deberet addicere, eiusque deinceps fieri caput. Alii dum S. Petrum vocarunt nutritorem suum, praeseferre illud potuerunt, quod antea fuerint Vaticanae basilicae Canonici. Ceterum quilibet fruitur Ecclesiae redditibus, aut stipendia exigit ab Apostolico patrimonio, appellare potest S. Petrum nutritorem suum;

glypham, cum gemmis pretiosis ornatam, quae pendet ante imaginem ipsius apostoli in ingressu vestibuli, pensansantem libras VII. & semis. Faciem vero sacri altaris ipsius Apostolorum Principis ab imo usque ad summum cum luminaribus inferius, superiusque nec non & intro Confessionem Salvatorem stantem: dextra laevaque eius beati Apostoli Petrus & Paulus, habentes pariter coronas ex gemmis pretiosis: atque pavimentum ipsius Confessionis investivit ex auro fulvo nimis, pensans simul libras CCCCLIII. & uncias VI. *Verum haec omnia piae largitatis, ac religionis illustria monumenta, Sergio II. Pontificatum gerente, direpta, ac perdita Sara-*

suum; atque optimum esset id crebrius facere, ut scilicet nostra declararetur grati animi memoria erga Apostolum, cuius meritis haec etiam temporalia beneficia descendunt. Maximo quidem nobis solatio fuit, dum haec adnotaremus, studiosam huiusmodi nomenclationem a doctissimo Praesule Iosepho Garampio Berytensi Archiepiscopo, & Nuntio Apostolico ad Caesarem fuisse usurpatam. Hic, qui nuper in regno Poloniae, ac Russiae dominio difficillimis temporibus maximas religioni praestitit utilitates, indefatigatus in id conferens omne studium suum, summamque in rebus agendis peritiam, cum nonnullos honoris gradus impertiri deberet nomine S. Sedis duobus Ecclesiasticis viris de eadem religione optime meritis, nempe Michaeli Primovvicz Officiali Archi-Dioecesis Metrop. Ritus Rutheno-uniti in Palatinatu Kioviensi, & Iohanni Lubinski Officiali in Braclaviensi Palatinatu, in diplomate, quod expedivit, dato Varsaviae 14. Februar. 1776., postquam ipsis commemoravit, enutritos, atque educatos fuisse a Romana Ecclesia in Collegiis suis, ita eosdem opportune monitos vult: *Hoc autem Xenium non in superfluae elationis pompam, sed in devotionis erga Apostolorum Principem, Pastorem, ac Nutritorem nostrum, eiusque Sedem cedat incrementum*: *Et quoniam, ut cum eodem S. Gregorio loquamur*,
„ cum honoris augmento cura
„ quoque sollicitudinis debet ac-
„ crescere, ut cultui vestium a-
„ ctionis quoque ornamenta con-
„ veniant, oportet ut enixius
„ in cunctis se studiis vestra fra-
„ ternitas exerceat; & circa sub-
„ iectorum actus sit cura vigi-
„ lans, ut vestrum illis exem-
„ plum instructio, & vita magi-
„ stra sit. Linguae vestrae exhor-
„ tatione discant, quod metuant,
„ & doceantur, quod diligant.

Saracenorum incursu fuere, qui tunc temporis Romam usque pervaserant, & SS. Petri, & Pauli basilicas occupaverant (*a*). *Huius miserae direptionis damna Leo IV., qui Sergio successit, pro virili parte sarcire adnixus est* (*b*); *ac ne iterum barbari Vaticanae basilicae vim possent afferre, opus a Leone III. inchoatum perfecit, validis undique muris Vaticanum cingens, & Romae suburbium eo pacto adiungens, quod* Leoninae *Civitatis nomen accepit* (*c*).

Post Leonis IV. Pontificis tempora nullos Confessio casus, aut variationes pertulit; verum quia sacris monumentis interdum officit immodica, & parum considerata devotio, Innocentius III. imitatus Hadrianum I., qui cancellos ante . . . . Confessionem [*S. Petri*] ex auro purissimo, pensantes libras LVI. *statuit* (*d*), *Confessionem eamdem, ne cui damno in posterum esset obnoxia*,

(*a*) Annalista Metensis ad an. 846. scribit: *His temporibus Mauri* (sic appellat degentes in Africa Saracenos, quorum nomen ex Arabo *Sarak*, praedari, & furari, Scaliger accersit) *Romam cum exercitu venientes, cum non possent Urbem irrumpere, Ecclesiam S. Petri vastaverunt*. Quod totidem verbis habet Annalista Fuldensis a Baronio *an.* 846. *num.* 3. citatus. Hanc Saracenorum irruptionem fusius narrat Annalista Bertinianus: *Mense Augusto Saraceni, Maurique Tiberi Romam aggressi, basilicam B. Petri Apostolorum Principis devastantes, ablatis cum ipso altari, quod tumbae memorati Apostolorum Principis super positum fuerat, omnibus ornamentis, atque thesauris, quemdam montem centum ab urbe millibus munitissimum occupant*. Idem de hac vastatione basilicae S. Petri narrat Hermannus Contractus in Chronic. an. 846. Liber vero Pontificalis in Sergio II. *pag.* 63, & Leo Ostiensis *lib.* 1. *cap.* 29. *Chronic. Casin.*, depraedationem quoque basilicae S. Pauli commemorant.

(*b*) Tom. 3. Lib. Pontif. p. 83. 86. 88. 105. & 107.

(*c*) Lib. cit. p. 115. Sidonius Apollinaris saeculo v., obiit enim circa an. 487., S. Petri basilicam sitam extra urbem indigitat lib. 1. ep. 5. ad Heronium: *Ubi priusquam vel Pomoeria contingerem, triumphalibus Apostolorum liminibus affusus, omnem protinus sensi membris male fortibus explosum esse languorem*. De aedificio Leonis IV. Hermannus Contractus in Chronic. *an.* 846. haec habet: *Romae Leo IV. sedit annis* VIII. *mensibus* III., *qui castrum, quod* Leontianum *vocatur, ad Ecclesiam S. Petri communiendam construxit*.

(*d*) Tom. 2. Lib. Pontif. p. 233.

noxia, aerea crate vallari, ac praecludi fecit, cuius ſuperior pars integra, atque immota etiam nunc exſtat. In cratis eiuſdem vertice ea ſunt carmina inſculpta, quae a Severano (a), & Panvinio (b) ſic referuntur:

✠ Sic cum diſcipulis bis ſex Chriſtus reſidebit,
Cum reddet populis cunctis quod quiſque merebit.
✠ Tercius hoc munus dans Innocentius (c), unus
Sit comes in vita tibi Petre cohiſraelita.

Ibi etiam artificis nomen ita expreſſum viſitur ✠ OBERT. A. G (d). *Hac forma ſervatus, omnique ex parte intactus permanſit ſacer ille locus etiam cum nova aedificaretur baſilica, quam* Iu-

(a) De vii. Urbis Eccleſ. p. 119.
(b) Lib. 3. c. 4.
(c) Innocentii III. nomen in his cancellis inſculptum praebuit docto Scheleſtrati occaſionem, ut in gravem delaberetur errorem in ſuis adnotationibus ad Anaſtaſium *in vit. S. Silveſtri pag.* 453. Is enim arbitratus eſt, urnam aeream, ſive arcam tumuli S. Petri ab Innocentio III., atque Othone IV. Imperatore fuiſſe renovatam. *Porro*, inquit, *etiamnum urna aerea exſtat ſub altari S. Petri, quam forſan renovari iuſſit Otho IV., qui tempore Innocentii III. regnavit; nam ſi recte memini, Othonis Imperatoris, & Innocentii nomina in ea inciſa legi*. Nil profecto fallacius. Ecquonam potuit ipſe loco aut aeream urnam inſpicere, aut, quod maius eſt, inciſa Innocentii, atque Othonis ibi nomina perlegere? Is procul dubio temporum, ac rerum ordines miſcuit, adſcribens urnae nomen Innocentii III., quod in cancellis dumtaxat aeneis legitur.
(d) *Uberti* cuiuſdam, qui ſub Caeleſtino III. immediato Innocentii III. deceſſore an. 1196. aeneas Lateranenſis epiſcopii valvas conflavit, in his adhuc exſiſtentibus fit mentio. Inſcriptio hunc modum habet:

✠ INCARNACIOIS : DNICE : ANO : M. C. XC. VI. PONTIFICAT. VO. DNI. CELESTINI. PP. III. ANNOVI. CENCIO. CAMERARIO. MINISTRATE. HOC. OP. FAC. TV. EST:
✠ VBERT. MAGISTER. ET. PETRVS. EI. FR. PLACENTINI. FECERVNT. HOC. OP:

Caeſar Raſponius in opere *de Baſilica, & Patriarchio Lateranenſi lib. 1. cap.* 14. exhibet hanc inſcriptionem ita mendoſam, ut rurſus hic proferre non niſi utile iudicaverimus. Quid autem in aenea crate Innocentii III. ſibi velint illae litterae A. G lectorum iudicio relinquendum puto.

Iulius II. amplam prae ceteris, atque conspicuam erigere aggressus est (a), *maiorique amplitudine, ac magnificentia Paulus V. perfecit. In medio augusti huius templi, & sub maxima, excelsaque testudine, quae illud contegit, iacet nunc D. Petri sepulcrum, sive Apostolica Confessio. Hanc Paulus idem Pontifex marmoribus, egregioque cultu infra humum ornavit, opera usus Caroli Materni, & Martini Ferabosco* (b), *sed cellulam, musivum opus, & fenestellam in eodem statu, quo erant, relinqui praecepit: Nec aliter se gessit Urbanus VIII. cum altare maius a Clemente VIII. erectum,*

(a) Michaël Lonigus in sua ad Urbanum VIII. relatione Vaticanae Confessionis *ap. Bonann. Hist. Templi Vatic.* ait, olim fuisse Confessionem S. Petri muro obductam, & clausam, adeo ut aditus eo non pateret; se illam taliter obstructam adhuc vidisse, priusquam a Clemente VIII., cum altare maius novae basilicae aedificavit, iterum aperiretur. An a Iulio II. cum vetus basilica deiici coepta est, ita Confessio opera celebris architecti Bramantis Lazzarii, qua Pontifex utebatur, obfirmata fuerit, quo securius conservaretur hoc religionis vetustissimum monumentum; an potius alter ex decessoribus, nempe Nicolaus V., vel Paulus II., qui novae molis prima fundamenta effodere aggressi sunt; aut ex successoribus Pontificibus, & praesertim Paulus III., cum per Michaëlem Angelum Bonarotium eximium, doctissimumque architectum primam basilicae ideam a Lazzario factam correxit, id fecerit, incompertum est.

(b) Paulus V. pone altare maius basilicae Vaticanae ambitum Confessionis exornavit, columellis foras circumdedit, portam in medio aperuit, & hinc inde gradus marmoreos, quibus ad intima descenderetur, collocavit, parietes ex utraque parte insignibus, & aliis ornamentis ex pretiosissimis lapidibus decoravit, pavimentum opere tessellato stravit, ostium intermedium subtus altare maius, quo reserato loculamentum, seu vetustissima cellula Confessionis adparet, aerea crate inaurata inter aliquot columnas pulcherrimas conclusit, & duas statuas ex metallo affabre elaboratas, alteram Principis Apostolorum, alteram Doctoris Gentium in duobus loculamentis exterioribus reposuit. Rei memoriam consignavit in lapide adfixo in fronte Confessionis, legiturque etiam nunc:

SACRA BEATI PETRI CONFESSIO A PAVLO PAPA V. EIVS SERVO EXORNATA ANNO DOMINI MDCXV. PONT. XI.

ctum , & solemniter consecratum , quod Martyrio superincumbit , praecelsa umbella contexit , quae tota ex aere cum sit affabre sculpto , inauratoque , tum summum architecti Ioh. Laurentii Bernini ingenium declarat , tum vigilem prodit , piamque solertiam Pontificis , qui vetustum aes illud e porticu Pantheon , vel S. Mariae ad Martyres , quae nimium praegravabatur , detraxit , & in opus hoc splendidum , egregiumque convertit (a) . *Ea occasione SS. Apostolorum Petri , & Pauli imagines , quae musivum opus in cellula sub Leone III. confectum utrimque finiebant , in pristinam formam restitutae sunt , ne nimia vetustate deperirent , aut alia de caussa , qua multum iam laborasse videbantur . Hanc ipsam cellulam accurate delineatam hic damus , quo melius , apertiusque praesens illius status , ac forma a nobis descripta cognosci valeat . Apostolorum imagines , Petri nempe cum libro , & duabus clavibus ad dexteram , & Pauli cum ense , & libro ad sinistram Salvatoris , quae Urbani tempore , ut diximus , refectae sunt , quia cellulae latera occupant , in prospectu exhibere vix licuit . Mirari profecto subit eximium hoc monu-*

(a) In porticu Sanctae Ma- re sequens marmorea inscri-
riae ad Martyres exstat de hac ptio :

VRBANVS VIII. PONT. MAX
VETVSTAS AENEI LACVNARIS RELIQVIAS
IN VATICANAS COLVMNAS
ET BELLICA TORMENTA CONFLAVIT
VT DECORA INVTILIA
ET IPSI PROPE FAMAE IGNOTA
FIERENT IN VATICANO TEMPLO
APOSTOLICI SEPVLCRI ORNAMENTA
IN HADRIANA ARCE
INSTRVMENTA PVBLICAE SECVRITATIS
ANNO DOMINI MDCXXXII
PONTIFICATVS IX

mentum summae dignitatis Romanae Ecclesiae numquam aere incisum in hodiernam usque diem fuisse (a). *In Ectypo hoc nostro non*

(a) Quod Petrus Mallius, qui de Vaticana basilica saeculo XII. librum inscripsit Alexandro III. R.P. quem eodem saeculo auxit Canonicus Romanus, ediditque primum Romae Paulus de Angelis an. 1646. nullum dederit Confessionis exemplum, quemadmodum ea tunc esset, haud mirandum est; etsi hac imagine potuisset melius palam facere, quod verbis expressit. Nam iuxta ipsius, aliorumque etiam antiquiorum scripta, ita videtur Confessio iis temporibus exstitisse: Aedicula nempe, aut cubiculum subterraneum, imo duo cubicula eiusmodi, alterum altero depressius, sub ara maxima, in medio navis transversae ante apsidem. Cubiculum superius aequae magnitudinis erat, & plurium hominum capax, frequentatum enim erat officiorum divinorum, & orationis caussa, eoque e plano basilicae descendebatur per gradus, atque intrabatur per cancellos, & portam, quae pandi, claudique poterant. Intima pars huius cubiculi cooperiebatur ciborio quatuor columnis suffulto, in cuius sive medio, sive extremo exstabat cellula cancellis munita, quae etiamnum visitur, & intus in cellula altare parvum, quod cavum erat subtus usque ad pavimentum, in quo medio fenestella illa vetustissima, quae adhuc exstat cum operculo suo, quod claudi etiam poterat, atque aperiri, unde olim brandea deorsum demittebantur. Si quis vero per illud pronus despiciebat, alterum inferius detegebat cubiculum magis subterraneum, in quo repositum fuit ab Anacleto, & iterum a S. Silvestro sepulcrum Principis Apostolorum. Huiusmodi nobis videtur pristinus fuisse status Confessionis S.Petri, qui forsan perduravit, quoad superfuit veteris Constantinianae basilicae aedificium. Post Mallium, & Canonicum Romanum fusius de basilica ipsa disseruit Maphaeus Vegius, qui saeculo vixit XV., ac ne is quidem ullam imaginem dedit structurae Confessionis temporum suorum. Saeculo XVI. Onuphrius Panvinius, ac Tiberius Alpharanus de eodem argumento egerunt, quin & ipsi delineatum ullum Confessionis typum ederent; licet Alpharanus ichnographica tabula ipsum Vaticanum templum vetus, novumque summo plane studio delineaverit. Saeculo XVII. ineunte anno nempe 1618. Franciscus Maria Torrigius typis tradidit opusculum, cui titulus: *Sacre Grotte Vaticane*, atque an. 1635. alium valde auctum sub eodem titulo librum edidit, qui iterum an. 1639. excusus fuit. Verum haud curavit ulla aenea tabula Apostolicam Confessionem reprae-

non modo cratem aeream ab Innocentio III. inductam cum versibus, qui nunc partim apparent, cernere est, sed etiam ima-

 ginem

repraesentare. Mirum plane est, illos neglexisse pretiosius Vaticani monumentum, ac mirum magis, cum videamus, posteriores etiam Scriptores id non curasse, licet maxime ac solum intentos ad illustrandas imaginibus, doctisque observationibus sacras Vaticani templi antiquitates. Iohannes Ciampinius in eruditissima *Synopsi historica de sacris Constantini M. aedificiis Romae* 1693. ubi tot delineata protulit exempla de veteribus monumentis praecipuarum basilicarum Urbis, ac Vaticanae praesertim, proferre illud praetermisit Apostolicae Confessionis. Ad *cap. 4. sect. 3.*, ubi ex professo de Confessione D. Petri loquitur, satis ipsi fuit edere musivum exstans in cellula Confessionis, & Salvatorem nostrum exhibens; sed qua diligentia ediderit, collatio nostri cum suo poterit declarare. Imago a Ciampinio expressa caret cruce in nimbo, Salvator dextra benedicit, non Graeco, ut aiunt, ritu, sed more, quo Latini modo utuntur, nimirum pollice, indice, ac medio extensis; reliquis duobus digitis contractis, sinistra vero non apertum, inscriptumque librum gestat, sed globum cum cruce desuper infixa. Si cetera a Ciampinio prodita monumenta huic exaequantur, perspicit quidem Lector, quam exigua iisdem adhibenda sit fides. Sed redeamus ad rem. Non obvenit meminisse opus eximii architecti Caroli Fontanae sic inscriptum: *Templum Vaticanum, & ipsius origo &c. Romae* 1694., hic enim nil sese immiscuit venerandis antiquitatibus, sed praecipue spectavit architectonicam antiquae, & novae basilicae partem. Memorandus quidem est Philippus Bonannius, qui an. 1696. atque iterum an. 1700. Romae edidit volumen, cui titulus: *Templi Vaticani historia*, cuique aliud opus adtexuit nempe: *Breve relazione del sito, qualità, e forma antica della Confessione sacratissima di S. Pietro di Michele Lonigo da Este alla Santità di N. S. Papa Urbano VIII.* In eo enim libro licet ipse graphicas multas eximiae caelaturae formas adhiberet, ut ea subiiceret, quae in Vaticano pariunt admirationem, ac nobile praesertim aeris tegumentum, quo Urbanus VIII. aram maximam S. Petri decoravit, tamen non modo Confessionem, sed etiam musivum neglexit. Demum ut taceam de Epiphanio Gizio, qui anno 1721. Romae edidit libellum ita inscriptum: *Breve descrizione della basilica Vaticana*, & de aliis recentioribus, memorandi sunt Bollandistae, Daniel Papebrochius *tom. 5. Iun.*, & Conradus Ianningus *tom. 7. Iun.*, qui de templo, & Confessione Vatica-

ginem Salvatoris sub Leone III. elaboratam, in cuius capite nimbus cum cruce praefulget, dum dexteram ipse manum extendens ritu Graeco benedicit (a), & librum sinistra apertum tenet, in quo haec sunt scripta: EGO SVM VIA VERITAS ET VITA QVI CREDIT IN ME VIVET. *In cellulae pavimento ea visitur fenestella mirae vetustatis, & formae prope quadratae expressa, quae hypogaeum aperit, in quo Principis Apostolorum tumulus, & sacrum eius corpus requiescit (b). Super hanc aereo, elegan-*

ticana disseruerunt, variasque exhibuerunt incisas icones, nempe aenei simulacri, quod S. Petrum repraesentat, antiquae Cathedrae ligneae ab Alexandro VII. exornatae, clavium Confessionis, de quibus alibi agemus, picturae veteris Vaticanae apsidis musivae, aliorumque; sed praestantiorem illam Confessionis adhuc exstantis praeterire.

(a) Benedictio more Graecorum ea nunc dicitur, quae, ut in allato musivo, pollice, & anulari curvatis, ac inter se commissis, tribusque aliis digitis erectis impertitur. Num haec benedictio a solis Graecis usitata olim fuerit, an etiam a Latinis, si vetera monumenta inspiciantur, eam manus compositionem aeque Latinorum fuisse, ac Graecorum, si non potius Latinorum adparebit. In hac digitorum dispositione Dominicus Macri in suo Hiero-Lexico v. *Crux*, duo graeci alphabeti elementa denotari voluit, nempe Α, & Ω, quae principium, & finis significant. Contra Ioh. Ciampinius de sacris aedificiis a Constantino M. constructis *c.4. sect.2.* Graecarum formam litterarum IC, & XC (Latine *Iesus Christus*) deprehendere sibi visus est. Interpretatio haec haud placuit Conrado Ianningo Bollandiano, qui schemate illo gestum docentis repraesentari censuit *tom.7. Iunii Act. SS. pag.*135. Tres autem digitos erigi in caelum, ut eo cogitationes nostras dirigamus ad contemplandam beatam Trinitatem; digitumque anularem, ac pollicem supremis articulis inter se contingentes conficere litteram O, aut anulum aeternitatis hieroglyphicum ad significandum, bona, quae in caelis reposita sunt, aeterna fore, spemque illa consequendi per benedictionem divinam impertiri, vel augeri hominibus.

(b) Quid introspicientibus per hanc fenestellam in depressiori cubiculo modo adpareat, verbis ipsis referemus duorum fide dignorum testium, nempe Raphaelis Sindone, & Antonii Martinetti. En quae in lib. 2. *della sacrosanta basilica di S. Pietro*, ab ipsis

elegantique operculo (*a*) *clausam*, *cuius clavim retinere ad Altaristam canonicum attinet*, *in urna pretiosi operis*, *ac materiae*, *quam Benedictus XIV. donavit*, *ea ponuntur sacra pallia*, *quae deinde a Pontifice Summo in vigilia S. Petri benedicta Patriarchis*, *&* *Archiepiscopis tradi solent*, *sumptaque dicuntur* de corpore beati Petri; *ex eo scilicet corpore*, *quod aegrotos umbra olim sanabat*, *cuiusque anima in caelis nunc regnans*, *ut benigno*, *paternoque amore universum complectitur fidelium gregem*, *ita patrocinio singulari Romanam fovet*, *sustentatque Ecclesiam*, *aliarum omnium ipsius meritis*, *ac Divini oraculi voce Caput*, *&* *Magistram*. *Finem imponimus tandem huic Praefationi iis*, *quae apud*

ipsis edito an. 1750. ad rem hanc diligenter adnotarunt pag. 81. & seq. *Nel giorno terzodecimo di Maggio del prossimo passato anno* 1749. *fu aperto con chiave il precitato sportello di bronzo; e tosto nel piano della Nicchia apparve l'apertura*, *o sia fenestrella sotterranea*. *Quanto alla forma ella è riquadrata*, *quanto poi alla materia*, *le di lei estremità*, *essendo il rimanente coperto dalla lamina di bronzo*, *è tutta di marmo in gran parte affumicato*. *Nel labro della medesima sporge in fuori un rampino di metallo bene incastrato*, *e ben saldo*, *onde vi si può con sicurezza sospendere un qualche moderato peso*. *Al di sotto*, *coll' ajuto del lume*, *si scoperse un gran vano cinto all' intorno da muro*, *che*, *giusta il sentimento di un operajo della R. Fabbrica ivi presente*, *fu stimato rustico*, *ed antichissimo*. *L' altezza di questo vano si trovò esser di palmi cinque*, *ed un sesto*; *ne si potè scoprire maggior profondità*, *per l'impedimento di muro*, *o di altra soda materia*, *che lo chiudeva*. Omnia haec veritati niti testari possumus, cum recenter fenestella illa reserata singula supra descripta in eodem statu reperta sint, nisi quod pro unco clavus aeneus fenestellae labro affixus conspicitur. S. Gregorius M. in epist. ad Constantinam refert, quod a superficie sepulcri Apostolici, ad fornicem cubiculi subterranei, in quo exstat fenestella, spatium fere xv. pedum intercedit, adeoque si amoveretur materia illa, quae forsan in cubiculum immissa fuit tempore Clementis VIII. quando iussit foramen in Confessione detectum ab architecto Iacobo a Porta caementis oppleri, & ad dictam longitudinem effossio pertingeret, nullus dubito quin protinus sacrati signum Principis Apostolorum sepulcrum adpareret.

(a) In hoc operculo insculpta sunt insignia Innocentii X.

apud Prudentium exstant, fortissimi martyris Laurentii verbis (a):

Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic nempe iam regnant duo
Apostolorum Principes.
Alter vocatur gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

SAE-

(a) In Hymno de martyrio Sancti Laurentii.

SAECULUM PRIMUM

MARTYRIUM

PRINCIPIS APOSTOLORUM.

Simon, Ionae, vel Iohannis filius Bethsaidae in Galilaea natus prope lacum Genesareth, Piscator cum esset, Christo Domino vocante, relictis retibus secutus est eum (a). *Exin requirente Domino quemnam homines dicerent eum esse, & opiniones varias hominum discipulis aliis respondentibus, rursusque Domino interrogante*: Vos autem quem me esse dicitis? *Simon unus pro multis divinam illius naturam libere, aperteque bis verbis professus*: Tu es Christus filius Dei vivi, *meruit ab eo Petri nomen, seu Petrae verius accipere, super qua nova Ecclesia fundari, & adversus Inferi portas in aeternum firma, atque immota consistere debebat*: Et ego dico tibi [*en divini oraculi verba* (b)] quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis. *Praeter haec omnia divinus Redemptor, opere passionis impleto, & iam ascensurus in caelum, cum Petrum de eius erga se amore semel iterum ac tertio interrogasset, eidem potestatem fecit pascendi agnos suos ac oves* (c), *hoc est Petrum Pontificem Summum, totiusque Ecclesiae, & ipsorummet Apostolorum caput constituit, & quem ipsi, eiusque successoribus ante passionem promiserat in universa Ecclesia Primatum verbis illis*: Tu es Petrus &c. *ratum, atque perpetuum fecit*.

Hinc

(a) Matth. cap.4. v.18., & seqq.
(b) Idem cap.16. v.13., & seqq.
(c) Iohan.21. v.15., & seqq.

Hinc Petrus nascentis caput Ecclesiae, & Princeps Apostolorum effectus, suas extemplo curas in id contulit, ut Matthias sorte ductus Iudae praevaricatoris locum in Collegio Apostolico repleret (a). Post haec, cum Spiritum Sanctum una cum aliis Apostolis, ac discipulis Ierosolymae congregatis accepisset (b), praedicandi Evangelii, & plurimis confirmandi prodigiis initium fecit (c). Neque id tantum intra muros Ierusalem praestitit, sed coeptum praedicationis munus deinceps extendit ad varia Palaestina loca, inter quae memoranda est Ioppe, in qua mirabilem illam visionem habuit lintei caelitus demissi, unde se non modo ad Hebraeos, verum etiam ad Gentes in unum ovile cogendas missum intellexit (d). Ex Palaestina profectus in Syriam, Antiochiae constitit; atque, ut antiqui tradunt scriptores, insignem illam rexit Ecclesiam (e) cuius primum fideles Christiani *sunt appellati (f). Inde reversus Ierosolymam, & Angeli ministerio a vinculis, & manu Herodis Agrippae liberatus (g), Romam Impe-*

(a) Act. Apost. cap. 1. v. 15., & seqq.

(b) Ibid. cap. 2. v. 2., & seqq,

(c) Ibid. cap. 2. v. 14., & seqq., & cap. 3. v. 6., & seqq.

(d) Ibid. cap. 10. v. 10., & seqq.

(e) Vide Origenem in Hom. 6. in Lucam, Eusebium in Chronico, S. Hieronymum in Comm. in ep. ad Gal. cap. 2., & in lib. de Scriptor. Eccles. n. 1., S. Ioh. Chrysostomum Tom. I. Hom. 42., & Tom. v. pag. 180. &c. S. Innocentium I. in ep. 14. ad Bonifacium Presb., & in ep. 18. ad Alexandrum Antiochenum Episc., Magnum Leonem in Serm. 1. in Natali SS. Apostolor. Petri, & Pauli, & in ep. 62. ad Maximum Antioch. Episc., Magnum Gregorium in ep. ad Eulogium Episc. Alexandrin., Theodoretum in ep. 86. ad Flavianum Episc. CPolitanum, Basilium Seleuciensem in vit. S. Theclae lib. 1., Fulgentium Ruspensem Episc. in lib. de Trinitate ad Felicem Notarium cap. 1., Auctorem libri *de ortu, & obitu PP.* cap. 68., Ven. Beda in libro de sex aetatibus mundi, Auctorem Libri Pontificalis, & duos Romanorum Pontif. Catalogos a Schelestrate editos To. I. Antiquit. Eccles. p. 611., & 633. Tandem Act. 7. Concil. Chalcedonensis, in qua Maximus Episcopus Antiochenus palam confessus est; thronum Antiochenae Metropoleos D. Petri thronum esse.

(f) Act. Apost. cap. 11. v. 26.

(g) Ibid. cap. 12. v. 3., & seqq.

Imperii caput, *& Gentium dominam perrexit*, *ut suam in ea sedem collocaret*. *Primis Claudii Caesaris annis in urbem pervenit* (*a*), *nullamque interposuit moram*, *quin protinus Hebraeis*, *ac Ethnicis edocendis totum se daret*. *Aliquanto post*, *cum primam* electis advenis dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae, & Bithiniae *dedisset epistolam*, *in qua Romam sub nomine* Babylonis *indigitat* (*b*), *sive Claudii edicto*, *quo*

(*a*) S. Petrum Romam venisse ex D. Clemente Papa ipsius discipulo ep.1. ad Corinthios, Ignatio Antiocheno ep. Smyrnae ad Romanos data, Papia Iohannis discipulo, apud Euseb. lib. 2. hist. cap.15., Irenaeo Polycarpi Apostolorum discipuli auditore lib.3. cap.1., Dionysio Corinthiorum Episcopo ep. ad Romanos, Clemente Alexandrino, apud Euseb. lib.6. hist. cap.14., Tertulliano lib. de Praescription. cap. 36., lib. de Baptismo, in Scorpiaco, & contra Marcion. cap.5., Origene, ap. Euseb. lib. 3. hist. cap.1., Cypriano Carthaginensi Episcopo ep. ad Cornelium Romanum, & ep.52., Arnobio adversus Gentes lib. 2., Lactantio Institut. lib.4. cap.21., & cap.2. de mortibus Persecutorum, Athanasio Apolog. de Fuga sua, Eusebio hist. Eccl. lib. 2. cap. 14., 15. &c., Ambrosio Serm. de basilicis haereticis non tradendis, Hieronymo de Scriptor. Eccles., ep. 17. ad Marcellam, & Tract. adversus Vigilant. &c., Augustino lib. de haeresib. cap.1., & ep.165. &c., Paulo Orosio lib.7. cap.4. hist., Optato Milevitano lib.2. contra Parmenianum, ubi primam Cathedram Episcopalem in urbe Roma D. Petro collatam meminit, Theodoreto ep.112. ad Leonem Magnum, Epiphanio haeresi 27., quae est Carpocratianorum, aliisque Ecclesiae Patribus, & Scriptoribus, adeo explorata res est, ut vix alia habeatur testatior historia. Mirum itaque reperiri potuisse, qui Petrum Romae umquam fuisse negarent. Advertendum tamen est non omnes Patres, ac Scriptores, quos indigitavimus, loqui de eius adventu in urbem, Claudio iam Caesare, cum alii tempus non adsignent, & alii unam tantum memorent profectionem in principatu Neronis. His inter alios adhaesit Antonius Pagius ad an. Chr. secundum Baronium 45. n.2., & 3., dum statuit Petrum Romam non venisse ante annum Chr. 54., qui fuit Neronis Imp. primus.

(*b*) Cap. 5. v. 13. *Salutat vos Ecclesia*, *quae est in Babylone coelecta*, *& Marcus filius meus*. Romam sub *Babylonis* nomine Petrum intellexisse, Eusebius lib.2. c.15., Hieronymus in lib. de Scriptor.

Eccles.

Iudaei omnes Roma eiecti sunt (*a*) , *sive alia de caussa discessit* , *ac Ierosolymam iterum profectus primas egit in Concilio* , *quod ea in urbe celebratum est* , *in quo circumcisio* , *& veteris legis ritus abrogati fuere* (*b*) . *Mox loca diversa* , *ac provincias obivit* , *divinum ubique spargens Evangelii semen* , *donec Romam rediit Nerone iam principe* . *Hoc tempore dum opus praedicationis urgeret* , *Deo revelante cognovit suae vitae terminum* , *ac martyrii coronam in propinquo iam esse* (*c*) . *Itaque secundam ad eos* , qui

Eccles. loquens de Marco , & quotquot alii ad eum locum exponendum devenere antiqui Scriptores , si Cosma Indicopleustes monachus an. circiter 576. clarus excipiatur , qui in lib.2. Topographiae Christianae Petri testi nonium ad Babylonem Chaldaeorum urbem ad Euphratem refert , unanimi profitentur consensu .

(*a*) Claudium Iudaeos omnes ab urbe expulisse docent Actus Apostolorum cap. 18. v.2. , ubi narrant ab Italia Corinthum appulsos Aquilam , & Priscillam uxorem eius . *eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma* . Svetonius in Claudio cap.25. scribit id a Caesare mandatum , quia Iudaei *impulsore Chresto* assidue tumultuabant . *Chresti* nomine ab Ethnicis saepe fuisse vocatum Christum Salvatorem , quidquid contra nonnulli pugnent , testata res est; nec minus exploratum , ab iisdem Ethnicis primitivos Christianos *Iudaeorum* nomine indigitatos . *Impulsore* igitur *Chresto* , hoc est caussam praebente Christi doctrina , cum alii quidem Messiam eum adsererent , alii contra negarent, cumque ex his disputationibus turbae orirentur, Claudius Roma expulit Iudaeos aeque ac Christianos .

(*b*) Act. Apost. cap.15. v.4. , & seqq.

(*c*) Divinus Redemptor postquam Petro agnos , & oves suas pascendas commisit , illum de futuro martyrio suo monitum voluit his verbis apud Iohannem cap.21. v.18. , & 19. *Amen* , *amen dico tibi* : *cum esses iunior* , *cingebas te* , *& ambulabas ubi volebas* : *cum autem senueris* , *extendes manus tuas* , *& alius te cinget* , *& ducet quo tu non vis* . *Hoc autem dixit* , *significans qua morte clarificaturus esset Deum* . Iterum de agone iamiam imminente ab eodem Redemptore Petrum edoctum , testis est idem Apostolus ep.2. v.14. *Certus quod velox est depositio tabernaculi mei* , *secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significavit mihi* . Num autem ad hanc revelationem referendus sit Christi obviam Petro facti occursus , quem narrat

qui coaequalem secum sortiti erant fidem in iustitia Dei, & Salvatoris Iesu Christi, *dedit epistolam, in qua se cito carnis exuvias depositurum significat* (a), *eosque hortatur, ut ab haereticis caveant, ac Deo gratos, & in fide accepta constantes se praebeant. Aerae igitur Christianae anno* LXV. *cum Nero Petri miracula* (b), *ac religionis studium intellexisset, cuius secta-*

rat Ambrosius concione 1. de basilicis haereticis non tradendis, quemque sanctus doctor hausisse videtur ex legitimis monumentis, quae olim de passione SS. Petri, & Pauli sub Lini Romani Pontificis nomine circumferebantur, quaeque posterior aetas ita interpolavit, fabellis, imo haereticis opinionibus immiscuit, ut nemo eruditorum modo sit, qui supposititia non censeat, alii iudicent. Ambrosii verba haec sunt: *Idem Petrus postea, victo Simone, cum praecepta Dei populo seminaret, doceret castimoniam, excitavit animos Gentilium. Quibus eum quaerentibus, Christianae animae deprecatae sunt, ut paulisper cederet. Et quamvis esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est. Rogabatur enim, ut ad instituendum, & confirmandum populum se reservaret. Quid plura? nocte muro egredi coepit, & videns sibi in porta Christum occurrere, urbemque ingredi, ait*, Domine, quo venis? *Respondit Christus*, Venio Romam iterum crucifigi. *Intellexit Petrus, ad suam crucem divinum pertinere responsum. Christus enim non poterat iterum crucifigi, qui carnem passione susceptae mortis exsuerat. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Christus crucifigendus esset in servulo; itaque sponte remeavit. Interrogantibus Christianis responsum reddidit; statimque correptus per crucem suam honorificavit Dominum Iesum.*

(a) Cap. 1 v. 14.

(b) Inter miracula a beatissimo Apostolorum Principe Romae patrata, haud praetereunda est insignis victoria, quam de malefico praestigiatore Simone Mago retulit, ut plurimi ex antiquis Scriptoribus consentiunt, quos inter Arnobius Africanus, qui in lib. 2. adversus Gentes, quem scripsit circa an. 304., postquam animadvertit una cum aliis Gentibus Romanos quoque, patriis ritibus derelictis, Christo nomen dedisse, mox ita subiungit: *Viderant enim* (Romani) *currum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Christo evanuisse. Viderant, inquam, fidentem Diis falsis, & ab eisdem metuentibus proditum, pondere praecipitatum suo, cruribus iacuisse praefractis: post deinde perlatum Brundam cruciatibus, & pudore defessum ex altissimi culminis se rursum praecipitasse fastigio.* Tillemontius in S. Pe-

sectatoribus incendium Urbis falso tribuerat, eodem illum supplicio, quo Christus Iesus Apostoli praeceptor, ac dominus affici manda-

S. Petro artic. 34. coniicit *Brundam* ab Arnobio memoratam non alibi quam Romae fuisse. Verum Mazochius Comment. in marmor. Kalendar. Neapol. pag. 771., vocem illam pro *Brundisio* intelligendam esse contendit. Cum autem ipse Egesippi, sive verius Ex Iosippi *de excidio urbis Hierosolymitanae* historiam S. Ambrosio Mediolanensi adhuc iuveni tamquam auctori restituere conetur, & in ea historia habeatur, quod Simon *Aritiam concessit*; *atque ibi mortuus est*; hinc ut Arnobii dictum cum Ex-Iosippo conciliet, statuit circulatorem illum Appiam viam (in qua Aricia erat, seu Colonia Aricia Iulia) ingressum ea mente fuisse, ut Brundisium peteret, qui tamen debilitate victus, Ariciae substitit. Arnobio concinunt Eusebius lib. 2. hist. cap. 15., licet rem leviter attingat, Theodoretus lib. 1. Haeretic. Fabul. cap. 1., Ambrosius lib. 4. Exaëmeron c. 8., Augustinus ep. 36. c. 9., & haer. 1., Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. 6. cap. 9., qui omnes scribunt eam de Simone Mago victoriam retulisse Petrum solum: alii vero Petrum simul, & Paulum, ut Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi VI. illuminandorum, Severus Sulpicius lib. 2. hist. sacrae cap. 28., Maximus Taurinensis hom. 5. de Sanctis Apostolis. Num autem hoc certamen acciderit temporibus Claudii, aut in principatu Neronis incerta res est. Qui Paulum quoque interfuisse adserunt, illud statuunt sub Nerone, quo principe ipse Romam venit. Quod autem Philastrius ordinatus Episcopus Brixiensis circa an. 370., scribit in lib. de haeres., nempe Simonem Magum pugnasse *cum beato Apostolo* (Petro) *apud Neronem regem*, neminem ante ipsum prodidisse constat. Ceterum indigitababatur olim Romae locus, ubi impostor ille praeceps ruit: Benedictus quippe Vaticanae basilicae Canonicus in Ordine Romano num. 51. ap. Mabillon. tom. 2. Mus. Ital. describens Summi Pontificis iter ex eadem basilica ad Lateranense Palatium, sic ait: *Subintrat* (Pontifex) *arcum Nerviae inter templum eiusdem Deae, & templum Iani, ascendit ante asilum per silicem, ubi cecidit Simon Magus, iuxta templum Romuli; pergit sub arcu triumphali Titi, & Vespasiani, qui vocatur Septem Lucernarum &c.* Eumdem quoque locum *Simonium* fuisse adpellatum, Nicephorus Callistus lib. 2. Hist. cap. 36. tradit. Ad haec Gregorius Turonensis lib. de Glor. Mart. c. 27. testatur, aevo suo exstasse Romae binas in lapide fossulas, super quas beati Apostoli deflexo poplite contra Simonem Magum preces ad Dominum fuderunt.

mandavit. Socium habuit passionis Coapostolum Paulum, cui eiusdem Neronis iussu caput fuit eodem anno ac die amputatum, scilicet III. *Kal. Iulias, quemadmodum pervetus Romanae Ecclesiae traditio declarat. Praeclarum hunc vitae exitum habuit Petrus Apostolorum Princeps, & primus Romanae urbis Episcopus.*

Huc usque historiam facti exposuimus; nunc sunt, quae ad ipsum pertinent, monumenta referenda. Ac primo, ne copia confusionem aliquam legentibus inducat, ea proponemus, quae circa martyrii qualitatem, locum, ac tempus, magis antiqua supersunt. De martyrio testem habemus primi saeculi illustrem S. Clementem Pontificem, qui Apostoli Petri discipulus, primusque post Linum in cathedra Romana successor, in sua celebri, quam ex persona Romanae Ecclesiae ad Corinthios scripsit, prima epistola sic narrat (*a*): Sed missis veteribus exemplis, veniamus ad proximos athletas, & aetatis nostrae generosa exempla sumamus. Propter aemulationem, atque invidiam, qui Ecclesiae erant fideles, & iustissimae columnae, persecutionem etiam usque ad mortem passi sunt. Accipiamus prae oculis nostris bonos Apostolos. Petrus ob iniquam aemulationem non unum, aut alterum, sed multos sustinuit labores, atque ita martyr effectus discessit ad debitum gloriae locum. Paulus patientiae praemium obtinuit, cum catenas septies por-

(*a*) Apud Petrum Coustantium epist. RR. PP. pag. 12. Parisiis 1721. Maluit autem Clemens epistolam hanc ecclesiae suae quam proprio nomine inscribere: vel quia tum Praesules nihil sine ecclesiae suae consilio agere solerent, ut Cyprianus ep. 5. ad Clerum suum memoravit his verbis: *Solus rescribere non potui, quando a primordio Episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro, & consensu plebis, mea privatim sententia, gerere*: vel etiam ne proprias partes tueri videretur, si ubi restauranda erat apud Corinthios ecclesiasticis viris competens dignitas, atque reverentia, aut ipse solus, aut cum eo Clerus sine plebe ecclesiam illam alloqueretur. Ita Coustantius in notis ad eamdem epistolam.

portasset, virgis caesus, ac lapidatus esset, Praeco factus in Oriente, & Occidente, eximium fidei suae decus accepit. Cum totum mundum docuisset iustitiam, & ad Occidentis terminum venisset, ac sub principibus martyrium passus esset, ita e mundo migravit, & in locum sanctum abiit, summum patientiae exemplar effectus. *Dionysius Corinthi Episcopus in suis ad Romanos litteris (a) [eas autem scripsit tempore Soteris Pontificis, qui sedit ab anno 168. ad annum 177.] de Petri, ac Pauli martyrio haec habet :* Ita & vos tanta admonitione vestra sementem, quae Petri, ac Pauli satione succreverat, Romanos scilicet, & Corinthios simul commiscuistis. Ambo enim illi in urbem nostram Corinthum ingressi, sparso evangelicae doctrinae semine nos instituerunt; & in Italiam simul profecti cum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt. *Sed magis clare de Petri martyrio Tertullianus loquitur, qui & ipse saeculo* II. *floruit; nam in libro de Praescriptionibus, dum Apostolicas recenset Ecclesias, haec ait (b):* Si autem Italiae adiaces habes Romam, unde nobis quoque auctoritas praesto est. Ista quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt! ubi Petrus passioni dominicae adaequatur; ubi Paulus Iohannis exitu coronatur, ubi Apostolus Iohannes posteaquam in oleum igneum demersus nihil passus est, in insulam relegatur. *Idem in fine libri Scorpiaci adversus Gnosticos:* Vitas Caesarum legimus, orientem fidem Romae primus Nero cruentavit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci adstringitur. *Et contra Marcionem (c) :* Videamus quid etiam Romani de proximo sonent; quibus Evangelium & Petrus, & Paulus sanguine quoque suo signatum reliquerunt. *Sub initium saeculi* III., *Zephyrino Pontifice sedente, Romam venit Origenes, qui Petri marty-*

(a) Apud Euseb. lib. 2. cap. 25.
(b) Cap. 35. pag. 125. Venetiis 1701.
(c) Lib. 4. cap. 5.

martyrium apud Eusebium (a) enarrans primus rem aliis haud memoratam adiungit. En illius verba : At Petrus per Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, atque Asiam Iudaeis, qui in dispersione erant, praedicasse existimatur. Qui ad extremum Romam veniens, cruci suffixus est capite deorsum demisso : sic enim ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo iam quid attinet dicere, qui ab Hierosolymis usque ad Illyricum munus evangelicae praedicationis implevit, ac postremo Romae sub Nerone martyrio perfunctus est? *Novo plane modo Apostoli supplicium fuisse peractum Origenes hic tradit*, capite *scilicet* deorsum demisso. *Et quamquam Pierius Alexandrinus, Iunior Origenes dictus, qui, teste S. Hieronymo (b), eodem saeculo claruit, & diu Romae versatus fato ibidem concessit, nihil eiusmodi referat, ubi Principis Apostolorum passionem commemorat his verbis (c)*: Petrus Apostolorum primus saepe comprehensus, & custodiae traditus, ignominiaque affectus, postremo Romae crucifixus est; *tamen saeculi* IV. *Scriptores gravissimi non desunt, qui hoc ipsum confirment. In primis D. Ambrosius, qui anno 374. Mediolanensem Ecclesiam regendam suscepit, haec habet (d)*: De Petro quid loquar, qui crucem suam futura remuneratione indignam arbitratus, inverso suspendi poposcit vestigio, ut aliquid passioni suae adderet, cuius acerbare ipse sibi supplicia non timuit? *Et alibi (e)*: Non fuit opprobrio Petro crux Christi, quae tantum ei gloriae dedit, ut inversis Christum honoraret vestigiis; metuens ne si ea specie crucifixus esset, qua Dominus, affectasse Domini gloriam videretur. *Nec aliter scribit S. Gaudentius ab eo*

Episco-

(a) Lib. 3. cap. 1.

(b) De Scriptor. Ecclesiast.

(c) Apud Foggin. de Romano D. Petri itinere pag. 71.

(d) Lib. 1. de interpellat. Iob, & David. cap. 1.

(e) In exposit. in Psalm. 118. serm. 21. n. 21.

Episcopus Brixiae ordinatus anno 387. (*a*): Per huius Magistri [*Iesu Christi*] vestigia gradiuntur fideles discipuli Petrus, & Paulus .... In hoc enim die apud urbem Romam ambos pro Christi nomine Neronis crudelitas interfecit, Domini iustitia coronavit. Petrus crucifigitur verso ad terram capite, & in sublime pedibus elevatis, asserens indignum se, qui ita crucifigeretur, ut Dominus suus. *Idem & alii saeculi* IV. *Scriptores testantur, concinitque Prudentius vates Christianus, ut statim videbimus. Capite igitur in terram converso D. Petrus cruci applicatus videtur; sed utrum clavis, an funibus, inexplorata res est; nam Tertulliani verba supra memorata potius Christi praedictionem, quam genus vinculorum respiciunt. Sunt qui post illum de clavis loquantur, & praesertim S. Augustinus, qui clavos a Petro expertos commemorat* (*b*), *Theodoretus Episcopus Cyri, qui eosdem clavos pariter indigitat* (*c*), *& auctor panegyrici Sermonis* in Principes Aposto-

(*a*) In Serm. de SS. Apost. Petr., & Paulo.

(*b*) Serm. 253. de ultima lectione Evangelii Iohan. 21. To.5. pa t. 1. Opp. pag. 1046. Venetiis 1731., ubi haec habet: *Aut de passione Petri dixit Dominus, quod dixit* (Iohan. cap.21. v.21., & 22.) *aut de Evangelio Iohannis. Quod est de passione: ut sit*, sequere me, *patere pro me. patere quod ego. Crucifixus est enim Christus, crucifixus est & Petrus. Expertus est clavos, expertus est cruciatus. Iohannes autem nihil eorum expertus est: hoc est*, Sic eum volo manere, *sine vulnere, sine cruciatu dormiat, & exspectet me*. Tu me sequere, *patere quod ego: sanguinem fudi pro te, funde pro me. Uno ergo isto modo exponi potest quod dictum est*, Sic eum volo manere, donec veniam: tu me sequere. *Nolo ut ipse patiatur, tu patere. Secundum &c.*

(*c*) In Orat. de Caritat. Opp. Tom.4. pag. 689. Parisiis 1642. eius haec verba sunt: *Cumque a Nerone crucis supplicio propter Crucifixum* (Petrus) *damnatus esset, lictores orabat, ne eodem quo Dominus modo crucifigeretur, sed contra atque ille suspenderetur: metuens videlicet, ne similitudo passionis aequalem sibi apud ignaros honorem afferret. Propterea manus deorsum, pedes sursum affigi rogavit. Ultimum enim locum non in honore solum, verum etiam in opprobrio, & ignominia eligere didicit.*

Apoſtolorum Petrum, & Paulum, *quem Simeon Metaphraſtes perperam D. Chryſoſtomo attribuit* (*a*) : *Hic ſiquidem expreſſe dicit* : O clavos illos beatos, qui membra illa ſanctiſſima pertranſierunt. *Verum antiqua monumenta parum hac in re ſibi conſtant; alia namque Apoſtolum funibus cruci conſtrictum exhibent, ut remotiſſimi aevi pictura, quae Romae erat in baſilica Siciniana* ad Macellum Liviae, *deinde* S. Andreae in Barbara, *ſeu* Cata-Barbara Patricia *nuncupata, quamque opinatur Ciampinius* (*b*) *ad quintum, vel ſextum ſaeculum pertinere; alia vero, etſi poſteriora, D. Petrum quatuor clavis cruci ſuffixum oſtendunt, ut cernere eſt in tabula marmorea, quam Cryptae Vaticanae adſervant, egregie illuſtrata per virum eruditiſſimum Philippum Laurentium Dionyſium* (*c*), *atque etiam in poſtibus aeneis, quibus Eugenius IV. maiorem baſilicae Vaticanae portam ornari curavit, quorum ectypus viſitur penes laudatum Ciampinium* (*d*). *Inquirendi nunc tempus, quo Urbis loco D. Petrus martyrium ſubierit.*

Nemo hunc locum aperte indicavit ante Prudentium Chriſtianum Poëtam, qui Caeſarauguſtae in Hiſpania ortum habuit an. 348. *Hic in eo hymno, quo SS. Petri, & Pauli martyrium celebravit, ita locum paſſionis deſignat* (*e*):

PASSIO BEATORUM APOSTOLORUM PETRI, ET PAULI.

Plus ſolito coëunt ad gaudia: dic amice quid ſic
  Romam per omnem curſitant, ovantque?
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
  Pauli atque Petri nobilis cruore.

L Unus

(*a*) Vid. Tom.8. Opp. Pariſiis 1728. inter Opera ſpuria pag.7.

(*b*) Veter. Monum. Tom. 1. cap. 7. Tab. 25. pag. 63. Romae 1747.

(*c*) Sacrar. Vatic. baſil. Cryptar. monumenta Tab. 79.

(*d*) Tom. cit. Tab.19. p.45.

(*e*) In lib. de Coronis Hymn.12. pag.293. Pariſiis 1687.

Unus utrumque dies, pleno tamen innovatus anno
   Vidit ſuperba morte laureatum.
Scit Tiberina palus, quae flumine lambitur propinquo
   Binis dicatum ceſpitem tropaeis.
Et crucis & gladii teſtis, quibus irrigans eaſdem
   Bis fluxit imber ſanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit ſententia legibus Neronis,
   Pendere juſſum praeminente ligno.
Ille tamen veritus celſae decus aemulando mortis
   Ambire tanti gloriam magiſtri:
Exigit ut pedibus merſum caput imprimant ſupinis,
   Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſubter, ſola verſus in cacumen,
   Hoc mente maior, quo minor figura.
Noverat ex humili caelum citius ſolere adiri,
   Deiecit ora, ſpiritum daturus.
Ut teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
   Diemque eumdem ſol reduxit ortus:
Evomit in iugulum Pauli Nero fervidum furorem,
   Iubet feriri gentium magiſtrum.
Ipſe prius ſibimet finem cito dixerat futurum:
   Ad Chriſtum eundum eſt, iam reſolvor, inquit.
Nec mora protrahitur, poenae datur, immolatur enſe,
   Non hora vatem, non dies feſellit.

Ea verba Tiberina palus, *&* flumine propinquo *nil aliud certe ſignificant, quam campum Tiberi proximum, quem idcirco paludem vocat, quia ſtagnantibus aquis, vel ob pluvias immodicas, vel ob fluminis inundationes frequenter operiebatur. Huic loci deſcriptioni mire congruit ea planities, quae Tiberim inter, & montis Vaticani radices excurrit. Cetera loca nil habent eiuſmodi, & mons Ianiculus praecipue, in cuius ſummitate, ubi nunc eſt eccleſia S. Petri in monte Aureo, aliquorum opinio, quae ſaec.* XV. *iam vigebat. Principis Apoſtolorum martyrium contigiſſe putavit, quod Maphaeus Vegius eodem ſaeculo comproba-*

re

re ſtuduit (*a*) . *Verum ſi ipſi innotuiſſent Prudentii verſus*, *nullus dubito quin opinionem hanc reieciſſet* . *Nec unus huiuſce rei auctor*

(*a*) In lib. 2. cap. 1., & 2. de reb. antiq. memorab. baſilicae S. Petri pag. *69.*, & 70. his potiſſimum argumentis comprobare nititur opinionem ſtatuentem martyrium D. Petri in monte Aureo, ſive in Ianiculo : *Quamquam non ignorem*, *fuiſſe aliam quorumdam ſententiam*, *qui dixerint*, *tranſtuliſſe illud noctu beatum Cornelium Papam ex Catacumbis*, *rogatu matronae cuiuſdam Lucinae*, *in cuius hortis aedificata poſtea fuit baſilica Sancti Pauli*, *recondidiſſeque in monte Aureo*, *ubi templum Apollinis erat*, *nunc Sancti Petri*, *ex nomine eius*, *ubi & crucifixus eſt* : *atque inde rurſum per beatum Silveſtrum Papam*, *& Conſtantinum Imperatorem ad baſilicam eius*, *ubi nunc iacet*, *corpus ipſum translatum fuiſſe* : *quorum opinionem manifeſte beati Gregorii auctoritas arguit*: *cui & ego*, *quod verius loqui videatur*, *aſſentior*. *Illud tamen non negaverim*, *B. Petrum in monte Aureo crucifixum fuiſſe*, *quod & illi putant*; *verum in Catacumbis*, *ubi cetera & plurimum Chriſtianorum corpora recondebantur*, *ſemper ſepultum manſiſſe*, *donec tandem ad baſilicam*, *per Conſtantinum erectam*, *translatum fuit*. *Nam quod in monte Aureo crucifixus fuerit B. Petrus*, *comprobare ſatis videtur auctoritas Gai cuiuſdam antiqui ſcriptoris*, *quem in hiſtoria eccleſiaſtica Euſebius refert*; *qui & cum Zepherino Epiſcopo Romano adverſus Proculum quemdam Cataphrygam diſputans*, *haec de Apoſtolorum commemorat locis* : Ego (*inquit*) habeo trophaea Apoſtolorum, quae oſtendam. Si enim procedas via regali, quae ad Vaticanum ducit, aut via Oſtienſi; invenies trophaea defixa, quibus ex utraque parte ſtatutis, Romana communitur eccleſia. *Eſt enim mons Aureus*, *in quo crucifixum*, *ac tumulatum diximus B. Petrum*, *ſitus recte via ipſa regali*, *quae ad Vaticanum ducit*, *& in qua trophaeum B. Petri defixum eſſe*, *Gaius tradit* : *cuius auctoritatem retuliſſe*, *non fuerit inutile*, *propter quoſdam alios*, *quorum adverſa eſt his opinio*; *ut cognoſcant ſe errare*, *cum exiſtimant*, *apud molem Hadriani Imperatoris*, *ubi nunc eſt templum S. Mariae in Tranſpadina*, *B. Petrum crucifixum fuiſſe*; *proindeque corpus eius ibi quieviſſe*, *non alia ratione*, *quam quod ſcriptum inveniatur*, *inter duas metas mortem eum ſuſtinuiſſe* : *templum autem S. Mariae in Tranſpadina ſitum ſit inter duas metas*, *quarum una eſt moles Hadriani &c.* Totum Vegii argumentum Caii verbis innititur, quae nos in Serie Chronologica monumentorum ſaeculi ſecundi recenſebimus. Ad rem autem adnotaſſe ſufficiat, quod cum in recitato teſtimonio apud Euſebium, qui Caii verba retulit in lib. 2. cap. 25. hiſt. Eccleſ., altum plane habeatur ſilentium de *via regali*, *quae ad Vaticanum ducit*, Vegii

Prudentius est ; nam Ennodius Ticinensis , qui cadente V. *Ecclesiae saeculo vixit , & ipse limina beati Apostoli Petri , seu campum Vaticanum* natale solum , *ex martyrio scilicet illic peracto , vocavit , ut infra in Serie monumentorum Chronologica luculentius patebit . Post hunc eadem & alii tradiderunt Scriptores , inter quos Petrus Comestor* (*a*) , *quamquam saeculo* XII. *scripsit , haud minimam tamen fidem meretur , propterea quod ex vetustis memoriis eam , quam habemus , historiam confecit . Haec ille de martyrii loco notata reliquit* : De loco autem videntur minus sentire quidam , quia putant in eodem loco occisos quia legitur : *Gloriosi Principes terrae , quomodo in vita sua dilexerunt se , ita & in morte non sunt separati* . Potius tamen videtur Paulus tamquam Civis honorabiliori morte occisus , quia gladiatus (*b*) , & in Catacumbis versus occidentem ;

gii argumentum sponte sua corruere necesse est . Is certe , qui exacti ceteroquin iudicii virum se prodit , si Graecum Caii textum , aut fidelem saltem versionem latinam consuluisset , procul dubio argumentum illud repudiasset . Caii testimonio addit postmodum aliam traditionem de loco martyrii Principis Apostolorum *inter duas metas* , quamque ut sua cum opinione componat , nempe ut montem Aureum , ubi praeclarum certamen statuit , medium inter duas metas exsistere demonstret ; geminam illam metam eas esse censet , quarum altera in Vaticano exstabat , altera iuxta montem Aventinum , scilicet Caii Cestii sepulcrum . Nihil ineptius excogitare potuit Vegius , uti pluribus demonstrat cl. Philippus Laurentius Dionysius *Crypt. Vatic. monum. illustr. pag.* 196. , *& seq.* , ubi binas illas metas cum Francisco Blanchinio interpretatur duo extrema spinae Circi Vaticani , sive etiam cum Ferdinando Carolo, duos in Vaticano Circos exstitisse animadvertente , geminas horum Circorum metas , inter quas D. Petrum martyrium consummasse vetus traditio est .

(*a*) Hist. Act. Apost. cap. ult.

(*b*) Aut per *securim* , aut per *gladium* capite plectebantur rei apud Romanos . Paulo gladio caput amputatum fuisse testes sunt vetera monumenta , & antiqui Scriptores , quos inter memoranda est Helpis uxor Severini Boethii , quae ita cecinit Hymn. 1. in Natal. SS. Apost. To. 6. Collect. vet. Poëtar. p. 256. Pisauri 1766:

Ianitor caeli , Doctor Orbis pariter ,
Iudices saecli , vera mundi lumina ,
Per

tem ; Petrus vero crucifixus in Vaticano, in vico scilicet, qui est extra civitatem, ubi fiebant dolia. *Tanto autem potior est, haec adsertio, quod Romani extra urbem supplicio afficere nocentes solebant, ex quo fit, ut D. Petrus in Vaticano, uti Prudentius, Ennodius, & Petrus Comestor adnotarunt, & non in Ianiculo, uti posterior opinio asserit, qui a Rege Anco Martio, ut referunt Livius (a), ac Dionysius Halicarnassaeus (b), intra urbem inclusus fuit, mortem subire debuerit. Eodem saeculo* XII. *Petrus Mallius de loco, in quo D. Petrus in crucem actus fuit, haec litteris mandavit (c)* : In Naumachia iuxta Ecclesiam S. Mariae in Transpadina, est sepulcrum Romuli, quod vocatur Meta, quae fuit miro lapide tabulata, ex quibus opus graduum S. Petri peractum fuit. Haec habuit circa se plateam Tiburtinam viginti pedum, cum cloaca : & floribus sui [*l. & foricis suis*]. Habuit quoque circa se terebinthum Neronis, tantae altitudinis, quantum est castellum Hadriani Imp., miro lapide tabulatum : quod aedificium rotundum fuit cum duobus geronibus sicut castellum ; quorum labia erant cooperta tabulis lapideis pro stillicidiis ; & iuxta hoc aedificium crucifixus fuit B. Petrus Apostolus. *Huius traditionis monumentum in antiquo lapide versibus concinnatum exstabat in veteri S. Mariae Transpontinae* tem-

Per crucem ille, alter ense triumphans,
Vitae senatum laureati possident.

Gladii supplicium ictu securis ignominiosius erat. *Quod vero* (ita Baronius an. 226. n. 3.) *tum hic Calepodius, tum alibi alii complures gladio caesi reperiantur; non securi; id maioris ignominiae caussa fieri solitum videri potest : siquidem Consulum, & Proconsulum secures erant; gladius vero etiam inferioris ordinis iudicum : Praetorum enim gladius erat insigne.* Ignominiam certe maiorem subindicat increpatio percussori viri clarissimi Papiniani facta ab Antonino Caracalla apud Spartianum in Geta : *In conspectu eius* (Caracallae) *Papinianus securi percussus est .... Quo facto, percussori dixit : Gladio te exsequi oportuit meum iussum.*

(*a*) Lib. 1. cap. 33.

(*b*) Lib. 3. cap. 45.

(*c*) Hist. basilicae Vatic. cap. 7. n. 130.

templo , evulgatumque fuit a Francisco Maria Turrigio (*a*). *Locum autem , quem Mallius indigitat , ad Vaticanum pertinere manifestum est ; nec dissentit Liber Pontificalis* (*b*) , *ubi diserte asserit , beatum Apostolum sepultum fuisse* via Aurelia in templo Apollinis , iuxta locum , ubi crucifixus est , secus palatium Neronianum in Vaticano , iuxta territorium triumphale . *Ex locis conterminis , quae hic indicantur , non alius iste fuisse videtur , quam ipse Neronis Circus , qui ab auctore Libri Pontificalis* palatium Neronianum *vocatur , in valle Vaticana positus , atque intra eiusdem Neronis hortos clausus . Ibi enim in persecutione , quae an. 64. C. Lecanio Basso , M. Licinio Crasso Coss. primum excitata in Christianos fuerat , quos veluti incendii Urbis auctores , ac reos subslituerat Nero , plures alios variis suppliciorum generibus , crucis etiam afflictos ab eodem fuisse , auctor est Tacitus* (*c*) : Primo correpti , *inquit* , qui fatebantur , donec indicio eorum multitudo ingens , haud perinde in crimine incendii , quam odio humani generis convicti sunt (*d*) . Et pereuntibus addita ludibria , ut ferarum tergis contecti , laniatu canum interirent , aut crucibus affixi , aut flammandi : atque ubi defecisset dies , in usum nocturni luminis urerentur . Hortos suos spectaculo Nero obtulerat , & Circense ludicrum edebat habitu aurigae , permixtus plebi , vel curriculo insistens . *His positis cum auctores huc usque allati doceant D. Petrum crucifixum fuisse in* Tiberina palude , *uti cecinit Prudentius saec.* IV. , *in* Natali solo , *nempe in* Vaticano , *uti Ennodius saec.* V. *aiebat* , in Vaticano , in vico scilicet extra civitatem , *uti Petrus Comestor saec.* XII. *adno-*

(*a*) Le Sagre Grotte Vaticane pag.139.

(*b*) Tom.I. pag.8. , & seq.

(*c*) Lib.15. Annal. cap.44.

(*d*) Christi asseclae tamquam genus *hominum superstitionis novae , & maleficae* , teste Svetonio in Nerone cap.16. , atque *odio humani generis convicti* , olim per summam iniuriam ab Ethnicis traducebantur .

adnotavit; *& eodem saeculo Petrus Mallius* iuxta Neronis terebinthum, *ac tandem Liber Pontificalis* non procul a loco, ubi sepultus est; *seu in eodem loco, uti habet sequens inscriptio apud Gruterum (a)*:

Antistes Xpi Dni devotus Achilles
Culmina magna pii struxit honore Petri
Nemo putet vacuam venerandi nominis aulam
Sistere quod non sit corporis ista domus
Magna quidem servat venerabile Roma sepulcrum
In quo pro Xpi nomine passus obit
Sed non & meritum monumenta includere possunt
Nec quae corpus habent saxa tenent animam
Victor enim mundi superata morte triumphans
Sps ad summum pergit in astra Deum
Cumque sit in Xpo vita durante repostus
Ad Xpm totus martyr ubique venit
Ille suos sanctos cunctis credentibus offert
Per quos supplicibus praestat opem famulis.

Cumque ex hisce notis nullam monti Ianiculo convenire constet, statuendum est sanctum Apostolum non in Ianiculo, seu in monte Aureo, sed in Vaticano martyrem occubuisse.

Unum contra hanc veterem traditionem obiici potest, nempe quod iam ab antiquis temporibus Petrum prope Naumachiam cruci suffixum fuisse traditum fuerit, Naumachia autem celeberrima in Transtiberina regione exstiterit ad radices Ianiculi: Esto; numquid vero una tantum Naumachia in Urbe? Mallius, cuius verba supra retulimus, Naumachiam indigitat aliam certe ab illa Transtiberinae regionis. Fuisse autem celebrem apud Vaticanum Naumachiam tradiderant olim Andreas Fulvius, Marlianus, & L. Faunus a Paulo Aringhio (b) lauda-

(a) Pag. 1175. n. 7. (b) Lib. 2. Romae subterr. cap. 5. n. 3.

laudati. Mitto quod P. Victor Reg. XIV. NAVMACHIAE numero plurativo posuerat, ut & alia eius rei documenta. Illud magis huc pertinet, quod in Actis S. Sebastiani legitur, Ethnicos in B. Zoen, dum ad S. Petri Confessionem intensius oraret, impressionem fecisse, eamque ad Patronum regionis Naumachiae *illico perduxisse. Meminit eiusdem Naumachiae ad Vaticanum pluries Liber Pontificalis in Leone III., & Paschali I.* (a), *ubi loquitur de hospitali S. Peregrini posito ad S. Petrum Apostolum in loco, qui vocatur* Naumachia. *Sed & tota Vaticana planicies vocabatur olim* ad Naumachiam: *quod ex pluribus basilicae Vaticanae documentis compertum Aringhius praedicat. Hoc ipsum ex S. Petri gestis, quae Lino inscribuntur, patet, & magis ex Graecis eiusdem Apostoli Actis, ex quibus haec latine recitat idem Aringhius:* Sustulerunt corpus S. Petri clam, & posuerunt illud sub terebintho prope Naumachiam, in loco qui dicitur Vaticanus. *Qui auctor eodem loco Petrum in crucem actum proxime dixerat hisce verbis:* Deducitur Petrus in eam partem montis Vaticani, quae superne arborem terebinthum habet, & inferne in subiecta planitie Naumachiam. *Quae cum ita sint, ratio mox obiecta evanescit. Itaque campo Tiberino locus est assignandus, in quo SS. Apostoli Petrus, & Paulus martyrii palmam acceperunt, primus e Vaticani parte in crucem sublatus, secundus vero e parte opposita viae Ostiensis, ut civem Romanum* (b) *oportuit, capite truncatus. Hinc Tertullianus*

(a) Tom. 2. pag. 295. 301., & 333.

(b) *Dic mihi si tu Romanus es?* (aiebat Tribunus Paulo in Act. Apost. cap. 22. v. 27., & 28.) *At ille dixit: Etiam. Et respondit Tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.* In epistola ecclesiarum Viennensis, & Lugdunensis de martyrio S. Pothini Episcopi, & aliorum plurimorum apud Eusebium hist. Eccl. lib. 5. cap. 1. pag. 178. de poena capitis nonnullis Romanis civibus inflicta haec leguntur: *Praeses beatissimos martyres ad tribunal adduci iussit, tamquam in theatrali pompa eos populo ostentans. Cumque illos denuo interrogasset, quicumque cives Romani reperti sunt, capite truncati, reliqui traditi sunt bestiis.*

nus non minus eleganter, *quam vere* (*a*) : Paulus civitatis Romanae consequitur nativitatem, cum illic martyrii renascitur generositate (*b*). *Locum*, *ubi Doctor gentium gladio percussus occubuit*, *nemo clarius quam S. Gregorius Magnus expressit*, *cum basilicae S. Pauli massam* ad Aquas Salvias *donaret*. *Eius verba hic ponimus ex epistola ad Felicem Subdiaconum*, *&* Patrimonii Appiae *Rectorem*, *non ea quidem*, *quae typis habetur vulgata* (*c*), *sed quae marmore insculpta in eadem basilica etiamnum exstat* (*d*) : Cum igitur pro ecclesia beati Pauli apostoli sollicitudo nos debita commoneret ne minus illic habere luminaria isdem praeco fidei cerneretur qui totum mundum lumine praedicationis implevit & valde incongruum ac esse durissimum videretur ut illa ei specialiter possessio non serviret in qua palmam sumens martyrii capite est truncatus ut viveret utile iudicavimus eandem massam quae aqua salvias (sic) nuncupatur cum omnibus fundis suis idest . cella vinaria . antoniano . villapertusa . bifurco . priminiano . cassiano . silonis . corneli . tersellata . atque corneliano cum omni iure instructo instrumentoque suo & omnibus generaliter ad eam pertinentibus [illegible]us cum Xpi gratia luminaribus deputare &c. dat. VIII. kal. februa-

M

(*a*) In fin. lib. Scorpiaci.

(*b*) S. Gregorius Nyssenus in Orat.8.de Beatitudine To.1.Opp. Apostolum Paulum cruce martyrium consumasse scribit : *Crucem Paulus excepit*, *gladium Iacobus*, *lapides Stephanus*, *capite deorsum verso crucifixionem beatus Petrus*. Verum eius auctoritas hac in re tanti facienda non est, ut unanimi Patrum, Scriptorumque Ecclesiasticorum consensui praeferri debeat. Apostolo Paulo, iubente impio Nerone, caput fuisse amputatum, qua poena cives Romani plectebantur, Eusebius lib. 2. cap.25. hist., S. Gaudentius Brixianus Episcopus in Sermone de SS.Apostolis, S. Petrus Alexandrinus can.9. Poenit., S. Hieronymus de Script. Eccles. cap.15., Paulus Orosius lib.7. cap.3. hist., aliique multi apertissime tradiderunt.

(*c*) Lib.12. ep.7.

(*d*) Galletti Inscript. Roman. infimi aevi Tom.1. pag. 5. Romae 1760.

bruarias imp. dn. n. Fhoca (sic) pp. aug. anno ſecundo & conſulatus (ſi.) eius anno primo ind. ſeptima.

Quoad loca, in quibus SS. Apoſtolorum corpora ſepulta fuerunt, tum perantiqua traditio, tum Scriptorum, quos retulimus in Praefatione, ac iam relaturi ſumus in Serie Chronologica, auctoritas docet, S. Petri corpus in Vaticano iuxta viam triumphalem *ſepulcro conditum fuiſſe, eodemque prorſus modo alterum S. Pauli* in via Oſtienſi *iacuiſſe; imo ut ſcribit D. Iſidorus Hiſpalenſis* (a) *S. Petrus ſepultus fuit* Romae in Vaticano, ſecus viam triumphalem, tertio lapide ab urbe ad orientalem plagam, *& S. Paulus* Romae in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini XXXVII., tertio ab urbe Roma milliario contra orientalem plagam; *ſic enim utriuſque ſepulturae loca magis diſtincte adnotantur. Circa tertium lapidem, ſeu milliarium ab Urbe, de quo S. Iſidorus, illud animadverti volumus, quod veteres milliaria a Foro Romano numerare incipiebant, quodque eadem quinta erant parte minora, quam nunc apud Italos ſunt. Hinc maior Vegetio* (b) *fides, cum ſcribit Romanos olim exercitus omnium maxime gentium labori ferendo aſſuetos in itinere cum eſſent, unoquoque die viginti paſſuum millia, ſeu viginti milliaria percurriſſe; nam praeterquamquod id fieri oportebat quinque horis aeſtivis, quae multo apud illos brumalibus erant longiores, ſi quinta huiuſcemodi ſpatii pars detrahatur, perſpicuum erit militaria haec itinera ſexdecim noſtris milliaribus nihilo ampliora fuiſſe*: Militari ergo gradu [*ita Scriptor ille*] viginti milia paſſuum, horis quinque dumtaxat aeſtivis conficienda ſunt. Pleno autem gradu, qui citatior eſt, totidem horis viginti quatuor milia peragenda ſunt. *Sed haec iam ſatis.*

Agen-

(a) De vir., & mort. Sanctorum cap. 69., & 70. pag. 140. Pariſiis 1601.

(b) De re milit. lib. 1. cap. 9. pag. 5. Pariſiis 1535.

Agendum nunc est de tempore, atque anno, quo Petrus, & Paulus martyrium sunt passi. Ac primo quidem loco is Prudentii versus occurrit, quem supra retulimus:

Unus utrumque dies pleno tamen innovatus anno.

Ibi namque Poëta clarius indicare videtur Pauli mortem post integram anni revolutionem contigisse anniversario die, quo Petrus occubuit. Nec Prudentii tantum opinio haec fuit; siquidem D. quoque Augustinus decollationem Pauli Petri martyrio posteriorem putavit (a): Unus dies passionis duobus Apostolis. Sed & illi duo unum erant: quamquam diversis diebus paterentur, unum erant. Praecessit Petrus, secutus est Paulus, sicut traditione Patrum cognitum memoria retinetur. *Hoc idem apertius attigit in eo sermone, qui suo proxime stilo accedit, ipsique tribuitur in vetustis Lectionariis* (b): Natalitio ergo Petri passus est Paulus. *Post illum nemo ex antiquis Latinis Scriptoribus praeter Aratorem Subdiaconum, qui saeculo* VI. *floruit, huius adsertor opinionis reperitur. Hic Apostolicam historiam Vigilio Papae dicatam* (c) *heroico metro complexus ita de Pauli morte*

(a) Serm. 295. in Natal. Apostolor. Petri, & Pauli cap. 7. Tom. 5. part. 2. Opp. pag. 1197. Venetiis 1731.

(b) Serm. 381. de Nat. Apost. Petri, & Pauli Tom. 5. part. 2. Opp. pag. 1480.

(c) Philippus Labbeus Tom. 1. Biblioth. Manuscriptorum p. 668. Parisiis 1657. refert notam oblationis, & recitationis versuum Aratoris S. R. E. Subdiaconi, ex codice Vaticano eadem manu qua liber ipse, & ex alio Remensi codice, cuius meminit Sirmundus ad Ennodii epistolam I. lib. 9., quae ita se habet: *Beato domno Petro adiuvante oblatus hic Codex ab Aratore inlustri, ex Comite Domesticorum, ex Comite Privatarum, viro religioso, Subdiacono S. Ecclesiae Romanae Sedis Apostolicae, Sancto, atque Apostolico viro Papae Vigilio, & susceptus ab eo die VIII. Idus Aprilis in Presbyterio ante Confessionem B. Petri cum ibidem plures Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Clerici pars maxima interessent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte fecisset, Surgentius vir venerabilis Primicerius Scholae Notariorum in scrinio dedit Ecclesiae collocandum. Cuius Beatitudinem literati omnes, doctissimique continuo rogaverunt, ut eum iuberet publice recitari. Quod cum fieri praecepisset in ecclesia B. Petri, quae*

morte scriptum reliquit (a):

. . . . geminos quos edidit astris,
Non eadem, tamen una dies, annique voluto
Tempore sacravit repetitam passio lucem;
Et tenet aeternam socialis gloria palmam.

Ex Graecis Photius (b) locum affert S. Nili discipuli S. Iohannis Chrysostomi, qui martyrium Petri ante Pauli exitum ponit, & Simeon Metaphrastes, qui, adprobantibus Colomesio, & Iunio (c), refert Iustinum Martyrem, & Irenaeum memoriae mandasse, Paulum quinque annis post Petrum martyrem occubuisse. Verum huiusmodi sententiae reliqui omnes adversantur antiqui aevi Scriptores, qui Petrum, & Paulum Apostolos eodem die, atque anno Romae supplicio traditos affirmant. S. Dionysius Corinthiorum Episcopus, qui altero Christi saeculo vivebat, occisos illos edit eodem tempore, *quam vocem Eusebius (d) de eodem anno interpretatus videtur. Eodem anno utrumque interfectum placet etiam S. Epiphanio (e), S. Hieronymo (f), S. Asterio Amaseae Episcopo (g), Helpidi Severini Boëthii uxori (h), Aurelio Cassio-*

quae vocatur ad Vincula, religiosorum turba convenit: atque eodem Aratore recitante, distinctis diebus ambo libri septem vicibus sunt auditi, cum unius medietas libri tantummodo legeretur propter repetitiones assiduas, quas, cum favore multiplici postulabant. Eadem haec repetitio facta est his diebus I. Idibus Aprilis, II. XV. Kalend. Maii, III. VIII. Idus Maii, IV. vero III. Kal. Iunii tertio anno post Consulatum Basilii V. C. Indictione VII; hoc est anno Incarnationis Dominicae DXLIV.

(a) Lib. 2. Hist. Apost. pag. 153. Tom. 6. Collect. vet. Poëtar.

(b) In Biblioth. Cod. 276.

(c) In not. ad ep. 1. S. Clem. ad Cor.

(d) Hist. Eccles. lib. 2. cap. 25.

(e) Haer. 27. cap. 6.

(f) De Scriptor. Eccl. cap. 8.

(g) In Serm. de SS. Apost. apud Combefisium Tom. 7. pag. 213.

(h) In Natal. SS. Apost. Petri, & Pauli Hymn. II. Tom. 6. Collect. vet. Poëtar. pag. 252., ubi haec cecinit:

Non impar Paulus huic Doctor Gentium,
Electionis templum sacratissimum:
In morte compar, in corona particeps,
Ambo lucernae, & decus Ecclesiae:
In

Cassiodoro (a), Venantio Honorio Fortunato (b), necnon compilatoribus tam Romanae Ecclesiae Martyrologii, quam Graecorum Menologii, aliisque. Imo sententia, quae D. Pauli obitum anno sequenti attribuit ab haereticis primum emanata, aut saltem acriter propugnata videtur. Planum id facit celebre Gelasii I. decretum in Concilio Romano anni 494. *publicatum. En ipsius verba, quae doctus Praesul Iustus Fontaninus (c) e Codice protulit Palatino-Vaticanae bibliothecae num.* 493: Cui [*Petro*] data est etiam societas beatissimi Pauli Apostoli, vas electionis, qui non diverso sicut haeresi ([sic]) garriunt, sed uno tempore, uno eodemque die gloriosam mortem cum Petro in urbe Roma sub Caesare Nerone agonizans coronatus est. *Huic nos opinioni, quae magis communis est, libenter subscribimus, & ad annum, quo SS. Apostoli martyrium pro Domino consumarunt, praecise inquirendum transimus.*

Varia hic etiam veteres prodiderunt Scriptores. Eusebius in Chronico D. adstipulante Hieronymo refert, utrumque Apostolum anno Neronis Caesaris XIV., *& Agrippae Regis Iudaeorum* XXIV. *passionis lauream suscepisse (d), hoc est anno Christi* LXVIII. *Sed cum eosdem Apostolos Neronis iussu peremptos Hieronymus simul, & Eusebius nullo reclamante, aut repugnante conscribant, ac Neronem ipso anno Christi* LXVIII. *sub initia Iunii, ante* XXIX. *diem eiusdem mensis, qua Ecclesia Apostolorum Petri, & Pauli martyrium recolit, sibi manus intulerit; mini-*

In orbe claro coruscant vibramine.
O Roma felix, quae tantorum Principum
Es purpurata pretioso sanguine!
Excellis omnem mundi pulchritudinem,
Non laude tua, sed Sanctorum meritis,
Quos cruentatis iugulasti gladiis.

(*a*) In Chron. ad Theodoricum Regem Tom. 1. Opp. pag. 386. Rotomagi 1679.

(*b*) In fin. lib. 3. Vit. S. Martini.

(*c*) De antiquitat. Hortae in Append. n. 1. pag. 320. Romae 1708.

(*d*) In lib. cui titulus: *Rerum toto orbe gestarum Chronica &c.* edito ab Auberto Miraeo, Antuerpiae 1608.

minime accurata est haec Eusebii, Hieronymique epocha. *Epiphanius (a) horum Apostolorum necem in annum Neronis* XII., *hoc est Christi* LXVI. *incurrisse auctor est: atque in hac opinione sunt eruditi nonnulli, & praesertim Tillemontius. Ei tamen plures anteponunt alteram, quam Hieronymus (b) retegit, ubi Senecam ante biennium, quam Petrus, & Paulus coronarentur martyrio, a Nerone interfectum docet. Hunc quippe philosophum* XI. *Neronis anno interfectum esse aliunde notum est (c). Ex quo sequitur, Petrum, & Paulum anno Neronis* XIII., *Christi* LXVII. *fuisse coronatos, quod sensit etiam Baronius. Et revera in editione Chronici Eusebii, Hieronymo interprete, quam Mediolani typis Phil. Lavaniae curavit Boninus Mombritius, Apostolorum martyrium ad annum Neronis* XIII., *& Agrippae* XXIII. *consignatur. Aliis, Eliae Dupinio nempe, & Guilielmo Cave placuit, annus* X. *Neronis, Christi* LXIV. *verum isti non animadverterunt, Neronem in Christianos saevire non coepisse, nisi post incendium Romae, quod teste Tacito (d), mense Iulio accidit anni* LXIV., *scilicet post* XXIX. *Iunii diem. Tandem Antonius Pagius innixus auctoritate Chronici, seu Catalogi Rom. Pontificum, Liberii tempore, id est circa saec.*IV. *medium, concinnati, atque ab Aegidio Bucherio primum editi (e), ad annum Christi* LXV. *referendum putavit martyrium Apostolorum Petri, & Pauli. En verba:* Petrus annis XXV. mense I. diebus IX., fuit temporibus Tiberii Caesaris, & Caii, & Tiberii Claudii, & Neronis a Consulatu Vinicii, & Longini, usque

(a) Lib. cit.

(b) De Scriptor. Eccl. cap.22.

(c) Tacitus in Annal. lib.15. Senecae mortem memorat A. Licin. Nerva Silano, M. Vestino Attico Coss.

(d) Annal. lib.15. cap.9. *Fuere, qui adnotarent XIII. Cal. Sextiles principium incendii huius ortum, quo & Senones captam Urbem inflammaverunt.* Et cap.10. *Sed non ope humana, non largitionibus principis, aut Deûm placamentis, accedebat infamia, quia iussum incendium crederetur; ergo abolendo rumore Nero subdidit reos, & quaesitissimis poenis affecit, quos per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat.*

(e) Antuerpiae 1634. p.269.

ûsque Nervae, & Veri. Passus autem cum Paulo die tertia Kal. Iulias, Consulibus SS. [*l. supra scriptis*] imperante Nerone. *In codice error irrepsit in nominibus Consulum* Nervae, & Veri, *quorum Consulatus cum nusquam alias auditus sit, necessario legendum cum Pagio* Nervae, & Vestini, *qui Consulatus in annum Christi* LXV. *incidit. Tacitus* (a) *loquens de iis, quae Nerva, & Vestino Coss. gesta sunt, hisce verbis finem imponit narrationi :* Tot facinoribus foedum annum, etiam Dii tempestatibus, & morbis insignivere. Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusta, fruges passim disiecit, pertulitque violentiam ad vicina urbis, in qua omnium mortalium genus vis pestilentiae depopulabatur, nulla caeli intemperie, quae occurreret oculis. *Concinit Svetonius* (b), *nam postquam incendium Urbis ab impio Nerone factum narravit, ita subdit :* Accesserunt tantis ex principe malis, probrisque quaedam fortuita ; pestilentia unius autumni, qua triginta funerum millia in rationem libitinae venerunt. *Paulus vero Orosius* (c) *haec scribit :* Primus [*Nero*] Romae Christianos suppliciis, & mortibus affecit, & per omnes provincias pari persecutione excruciari imperavit, ipsumque nomen extirpare conatus (d), beatissimos Christi Apostolos, Pe-

(a) Lib. 16. Annal.

(b) In Nerone.

(c) Hist. lib. 7. cap. 3.

(d) Exstat apud Gruterum pag. 238. n. 9. sequens inscriptio Neroni posita in quadam Hispaniarum provincia, tamquam Christiani nominis eversori :

NERONI CL. CAIS
AVG. PONT. M. . . .
OB PROVINC. LATRONIB
ET . HIS . QVI . NOVAM
GENERI HVM. SVPER
STITION. INCVLCAB
PVRGATAM

Nonnulli de huius monumenti sinceritate dubitarunt ; ast Iohannes Ernestus Walchius in Diss. excusa *Ienae* 1750. eiusdem ingenuitatem multis prolatis argumentis demonstravit. Inanis vero fuit ea declaratio, quod Nero Christianam religionem deleverit in eadem provincia ; quemadmodum inane etiam fuit votum Iovi factum a Maximino Daza, exterminandi scilicet Christiani nominis, si de Licinio victor discederet, uti refert Lactantius de mortib. Persecutor. cap. 51., & vana quoque Diocle-

Petrum cruce, Paulum gladio occidit. Mox acervatim miseram civitatem obortae undique clades oppressere. Nam subsequente autumno tanta Urbi pestilentia incubit, ut triginta millia funerum in ratione libitinae venirent. *Itaque, cum, Orosio teste, Apostolorum sanguinem dira ulta fuerit lues, cumque pestilentiam grassatam, Suetonius post Urbis incendium; Tacitus vero Nerva, & Vestino Coss. doceant, clare sequitur eorumdem martyrium ad annum* LXV. *esse referendum.*

Dies nunc superest veterum testimonio expendenda, quam SS. Apostoli Petrus, & Paulus martyrio consecrarunt. Solemnis haec

Diocletiani Iovii, & Maximiani Herculei iactantia, quod illud revera penitus extinxerint. Binae inscriptiones de hac loquuntur apud eumdem Gruterum p.280. n.3., & 4., eaeque sunt seqq.

1.

DIOCLETIANVS. IOVIVS. ET
MAXIMIANVS. HERCVLEVS
CAES. AVGG
AMPLIFICATO. PER. ORIEN
TEM. ET. OCCIDENTEM
IMP. ROM
ET
NOMINE. CHRISTIANORVM
DELETO. QVI. REMP. EVER
TEBANT

2.

DIOCLETIAN. CAES
AVG. GALERIO. IN. ORI
ENTE. ADOPT. SVPERS
TITIONE. CHRIST
VBIQ. DELETA. ET. CVL
TV. DEORVM. PROPAGATO

Huic iactantiae alludit etiam numisma Maximiani Herculei apud Anselmum Bandurium Tom. 2. pag.55. Parisiis 1718., quod habet in aversa parte Herculem clava adversus Hydram decertantem, cum epigraphe HERCVLI DEBELLATORI; sed optime quadrat illud Ovidii Metamorph. lib.9. v.70.

Vulneribus fecunda suis erat illa, nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino cervix herede valentior esset.

Ceterum religio Christiana ex damnis iisdem suis numquam defecit; quin immo martyrum sanguine mirum in modum semper increvit, ut sapienter animadvertunt Tertullianus Apolog. adv. Gent. cap.48., S. Leo Serm.80. cap.6., aliique. Merito igitur antiquus Poëta cecinit:

Sanguine mundata est Ecclesia, sanguine coepit,
Sanguine succrevit, sanguine finis erit.

haec fuit Ecclesiae primaevae cura, ut Christi athletarum, qui vitam, ac sanguinem pro religione fudissent, non tantum nomina, sed etiam illustris victoriae diem accuratius notari praescriberet. Duplicem hic mos caussam habuit, unam, ne huiusmodi heroum veneratio, ac memoria intercideret; alteram, ne veri martyres fidei nostrae cum falsis haereticorum confunderentur martyribus; notum quippe est omnibus Marcionitas, Montanistas, aliarumque haereseon sectatores suae quoque sectae martyres obtrudere conatos fuisse (a). *Summum Episcopi studium adhibebant, ne SS. martyres hoc fraudarentur Christianae pietatis officio; eiusque rei vigilem unusquisque sedulitatem a proprio Clero exigebat. Tertullianus in libro* de Corona militis (b) *hunc morem aperte innuit*: Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus: *& S. Cyprianus in epistola* (c) ad Clerum, ut confessoribus in carcere constitutis omnis humanitas praebeatur, *haec inquit*: Dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus. *Has martyrum notas, seu diptycha caute multum, ac diligenter ecclesiae asservabant, quemadmodum Sozomenus refert* (d), *ubi de Palaestinae urbibus Gaza, & Constantia sermonem habet*: Utraque enim [*sic ille*] suum seorsum habet Episcopum, suum Clerum: dies item festos martyrum suorum, & commemorationes Episcoporum, qui ipsis praefuerunt: vicinorum denique agrorum limites, quibus ecclesiae ad utrumque Episcopatum pertinentes distinguuntur. *Ut vero martyrum fama, & cultus ad omnes pariter fideles manaret, unaquaeque ecclesia suorum athletarum agones ceteris communicabat in hunc finem, ut Episcopis probantibus eorum ubique memoria celebraretur. Id autem potissimum fiebat cum omnium principe Romana Ecclesia; huiusque rei egregium Mabillonius* (e) *exemplum adducit ex actis S. Vigilii Episcopi*,

(a) Euseb. lib. 5. c. 16. p. 200.
(b) Cap. . pag. 10.
(c) Ep. 37. p. 115. Venetiis 1728.
(d) Lib. 5. cap. 3. pag. 169.
(e) Praefat. in saec. V. Benedict. num. 93.

ſcopi , & martyris Tridentini deſumptum ; ibi enim legitur: Geſta vero beatiſſimi martyris , ut moris erat , urbis Romae Epiſcopo tranſmiſſa eſt , ut ſacris martyrum memorialibus inderetur . *Ex diptychis hiſce , vel ſacris tabulis orta ſunt Calendaria , ii nempe libelli , in quibus unaquaeque Eccleſia ſuos martyres , ac confeſſores una cum eorumdem anniverſaria memoria deſcribi curabat , necnon Martyrologia ipſa , quae univerſos deinde martyres , & confeſſores Eccleſiae orthodoxae in unum complexa , Euſebii primum , vel D. Hieronymi opera in lucem prodierunt* (a) . *Haec igitur antiqua Calendaria , & Martyrologia ſi quis conſulat , profecto inveniet perpetuam non modo Romanae , ſed omnium Occidentis , atque Orientis Eccleſiarum traditionem eſſe , quod SS. Apoſtoli Petrus , & Paulus* III. *Cal. Iulias inſignem poſtremi certaminis coronam ſunt conſecuti . Quod Chriſtiani a primo uſque ſaeculo eorum colerent , ac venerarentur ſepulcra , extra dubium res eſt , & ipſi Iuliano Apoſtatae huiuſce cultus debemus notitiam . Ait enim , vergente in finem ſaeculo primo occultos honores Apoſtolis haberi ſolitos , idque ita aſſerit , ut maior ſit fides eius verbis habenda , quam ſi propalam , ac publice cultos affirmaſſet , ut ſuum poſcere videbatur ſcribendi argumentum* : Tam infortunati vero eſtis [*ita blaſphemus ille* (b)] ut ne manſeritis quidem in iis , quae vobis ab Apoſtolis ſunt tradita : eaque fuerint ab illorum poſteris maiori nequitia , & impietate tractata . Ieſum quippe illum neque Paulus Deum dicere auſus eſt , neque Matthaeus, neque

(a) Uſuardus in epiſtola ad Carolum Calvum , quam Martyrologio ſuo praefixit , omnium , qui Martyrologia ante ipſum conſcripſerant , indicem texens , ſtatuit primum omnium Hieronymum ſcripſiſſe Martyrologium , ſecundum vero ponit Bedam , cuius Martyrologium , cum breviſſimum eſſet , & plurimos dies vacuos haberet , a Floro Magiſtro auctum eſſe , ait , & locupletatum .

(b) In lib. 10. S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini pro Chriſtiana Relig. adverſ. Iulian. Imper. edit. ab Ezechiele Spanhemio Tom. 2, pag. 327. Lipſiae 1696.

neque Lucas ; neque Marcus. Sed bonus ille Iohannes, quum sensisset magnam multitudinem in plerisque urbibus Graecis, & Italicis iam tum eo morbo captam esse: audiretque, opinor, monumenta quoque Petri, & Pauli clam quidem, sed tamen audiret ea coli, primus id prodere ausus est (a). *Hic autem cultus magis peculiariter viguit cum dies recurreret anniversaria martyrii SS. Apostolorum, quam idcirco veteres diem* natalitiam (b) *appellare sunt soliti. Illud insu-*

(a) Ex dicto Apostatae Iuliani perspectum fit; a saeculo usque primo corpora Apostolorum Petri, & Pauli clanculum excepisse cultum Romae distinctis in locis, ut manifeste declarat vox *monumenta* numero multitudinis: atque ex eodem hoc dicto convalescit id etiam, quod in Praefatione affirmavimus de illorum mansione in Catacumbis, in quibus, si fides haberi velit historiae cuidam, quae legebatur in Gallia recurrente festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli, usque a temporibus ante Carolum Magnum, non delituerunt, nisi per intervallum xix. mensium. En narrationis locum, ut apud Mabillonium habetur de Liturg. Gallic. lib. 1. pag. 159. Parisiis 1685. *Et comprehenderunt eos in loco, qui dicitur Catacumbas, via Appia, miliario tertio: & ibi custodita sunt corpora anno uno, & mensibus septem, quousque fabrecarentur loca, in quibus fuerunt posita corpora eorum; & ibi revocata sunt cum gloria, & hymnorum cantica, & posita Sancti Petri in Vaticano, via Neumacia; & Sancti Pauli in via Ostiensi, ab urbe Roma miliario secundo: ubi praestantur beneficia Christi per orationem eorum in saecula saeculorum.*

(b) *Natale* pro obitu usurpatum, quum de illis agitur, qui Christianae fidei testimonium sanguine suo consignarunt, vel in pace sancto fine quieverunt, passim occurrit in actis martyrum, aliisque Ecclesiasticis monumentis. Hinc Prudentius de Passione Hippolyti martyris:

Iam quum se revocat decursis mensibus annus,
Natalemque diem Passio festa refert &c.

Et S. Petrus Chrysologus in Sermone 129. *Natalem ergo Sanctorum cum auditis, carissimi, nolite putare illum dici, quo nascimur in terra de carne; sed de terra in caelum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, sed fortes, & stabiles, & aeternas, de mundanis risibus ad coronam, & gloriam: tales natales digne Martyrum celebrantur.* Inde est, quod diem mortis martyrum, non nativitatis celebrat Ecclesia: *Consuetudinem tenet Ecclesia*

insuper memoratu dignum ex Actis S. Sebastiani colligitur, quod furente Diocletiani persecutione cum, ut Lactantius ait (a), vexabatur universa terra, & praeter Gallias, ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimae bestiae [*Diocletianus*, *Maximianus Herculius*, *& Galerius Maximianus*] saeviebant, *Christianus populus, qui Romae tunc erat, non modo diem hanc Apostolorum natalitiam, sed eius etiam Octavam celebrabat. Ibi namque de S. Zoë narratur* (b), *quod in* Apostolorum natale dum ad Confessionem Petri Apostoli oraret, ab insidiantibus paganis arctatur, duciturque ad Patronum regionis Naumachiae; *& paullo infra de S. Tranquillino habetur, quod* ipse quoque descendens Apostolorum natalitii octavo die, ad B. Pauli Confessionem accessit. *Patet igitur primis Ecclesiae temporibus praeter anniversariam SS. Petri, & Pauli memoriam a fidelibus Octavam quoque celebrari consuevisse* (c). *Ac*

sia (ita S. Nicolaus I. in epistola ad Consulta Bulgarorum cap. 5.) *ut solemnes beatorum martyrum, vel confessorum Christi dies, quibus ex hoc mundo ad regionem migraverunt vivorum, nuncupentur natales: sed & eorum solemnia non funebria tamquam morientium, sed utpote in vera vita nascentium natalitia vocitentur.* Merito igitur S. Bernardus sermone 2. in festo Apostolorum Petri, & Pauli, aiebat: *Non est, fratres, nativitatis humanae solemnitas ista, sicut paullo ante beati Iohannis diem natalitium celebrastis. Ille enim nascens honoratur, quia nascitur sanctificatus &c.*

(a) De mortib. Persecutor. cap. 16.

(b) Cap. 20. apud Bolland. ad diem 20. Ianuar.

(c) Inter Sanctorum Octavas nihil antiquius SS. Apostolorum Petri, & Pauli, nimirum die illa octava, quae ipsorum natale subsequitur, praesertim Romana in Ecclesia. Illius meminere Martyrologium Bedae genuinum, Calendarium Romanum saeculi VIII. a Iohanne Frontone editum Parisiis an. 1652., & cetera recentiora Martyrologia, & Calendaria, inter quae memorandum est Palatino-Vaticanum num. 495. a Georgio in Martyrolog. Adonis pag. 318. citatum, in quo ita legitur: *In Octabas Apostolorum, ad vincula.* Forte, quia in titulo Eudoxiae S. Petri ad Vincula solemnia peragerentur. Insuper Octavae Apostolorum meminere Sacramentarium Gelasianum, ac omnia Gregoriana. Hac de Octava S. Leo Magnus sermonem habuit,

Ac minime obest diem ipsam solemnis huiusce memoriae in Actis praedictis silentio tegi, cum ex aliis vetustis monumentis abunde sit nota. SS. Iohannes Chrysostomus (a), ac Leo Magnus Pontifex (b) disertis verbis testantur percelebrem apud omnes fuisse diem, qua Petrus, & Paulus martyrio affecti in patriam caelestem migrarunt. Itaque cum omnia unanimi consensu tam nostra antiqua Calendaria, seu Martyrologia, quam Graecorum Menologia, vel Ephemerides SS. Apostolorum decessum III. *Cal. Iulias, quae dies vigesima est nona Iunii mensis, assignent, stultus profecto, ac temerarius is esset, qui tot, tantisque Ecclesiae utriusque monumentis fidem denegaret. Praeterea, quae supra retulimus e Paulo Orosio hoc ipsum demonstrare videntur; etenim ille scriptum reliquit* : autumno martyrium illud subsequente pestilentiam Romae ortam esse. *Ante igitur autumnum, sive aestatis tempore Apostolorum contigit passio. Plene id congruit cum eo, quod narrat in suis epistolis S. Paulinus, nempe hunc sibi morem fuisse, ut natale festum Apostolorum celebraturus aestate Romam accederet (c). Nullum vetustius Calendarium exstat eo, quod protulit in lucem Bucherius: Liberii tempore, idest circa saeculi quarti medium, concinnatum fuisse in Ecclesiae Romanae usum patet tum ex Pontificibus, qui in eo commemorantur, tum ex Chronico, seu Catalogo Romanorum Ponti-*

buit, ex quo comperimus usque a saeculo v. Apostolorum Octavam Romae solemniter celebratam fuisse. De huiusmodi Octavis habet notanda Micrologus: *Iuxta Romanam auctoritatem* (inquit c.44. pag.104. Antuerpiae 1565.) *nullorum Sanctorum octavas observare debemus, nisi unde certam aliquam traditionem a sanctis Patribus habemus. Eorum quoque, quorum octavas celebramus, nullam quotidianam mentionem per interiacentes dies agimus, quia nullam auctoritatem inde habemus: exceptis de sancta Maria, & de sancto Petro, quorum memoriam & alio tempore non cessamus frequentare.*

(*a*) Hom.26. in ep.2. ad Cor. n.5. Tom.10. Opp. pag.625.

(*b*) In Serm. de Natal. Apost. Petri, & Pauli.

(*c*) In vit. S. Paulin. cap. 22. pag.41., & seq. Veronae 1736.

Pontificum ipsi subiuncto, *qui in Liberio desinit*, *sine ulla eius exitus mentione*. *Ibi*, *ut vidimus in Praefatione*, *dies 29. Iunii festo Apostolorum Petri*, *& Pauli dicata perspicue apparet*. *Chronicon quoque*, *ut ostensum iam fuit*, *haec habet de D. Petro*: passus autem cum Paulo III. Kal. Iulias. *E quibus verbis longe clarius*, *ni fallor*, *emergit illud*, *quod probare contendimus in Praefatione*, *nempe Calendarii locum*, *de quo varie eruditi disceptant*, *minime ad translationem*, *sed omnino ad festum Apostolorum spectare*, *sive diem anniversariam passionis*. *Fasti Consulares*, *quos condidit saeculo* V. *Idatius Episcopus Lemovicensis*, *ubi martyrium notant SS. Petri*, *& Pauli*, *eamdem quoque diem assignant* (*a*), *videlicet Iunii vigesimam nonam*: Nerone III., & Messala Corvino. His Conss. Petrus, & Paulus passi sunt die III. Kal. Iulias. *Calendarium Ecclesiae Carthaginiensis*, *quod Mabillonius edidit* (*b*), *ac mox Ruinartius recudi fecit* (*c*), *& ipsum pertinet ad saeculum* V., *nec aliter indicat festum Apostolorum*, *quamquam codex eo loci corrosus iis vocibus careat* III. Kal., *& has tantum retineat* .... Iul. sanctorum .... apostolorum. *Longius processura res esset*, *si omnia vellemus tum Calendaria*, *& Martyrologia*, *tum Sacramentaria*, *Lectionaria*, *atque Ecclesiae Latinae Ordines recensere*, *ex quibus docemur Apostolorum martyrium non alia die contigisse*, *quam Iunii mensis nona & vigesima*. *Fatendum quidem est horum nonnulla non passionis vocem exprimere*, *sed festi potius*, *vel* natalis *SS. Petri*, *& Pauli*. *Sic D. Hieronymi Martyrologium* (*d*): III. Kal. Iulii. Romae natalis Petri, & Pauli Apostolorum. Petri in Vaticano, Pauli vero in via Ostiensi. *Sic Bedae illud genuinum* (*e*): III. Kal. [*Iulii*] Romae natalis Apostolorum Petri, & Pauli. *Sic vetus Martyrologium Roma-*

(*a*) Apud Labb. Tom.1. Nov. Biblioth.Mss. pag.8. Parisiis 1657.
(*b*) Tom.3. Analect. pag.398.
(*c*) Act. MM. pag.541.
(*d*) Pag.632. edit. Franc. Mariae Florentini, Lucae 1668.
(*e*) Apud Bolland. Act. SS. Tom.2. Martii pag.23.

Romanum (*a*) : Romae , Apostolorum Petri , & Pauli . *Et Calendarium Frontonianum* (*b*) : Die XXIX. [*Iunii*] natal. suprascriprorum [*nempe* Apostolorum Petri , & Pauli] . *At dubitandi nullus est locus , quin per vocem illam* natalis , *seu festi SS. Apostolorum martyrium intelligi oporteat .. Expressa passionis mentio fit in Martyrologio Rabani Mauri Archiepiscopi Moguntini* (*c*) , *qui supremum diem obiit anno* 856. III. Cal. [*Iulii*] Romae passio sanctorum Apostolorum Petri , & Pauli , qui sub Nerone Imp. Simonem Magum vincentes , uno , eodemque die pro nomine Christi passi sunt . Hoc est iussu praedicti Imp. nequissimi , Petrus cruci affixus est , & Paulus capite plexus .. *Nec dissimili modo Wandelbertus* (*d*) *monachus , & Abbas Prumiensis in Martyrologio , quod versibus scripsit saeculo* IX. *currente martyrii nomen expressit ad* III. *Cal. Iulias* :

Tertius auratam sustollit ad aethera Romam
Martyrio pariter Petri , Paulique beato .

Denique , ut haec omittamus , ac alia eiusmodi , Florus Diaconus Lugdunensis , alias Magister *nuncupatus , qui eodem saeculo floruit , in additionibus , sive notis , quibus Bedae Martyrologium locupletavit* , natalis *vocem pro martyrio intelligendam esse declarat ; Habet Beda* (*e*) : III. Cal. [*Iulii*] Romae natalis Apostolorum Petri , & Pauli , *addit Florus* , qui iussu Neronis Imp. Petrus crucifixione , Paulus capitis plexione martyrio coronati sunt .

Venientes nunc ad Graecae Ecclesiae monumenta , hic quoque animadvertimus , quod licet Menologium a Canisio editum (*f*) *haec habeat* : Die XXIX. [*Iunii*] sanctorum celeberrimorum Aposto-

(*a*) Apud Dominic. Georgium Martyrol. Adon. part. 1. pag. 33., Romae 1745.
(*b*) Pag. 99.
(*c*) Tom. 6. Opp. pag. 189. , Coloniae Agrippinae 1626.
(*d*) Tom. 2. Spicileg. Lucae Dacherii pag 49., Parisiis 1661.
(*e*) Apud Bolland. loco cit.
(*f*) Lect. Antiq. Tom. 3. part. 1. pag. 445.

Apostolorum Petri, & Pauli; *& Graeco-Moschae Ephemerides apud Bollandistas* (a) : III. Cal. [*Iunii*] sanctorum Apostolorum *absque ulla consumati martyrii nota, nihilominus hoc idem martyrium in aliis eiusmodi scriptis luculenter expressum reperitur. In Menologio Basilii Macedonis Imperatoris, quod praefatis Canisiano Menologio, atque Ephemeridibus Graeco-Moschis antiquius est, cuiusque editionem cum versione latina eximio litterarum fautori Hannibali Cardinali Albano debemus* (b), *Apostolorum festum appositis hic infra verbis enunciatur* : Die XXIX. [*Iunii*] Certamen sanctorum magnorum Apostolorum Petri, & Pauli. Petrus magnus Christi Apostolus ex urbe Betsaida, Ionae filius, germanus frater Andreae, qui primum vocatus fuit, piscator, & pauper, Aristobuli fratris Barnabae Apostoli filiam duxit, ex qua filios etiam suscepit (c). Quo autem

(a) Act. SS. Maii To.1. pag.35.

(b) Part. 3. pag. 145. Urbini 1727. Basilii Menologium primum a Ferdinando Ughellio editum fuit, in Anecdot. Tom.10. Italiae Sacrae, sed Latine tantum.

(c) Petri uxor martyrii gloria nobilis traditur teste Clemente Alexandrino lib.7. Stromat., qui obiit an circiter 220. Sic enim habet apud Eusebium lib 3. cap.30. Hist. pag.109. *Porro Clemens, cuius verba modo recitavimus, post illa, quae a nobis relata sunt, enumerat Apostolos, qui uxores habuerant, in gratiam quorumdam, qui nuptias damnabant. An forte, inquit, Apostolos improbabunt? Petrus enim, & Philippus liberos ex legitimis nuptiis procrearunt. Philippus etiam filias viris collocavit. Paulus quoque in quadam epistola suam ipsius coniugem compellare non veretur. Quam tamen ideo secum minime circumduxit, ut expeditior ministerium suum obiret. Sed quoniam in hunc sermonem incidimus, non pigebit aliam quoque memoratu dignam eiusdem Clementis narrationem opponere, quae in septimo eiusdem operis libro refertur in hunc modum. Aiunt, inquit, beatum Petrum, cum uxorem suam duci ad supplicium vidisset, gaudio exsultasse, quod a Deo vocata, ac mox in patriam reditura esset: eamque proprio nomine compellantem, hortatorio & consolatorio vocis sono inclamasse: Mulier memento Domini. Huiusmodi erant sanctorum connubia: huiusmodi erat carissimorum perfecta dilectio.* Martyrologium Adonis, & alia ad diem XXXI. Maii memorant S. Petronillam filiam beati Petri Apostoli. *Romae* (en verba) *S. Petronillae virginis. Haec fuit filia beatis-*

autem tempore Praecursor in carcerem coniectus fuit, ipse in stagno Genezaret piscabatur una cum fratre Andrea, vocatusque a Christo secus stagnum praetereunte, una cum fratre eum secutus, factusque est eius discipulus. Paulus vero & ipse Hebraeus ex urbe Tarso post Domini Iesu assumptionem, eius Ecclesiam persecutus est: sed ab eodem vocatus, ipse quoque eius discipulus evasit: & una cum Petro orbem terrarum pene universum circumlustrans, Christum praedicavit. Postremo Romam ambo profecti pro Christo sub Nerone passi sunt; & Petrus quidem inverso capite crucifixus, Paulus vero capite plexus. *Nec aperte minus Ephemerides metricae* (a) *martyrium indigitant Apostolorum*:

Vicena nona Petrus in cruce, Paulus ab ense.

Silentio demum praeterimus Menaea omnia, ac Synaxaria, quae palam est non modo cum Ecclesiae Latinae monumentis, sed etiam cum illis omnino convenire, quae penes Ecclesias Syriacas, Aegyptias, Aethiopicas, Armenas, ac Ruthenas hodieque supersunt, & Petri, Paulique passionem diei nonae ac vigesimae Iunii mensis adscribunt (b).

O   *Hic*

beatissimi Petri Apostoli, quae post multa miracula sanitatum, cum eam Flaccus Comes suo vellet coniugio sociare, tridui inducias postulans, & cum sancta virgine Felicula collactanea sua continuis ieiuniis, atque orationibus vacans, tertio celebratis Dominicae oblationis mysteriis, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectulo, emisit spiritum.

(a) Apud Ios. Simon. Asseman. Kalend. Eccl. univ. Tom. 6. p. 449. Romae 1755.

(b) In Calendario Ecclesiae Antiochenae Syrorum ad diem xxix. mensis *Haziran*, seu Iunii legitur: *Martyrium Apostolorum Petri, & Pauli, diebus Neronis Regis in urbe Roma*. In Calendario Ecclesiae Alexandrinae Aegyptiorum, seu Coptorum ad diem v. mensis *Abib*, seu Iulii: *Petrus, & Paulus Apostoli*, idem habetur in Calendario Aethiopico sub eadem die mensis Iulii, seu *Hamle*: In Menologio, seu *Afsmavur* Armenorum sub die xxi. mensis *Mareatz*, seu Iunii: *Consumatio SS. Apostolorum Petri, & Pauli*; In Calendario Rutheno sub die xxix. mensis *Cierviez*, seu Iunii: *Sanctorum superexaltatorum Apostolorum Petri, & Pauli*. Atque hic notan-

Hic tamen unanimis, ac pervetuſtus Eccleſiarum conſenſus nequaquam valuit impedire, quin recentiores nonnulli rem totam in

notandum quod memorata Calendaria efformata ſunt iuxta computum Iulianum, quem Eccleſiae Orientales ſequuntur, & quod diverſitas dierum ex vario annorum initio repetenda eſt; ducta tamen ſupputatione patet, quod tum Aegyptii, & Aethiopes, tum Armeni Apoſtolorum feſtum celebrant ad diem xxix. Iunii Calendarii Iuliani. Etenim Aegyptii, Aethiopeſque annum incohant ab autumno. Primus eorum menſis eſt September, ſeu *Thoth* apud Aegyptios, & *Maſcaram* apud Aethiopas, cuius initium petitur a die 29. menſis Auguſti Calendarii Iuliani; prima igitur dies Septembris memorati Calendarii eſt penes ipſos quarta dies huius menſis. Annus conſtat ex duodecim menſibus, quorum ſinguli dies xxx. comprehendunt, ſed ad complendos dies 365., ex quibus annus perficitur, poſtremo menſi addunt quinque dierum epagomenas, quae *Naſib* apud Aegyptios, & *Pagumen* apud Aethiopas audiunt. Has epagomenas menſem parvum a Coptitis vocari docet Seldenus pag. 247. In excerptis ex Laterculo Polemii Silvii apud Bollandum Ianuar. Tom. I. in Praefat. gener. pag. 44. legitur *VII. Cal. Sept. poſt hunc diem apud Aegyptios quinque dierum epigomenos tertiuſdecimus menſis adiungitur.* His poſitis ducta ſupputatione prima dies undecimi menſis *Abib*, & *Hamle* incidit in diem xxv. Iunii Calendarii Iuliani, & hinc dies v. ſuperius notata reſpondet diei xxix. ſacratae martyrio Apoſtolorum. Id conſulenti Aegyptiorum Calendarium ſaeculi IX., quod ex codice membr. XXXIX. pl. XVI. bibliothecae Laurentianae protulit cl. Angelus Maria Bandinius in Tom. I. Catal. Codd. mſs. Latin. pag. 284., & ſeqq., & Calendarium Aethiopum a Iobo Ludolfo illuſtratum Comment. ad Hiſtor. Aethiop. pag. 420. Francofurti ad Moenum 1691. palam, apertumque fit. De Armenis dicendum nunc eſt. Hi in Menologio initium anni ſtatuunt in diem XI. menſis Auguſti Calendarii Iuliani, unde primus menſis *Navaſart* nempe Auguſtus incipit. Computant duodecim menſes ex xxx. diebus, & qui reliqui ſunt quinque dies parvo menſi accenſent *Aveliatz*. Conſumationem Apoſtolorum conſignant ad diem XXIII. undecimi menſis *Marcatz*, ſeu Iunii, cuius initium cum ſtet ad diem VII. Iunii, hinc manifeſtum, quod dies XXIII. ad XXIX. pleniſſime reſpondeat. Atque haec dicta ſint de Menologio tantum, nam Armeni in aliis libris menſes fere Romanorum nominibus adpellant, annumque ab *Unvas* ſeu Ianuario incipiunt, Iuliano tamen more, nempe undecim diebus poſt initium eiuſdem menſis iuxta correctionem Gregorianam.

in dubium revocari posse contenderent. Hi profecto sunt Carolus Le-Cointius (*a*), *Pearsonius* (*b*), *&* *Mazochius* (*c*). *Omnis dubitandi ratio innititur Polemii, vel Polemei Silvii Laterculo, de quo verba fecimus in Praefatione. In eo Silvius ad annum* 448. *varia tum sacra, tum profana festa collegit; nec aliud quam pauca haec de Apostolis adnotavit*: VIII. Kal. Mart. Depositio S. Petri; & Pauli (*d*). *Ex his verbis duo conficit Le-Cointius, qui primus in hanc arenam descendit; unum quod Silvii temporibus nondum Cathedrae D. Petri festum celebrabatur; alterum quod memoria passionis SS. Petri, & Pauli minime ad* III. *Cal. Iulias, sed verius ad* VIII. *Cal. Martias sit referenda. Verum utraque assertio facile corruit; nam quoad primam, vidimus in Praefatione Calendarium Bucherianum, quod Silvii Laterculo multo est antiquius, ad* VIII. *Cal. Martias Cathedrae festum, seu plenitudinis Pontificiae auctoritatis in Petrum collatae* (*e*), *non autem passionis memoriam reponere*: VIII. Kal.

 Mart.

(*a*) Tom. 2. Annal. Franc. pag. 73.

(*b*) Annal. Cyprian. ad an. 258.

(*c*) Comm. in Marm. Neapol. Kalend. pag. 891.

(*d*) Post allata verba haec sequuntur, quae ad profana spectant: *Cara cognatio, ideo dicta, quia tunc, etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponantur.*

(*e*) Missa in Cathedra S. Petri Apostoli in Missali Gothico apud Mabillon. lib 3. de Liturg. Gallic. pag. 226. ita incipit: *Solemnitatis praedicandae diem praecipue nobilem, in quo fidem praecellenti Filius excelsi Dei ori Petri monstratus est, & in Coapostolos interrogante de se Christo, quis esset, vere confessus est, cum beatus Bar-Iona voce Redemptoris; fide devota praelatus est: ut per hanc Petri Petram, Bases Ecclesiae fixus est, venerantes, fratres dilectissimi, deprecemur, ut tam gloriosa laude fidem Petri, qui praetulit; ipse beatitudinis auctor plebem conroboret. Per Dominum nostrum.* Collectio haec est: *Deus, qui hodierna die beatum Petrum post te dedisti caput Ecclesiae cum te ille vere confessus sit, & ipse a te digne praelatus sit &c.* Demum in contestatione legitur: *Testis est dies hodierna beati Petri Cathedra Episcopatus exposita; in qua fidei merito revelationis mysterium Filium Dei confitendo, praelatus Apostolos* (leg. *Apostolis*, vel *Apostolus*) *ordinatur. In cuius confessione est fundamentum Ecclesiae &c.* Ex his patet festum Cathedrae primario pertinere ad Confessionem, & Primatum Petri.

Mart. Natale Petri de Cathedra: *Festum vero natalitium martyrii ad* III. *Cal. Iunias expresse designari. Ergo Cathedrae festum ante quam Silvius Laterculum scriberet celebrari mos erat. Quod autem, eo vivente, huiusmodi festum, unaque alterum passionis vigeret, manifesto colligitur e Sermonibus, quos S. Leo Magnus Polemio Silvio aequalis habuit* in Cathedra S. Petri: in Natali Apostolorum Petri, & Pauli; in Octava Apostolorum Petri, & Pauli. *Praeterea Calendarium Ecclesiae Carthaginensis, & Fasti Consulares Idatii ad saeculum hoc idem pertinent, & ambo haec insignia monumenta non casu quidem, nec perfunctorie, sed e pluribus, quae tunc exstabant, ac vetustioribus documentis confecta martyrium Apostolorum sub die* 29. *Iunii statuunt concorditerque designant. Non igitur sola Laterculi huiusce auctoritas tanti esse debet, ut nos a communi traditione, quae* III. *Cal. Iulias habet, recedere, ac novam amplecti sententiam compellat. Mazochius tamen hic regerit* (a) *ea voce* depositio *nihil aliud quam mortem, aut passionem intelligi oportere*: Meminisse proderit eorum, quae saepe de vocibus *Natalis*, & *Depositionis* notavimus, nimirum priorem vocem generalem esse, & de quovis anniversario festo usurpari (*b*), non item *Depositionis* nomen, quod non nisi de die emortuali potest intelligi; *ideoque, cum Silvius Apostolorum* depositionem *ad* VIII. *Cal. Martias retulerit, non alium mortis, sive passionis diem statui posse, ac debere. Nonnihil profecto huiusmodi argumentum valeret, si unus Silvius passionis diem indicasset, neque alia essent antiquiora monumenta, quae claris, disertisque verbis contrarium affirmant;*

sed

(*a*) Lib. cit. pag. 892.

(*b*) Recte quidem Mazochius hoc statuit, cum notum profecto compertumque sit, *Natalis* nomen aliis quoque fuisse celebritatibus attributum. *Natalis* appellabatur dies, quo quis ad Episcopalem Cathedram conscenderat. *Natalis Nicomedis Martyris* pro dedicatione ecclesiae S. Nicomedis habet Beda genuinus. Sic *Natalis S. Mariae ad Martyres*, *Natale basilicae Angeli in Salaria &c.* Tandem *Natalis* nomen pro celebritate generatim aliquando etiam sumebatur.

sed cum plures memorias vel Silvio anteriores, vel coaevas habeamus, quae martyrium designent Apostolorum sub die Iunii 29.; ratio exigit, ut hae simul omnes incertae unius auctoritati praeferantur. Incertam dicimus Polemii Silvii auctoritatem, eo quod vox depositio *aliter etiam quam statuit, asseritque Mazochius explicari possit; sciendum quippe est, quod antiqui Scriptores interdum sacrorum corporum translationi nomen* Depositionis *dederunt. Martyrologium Hieronymianum sub die Iulii secunda haec habet:* Depositio Miltiadis Papae, *& in Calendario Bucheriano ad titulum* Depositio Episcoporum *haec legitur nota:* IV. Id. Jan. Miltiadis in Callisti. *S. Miltiades, vel Melchiades Pontifex e vivis excessit* IV. *Id. Decembris an.* 313. *Quonam igitur pacto haec possunt conciliari, si Mazochiana adsertio constat, nil prorsus aliud quam diem emortualem per* depositionis *nomen significari? Nonne hic potius de translatione agi verosimilius est? Daniel Papebrochius in suo* Conatu Chronico-Historico *ad Catalogum Romanorum Pontificum putavit (a), amanuensium culpa* depositionis *vocem pro* ordinatione *in Martyrologium Hieronymianum irrepsisse, eo quod Melchiadis ordinatio in Pontificem sub die secunda Iulii aliunde sit certa, atque explorata; idque eo magis opinatus est, quod Episcoporum ordinationes, veluti S. Iacobi, S. Basilii, S. Iohannis Chrysostomi, S. Martini, S. Gregorii Magni, aliorumque non raro tum Latina, tum Graeca Ecclesia commemoret. Verum coniectatio haec parum idoneis rationibus fulta videtur, cum* depositio, *non autem* ordinatio *in textu legatur, cumque ea vox ideo adhibita videri possit, quod ipso recurrente ordinationis die Melchiadis forsan reliquias transferri contigit, quae caussa fuit, cur Scriptor huiusmodi potius translationem, quam ordinationem notatam relinqueret. De translatione corporum SS. Petri, & Pauli uberius iam in Praefatione loquuti sumus. Ponamus nunc illud quod forsan contingere potuit, nempe ut translatio haec occurrerit* in

(a) Part.2. sect.5. num.33.

in diem, quo sive eodem tempore, sive, ut probabilius videtur, insecutis temporibus, festum Cathedrae D. Petri colebatur, ac facile statim patebit, cur Silvius memoriam huius facti praeponere, iisque verbis depositio S. Petri, & Pauli, *indicare voluerit. Coniectura quidem & haec est, nosque illam adeo libenter agnoscimus, ut aliam ipsi quasi subsidiariam adiungere operae pretium ducamus. Martyrologium Hieronymianum Epternacense, Dominico Georgio* (a) *referente, haec habet*: XV. Cal. Febr. Depositio Sanctae Mariae, & Cathedrae Petri in Roma. *Hic etiam vox* depositio *aliud procul dubio, quam diem emortualem indigitat, notandumque est obiter, quod licet antiquitus unicum Cathedrae festum die* XXII. *Februarii celebraretur, ut liquido constat ex pervetusto Bucherii Calendario*: VIII. Kal. Mart. Natale Petri de Cathedra; *postea tamen aliud simile sub die* XVIII. *Ianuarii celebrari coepit praesertim in Galliis, unde mos ille tandem effluxit, ut primum in memoriam Cathedrae Antiochenae, ubi in transitu sedere* (b), *alterum Romanae Cathedrae assignaretur, ubi Apostolorum Princeps quiescere, & praesentem vitam finire dignatus est* (c). *Atque hic haud est praetereundum singulare festum in commemorationem diei, quando Petrus primo Episcopus processit, quod saeculo* IX. *sub die* XII. *Februarii* *Neapo-*

(a) Ad diem 18. Ian. Martyrol. Adon. pag. 50.

(b) Innocentius Papa I. ep. 24. ad Alexandrum Episcopum Antiochenum cap. 1. apud Coustant. pag. 851. aperte fatetur Antiochenam Ecclesiam primam primi Apostoli sedem fuisse, quae *urbis Romae Sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptum apud se consumatumque gauderet*.

(c) S. Gregorius Magnus in ep. 40. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, To. 2. Opp. lib. 7. pag. 888. *Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis Sedes in auctoritate convaluit, quae in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit Sedem* (Romanam) *in qua etiam quiescere, & praesentem vitam finire dignatus est. Ipse decoravit Sedem* (Alexandrinam) *in qua Evangelistam* (Marcum) *discipulum misit. Ipse firmavit Sedem* (Antiochenam) *in qua septem annis, quamvis discessurus, sedit.*

Neapolitana Ecclesia celebrabat. In marmoreo Calendario a Mazochio illustrato ita designatur (a):

XII D QVO ELECTVS EST S PETRVS PAP

Ex Graecorum libris schismate antiquioribus festivitatem hanc Cathedrae Petri, diei nempe, quo ipse electus est Papa, in Neapolitanam Ecclesiam transiisse putat Mazochius, etsi modo nullum huiusce festi vestigium in eorum libris Liturgicis appareat. Verum quum quantum est hodie autographorum Graecae Ecclesiae librorum, id omne haud magnam antiquitatem praeseferat, quorum qui sunt paullo antiquiores, Basilio Macedoni aequales sunt; ceteri multo recentiores: omnino autem omnes sunt schismate posteriores. Atqui praecipuum inter utramque Ecclesiam discidii caput in Papae Romani primatu versabatur. Pro hoc quidem quum Occidentales acriter decertarent, eorum intererat Petri Cathedram impense colere. Contra vero id Graecis curae non erat, quippe Constantinopolitanam sedem extollere, Romanam deprimere, qua possent, adnitentibus. At ante schisma festivitatem illam a Graecis omissam non fuisse, imo eam die XII. *Februarii fuisse celebratam Mazochius opinatur, quod* hi fasti marmorei [*eius haec verba sunt*] testificari possunt; qui quum pleraque festorum suorum de Graeco ritu in suum Kalendarium transfuderint, hanc etiam celebritatem illinc arripuisse videntur. Quam quidem si ab Romana Ecclesia adscivissent, eam cum Romanis in XXII. Febr. coniecissent. Nunc quia diverso prorsus diei illam adfixerunt; permagno id argumento est, Neapolitanos & festum, & festi diem ex Ecclesia Constantinopolitana illa antiquiore, & Romanae Sedi obsequentiore arcessivisse. *Sed redeamus ad Martyrologii textum supra relatum*: Depositio Sanctae Mariae, & Cathedrae Petri in Roma: *Verba illa* depositio Sanctae Mariae *aliquam videntur translationem innuere, sive imaginis, sive alicuius vestis B. Virginis, ita prorsus ut in Graeco-Moscho* Calen-

(a) Pag. 49.

Calendario (a): Depositio vestis in Blachernis, & Depositio Zonae Deiparae; *reliqua vero* & Cathedrae Petri in Roma *Cathedram ex Antiochia Romam a D. Petro translatam. His positis* depositio *apud Silvium nihil aliud esset, quam Cathedrae festum, & idcirco* depositio S. Petri, & Pauli *hoc idem significaret, quod* depositio S. Petri de Cathedra, & Pauli commemoratio, *eo quod olim, ut nunc, hi duo Apostoli uno, eodemque officio, ac memoria culti fuerunt. Addunt huic opinioni pondus ea, quae Bollandista Conradus Ianningus* (b) *refert ex alio vetustissimo apographo Martyrologii Hieronymiani. Ibi*: XV. Kal. Febr. Depositio Cathedrae Petri Romae. *Utcumque sit, huiusmodi explicatio videtur certe vero propior, ac magis conveniens festo, quod* VIII. *Cal. Martias multo ante Silvium, idest a saeculo* IV. *celebrabatur sub titulo* natale Petri de Cathedra. *Nec alia desunt exempla quibus clare, nulloque negotio evinci potest, vocem* depositio *rem omnino diversam a die obitus ostendere. Sic apud Georgium praefatum* (c) *in Martyrologiis Fuldensi, atque Ottoboniano legitur sub die* XI. *Aprilis*: Romae depositio Sancti Leonis Papae, & Confessoris, *quem omnes norunt sub die* X. *Augusti an.* 461. *e corporis vinculis solutum ad superos migrasse. Pari modo Calendarium Bucherii quamquam nonnullis in locis obitum, vel sepulturam martyris* depositionis *nomine appellat, ac praesertim ubi agit de SS. Apostolis Petro, & Paulo, & SS. Fabiano, ac Sebastiano, alibi tamen nihil praeter translationem intelligit, ut in martyribus Cyriaco, Largo, & Smaragdo, quos notat* VI. *Idus Augusti, cum eorum passio acciderit* XVII. *Cal. Apriles, quod idem dicitur de Gorgonio, cuius festum signat* V. *Idus Septembris. Maioris haec roboris sunt, quam ut pluribus debeant exemplis comprobari. Quapropter iure ac merito statuendum putamus, quod vox* depositio *per Silvium*

(a) Ap. Asseman. Tom. 6. Calend. Eccl. univ. ad diem 2. Iulii p. 454., & ad diem 31. Aug. p. 559.

(b) Tom. 5. Iunii pag. 474.

(c) Martyrol. Adon. pag. 152.

vium adhibita multo magis ad Cathedrae festum , vel ad memoriam translationis Apostolorum innuendam pertinet , quam ad martyrium eorumdem , & mortem declarandam , quam Scriptores omnes Silvio anteriores , coaevi , ac posteriores III. *Cal. Iulias attribuunt .*

Mirari autem nemo debet , si recentiora quaedam Ecclesiae Latinae Calendaria D. Petri natale ab altero D. Pauli ita distinguunt , ut primo nonam ac vigesimam Iunii , secundo trigesimam assignent . Desideratur quidem haec distinctio festivitatum in Hieronymianis , & apud Bedam genuinum ; sed in plerisque posterioribus Hagiologiis , & libris Liturgicis mentio habetur de ea , quemadmodum fit in Martyrologiis Usuardi Commemoratio S. Pauli Apostoli , *Notkerii* Festivitas S. Pauli Apostoli , *Adonis* natalis , & celebratio iterum S. Pauli Apostoli ; *in Calendario Frontonis* die xxx. menf. sup. ad S. Paulum ; *& in marmoreo Calendario Neapolitano saeculo* IX. *elaborato apud Mazochium* (*a*) :

XXVIIII NT S PETRI

XXX NT S PAVLI

Hic enim usus ex distinctio eorum cultu invaluit , non e veteri memoria , vel opinione , quod martyrium diverso die consumassent . Romae quidem vetustioris aevi Pontifices Apostolorum festum in eorum basilicis eadem die , nempe III. *Cal. Iulias , duplici celebrabant statione . Sed cum propter locorum distantiam nimis durum , ac onerosum esset Pontifici , aliisque Praesulibus* (*b*) *in utraque basilica*

P *uno*

(*a*) Pag. 903.

(*b*) Ad augendam B. Petri solemnitatem die natali eius Episcopi Romam confluere solebant . S. Paulinus Nolanus Episcopus ep. 13. ad Severum , & 16. ad Delphinum solemnem hanc vocat consuetudinem . Conveniebant etiam Episcopi ad celebrandum natalem diem Romani Pontificis , hoc est diem anniversarium eius consecrationis in Romanum Antistitem ; sed Gregorius Magnus morem sustulit , mandavitque ut potius accederent ad celebrandum B. Petri natalem diem : *Praeterea* (ita sapientissimus ille Pontifex Petro subdiacono scribebat ep. 36. lib. 1.

uno eodemque die sacrorum solemnia peragere, *Gregorius Magnus*, *Micrologo testante* (*a*), *Petri festum die* XXIX., *Pauli vero* XXX. *insequenti celebrari mandavit* : Sanctus Gregorius Papa festum S. Pauli, post festum S. Petri voluit observare. *Certe in Sacramentariis Gregorianis vetustioribus die* XXX. *Iunii Missa habetur* in natali S. Pauli, *ut in codice Christinae Reginae Svecorum* 337., *in Sacramentariis Pamelii*, *Menardi*, *Angeli Rocchae*, *Palatin. Vat.* 495., *Vat.* 12721., 4770., 4772., *& aliis a Georgio citatis* (*b*); *& hinc postea mos obtinuit*, *ut Ecclesiae aliae Romanam magistram sequentes Apostolorum festum dividerent*, *ita ut sub die nona ac vigesima Iunii* natale S. Petri, *& sub trigesima* natale S. Pauli *commemorent*. *His addimus Calendarium Ecclesiae Romanae a Leone Allatio editum* (*c*), *& saeculo* VIII. *scriptum*, *non modo festa*, *sed etiam vigilias Apostolorum distinguere*. *Ibi* : Eadem die [*nimirum* IV. *Cal. Iulii*] vigilia S. Petri. III. Cal. Iulii natale S. Petri. Eadem die vigilia S. Pauli. Pridie Calend. Iulii, natale S. Pauli. *Saeculo sequenti S. Leo IV.*, *teste Libro Pontificali* (*d*), in basilica beati Pauli Apostoli superno fretus amore vespertinas publice a cuncto Clero, & Schola constituit die natali eius psalli laudes. *Vesperae antiquitus decantari solebant adventante nocte lucernis accensis*, *dictae propterea* Lucernarium. *Fortasse*

tasse

lib. 1. Ind. 9.) *sicut moris fuit*, *ut ad natalem Pontificis Episcopi convenirent*, *ad ordinationis meae diem venire eos prohibe*, *quia stulta*, *& vana superfluitas non delectat*. *Sed si eos venire necesse est*, *in B. Petri Apostolorum Principis natalem conveniant*, *ut ei*, *ex cuius largitate Pastores sunt*, *gratiarum actiones solvant* : Extat in Diurno Romanorum Pontificum tit. 21. edit. Lucae Holstenii Romae 1658. *Cautio*, sive instrumentum, quo novus Episcopus fidem suam obligabat ad ea, quae pollicebantur, explenda. Horum alterum erat huiusmodi: *Promitto etiam me ad natalem Apostolorum*, *si nulla necessitas impedierit*, *annis singulis occursurum*.

(*a*) Cap. 42. pag. 101.

(*b*) Martyrolog. Adon. part. 2. pag. 308.

(*c*) De Dominic. & hebdomad. recent. Graecor. pag. 1490. Coloniae Agrippinae 1648.

(*d*) Tom. 3. pag. 72.

tasse in die festo B. Pauli iussit Leo decantari publice ante solis occasum. Denique insecutis temporibus, ne vocabulum illud natale *vel caussam errandi praeberet, vel dubium saltem induceret, utrum passionis dies, an festum quodlibet anniversarium intelligi oporteret, nonam ac vigesimam Iunii diem ita inscripserunt*: In natali Apost. Petri, & Pauli; *trigesimam autem, atque ultimam mensis*: In commemoratione S. Pauli. *Verum haec titulorum diversitas nihil prope immutavit in divinis officiis, cum, oratione tantum excepta, horae canonicae, ac Missa diei* XXIX. *ad Principem Apostolorum*, XXX. *vero insequentis ad Gentium Doctorem pertineant. Planum igitur, statutumque iam sit, quod Petrus Apostolus* III. *Cal. Iulias Romae in Vaticano prope Tiberim in crucem actus capite inverso Sacerdotii Principatum proprio sanguine decoravit* (a), *quodque eodem die,*

 atque

(a) S. Petrum obiisse Romanum Episcopum, quotquot exstant Catalogi Romanorum Pontificum apertissime demonstrant, cum unanimes ab ipso initium sumant. Ita antiquior Catalogus saeculo IV. confectus apud Bucherium, ita Catalogus ex codice Christinae Svecorum Reginae saeculo VI. exaratus apud Schelestratem, ita ceteri posteriores apud eumdem Schelestratem, Vignolium, aliosque. Idipsum fecerunt Ecclesiae Patres Irenaeus lib. 3. contr. haer. cap. 3., Optatus lib. 2. n. 2. de Schism. Donat. contra Parmenianum, Epiphanius haer. 27. cap. 6., Augustinus ep. 165. ad Generosum, in conscribenda RR. PP. serie. Cum SS. Patribus, & Catalogis concinunt picturae, aliaque vetera monumenta, inter quae memoranda occurrit series Pontificum in basilica S. Pauli in via Ostiensi pervetustis certissime temporibus depicta. Praeterea Romanus Episcopatus, & Sedes, & Cathedra Petri frequenter a SS. Patribus vocatur, ut ex aliquorum dictis, quae hic adnotabimus, patebit. Agmen S. Cyprianus Carthaginensis. In ep. 55. ad Cornelium Papam, in qua de Felicissimo, & Fortunato schismaticis Africanis ait: *Post ista adhuc insuper Pseudo-episcopo sibi ab haereticis constituto, navigare audent & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & profanis litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos quorum fides Apostolo praedicante laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.* Et in ep. 52. ad Antonianum de Cornelio,

atque anno Coapostolus Paulus gladio percussus ad Aquas Salvias prope viam Ostiensem martyrii palmam est consecutus.

Propositi argumenti finem attigimus. Libet nunc pauca de habitu corporeo, seu statura, ac facie Apostolorum differere; quae legentibus haud ingrata fore arbitramur. Occasionem hanc sumimus e plumbeo signo, quod huius Operis fronti accuratius deli-

lio, & Novatiano, profitetur Romanum Episcopum creari nihil aliud esse, quam ipsum Petri locum obtinere. Patres Synodi Sardicensis sic an.345. ad Iulium R.P. scribunt apud Coustant. pag.395. *Hoc enim optimum, & valde congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est ad Petri Apostoli Sedem, de singulis quibusque provinciis Domini referant sacerdotes.* S. Hieronymus ad Damasum R. P. *Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuae, idest Cathedrae Petri, communione consocior: super illam petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio.* Tandem, ut brevitati consulam, S. Augustinus in Psalmo contra partem Donati: *Numerate*, inquit, *Sacerdotes vel ab ipsa Sede Petri, & in ordine illo Patrum, quis cui successit, videte.* Hinc S. Siricius Papa in epistola quam an.385. ad Himerium Episcopum Tarraconensem scripsit apud Coustant. pag.624. merito aiebat: *Portamus onera omnium, qui gravantur: quin immo haec portat in nobis B. Apostolus Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus administrationis suae protegit, & tuetur heredes.* Et Zosimus an.418. in epistola ad Afros, nempe ad Aurelium, ac ceteros, qui in Concilio Carthaginensi adfuerunt apud cit. Coustant. pag.974. *Habet enim ipse* (Petrus) *cum omnium Ecclesiarum, tum huius* (Romanae) *maxime ubi sederat curam; nec patitur aliquid privilegii, aut aliqua titubare aura sententiae, cui ipsa sui nominis firma, & nullis hebetata motibus constituit fundamenta, & quae sine suo periculo temere nullus incessit.* Leo denique Magnus Serm. 2. in anniverf. assumpt. suae: *Si quid itaque a nobis recte agitur, recteque discernitur, si quid a misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur, illius est operum, atque meritorum, cuius in Sede sua vivit potestas, & excellit auctoritas.* Sed finem ponamus adnotationi aurea illa Irenaei sententia, quae loco superius citato his concepta est verbis: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab Apostolis traditio.*

cui

delineatum apponi curavimus. In lamina hac plumbea, quae magnam prorsus antiquitatem redolet, Petri, ac Pauli imagines simplici admodum, rudique forma expressae conspiciuntur. Ac primo nullum in capite nimbum habent, quod certe remotioris est aevi. Siquidem Antonius Pagius (a) affirmat primis quatuor saeculis pictores ferme &c. nec Christo, nec Apostolis, nec ulli superum eiusmodi circulos adhibuisse. *Deinde ipsa experientia docet nonnisi raro perantiquas imagines cum hoc ornamento inveniri, quemadmodum eruditissimus vir Anselmus Costadonius Abbas Camaldulensis testatur (b). Nec unica clavis, quae pendet e pectore D. Petri eiusmodi vetustati repugnat; nam licet antiquissimae imagines Principis Apostolorum, quae non modo in vitris coemeterialibus apud Philippum Bonarrotium (c), sed etiam in sarcophagis visuntur apud Antonium Bosium (d), eiusque illustratores Iohannem Severanum, Paulum Aringhium, & Iohannem Bottarium, absque ullo signo appareant, vel crucem aut monogramma Christi, aut volumen in manibus teneant, seu Moysis figuram virga petram percutientis, ut penes Boldettum (e) exhibeant, nihilominus*

(a) Ad an. 394. n. 4.

(b) Symbol. Litter. Dec. Florent. Tom. 3. pag. 21.

(c) Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro. Firenze 1716.

(d) Roma sotterranea opera postuma. Roma 1632.

(e) Osservaz. sopra i Cimiterj lib. 1. cap. 39. pag. 200. Etiam S. Bernardo lib. 2. cap. 9. de Consideratione ad Eugenium III. Romanus Pontifex dicitur *auctoritate Moyses*. En eius verba: *Age indagemus adhuc diligentius qui sis, quam geras, videlicet pro tempore, personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex: Tu Princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu Primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditae, cui oves creditae sunt. Sunt quidem & alii caeli ianitores, & gregum Pastores; sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque prae ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, tibi universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed & Pastorum; tu unus omnium Pastor. Unde id probem quaeris? Ex verbo Domini. Cui enim, non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum; sic absolute, & indiscrete, totae commissae sunt oves?*

minus a saeculo usque quinto monumenta supersunt, quae S. Apostolum ostendunt duas habentem, vel unam clavim quasi symbolum ei traditae a Christo Domino potestatis (a). *Binis cum clavibus*

(a) S. Maximus Taurinensis Episcopus Hom. 1. in Natali Apost. Petri, ac Pauli, de Petri clavibus loquens ait: *Haec illi confessio dedit, ut ante claves regni caelorum acciperet, quam caeli ianuas introiret. Sed ne qua vos, fratres, de creditis Petro clavibus regni, more nostrarum clavium cogitatio terrena permoveat. Claves enim caeli lingua est Petri, quia singulorum merita censendo Apostolus unicuique regnum caelorum aut claudit, aut aperit. Non est ergo clavis ista mortalis artificis aptata manu, sed data a Christo potestas est iudicandi.* Hinc *clavigeri, clavigeri Christi, clavigeri caelestis, clavigeri regni caelorum, clavis ad regnum, archiclavi totius monarchiae Ecclesiarum*, & *primogeniti clavigerorum* nomen passim S. Petro adscribitur in vetustis monumentis. Epitaphium Liutprandi Regis Langobardorum in basilica S. Petri *in caelo aureo* apud Ticinum, S. Petrum *caelestem clavigerum* vocat:

Praecipue Petro, caelesti, hac sede locata,
Clavigero.

In donatione villae Cluniacae, quam an. 910. Willelmus Comes fecit ad construendum monasterium in honorem SS. Petri, & Pauli, apud Ioh. Beslium in Comitibus Pictavien. p. 233., S. Petrus dicitur *archiclavus totius monarchiae Ecclesiarum*; idemque occurrit in Biblioth. Sebus. cent. 1. cap. 1. p. 6. in charta fundationis Paterniaci Monasterii an. 966. per Bertam Reginam Burgundiae. In libro mirabili Abbatiae Conchensis apud Baluzium To. 2. p. 37. *Histoire d' Auvergne*, ad an. 947. haec adnotantur: *Locus sacrorum sanctae Dei Ecclesiae, qui situs est in pago Ruthenico super alveum Dordonis, & est fundatus in honore D. N. I. C., seu Genitricis eius cum pari est consecratus honore, nec non S. Petri Principis Apostolorum, seu Clavigeri.* Et in charta Odonis Comitis Campaniae apud cit. Beslium pag. 289. *claviger Christi* vocatur. *Claviger regni caelorum* apud Cyrillum Episcopum Hierosolymorum Catech. 40. n. 4., & frequentius in medii aevi monumentis. *Clavis ad regnum* vocatur a S. August. serm. 22. de SS.: *Dignus certe, qui aedificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clavis ad regnum.* Tandem apud Ephraemum Syrum in Encom. in Petrum &c. pag. 462. Tom. 3. Opp. Romae 1746. dicitur *primogenitus clavigerorum*. His titulis antiquitas merito decoravit Principem Apostolorum, propter amplissimam potestatem, quae in eiusdem Petri successoribus, nempe Romanis Pontificibus, manet. Infinita sunt Patrum tum Latinorum, tum Graecorum testimonia, quibus Pe-

vibus apud Ciampinium (a) *conspicitur in celebri musivo , quo Leo Magnus anno* 441. *medium arcum ornavit basilicae D. Pauli , cuiusque auctoritate usus est postea Hadrianus I. , ut antiquum sacrarum imaginum cultum comprobaret* (b). *Apud Ciampinium eumdem unica etiam cum clavi exhibetur* (c) *in altero musivo , quod anno* 472. *Flavius Ricimeres in templo D. Agathae in Suburra suis expensis elaborari mandavit . Unicam pariter clavim habet imago D. Petri in uno e sepulcris insculpta , quae Theodericus Rex in ecclesia Classensi S. Apollinaris extra Ravennae muros*

Petri claves Romanis Pontificibus vindicantur. Instar omnium sit unus ex Graecis , & quidem maximi nominis Theologus , qualis Theodorus Studites , qui lib. 1. ep. 33. ad Leonem III. aiebat: *Audi claviger regni caelorum , Petra fidei , super qua fundata est Ecclesia Catholica ; Petrus enim tu es , qui Petri sedem ornas , & gubernas* . Et ad Paschalem I. lib. 2. ep. 12 : *Christi Evangelium , cuius claves ab eodem Christo tu accepisti per Apostolorum Antistitem , & per eos , qui successive , ad tuum usque antecessorem , sacratissimum tuum caput praecesserunt* . De Romana vero Ecclesia in hac epistola ita pronunciat : *Primaria sedes , in qua Christus Dominus posuit claves fidei* .

(a) Vet. Monim. To. 1. cap. 24. pag. 232.

(b) *Itemque* (ait in epist. data an. 787. ad Carolum Regem, qua confutantur illi, qui Synodum Nicaenam secundam oppugnarunt , Labb. Tom. 8. pag. 1591.) *de sancto quarto Concilio , egregius , atque mirificus praedicator S. Leo Papa & ipse fecit ecclesias , quas in musivo , & diversis historiis , seu imaginibus pingens decoravit . Magis autem in basilica B. Pauli Apostoli , arcum ibidem maiorem faciens , & musivo depingens , Salvatorem D. N. I. C. , seu vigintiquatuor Seniores , nomine suo versibus decoravit* . In eodem arcu etiamnum exstant versus qui sequuntur :

TEODOSIVS CEPIT PERFECIT ONORIVS AVLAM
DOCTORIS MVNDI SACRATAM CORPORE PAVLI
PLACIDIAE PIA MENS OPERIS DECVS HOMNE (sic) . PATERNI
GAVDET PONTIFICIS STVDIO SPLENDERE LEONIS

(c) Tom . cit. cap. 28. p. 272.

muros fieri iussit (a). *Nihil igitur impedit, quominus plumbeum hoc signum respectu imaginis D. Petri ad saecula remotiora pertineat; immo si attendatur forma clavis, quae pendet e pectore D. Petri, antiquius aliis omnibus monumentis Apostolum cum una, aut pluribus clavibus repraesentantibus, iudicabimus. Qualis olim clavium forma fuerit videri potest penes Paulum Petavium* (b), *Laurentium Pignorium* (c), *Ieremiam Iacobum Oberlinium* (d), *aliosque. Nostra clavis cum illa antiquissimae formae, quam Pignorius dedit* (e), *quamque ad priora saecula pertinere manifestum est, apprime respondet. Idem affirmari posset quoad alteram D. Pauli nimbo aeque carentem, nisi dubium ensis moveret lateri dextro adiunctus, quo passio indicatur capitis abscissione peracta; etenim primae aetatis monumenta desunt, quae Apostolum Paulum ita exhibeant, cum vetustiores imagines, ut Petri, aut nihil, aut volumen, vel crucem in manibus habeant. Nullum Bonarrotius* (f) *monumentum antiquius cum ensis symbolo novit, quam tabulam anni 1364. Florentiae exsistentem in Capitulo monasterii Angelorum ad Camaldulenses spectantis. Eius opinioni de ense Pauli imaginibus novissime apposito ita Bottarius adhaesit* (g), *ut non solum negaverit hoc symbolum in usu fuisse ante saec.* XIV., *sed Bonarrotium ipsum reprehenderit, quod idem sensisset de Petri imaginibus, quae claves affictas habent, quamquam ille contrarium affirmet, musivaque in exemplum adducat, cum S. Agathae in Suburra, tum Lateranensis Triclinii a Leone III. constructi, ac illud tandem, quod in cryptas Vaticanas translatum, antiquitus ornabat sepulcrum Othonis II., quae duo postrema non unicam,*

(a) Ciampin. Tom. 2. cap. 3. pag. 6.

(b) Explication de plusieurs Antiquites Tab. 20. Amsterdam 1757.

(c) De Servis cap. 14. p. 106., & seq. Patavii 1694.

(d) Museum Schoepflini To. 1. Tab. 13. Argentorati 1773.

(e) Loc. cit. pag 106.

(f) Osservaz. sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro, pag. 99.

(g) Roma sotterr. Tom. 1. p. 95. Roma 1737.

cam , vel binas , sed tres claves novo prorsus spectaculo ostendunt (a) . *Ambo tamen Bonarrotius , & Bottarius in eo sunt corrigendi , quod imaginem Pauli cum ense ante saeculum* XIV. *nusquam exstitisse asseverent . Nam quod praecedenti saeculo ita pingi consuevisset , manifesto liquet ex iis , quae scribit Gulielmus Durandus Episcopus Mimatensis in* Rationali Divinorum Officiorum , *quod anno* 1286. *conscripsit . Eius verba haec sunt* (b) : Confessores pinguntur cum suis insigniis , ut Episcopi mitrati , Abbates capuciati , & quandoque cum liliis , quae castitatem designant , doctores cum libris in manibus , virgines [secundum evangelium] cum lampadibus . Paulus cum libro , & ense : cum libro quia doctor , sive propter conversionem suam , cum ense , quia miles , unde versus :

Mucro furor Pauli , liber est conversio Sauli .

Nos hanc ensis explicationem probare haud possumus censentes eo

Q *symbo-*

(a) Horum monumentorum exempla videri possunt apud Nicolaum Alemannium Diss. de Lateranensibus Parietinis tabul. 6. pag. 45. , & tab. 8. pag. 56. Romae 1756. Per claves , seu ternae illae sint , seu binae , vel una dumtaxat , indicatur amplissima potestas , quam S. Petro tradidit Iesus Christus : *Cui ergo* (ait Ivo Carnotensis in sermone de Sacramentis Dedicationis Ecclesiarum , apud Hittorpium de Divin. Offic. pag. 419. Romae 1591.) *portae Inferi non praevalebunt , & cui ligandi , atque solvendi in caelo , & in terra privilegium traditur , constat quia & caelo , & terrae , & in inferno principetur .* Iudicet exinde lector , an triplici huiusmodi potestati alludere potuerint ii , qui S. Petrum tribus clavibus effinxerunt . Insecutis temporibus mos obtinuit efformandi Apostolorum Principem binas tantum claves gestantem , immo hae claves insignia evaserunt Romanae Ecclesiae , coeperuntque pingi aurea una , & altera argentea : *Per auream clavem* (ita ad rem Iohannes Molanus in hist. SS. Imaginum , & Picturarum lib. 3. c. 21. p. 130. Lovanii 1594.) *intelligo potestatem absolutionis : per argenteam excommunicationis : Haec enim inferior est , illa dignor .*

(b) Lib. 1. cap. 3. de picturis , & cortinis , & ornamentis ecclesiae n. 15. , & 16. pag. 10. Venetiis 1577.

ſymbolo nihil aliud exprimi quam Pauli martyrium, ut in aliis licet antiquis monumentis animadvertere, & praeſertim in muſivo S. Agnetis extra muros, quod Honorio I. Papae tribuitur; ibi namque ſub flammis pugio apparet, quo S. martyrem a carnifice poſtremo iugulatam ferunt. Durando autem circa uſum, qui aetate ſua viguit D. Paulum cum enſe pingendi, non modo aſſentimur; ſed inſuper exiſtimamus longe antea hunc morem introductum fuiſſe, cum ille de re palam nota loquatur, & ſymbola deſcribat, quae tunc Sanctorum iconibus tamquam propria adiungi ſolebant. Ex his licet inferre haud parvi aeſtimandam eſſe noſtram hanc laminam plumbeam, quae maximae vetuſtatis cum ſit, conſpicuum D. Pauli figurae gladium apponit. Aliud ſimile, etſi aevi inferioris monumentum eiuſdem Apoſtoli marmorea exhibet ſtatua, quae ad ſepulcrum ſteterat Othonis II., quamque olim Pauli V. dono translatam in Eremum Camaldulenſem agri Tuſculani nunc apud ſe retinet una cum altera D. Petri clariſſimus Praeſul Philippus Valenti. Ea Paulum exhibet ſiniſtra manu librum, ac enſem dextra gerentem e ferro ſuppletum, poſtquam lapideus, quem habuit, temporis iniuria defecit. Ut aliquid hic etiam dicamus de veſtibus Apoſtolorum, D. Petrus tunica tantum amictus videtur, cum e contrario D. Paulus tunicam, & pallium oſtendat. Antiqui non aliter Apoſtolorum imagines quam tunica, & pallio indutas repraeſentari ſtuduerunt; hic enim mos erat Hebraeorum, imo & Orientis totius, notante Strabone (a), Aſſyrios tamquam ceteris molliores binas ſub pallio tunicas geſtare conſueviſſe. Milites Chriſti Servatoris pallium in quatuor ſciderunt partes, tunica ſolummodo intacta relicta. Angelus D. Petro vinculis conſtricto dixit (b): Praecingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me; *hoc eſt, illum admonuit, ut tunicam cingulo adſtringeret, ſoleas pedi-*

(a) Lib. 16. pag. 746. (b) Act. Apoſtolor. cap. 12. v. 8.

pedibus, *vel sandalia* (a) *indueret*, & *pallium humeris imponeret*. *Nec pallio Apostoli sunt usi*, *ut*, *quemadmodum Ethnici Philosophi sapientiam habitu praeferrent*, *atque ostentarent*, *sed ut publicae inservirent suae gentis consuetudini*. *Hinc S. Cyprianus ait* (b): Nos autem . . . . , qui philosophi non verbis, sed factis sumus, nec vestitu sapientiam, sed veritate praeferimus. *Denique*, *ut nihil dicamus de cruce*, *quae media inter SS. Apostolos apparet*, & *Petri*, *vel potius Domini passionem significat*, *cuius meritis*, *ac virtute insignem uterque triumphum reportavit*, *illud praecipue notandum occurrit*, *quod Petri imago non secus*, *ac in nonnullis veteribus musivis*, *aliisque monumentis ad Pauli sinistram consistit*, *etsi vitra coemeterialia*, *quae Bonarrotius* (c) *affert*, *dextrum Petro locum assignent*. *De hoc primus omnium*, *ut nobis videtur*, *Petrus Damianus* (d) *verba fecit*, *ac deinde alii multi* (e) *variis inter se*, *discordibusque sententiis*; *quarum unam*, *atque alteram hic in medium producimus*. *Prima hunc morem apud Iudaeos*, *Graecos*, *Romanosque viguisse contendit*, *ut in rebus sacris sinistra pars dexteram honore anteiret*. *Secunda opinatur artificibus in usu*

(a) Caligae vocantur in textu Vulgatae, verum sandalia sunt intelligenda, cum Christus Apostolis praeceperit, prout est apud D. Marcum cap.6 v.8, , & 9. : *Ne quid tollerent in via*, *nisi virgam tantum* : *non peram*, *non panem*, *neque in zona aes*, *sed calceatos sandaliis*, & *ne induerentur duabus tunicis*. Et apud S. Matthaeum cap.10. v.10. calceos prohibuit: *Non peram in via*, *neque duas tunicas*, *neque calceamenta* &c. Calcei totum pedem; at sandalia, vel soleae ima tantum, aut partem inferiorem tegebant.

(b) De bono patient. pag.491. Venetiis 1728.

(c) Osserv. sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro Tav.10, 11., 12., 14., 15., e 16.

(d) Opusc. 35.

(e) S. Thomas in ep. ad Galat. cap.1. lect. 1., Durandus Rat. Div. Offic. lib.7. cap.24., Iohannes Molanus hist. sacr. Imagin. lib.3. cap.24., Petrus de Marca de Primatu Petri inter opusc. ap. Baluz. n.21., Leo Allatius de Eccl. Occid., & Orient. Consens. cap.6., Mabillon. de re diplom. Mitto ceteros ne sim longus.

fuisse, ut, sive musiva, sive picturas elaborarent, dextrum latus ad spectatores, non autem ad imagines referrent. Utcumque sit vitra, quae procul dubio musivis, ac picturis multo sunt antiquiora, dextram Principi Apostolorum partem, si unum excipias apud Boldettum (a), constanter attribuunt.

Plurimum lamina haec nostra plumbea a ceteris fere omnibus monumentis in eo differt, quod effigies Apostolorum Petri, & Pauli haud parum diversas exhibet ab iis, quae vel Scriptores tradunt, vel antiquae imagines praeferunt. Penes Boldettum quoque duo vitra exsistunt, quae Petri, ac Pauli figuras ceteris dissimiles exhibent (b). Colligere hinc est artifices interdum traditione, vel exemplo maiorum neglecto has confecisse effigies, prout ipsas mente conceperant. Quis enim [*ait S. Augustinus* (c)] legentium, vel audientium, quae scripsit Apostolus Paulus, vel quae de illo scripta sunt, non fingat animo & ipsius Apostoli faciem, & omnium, quorum ibi nomina commemorantur? Et quum in tanta hominum multitudine, quibus illae litterae notae sunt, alius aliter lineamenta, figuramque illorum corporum cogitet, quis propinquius, & similius cogitet, utique incertum est. *Post haec addit parum referre*, qua facie corporis fuerint illi homines. *At exsistentibus etiam tum imaginibus ad verum expressis, quis neget multo satius fuisse illas adeo caute, fideliterque imitari, ut nusquam a primis autographis recederent? Quod verae icones Petri, ac Pauli primaevis exsisterent Ecclesiae temporibus ita manifesto liquet, ut ipse Eusebius (d) testetur disertis his verbis:* Nec vero mirandum est gentiles a Servatore nostro beneficiis affectos haec praestitisse, cum & Apostolorum Petri, & Pauli, Christique ipsius pictas imagines ad nostram usque memoriam servatas in tabulis viderimus. *Utinam ille has nobis*

(a) Osserv. sopra i Cemet. p. 197.

(b) Osservaz. sopra i Cemet. pag. 202., e 212.

(c) In Genes. cap. 22.

(d) Lib. 7. Hist. Eccl. cap. 18. pag. 301.

nobis descripsisset imagines, omnis huiusce rei supervacanea inquisitio nunc esset! Effigiem divini nostri Redemptoris, atque etiam formas Apostolorum Petri, & Pauli aevo suo depingi solitas D. Augustinus (a) affirmat, idemque, ubi agit de haereticis Carpocratianis (b), haec narrat: Sectae ipsius fuisse traditur quaedam Marcellina, quae colebat imagines Iesu, & Pauli, & Homeri, & Pythagorae adorando, incensumque ponendo. *Saeculo* VIII. *ineunte Leo Isaurus scelestissimus Iconomachus S. Petri imaginem, quae Romae in Vaticano celebris erat, se confracturum minitatus est Gregorio II. Romano Pontifici, ut constat ex ipsius Gregorii litteris a Frontone Ducaeo latine factis, apud Baronium (c):* Novit caritas Christi: quando templum sancti Principis Apostolorum Petri ingredimur, & sancti pictam imaginem contemplamur, compunctione percellimur, & instar imbris, pluente caelo, lacrimae nostrae funduntur . . . . At enim nos perterrefacis, aisque; Romam mittam, & imaginem S. Petri confringam; sed & Gregorium illinc Pontificem vinctum adduci curabo . . . . Atque utinam Dei munere nobis contingat, ut per Martini viam incedamus, ta-

(a) De Consens. Evangelist. lib. 1. n. 16. Opp. Tom. 4. pag. 10. Venetiis 1760., ubi differens de iis, qui fingebant Christum scripsisse libros de Magicis, eosque ad Petrum, & Paulum tamquam epistolari titulo praenotasse, haec habet: *Cum enim vellent tale aliquid fingere Christum scripsisse ad discipulos suos, cogitaverunt ad quos potissimum scribere potuisse facile crederetur, tamquam ad illos, qui ei familiarius adhaesissent, quibus illud quasi secretum digne committeretur: & occurrit eis Petrus, & Paulus, credo quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderent; quia merita Petri, & Pauli etiam propter eumdem passionis diem celebrius solemniter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Christum, & Apostolos eius non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quaesierunt: nec mirum si a pingentibus fingentes decepti sunt. Toto enim tempore, quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius &c.*

(b) De Haeres. cap. 7.

(c) Ann. 726. pag. 349., 352., & 353. Lucae 1742.

tametsi ob plebis utilitatem vivere volumus, & supervivere, quandoquidem Occidens universus ad humilitatem nostram convertit oculos; ac licet tales non simus nos, illi tamen magnopere in nobis confidunt, & in eum, cuius denuntias te imaginem eversurum, atque deleturum, sancti scilicet Petri, quem omnia Occidentis regna velut Deum terrestrem habent. *Nec desunt exempla posteriorum temporum, quae receptum communemque usum ostendant pingendi figuras SS. Petri, & Pauli ex primis archetypis desumptas, atque ex illis praesertim, quae Romae adservabantur, ut e formis, ac lineamentis perpetuo similibus coniectari licet, quae in vitris coemeterialibus, sarcophagis, musivis, aliisque vetustis monumentis animadverti possunt. Hinc Petrus Antiochenus* (*a*) *Michaeli Cerulario scribens affirmat exstare in urbe Constantinopolitana sacras imagines Roma devectas, quae valde archetypis similes essent*: Quis porro [*aiebat*] illud admitti dignum putabit? a Romanis, sive Latinis sanctas venerandasque imagines non coli, nec honorari sanctorum reliquias: praesertim cum apud eos conditae sint reliquiae sanctorum, summorumque Petri, & Pauli; quibus magis efferre se conspiciuntur, ac magnifice gloriari, quam cunctis aliis Romanis narrationibus, & praeclare gestis, quorum plenae sunt omnes historiae, omnia poëmata. Praeterea cum Hadrianus Romanus Papa septimae Synodo praefuerit (*b*) una cum aliis sanctissimis Patriarchis, & alienam, novamque doctrinam haereticorum Iconomachorum Christianos accusantium anathematizaverit, qua ratione non honorari per Latinos sacras, colendasque imagines concedet quis? Maximeque multis sanctis imaginibus e Roma Constantinopolim translatis,

(*a*) Apud Ioh. Bapt. Cotelerium Eccl. Graec. monum. To.2. pag.159. Parisiis 1681.

(*b*) Id est per Legatos suos Petrum Archipresbyterum Ecclesiae Romanae, & Petrum Abbatem S. Sabae.

tis, quae egregie ac exacte respondent sanctitati primitivae eorum, quorum imagines sunt. Quandoquidem & hic videmus Francos peregrinos, in nostra omnino veneranda templa intrare, omnemque honorem, ac reverentiam sacris imaginibus impertiri.

Ex antiquis hisce imaginibus compilatorem Graecorum Menaeorum (a), aut aliquem ex his, qui Menaeis ipsis canones, & troparia addiderunt (b), ea desumpsisse arbitramur, quae de Apostolis

(a) Menaea sunt XII. volumina, in quibus iuxta ordinem mensium, a Septembri incipiendo, a quo annum suum Graeci inchoant, reperitur non solum ordo, quo apud Graecos singulis diebus recitandum est divinum Officium, sed ipsummet etiam Officium, nempe troparia in primis, & secundis vesperis, missa, & canones in matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos synaxaria, rerum nempe gestarum ab illis sanctis, quorum dies festus agitur, succincta narratio.

(b) Leo Allatius de libris Eccl. Graec. diss. I. edita a Iohanne Alberto Fabricio in Bibliotheca Graeca in calce libri 5. pag. 60., veteres, & recentiores memorat, qui canones, & troparia in Menaeis inseruerunt. Sunt vero Anthimius, Timocles, Methodius Patarensis, Cosmas, Iohannes Damascenus, Georgius Nicomediensis, Romanus, Germanus Patriarcha, Anatolius Patriarcha CPolitanus, Theophanes, Andreas Cretensis, Iosephus Studita, Theodorus Studita, Stephanus Sabaita, Theodorus Siceota, Clemens, Byzas, sive Byzantius, Cyprianus monachus, Simeon magister, & Logotheta, Leo Imperator, Constantinus Porphyrogenneta, Arsenius monachus, Photius Patriarcha CPolitanus, Marcus monachus, Cassia, sive Cassiana, sive Icasia, Iohannes Euchaita cognomento Mauropus, Nicephorus Callistus, Nilus Xanthopulus, Nicolaus, Philippus, Basilius monachus, Leo magister, Sergius Hagiopolita, Stephanus Hagiopolita, Andreas Pyrus, Ephrem Cariae, Simeon Thaumastorita, Philotheus Patriarcha Hierosolymarius, Iustinus Decadio, Iohannes Archiepiscopus, Demetrius, Ignatius, Methodius Patriarcha, Christophorus Protoasecrita, Photius monachus, Mauroleo, Procopius Chartophylax, Iohannes Zonara, Euthymius monachus, Hierotheus monachus, Emmanuel Palaeologus, Theophilus Imperator, Michaël Psellus, Theodosius Lascaris Imperator, David, Metrophanes, Emmanuel Phile, Athanasius, Nicetas Heracleensis, Paulus Amonius, Gabriel, Nicetas Stethatus, Iohannes Stauracius,

stolis Petro, & *Paulo*, *eorumque statura*, *ac facie in iisdem adnotata sunt*. *En quae peculiariter de D. Petro Apostolorum Principe habent Menaea Maii*, *Iunii*, *Iulii*, & *Augusti codicis Vaticanae bibliothecae num.* DCCLXXXVII. *saeculo* X., *aut initio saeculi* XI. *Graece exarati*, *in quo*, *teste Allatio in Indice Mss. Graecorum eiusdem bibliothecae*, *cum exstent troparia*, & *canones*, *qui desiderantur in editis Menaeis*, *id manifeste comprobat eius vetustatem*. Ἦν δὲ τὴν ἰδέαν ὁ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος Πέτρος λευκὸς, ὕπωχρος ἀναφάλας, οὖλος τὰς περιληφθείσας τρίχας. ὑποφαίνων σὺν ὀφθαλμοὺς αἱματώδεις, καὶ οἰνωποὺς, τὴν κάραν, καὶ τὸ γένειον πολιὸς· τὴν ῥῖνα ἔχων μακρὰν, ἀνεσπακὼς τὰς ὀφρῦς, τὴν ἡλικίαν μέτριος· ἐπὶ τὸ ὀρθότερον ἠγμένος τὸ σχῆμα τοῦ σώματος, συνετὸς· ζήλῳ θείῳ ὀξέως κατὰ τῆς ἀδικίας κινούμενος· τοῖς μετανοοῦσι συγγνώμων καὶ εὐμετάβολος, καὶ ταχὺς τὰς προτέρας ψήφους παρακινῶν ἀπτοήτως. Erat aspectu, *aiunt in mense Iunio*, Petrus Apostolus Domini albus, quadamtenus pallescens, recalvaster, crispis capillis, oculis sanguineis, & nigricantibus, canus caput, & barbam, naso oblongo, contractis superciliis, statura mediocri, quae potius ad proceritatem vergebat, solers, zelo divino illico contra iniustitiam sese accendens, poenitentibus mitis, ac indulgens, itaut ob illos a prima sententia celeriter dimoveretur alacer (a). *Cum Graecorum*

cius, Theodorus Coetonita, Leo Peganius, Georgius Scyliza, Dorotheus monacus, & alii.

(a) Rem optime inlustrat insignis Chrysostomi locus, Homil. in SS. Petrum, & Heliam num. 1. Tom. 2. Opp. pag. 731., & seq. *Petro*, inquit, *committendae erant claves caelorum*, *eique concredenda erat multitudo populi* . . . *Erat vero Petrus aliquanto asperior*. *Quod si impeccabilis fuisset*, *quam veniam habituri fuissent hi*, *qui ab illo docendi erant ? Propterea hoc disposuit divina gratia*, *ut in peccatum quoddam incideret : quo ex iis*, *quae ipse passus fuerat*, *humanior in aliis redderetur*. *Ac considera quem in peccatum labi permittat*, *Petrum illum Apostolorum coryphaeum*, *fundamentum immobile*, *petram*, *quae frangi nequit*, *Ecclesiae principem*, *portum inexpugnabilem*, *turrim inconcussam* ... *Sed quemadmodum iam dixi*, *hoc pacto illi concredendus erat populus multus*, *ut ne*, *severus cum esset*, *si expers*

corum Menaeis fere in omnibus concordat monachus Nicephorus Callistus in historia Ecclesiastica, quam Andronico Palaeologo Imperatori nuncupavit (*a*) : Petrus quidem [*eius sunt verba*] non crassa corporis statura fuit, sed quae aliquanto esset erectior, facie subpallida, & alba admodum; capilli, & capitis, & barbae crispi, & densi, sed non admodum prominentes fuere; oculi quasi sanguine respersi, & nigri: supercilia prope evulsa; nasus autem longior ille quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus simusque magis. *Petrum cano capite poëta Claudianus hoc distichο in Iacobum equitum magistrum indigitat* (*b*) :

Per cineres Pauli, per cani limina Petri
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.

Num autem calvitiem haberet, ut Menaea referunt, suo aevo quaeri solitum D. Hieronymus testatur ad ea Pauli verba : Veni Hierosolymam videre Petrum. *Ibi enim sic ait* (*c*) : Non ut

R ocu-

expers peccati fuisset, a concedenda fratribus suis venia alienus foret. Lapsus est in peccatum, ut & peccatum illud, & datam sibi a Domino veniam cogitans, aliis etiam veniam benigne concederet, secundum dispensationem Deo congruentem. Ipse enim in peccatum labi permissus est, cui Ecclesia committenda erat: columna Ecclesiarum, portus fidei, Petrus doctor orbis peccare permissus est, ut haec permissio humanitatis argumentum aliis proponeretur. Hinc inter ceteros honorum titulos, quibus a SS. Patribus Petri potestas, auctoritas, dignitas merito extollitur, ille apud S. Ephraemium Syrum in Encom. in Petrum, aliosque Apostol. Tom.3. Opp. p.464. proposito argumento luculenter respondet, quo Petrum *peccatorum portam* appellat: *Salve, o Petre*, (en preces sanctissimi viri, cuius opera, quae pene omnia ascetica sunt, tanto olim in honore habita fuerunt, ut post Scripturam sacram publice in quibusdam Ecclesiis legerentur) *peccatorum porta, poenitentium confidentia, conversorum adhortatio, revocatio abnegantium, lapsorumque consolatio. Salve, o Petre, discipulorum lingua, praedicantium vox, Apostolorum oculus, caelorum custos, clavigerorum primogenitus.*

(*a*) Lib.2. cap. 37. pag. 195. Parisiis 1630.

(*b*) Tom.6. Collect. vet. Poët. pag. 387.

(*c*) In cap.1. epist. ad Galatas.

oculos, genas, vultumque eius aſpiceret . . . . & utrum frontem veſtiret coma, an [ut Clemens in periodis eius refert] calvitiem haberet in capite. *Apud Bedam (a) altera Petri delineatio occurrit, ubi Apoſtolos puero Saxoni per viſionem oſtenſos his verbis deſcribit* : Quae cum omnia, vocato ſibi Presbytero, puer verba narraſſet; interrogavit eum ſolicitus, quales eſſent habitu, vel forma Viri, qui ſibi apparuiſſent. Reſpondit, praeclari omnino habitus, & vultus erant, laetiſſimi, & pulcherrimi, quales numquam antea videram, neque aliquo hominum, tanti decoris, ac venuſtatis eſſe poſſe, credebam. Unus quidem attonſus erat, ut Clericus, alius barbam habebat prolixam; dicebantque, quod unus eorum Petrus, alius vocaretur Paulus. *S. Petrus Damianus (b) aliam & ipſe Apoſtoli Petri apparitionem ſic refert* : Quod mihi a ſenioribus intimatum eſt refero. In Babyloniae partibus poſſeſſionem Apoſtolica Sedes habebat, unde tantum balſami reditum per annos ſingulos capiebat (c), quod inde-

(a) Lib.4. cap.14.

(b) In epiſt. ad Cadolaum dictum Epiſcopum apud Baron. an. 1061. n.17.

(c) Num Damianus intellexerit Babylonem Chaldaeorum urbem celeberrimam, quae ad Euphratem iacebat, quaeque iamdiu vicinitate Seleuciae a Seleuco Nicatore conditae exhauſta fuit, num alteram Aegyptiam, quam, teſte Ioſepho cap.5. lib.21. antiq. Iudaic., Perſae cum Cambyſes Aegypto potitus, condidere; ubi iam urbs fuerat nomine Lithus, quamque non longe ab urbe magno Cayro nuncupata, ſitam fuiſſe ferunt, incompertum eſt. Illud tamen certum, quod olim Eccleſia Romana in Oriente, & in Aegypto poſſeſſiones habuit, ex quibus balſamum quoque ei obveniebat. Id teſtatur Liber Pontificalis in vita S. Silveſtri Tom. 1. pag.93., & ſeq., his verbis: *In reditus domus beati Petri obtulit Conſtantinus per Dioeceſes Orientis haec. In civitate Antiochiae domum Datiani praeſtantem ſolid.* DCCCXL., *& tremiſſem. Domum cultam* (praedium ruſticum, ubi agrorum coloni habitare ſolent) *Nicaeae praeſtantem ſolid.* DXX. *Cellas in Aphrodiſia* (Cariae urbe) *praeſtantes ſolid.* DXX. *Balneum in Ceratheas* (forte *Cerameas*, ſeu *Ceramias* a Ceramo Cariae pariter oppido) *praeſtans ſolid.* XLII. *Piſtrinum, ubi ſupra,*

indeficienti fomite sufficeret Lampadi, quae videlicet ante Altare B. Apostolorum Principis rutilabat appensa: quam possessionem, accepta pecunia, Papa distraxit, canonemque aromatis, quem percipere solebat, amisit. Aliquanto post, cum idem Papa praedicto sacrosancto Altari, quasi devotus assisteret, & oraret, ecce quidam terribilis, & grandaevus senex, in cuius etiam facie barbirasium videbatur, elato brachio colaphum ipsi vehementer incussit, & ait: Tu

pra, praestans solid. XXIII. Popinam, ubi supra, praestantem solid. X. Hortum Maronis praestantem solid. XI. Hortum alium, ubi supra, praestantem solid. X. Sub civitate Antiochiae possessionem Sibyllae donatam Augusto, praestantem solid. CCCXXIII. Chartadecadas (chartarum scapos, seu tomos, quos vulgo *rismas* dicimus; quorum singuli ex quaternionibus decem constabant) *CL. Aromatum lib. CC. Olei nardi lib. CC. Balsami lib. XXXV. Sub civitate Alexandria possessionem Thimialicam donatam Augusto Constantino ab Ambrosio, praestantem solid. DCXX. Chartadecas CCC. Olei nardini lib. CCC. Balsami lib. IX. Aromatum lib. CL. Storacis Isauricae* (nempe ex Isauria) *lib. L. Possessionem Eutymii caduci, praestantem solid. D. Chartadecadas LXX. Per Aegyptum sub civitate Armenia* (notus *Armene* Paphlagoniae vicus, quae vero civitas *Armenia* in Aegypto, non item) *possessionem Agapi, quam donavit Constantino Augusto, praestantem solid. DCCC. Possessionem Passinopolim* (forte *Panopolim* legendum, Nonni poetae patriam, in Thebaide sitam, de qua Plinius lib. 5. cap. 9.) *praestantem solid. DC. Chartadecadas CCCC. Piperis medimnos L. Croci lib. C. Storacis lib CL. Aromatum cassiae lib. CC. Caryophyllorum lib. CL. Balsami lib. C. Olei cyprii* (Plinius lib. 12. cap. 24. *Cyprus*, ait, *in Aegypto est arbor ziziphi foliis, semine coriandri, flore candido odorato. Coquitur hic in oleo, premiturque, quod postea* Cyprinum *vocatur*) *lib. C. Olei nardini lib. CCC. Lini saccos C. Papyri racanas mundas mille. Possessionem, quam donavit Hybromion Constantino Aug. praestantem solid. CCCCL. Chartadecadas CC. Aromatum cassiae lib. L. Olei nardini lib. CC. Balsami lib. L. In provincia Euphratensi* (una ex praefecturis Syriae, ad Euphratem posita. Theodoritus lib. 2. cap. 25., ubi de Germanicia, quae a civitate Cyro, seu Cyrrho non longe distat: *Germanicia urbs est, in confinio Ciliciae, & Syriae, & Cappadociae posita, & ad provinciam* Euphratensem *vocatam, terminat*) *sub civitate Cyro possessionem Armanazon, praestantem solid. CCCLXXX. Possessionem Obariae praestantem solid. CCLX.*

extinxisti lucernam meam ante me, & ego extinguam lucernam tuam ante Deum; moxque disparuit. Ille vero protinus corruit, & paullo post diem clausit extremum (a).

Quis

(a) Frequentes olim fuere apparitiones, seu visiones, quae in D. Petri basilica fidelibus offerebantur. Exstat in Cryptis Vaticanis mutila inscriptio, anno 1618. effossa in fundamentis turris horariae basilicae Vaticanae, quae de his visionibus mentionem facit. Habet autem hoc modo apud cl. Dionysium Sacrar. Vatic. basil. monum. pag.93.

SIONIBVS EXTERRERE CEPIT
TEDIV IN PRIMA VERO VISIONE VIDI
TENENTE IN MANV VIRGA ET ERANT
O TRES EX VNA PARTE ET TRES EX ALIA PARTE
RE ANTE EV STATI VENER TRES CANES QVI
CI PETRI ET ASCENDER SVPER ARMOS MEOS ET LIN
COLLV MEV EX VNA PARTE ET ALTERA EX ALTE
B ET TCIV INTER DVOS ARMOS ET EGO CADEBA IN TER
VE SIGNAVIT ME ET SCS PETRVS DEDIT MIHI PANE
IMI ET AIT MIHI VADE. FVIT AVT SCDA VISIO
N PORTICV ANTE PORTA SCE MARIE VIDI
MERABILE PVERO LVDENTE INT
AD PINNA QVE EST IN
MI TB

Hanc epigraphen ad nonum, vel decimum saeculum refert Muratorius Inscript.To.4.p.1967. n.2.; verum quantum coniici potest, est potius septimi saeculi, circiter id tempus, quo *mira superna* videri consuevisse testatur epigramma, quod Sergius I. incidi fecit in novo, & sumptuoso monumento, in quo recondidit corpus S. Leonis Magni, *quod* (ut habet Liber Pontificalis Tom.1. pag.311.) *in abditis inferioribus secretarii praedictae basilicae positum fuerat*. Verba epigrammatis apud Gruterum pag. 1170. n.4. haec sunt:

Exornans rutilam precioso marmore tumbam,
In quo poscentes mira superna vident.

Vox *mira* ad miracula, aut curationes referri potest; sed *vident* cum epitheto *superna* ad visa, sive revelationes manifestum est pertinere.

Quis fuerit hic Pontifex adeo severe increpitus silentio praeterit Damianus . sed Petri barbirasium *cum indicat in eo prorsus a vetustis monumentis discedit , nisi forte velit cum Beda , Petrum Clericorum more attonsum , vel aliquatenus rasum Pontifici se praebuisse spectandum . Haec ferme sunt , e quibus facies , & corporis forma Apostolorum Principis intelligi possit .*

Quae

tinere . Dabatur fidelibus ad Sanctorum tumbas pernoctare . Interim obdormiscentibus visa superna offerebantur . Apud Bollandistas in vita S. Agnetis cap.3. ad diem 11. Ian., in actis Anastasii martyris cap. 4., & 5. ad diem 22. Ian., & alibi plura habentur huiusmodi visionum exempla . Nos aliud dabimus ad D. Petri basilicam spectans , de quo breviter diximus in Praefatione . Historiam refert Gregorius Turonensis lib.2. Hist. Eccl. Franc. n.7. apud Martin. Bouquet in Tom.2. *Recueil des Historiens de Gaules , & de la France* pag.162. Parisiis 1739. ubi : *His diebus* , inquit , *Romam sonus adiit , Aetium in maximo discrimine inter phalangas hostium laborare . Quo audito uxor eius anxia, atque maesta , assidue basilicam sanctorum Apostolorum adibat , atque ut virum suum de hac via reciperet sospitem* (*al.* de hac exspectatione susciperet) *precabatur . Quae cum die , noctuque haec ageret , quadam nocte homo pauperculus , crapulatus a vino , in angulo basilicae beati Petri Apostoli obdormivit . Clausis autem ex more ostiis a custodibus , non est eiectus* (*al.* non est nanctus) : *de nocte vero consurgens , relucentibus per tota aedis spatia lychnis , pavore perterritus quaerit aditum foris , ut evaderet* (*al.* aditum per quem foris evaderet , quaerit) . *Verum ubi primi , atque alterius ostii claustra pulsat , & obserata cuncta cognoscit , solo decubuit , trepidus praestolans locum , ut convenientibus* (*al.* ut cum venientibus) *ad matutinos hymnos populis , hic liber abscederet . Interea vidit duas personas se invicem venerabiliter salutantes , sollicitosque de suis esse prosperitatibus . Tunc qui erat senior , ita exorsus est* : Uxoris Aetii lacrimas diutius sustinere non patior . Petit enim assidue , ut virum suum de Galliis reducam incolumem , cum aliud exinde fuisset apud Divinum iudicium praefinitum : sed tamen obtinui immensam pietatem pro vita illius . Et ecce nunc illuc propero, viventem eum exinde reducturus . Verumtamen obtestor, ut qui haec audierit sileat , arcanumque Dei vulgare non audeat , ne pereat velociter a terra . *Ille autem haec audiens , silere non potuit : sed mox inlucescente caelo , omnia quae audierat , matrifamiliae pandit : expletisque sermonibus , lumine caruit oculorum .*

Quae Menaea allati codicis Vaticani subdunt de D. Paulo ea quoque auctor hausisse e tunc exstantibus monumentis putandus est : Ἦν δὲ τὴν ἰδέαν ὁ μακάριος Παῦλος ὁ Ἀπόστολος φαλακρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ ψιλὸς. Χαροπὰς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, κάτω νεύων τὰς ὀφρῦς. λευκὸς τὴν ὄψιν, προσφερὴς, εὖ μάλα τὸ γένειον κεκαθηκὼς. εὐκαμπῆ καὶ εὐπρέπουσαν ὅλῳ τῷ προσώπῳ τὴν ῥῖνα προφέρων. ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος μέλασι καὶ λευκαῖς θριξὶν ἐγκοσμούμενος, ἀγχυλαῖος, εὔρωστος, ὅλον τὸ τοῦ σώματος μέγεθος μικρὸς καὶ συνεσταλμένος, φρόνιμος, χαρίτων πλήρης, σεμνοῖς ἤθεσι, καὶ λόγοις ἐπαγωγοῖς, καὶ θείων θαυμάτων δυνάμει τοὺς προσιόντας χειρούμενος. Ἀμφότεροι δὲ οἱ κορυφαῖοι Πνεύματος ἁγίου καὶ θείας χάριτος ἔμπλεοι. Τελεῖται ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις. Erat aspectu [*inquiunt*] beatus Paulus Apostolus calvus capite, & statura parvus, hilares habens oculos, supercilium infra demissum, albus visu; prolixa, ac veneranda barba, longo naso, ac toto vultui apte respondente, caput, ac mentum nigris, albisque capillis ornatus, sagax, robustus, totius corporis forma parum contractus, providus, plenus gratiis, praeclaris vero moribus, & sermonibus efficacibus, ac divinorum miraculorum virtute ad se accedentes devinciens. Utrique vero Coryphaei Spiritu Sancto, nec non divina gratia pleni. Agitur vero eorum Synaxis in Sanctorum Apostolorum magnorum templo. *Sequitur in editis Menaeis immediate* : Καὶ ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, καὶ ἐν τῷ σεπτῷ Ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τόπον ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις. Et in Orphanotrophio, ac in venerando S. Petri Apostoli sacello in sanctissima magna Ecclesia [*S. Sophiae*] constituto, ac in omnibus cuiusque loci sanctis Dei ecclesiis. *His valde consentanea sunt, quae in Nicephori historia leguntur* (*a*) : Paulus corpore erat parvo, & contracto, & quasi incurvo, atque paullulum inflexo, facie

(*a*) Lib. 2. cap. 37. pag. 196.

facie candida, annosque plures praeseferente, & capite calvo; oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versus vergebant, nasus pulchre inflexus, idemque longior, barba densior, & satis promissa, eaque non minus, quam capitis coma, canis etiam resperfa erat. *Lucianus, seu quis alius fuit Dialogi, cui nomen* Philopatris (a) *auctor, dum Triephontem loquentem inducit, Gentium Doctorem sub Galilaei nomine, qui ad tertium usque caelum penetravit, impie exagitat, atque irridet. eius figuram, atque oris lineamenta ostendit* ἀναφαλαντίαν *vocans, atque* ἐπίῤῥινον, *idest* recalvastrum, *&* naso gibboso, *sive* adunco *conspicuum* (b). *Auctor Orationis Encomiasticae in Principes Apostolorum, eorumdemque martyrium, perperam attributae S. Ioh. Chrysostomo* (c), *ait D. Paulum* τρίπηχυν, *seu* tricubitalem *fuisse, & nihilominus caelum attigisse. Ad hoc ipsum Apostolus respexisse videtur, cum narrat quae nonnulli de se ipso in vulgus*

(a) Opp. Tom. 3. pag. 597. Amstelodami 1743. Iohan. Matthias Gesnerus in diss. de aetate, & auctore *Philopatridis* statuit hunc dialogum sub Iuliano Apostata scriptum fuisse Constantinopoli, eiusque auctorem opinatur Lucianum quemdam illius aevi Sophistam, ad quem Iuliani ipsius hodie num exstat epistola. Vid. cit. Tom. pag. 708., & seqq. Haud parvi quidem ponderis argumenta sunt, quae vir eruditissimus affert, ut suam hanc probet sententiam; sed plura huic Dialogo insunt, quae nos adhuc haerere cogant, & illud praesertim, quod Iuliani tempore adeo palam agebant Christiani, tantaque vi omnibus fere in locis praepollebat nostra Religio, ut nimis inepte hic de re, quasi occulta, & nondum in vulgus effusa sermo haberi videatur.

(b) Ἡνίκα δέ μοι Γαλιλαῖος ἐνέτυχεν, ἀναφαλαντίας, ἐπίῤῥινος, ἐς τρίτον οὐρανὸν ἀεροβατήσας, καὶ τὰ κάλλιστα ἐκμεμαθηκώς, δι' ὕδατος ἡμᾶς ἀνεκαίνισεν, ἐς τὰ τῶν μακάρων ἴχνια παρεισώδευσε, καὶ ἐκ τῶν ἀσεβῶν χώρων ἡμᾶς ἐλυτρώσατο. Tiberius Hemsterhusius, & Ioh. M. Gesnerus ita vertunt: *Sed postquam in Galilaeum incidi, recalvastrum, nasonem, qui per aëra incedens, in tertium usque caelum penetraverat. resque omnium pulcherrimas ibi didicerat; is per aquam nos renovavit, impiorumque ereptos regionibus in beatarum animarum vestigiis collocavit.*

(c) Vid. Tom. 8. Opp. pag. 8. Parisiis 1728.

gus ſpargebant (*a*): Epiſtolae, inquiunt, graves ſunt, & fortes: praeſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis. *Hinc intelligitur, quomodo ipſe potuerit per feneſtram in ſporta dimitti per murum Damaſci ne interficeretur* (*b*). *Tandem Gulielmus Durandus* (*c*), *&* *S. Antoninus Florentiae Archiepiſcopus* (*d*) *narrant S. Cornelium Papam, ſeu S. Silveſtrum, ut habet Durandus, Apoſtolorum oſſa in unum confuſa reperiſſe, & cum ea ſecernere nequiret, voce caeleſti fuiſſe admonitum*: Maiora eſſe Praedicatoris, minora Piſcatoris. *Quae fides huic narrationi ſit habenda eorum iudicium eſto, qui has critice legerunt hiſtorias; his namque penitus monumenta omnia adverſantur, quae huc uſque attulimus. Et haec non modo quoad martyrium, eiuſque qualitatem, tempus, ac locum, ſed etiam quoad figuram Apoſtolorum, & corporis ſtaturam adnotaſſe ſufficiat.*

(*a*) Epiſt. 2. ad Cor. cap. 10. v. 10.

(*b*) *Damaſci praepoſitus Gentis Aretae Regis, cuſtodiebat civitatem Damaſcenorum, ut me comprehenderet: & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus eius*. 2. ad Cor. cap. 11. v. 32., & 33. Vid. Act. Apoſtol. cap. 9. v. 24., & 25.

(*c*) Rational. Divin. Offic. lib. 7. cap. 15. n. 1. pag. 292.

(*d*) Hiſt. Part. 1. tit. 6. cap. 5. n. 4. edit. 1527.

MONU-

MONUMENTA
VATICANAE CONFESSIONIS

MONUMENTA
SAECULI II.

C*Aius, sive Gaius vir disertissimus, & ecclesiasticus, qui floruit temporibus Victoris I., & Zephyrini Romanorum Pontificum* (*a*), *de Petri, & Pauli sepulcris Romae positis, teste Eusebio histor. Eccles. lib.2. c.25. pag.76., splendidum testimonium dixit. Habet autem Eusebius*: Caius quidam vir ecclesiasticus, qui Zephyrini Romanae urbis Episcopi temporibus floruit, in eo libro, quem scripsit adversus Proclum (*b*) patronum sectae Ca-

S taphry-

(*a*) Photius in Biblioth. cod 48. pag.38. Rothomagi 1635. hunc Caium Romanae Ecclesiae Presbyterum sub Victore, & Zephyrino, immo & Gentium Episcopum ordinatum memorat; ex iis scilicet, qui ad Ethnicos in locis, in quibus alii Episcopi non aderant, ad fidem Christi convertendos mittebantur.

(*b*) S. Hieronymus de Script. Eccles. cap.73. refert Caium, Zephyrino Papa, id est, sub Antonino, Severi filio Romae disputasse cum *Proculo* (ita Latini dicere solent quem Graeci *Proclum*) Montani sectatore, habito, seu scripto dialogo, in quo tredecim dumtaxat Pauli epistolas enumerat, non recepta in censum ea, quae est ad Hebraeos. Idem Photius affirmat in Biblioth. cod.48., additque Caium alium librum conscripsisse contra Artemonis haeresim. Dubitatum olim fuit apud Latinos num epistola ad Hebraeos D. Paulo esset accensenda, licet Graeci illam tamquam canonicam semper admiserint. *Quod si* (aiebat Hieronymus ep.129. ad Dardanum) *eam Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas canonicas, nec Graecorum quidem Ecclesiae Apocalypsim Iohannis eadem libertate suscipiunt*. Verum saeculo IV., aut V. etiam ab omnibus Latinis tamquam Pauli opus inter canonicas Scripturas merito fuit adnumerata. Vid. Baron. an.60. n.50.

taphrygarum (*a*), de loco, in quo praedictorum Apostolorum sacra corpora (*b*) deposita sunt, ita loquitur:

Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν Ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι· ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν Ἐκκλησίαν.

Ego autem, *inquit*, Apostolorum tropaea possum ostendere. Nam sive in Vaticanum, sive ad Ostiensem viam pergere velis, invenies tropaea eorum, qui Ecclesiam hanc fundaverunt.

(*a*) Cathaphrygae Montani sectatores, ita dicti, quod haeresis illius auctores ex Phrygia orti essent, in duas partes tributi erant. Alterius primas tenebat Aeschynes, alterius Proculus, ut habet Tertullianus in lib. de Praescription. cap.52. pag.130. *Accesserunt alii haeretici, qui dicuntur secundum Phrygas: sed horum non una doctrina est. Sunt enim qui kata Proclum dicuntur, sunt qui secundum Aeschinem pronuntiantur. Hi habent aliam communem blasphemiam, aliam blasphemiam non communem, sed peculiarem & suam, & communem quidem illam, qua in Apostolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuisse, paracletum non fuisse: & qua dicant paracletum plura in Montano dixisse, quam Christum in Evangelio protulisse; nec tantum plura, sed etiam meliora, atque maiora. Privatam autem blasphemiam illi qui sunt kata Aeschinem, hanc habent, qua adiiciunt etiam hoc, ut dicant Christum ipsum esse filium, & patrem.*

(*b*) Graecus textus habet σκηνώματα, quam dictionem Henricus Valesius in versione Eusebii Latine interpretatur *corpora*: quo sensu vocabulum σκήνωμα accipitur in ep.2. Petri c.1. v.13., & 14., ubi idem Apostolorum Princeps inquit: *Iustum autem arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo* (σκηνώματι), *suscitare vos in commonitione: certus quod velox est depositio tabernaculi* (σκηνώματος) *mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significavit mihi.*

MONU-

MONUMENTA
SAECULI III.

Eusebius Pamphili, Episcopus Caesariensis, natus in Palaestina circa an. 268. sub extrema Gallieni Imperatoris tempora, impii Neronis persecutionem describens, in qua Petrus, & Paulus Romae martyrium pro religione subierunt, haec de eorum sepulcris refert lib.2. c.25. hist. Eccles. p.75. Augustae Taurinorum 1746.

Cuius rei etiam Tertullianus meminit his verbis (a): *Consulite*, inquit, *Commentarios vestros. Illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximae Romae orientem Caesariano gladio ferocisse. Sed tali dedicatore damnationis nostrae etiam gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi grande aliquod bonum a Nerone damnatum*. Sic igitur omnium divini numinis hostium princeps, & antesignanus Nero, in ipsos etiam Apostolos saeviit. Ac Paulus quidem Romae capite truncatus. Petrus vero cruci affixus fuisse, eodem regnante traduntur. Quam quidem narrationem abunde confirmant Petri, Paulique nomine insignita monumenta, quae in urbis Romae coemeteriis (b) etiamnum visuntur.

S 2 MONU-

(a) In Apologet. adv. Gentes cap.5. pag.13. Venetiis 1701.

(b) Loca in quibus corpora quiescunt vocantur *coemeteria*, seu *domitoria*, unde & *requietoria*, *requietionis loca*, & *sedes requietionis* nuncupata frequenter inveniuntur. *Vide* (inquit Chrysostomus Orat. in coemet. appell.) *quomodo ubique mors nominetur somnus: qua de caussa locus coemeterii (quasi dicas dormitorii) nomen invenit*. Celebre est in Christianis monumentis illud *in pace Domini dormit*, vel *requiescit in pace*. De coemeteriis Vaticano, & Ostiensi agit Boldettus pag. 537., & 541. Ad Ostiense pertinet vetus inscriptio apud Margarinium pag. 16. num. 220., cuius initium est huiusmodi: IN NOMINE DEI PATRIS OMNIPOTENTIS ET DOMINI NOSTRI IESV X. *Filii eius &* $\overline{sp}$ SANCTI PARACLETI EVSEBIVS IN FA . . . . *renovavit* CYMITERIV. TOTV. COLVMNAS IN PORTICOS. PICTVRAS *quas* IN RVINIS ERAT TOTAS. ET *tectv &c.*

MONUMENTA
SAECULI IV.

Palladius, Episcopus Helenopolitanus, vixit imperante Theodosio. In hist. Lausiaca cap. 113. *interp. Gentiano Herveto Bibliothec. Vet. PP. Tom.* 2. *Graeco-Lat. pag.* 1027., *& seq. Parisiis* 1624.

Religiosissimum presbyterum, Deique amantissimum Philoromum in Galatia convenimus, & cum eo longo tempore versati sumus, qui fuit vir exercitatissimus. Is ortus quidem est ex matre serva, patre vero libero. Tantam autem virtutum nobilitatem ostendit in vitae Christianae institutione, ut etiam ipsi qui sunt in genere insuperabiles, eius vitam angelis aequalem revererentur, & efficacem virtutem exercitationis. Is mundo renuntiavit in diebus Iuliani exsecrandi Imperatoris, & libere cum hoc impio est locutus generosus Christi athleta Philoromus: quem iussit radi, & a pueris validissime verberari. Is vero rem fortiter, & toleranter tulit, & ei egit gratias, ut ipse nobis narravit . . . . Huius viri insignis magnam curam gerebat beatus Basilius Episcopus (a), qui delectabatur eiusauste-

(a) Is est S. Basilius Caesareae in Cappadocia Episcopus, de quo S. Iohan. Damascenus de Imagin. Or. I. haec ad rem narrat: *Quod autem imaginum institutio non nova, sed prisca sit, & apud sanctos, & eximios Patres nota, & usitata, disce ex his, quae in vita S. Basilii ab Helladio eius discipulo, in Pontificatuque successore conscripta sunt. Pius enim vir (ut ipse narrat) Dominae nostrae adstabat imagini, in qua Mercurii etiam celebris martyris figura descripta erat, adstabat autem supplicans, ut impius Iulianus Apostata tolleretur: ex qua quidem imagine didicit quid esset eventurum: Vidit enim martyrem ad exiguum tempus obscurum, non multo autem post hastam cruentam tenentem.* Chronicon vero Alexandrinum refert Basilio noctu caelos patuisse, ibique Christum vidisse iubentem Mercurio, qui in Deciana persecutione passus fuerat, ut Iulianum Christianorum hostem interficeret.

auſteritate, conſtantia, & in opere diligentia: qui adhuc in hodiernum diem a calamo & charta non receſſit, cum ſit natus annum octogeſimum . . . . Is pedeſtri itinere venit Romam uſque, ad orandum in martyrio ſanctorum Petri, & Pauli.

S. Athanaſius, Patriarcha Alexandrinus, obiit ann. 373. Hic in hiſt. Arianorum ad Monachos num. 37. Tom. 1. Opp. part. 1. pag. 365. Pariſiis 1698., poſtquam narravit a Conſtantio Imp. Romam miſſum fuiſſe cum muneribus Euſebium Spadonem, ut Liberium ſummum Pontificem ſeduceret, nihilque ea in re impietatis miniſtrum profeciſſe, ita ſubdit:

At Eunuchus indignatus non tam, quod ſubſcribere (*condemnationi Athanaſii*) renueret (*Liberius*), quam quod illum haereſi adverſarium comperiſſet; oblituſque ſe coram Epiſcopo ſtare, acriter interminatus cum donis abit, nefariamque rem aggreditur; quae a Chriſtianis quidem abhorreat, maioriſque ſit audaciae, quam quae ſpadonem deceat. Saulis quippe praevaricationem imitatus, profectuſque ad Martyrium Petri Apoſtoli ibi dona illa appoſuit. Re comperta, Liberius adverſus loci Cuſtodem graviter ſuccenſuit, quod non prohibuiſſet hominem; ipſaque dona ut illicitum ſacrificium abiecit.

S. Optatus, Milevitanus in Numidia Epiſcopus, claruit circa an. 368. In lib. 2. de Schiſmate Donatiſtarum contra Parmenianum num. 2. pag. 31. edit. Du-Pin. Antuerpiae 1702.

Igitur negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus; unde & Cephas appellatus eſt; in qua una cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram alteram collocaret. Ergo in cathedra unica, quae eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus: cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Eva-

riſtus

riftus &c. Liberio Damafus, Damafo Siricius (a) hodie qui nofter eft focius: cum quo nobis totus orbis commercio formatarum (b), in una communionis focietate concordat. Veftrae cathedrae vos originem reddite, qui vobis vultis fanctam Ecclefiam vindicare. Sed & habere vos in urbe Roma partem aliquam dicitis; ramus eft veftri erroris, protentus de mendacio, non de radice veritatis. Denique fi Macrobio dicatur, ubi illic fedeat: numquid poteft dicere, in Cathedra Petri? quam nefcio fi vel oculis novit; & ad cuius memoriam (c) non accedit quafi fchifmaticus contra Apoftolum faciens, qui ait: *memoriis fanctorum communicantes*. Ecce praefentes funt ibi duorum memoriae Apoftolorum. Dicite fi ad has ingredi potuit: aut obtulit illic, ubi Sanctorum memorias effe conftat. Ergo reftat, ut fateatur focius vefter Macrobius, fe ibi federe, ubi aliquando fedit Encolpius &c.

S. Hieronymus, natus Stridone circa an.329. In lib. de Viris Illuftribus, vel proprie de Scriptoribus Ecclefiafticis cap. 1. *pag.* 101. *edit. Maurin. Parifiis* 1706.

Si-

(a) Duae illae voculae *Damafo Siricius* additae fuerunt a Librario, qui Siricii tempore Optati opus exfcripfit. Nam conftat Optatum fcripfiffe hos libros circa an.370., Siricium vero illum non fuiffe creatum Romanum Antiftitem ante an.383. Tum conftat Optatum exaraffe hos libros imperante Valentiniano, ut Hieronymus teftis eft. Atqui deinde imperante Theodofio adhuc vixiffe Damafum etiam conftat, & ipfa lex Theodofiana de Summa Trinitate, & fide Catholica id teftatur.

(b) *Formatae* erant litterae, per quas unitas fidei, ac mutuus inter caput, & membra amor foveri, ac fignificari confueverat, ideoque etiam *canonicae*, *communicatoriae*, *ecclefiafticae*, & *pacificae* vocabantur.

(c) Patres Sardicenfis Concilii can.4. ap.Labb. tom.2. pag.681., de iudiciis ecclefiafticis, & appellationibus decreturi, aiunt: *S. Petri Apoftoli memoriam honoremus*, quae verba num ad praerogativam Romanae Ecclefiae tantum, num fimul ad fepulcrum Principis Apoftolorum, ex quo eadem Ecclefia, ut antiquitus non femel ufitatum novimus, fuum repetebat primatum, fint referenda, alii iudicent. Ceterum acceffus ad memorias Apoftolorum erat argumentum Catholicae communionis.

Simon Petrus, filius Iohannis, provinciae Galileae, e vico Bethsaida, frater Andreae Apostoli, & Princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochensis Ecclesiae, & praedicationem dispersionis eorum, qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit; ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, idest decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis; asserens se indignum, quod sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quae catholicae nominantur; quarum secunda a plerisque eius esse negatur, propter stili cum priore dissonantiam (*a*). Sed & Evangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem, e quibus unus Actorum eius inscribitur, alius Evangelii, tertius Praedicationis, quartus Apocalypseos, quintus Iudicii, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romae,

(*a*) Duae exstant Principis Apostolorum epistolae, prima qua Christianos docet in religione constantiam, in afflictionibus patientiam, in matrimonio castitatem, & honestatem, in perpetuo vitae cursu vigilantiam, caritatem, sobrietatem, orandi studium, D. Petri opus semper habita est, & tamquam canonica ab omnibus Ecclesiis recepta. De secunda, qua fideles hortatur, ut etiam se mortuo firmiter teneant doctrinam ab Apostolis acceptam, caveantque sibi ab errorum magistris, quorum mores, & studia describit, olim dubitatum fuit, an revera eius esset, ut praeter Hieronymum, tradunt Origenes, Eusebius, Didymus. Verum numerosissimus veterum chorus, ut est ap. Baronium an. 68. n. 4., aliosque eam Petro merito tribuit. Nam praeterquam quod Petri nomen praesefert, & scripta est ab uno ex tribus Apostolis, qui Transfigurationi Christi Iesu in monte praesentes adfuerunt, epistolae auctor Paulum fratrem suum appellat, ac profitetur, hanc secundam esse epistolam, quam ad eosdem ex circumcisione Christianos sub vitae finem scribit, ad quos miserat primam, quae omnia Petro egregie conveniunt.

mae, in Vaticano, iuxta viam Triumphalem, totius urbis (*a*) veneratione celebratur.

In lib. 12. Comment. in Ezech. cap. 40. Tom. 3. Opp. pag. 979.

Dum essem Romae puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris eiusdem aetatis, & propositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum, & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quae in terrarum profunda defossae, ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum; & ita obscura sunt omnia, ut propemodum illud propheticum compleatur: *Descendant ad infernum viventes*: & raro desuper lumen admissum, horrorem temperet tenebrarum, ut non tam fenestram, quam foramen demissi luminis putes; rursumque pedetentim acceditur, & caeca nocte circumdatis illud Virgilianum proponitur:

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.

Aurelius Prudentius, natus Caesaraugustae circa an. 348. In hymno XII. *libri* ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ, *de Passione BB. Apost. Petri, & Pauli, p. 294. Parisiis 1687. Priorem partem huius hymni dedimus ad saec.* I.

Dividit ossa duum Tibris, sacer ex utraque ripa,
Inter sacrata dum fluit sepulcra.
Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliva, & murmurans fluento.
Namque supercilio saxi liquor ortus, excitavit
Frondem (*b*) perennem chrismatis feracem.
Nunc pretiosa ruit per marmora, lubricatque clivum,
Donec virenti fluctuet colymbo (*c*).

Inte-

(*a*) Codex S. Germ., & Mss. S. Martini Sagiensis, & S. Cygiranni habent *totius orbis*: ceteri cum editis legunt *totius urbis*.

(*b*) Editio Pisaurensis Tom. 5. Collect. Vet. Poët. pag. 220. habet *fontem*.

(*c*) *Colymbo*, forsan canali, seu aquaeductu. Quaedam olivae condititiae, quae propter suam levitatem salsilagini innatant, vocabantur colymbades urinatrices, de quibus Plinius lib 23. cap. 3. *Colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinae &c.*

Interior tumuli pars eſt ubi, lapſibus ſonoris
  Stagnum nivali volvitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura ſuperne tingit undas,
  Muſci relucent (a), & vireſcit aurum.
Cyaneuſque latex (b) umbram trahit imminentis oſtri,
  Credas moveri fluctibus lacunar.
Paſtor oves alit (c) ipſe illic gelidi rigore fontis
  Videt ſitire quas fluenta Chriſti.
Parte alia titulum Pauli via ſervat Oſtienſis,
  Qua ſtringit amnis ceſpitem ſiniſtrum.
Regia pompa loci eſt: princeps bonus has ſacravit arces,
  Luſitque magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus ſublevit, ut omnis aurulenta
  Lux eſſet intus, ceu iubar ſub ortu.
Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas,
  Diſtinguit illic quas quaternus ordo.
Tum camuros hyalo inſigni varie cucurrit arcus (d),
  Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei ſummo patre conferente dotes,
  Urbi colendas quas dedit togatae.
Aſpice per bifidas plebs Romula funditur plateas,
  Lux in duobus fervet una feſtis.
Nos ad utrumque tamen greſſu properemus incitato,
  Et his & illis perfruamur hymnis:
Ibimus ulterius, qua fert via pontis Hadriani,
  Laevam deinde fluminis petemus.

T Tranſti-

(a) *Muſci relucent*. Muſcus dicitur viridis illa lanugo, quae in arboribus, ac ſaxis haeret.

(b) *Cyaneus latex*; caerulea aqua, quod cyani gemmae, ſeu lazuli lapidis colorem referat.

(c) Editio Piſaurenſis loc. cit. *adit*.

(d) Senſus eſt, quod *Princeps bonus*, forſan Conſtantinus, qui utriuſque baſilicae *ambitum magnis luſit*, illuſit, ſeu pinxit *talentis*, ... ita etiam *arcus camuros*, ideſt curvos, aut curvatos, *varie cucurrit*, percurrit, diſtinxit, aut pinxit *hyalo*, ſeu viridi colore *inſigni*.

Tranſtiberina prius ſolvit ſacra pervigil ſacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota (*a*).

Haec

(*a*) Dies feſtus Apoſtolorum Petri, & Pauli olim in Romana Eccleſia inter dies, quos Polyliturgicos vocare libet, in quibus ab uno Sacerdote plures Miſſae dicebantur, adnumerabatur. Id Prudentius apertiſſime hiſce verſibus declarat:

Tranſtiberina prius ſolvit ſacra pervigil Sacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Huic priſco mori pulchre reſpondet Sacramentarium Gelaſianum, in quo duae ſunt peculiares huius diei Miſſae, praeter eam, quae in nocte celebrabatur, prima, quae inſcribitur, *In Natal. S. Petri proprie* (cuius oratio *Deus, qui B. Petro Apoſtolo tuo collatis clavibus &c.*) altera *In Natal. S. Pauli proprie*: Exſtat quoque ſub eodem die Miſſa inſcripta *In Natal. Apoſtolorum Petri, & Pauli* (cuius, utpote utrique communis, oratio eſt, *Deus, qui hunc diem beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli*) aliis urbis eccleſiis uſui futura. Multiplex ſacrificium vetuſtis temporibus in natalitiis Sanctorum uno eodemque die offerri conſueverat vel cum duorum, ſeu plurium feſtivitas agebatur, vel propter reliquias in diverſis eccleſiis conditas, vel quia eiuſdem Sancti memoria in pluribus locis colebatur, utpote in baſilica ipſi dedicata, & in loco, ubi cineres quieſcebant. ConſuetudoRomanorum duas Miſſas ſeparatim celebrandi die xxix. Iunii in feſto Apoſtolorum Petri, & Pauli, alteram nempe in baſilica Vaticana S. Petri, alteram in baſilica Oſtienſi S. Pauli uſque ad Gregorii Magni tempora viguit: attamen in aliis feſtis ſtetit ad aliquot ſaecula. In Sacramentario ipſius Gregorii ſub die xxviii. Iunii, in qua duae Miſſae habentur, una de S. Leone, altera de vigilia Apoſtolorum, ante ſecundamMiſſam habetur haec nota: *Quando Apoſtolicus duas Miſſas celebrat una die, inter eas non lavat os, niſi poſt officium; ſed abſque intervallo finita priore, incipitur alia: nimirum ut ieiunus celebret*. Ceterum Calendarium Frontonis plura exempla multiplicationis Miſſarum ſuppeditat ad ſaeculum viii., & Walafridus Strabo ix. ſaeculi Scriptor haec ad rem luculenter advertit cap. 21. de rebus Eccleſ. pag. 190. Tom. 15. Biblioth. PP. Lugduni 1677. *Romanorum uſus habet duas, vel tres interdum unius ſolemnitatis facere Miſſas: ut in Nativitate Domini Salvatoris, & aliquorum feſtis Sanctorum. Siquidem Teleſphorus nonus in ordine Romanae ſedis Epiſcopus in Natali Domini noctu tres Miſſas celebrari conſtituit. Et revera non eſſe abſurdum crediderim, ſi dum plures in una die faciendae ſunt Miſſae, unus Sacerdos duas vel tres neceſſitate, vel voluntate*

Haec didicisse sat est Romae tibi : tum domum reversus
Diem bis festum sic colas, memento.

In lib. 1. *contra Symmachum Praefectum Urbis, eo loco, quo Plebem Romanam in Christum credidisse probat etiam ex cultu tumuli Vaticani pag.* 586.

Post hinc ad populum converte oculos : quota pars est,
Quae Iovis infectum sanie non despuat aram ?
Omnis qui celsa scandit coenacula vulgus,
Quique terit silicem variis discursibus atram,
Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses,
Coetibus aut magnis Lateranas currit ad aedes,
Unde sacrum referat regali chrismate signum.
Et dubitamus adhuc, Romam tibi, Christe, dicatam
In leges transisse tuas ? omnique volentem
Cum populo & summis cum civibus, ardua magni
Iam super astra poli terrenum extendere regnum ?

S. Iohannes Chrysostomus, Archiepiscopus CPolitanus, natus Antiochiae circa an. 354. *In Demonstratione adversus Iudaeos, & Gentiles, quod Christus sit Deus. Tom.* 1. *Opp. pag.* 570. *Parisiis* 1718.

Qui vi ducebantur et circumagebantur, contemti, vincti, innumeris malis affecti, post mortem ipsis Regibus honorabi-

luntate persuadente, celebret potius quam quasdam dimittat. Ad hoc accedit, quod totius usus Ecclesiae habet saepius Missas agere pro vivis, pro defunctis, pro eleemosynis, & aliis diversis caussis, quod etiam officia his attributa testantur. In diebus itaque publica celebritate conspicuis, aut illae diversarum rerum necessitates sunt intermittendae, aut concurrentibus sibimet, publica observatione, & privata necessitate, utriusque expletio suis est discernenda officiis, vel (quod superius commemoravimus) una oblatione diversae caussae sunt explendae, fidelium relatione virorum in nostram usque pervenit notitiam, Leonem Papam (sicut ipse fatebatur) una die VII., vel IX. Missarum solemnia saepius celebrasse. Bonifacium vero Archiepiscopum, & martyrem, semel tantum per diem Missas fecisse.

norábiliores ſunt. Id quomodo fiat perpende: in regia urbe Roma, miſſis aliis omnibus, ad ſepulcra piſcatoris & tentoriorum opificis accurrunt Imperatores, Conſules, exercituum Duces: Conſtantinopoli vero, non prope Apoſtolos, ſed foris ad ipſa limina, optaverunt ii, qui diademate rediminuntur. corpora ſua ſepeliri: atque ita Imperatores Piſcatorum oſtiarii facti ſunt: ſic in obitu hoc non dedecori, ſed honori ſibi eſſe putant non ſolum ipſi, ſed etiam eorum nepotes.

*In Hom.*32. *in epiſt. ad Romanos Tom.* 9. *Opp. pag.*757., *& ſeqq. Pariſiis* 1731.

Propterea ego Romam diligo, quamquam aliunde illam laudare poſsim, a magnitudine, ab antiquitate, a pulchritudine, a populi frequentia, a potentia, a divitiis, a rebus in bello fortiter geſtis. Sed miſsis illis omnibus, ideo illam beatam praedico, quia Paulus & dum viveret illis ſcripſit, atque ipſos ita dilexit, ac praeſens ipſos alloquutus eſt, vitamque ibidem clauſit. Ideoque hinc clarior eſt civitas, quam ex aliis omnibus: ac quemadmodum corpus magnum, & robuſtum duos illa urbs habet oculos ſplendentes, horum videlicet ſanctorum corpora. Non ita ſplendet caelum, cum radios ſol emittit, ut Romanorum urbs duas illas lucernas habens per totum orbem lucem emittens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Cogitate & exhorreſcite, quod ſpectaculum viſura ſit Roma, Paulum videlicet repente ex illa theca cum Petro reſurgentem, & ſublatum in occurſum Domini. Qualem roſam Chriſto mittit Roma, quibus coronis urbs illa circumdatur, quibus aureis catenis cingitur, quos habet fontes. Propterea urbem admiror, non propter auri copiam, vel propter columnas aliumque faſtum; ſed propter has eccleſiae columnas..... Hoc corpus urbem illam quaſi moeniis cingit, quod omni turre & vallis innumeris tutius eſt: & cum hoc etiam Petri corpus: nam illum viventem honoravit. *Aſcendi*, inquit, *videre Petrum*. Ideoque hinc demigrantem illum contubernalem facere gratia dignata eſt.

In

In Hom.26. in epist.2. ad Cor. n.5. Tom.10. Opp. pag.625. Parisiis 1732.

Quid autem Christum commemoro ? cum ipse discipulis quoque suis, ut post mortem clari essent, concesserit ? Ubi enim, quaeso, Alexandri tumulus est ? Ostende mihi; & dic quo die mortuus sit. At Christi servorum tam splendida sepulcra sunt, ut quae urbem praestantissimam ac regiam occuparint, & dies noti atque clari, qui festi a toto orbe celebrarentur. Atque illius quidem tumulum sui quoque ignorant: huius autem, barbari quoque exploratum habent. Ac sepulcra eorum, qui Crucifixo servierunt, regias aulas splendore vincunt, non magnitudine aut pulchritudine aedificiorum; nam hac parte illa superant; sed, quod multo maius est, coeuntium studio. Nam & ille qui purpuram gestat, ad sepulcra illa se confert, ut ea exosculetur: abiectoque fastu supplex stat, sanctosque obsecrat, ut ipsi apud Deum sibi praesidio sint: atque ut & tentoriorum opificem, & piscatorem; & quidem fato functos patronos habeat, precibus is contendit, qui diademate cinctus est. Ergo ne, dic quaeso, horum dominum mortuum dicere audebis, cuius servi etiam defuncti, eorum, qui universo orbi imperant, patroni sunt ? Atque id non Romae solum fieri quispiam viderit, sed etiam Constantinopoli. Nam &c.

S. Paulinus, Nolanus Episcopus, natus circa an. 354. *In epistola, quam an.*397. *dedit Pammachio viro Proconsulari agens de eleemosynis, quibus ipse refovebat Paulinam S. Paulae filiam eius uxorem defunctam, ita Vaticanam basilicam describit, epist.*13. *pag.*73. *Veronae* 1736.

Quam laetum Deo & sanctis Angelis eius de hac tua, ut dici solet, pera spectaculum sacer editor exhibebas! quanto ipsum Apostolum (Petrum) attollebas gaudio, cum totam eius Basilicam densis inopum coetibus stipavisses, vel qua sub alto sui culminis mediis ampla laquearibus longum patet, & Apo-

stolic

ſtolico eminus ſolio coruſcans (*a*), ingredientem lumina ſtringit, & corda laetificat; vel qua ſub eadem mole tectorum geminis utrimque porticibus latera diffundit; quave praetento nitens atrio, fuſa veſtibulo eſt; ubi cantharum miniſtra manibus & oribus noſtris fluenta ructantem, faſtigatus ſolido aere tholus ornat & inumbrat, non ſine myſtica ſpecie quatuor columnis ſalientes aquas ambiens. Decet enim ingreſſum Eccleſiae talis ornatus, ut quod intus myſterio ſalutari geritur, ſpectabili pro foribus opere ſignetur:

De S. Felice Natal. Carm. XI. *pag.* 468.

Nam Conſtantinus proprii cum conderet Urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Regum
Chriſticolam gereret, divinum mente recepit
Conſilium, ut quoniam Romanae moenibus Urbis
Aemula magnificis ſtrueret tunc moenia coeptis,
His quoque Romuleam ſequeretur dotibus Urbem,
Ut ſua Apoſtolicis muniret moenia laetus
Corporibus; tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Aſia. Geminis ita turribus exſtat
Conſtantinopolis magnae caput aemula Romae,
Verius hoc ſimilis Romanis culmine muris,

Quod

(*a*) Hic per *ſolium*, non intelligit Paulinus ſedem, ſeu cathedram Apoſtolicam, ſed locum, quo Petri corpus conditum eſt. Idem de S. Felice Natal. Carm. IX. pag. 635:

Qui ſua fulgentis ſolii pro limine felix.

Et in fragmento Poëmatis, de eiuſdem Felicis virtute in tumulo, & de frequenti populi concurſu pag. 666:

Et magni ſolium breve Confeſſoris adorat
Iugiter e variis congeſta frequentia terris.

Et in Carmine, quod ex ſuburbana S. Felicis eccleſia exſcripſit Sirmondus ad Sidonii lib. 4. ep. 18.

Sic & dilecti ſolium Felicis honorans.

Quod *ſublime ſolum* eſt D. Ambroſio apud Gruterum pag. 1167. num. 1:

Et ſublime ſolum martyris exuviis.

Qui locus & *Confeſſio* dictus, ut fuſe explicavimus in Praefatione.

Quod Petrum, Paulumque pari Deus ambitione
Compensavit ei, meruit quia sumere Pauli
Discipulum cum fratre Petri. Iam quanta per istam
Sanctorum per longa viam divortia terrae
Creverit utilitas ad nostrae munia vitae
Ipsa docent hodieque loca, in quibus illa beati
Rheda capax oneris posita statione resedit.

S. Siricius Rom. Pont., obiit an. 398. In epistola primum Romanae Synodi Episcopis scripta, ac postmodum per diversas provincias, nominatimque ad Afros missa ad restaurandam Ecclesiasticam disciplinam apud Petrum Coustantium pag. 561. Romanorum Pontif. Epist. Parisiis 1721.

Dilectissimis Fratribus, & Coëpiscopis per Africam, Siricius.

Cum in unum plurimi Fratres convenissemus ad sancti Apostoli Petri reliquias, per quem & Apostolatus & Episcopatus in Christo coepit exordium, placuitque propter emergentes plurimas caussas, quae in aliquantis non erant caussae, sed crimina, de cetero sollicitudo esset unicuique in Ecclesia curam huiusmodi habere, sicut Apostolus praedicat Paulus, talem Deo Ecclesiam exhibendam, non habentem maculam, aut rugam, ne per alicuius morbidae ovis afflatum conscientia nostra contaminata videretur. Qua de re &c. Data Romae in concilio Episcoporum LXXX. sub die VIII. Idus Ianuarias post Consulatum Arcadii Augusti & Bautonis V. C. Conf. (an. 386.)

Anonymus in vita S. Viventii presbyteri, qui floruit circa an. 400., apud Bolland. ad diem 13. Ian. Tom. 1. pag. 807. Antuerpiae 1643., offert eumdem Sanctum cum XL. sociis deferentem B. Cleopatroniae munera ad S. Petri sepulcrum. En verba:

Revertente Leucothea [*aurora*] plane sequentis diei, dispofito calle profecti, venientes Signorissa [*forte* Sinuessa], manserunt ibi aliquantis diebus. Quo etiam locatis ad opus Cleopatroniae hospitiis pergentes habebant semper ductorem Angelum Domini, & quocumque mansissent, sic semper

per praedictae virgini manendi praeparabant hospitia. Cumque Romam pervenissent, prolatis candelabris cum ardentibus cereis, ceterisque xeniis praetaxatae virginis, posuere cuncta ad Beati sepulcrum Petri: & finitis Dei secretorum ministeriis ad templum Beati venerunt Pauli, indeque loca circumeuntes Sanctorum suarum gratia orationum, ad Apostolorum Principis reversi sunt domum.

MONUMENTA

SAECULI V.

S. *AUgustinus, Hipponensis Episcopus, ad Deum abiit an.* 430. *In Epist.* 232. *ad Madaurenses n.*3.*Tom.*2.*Opp.pag.*843. *Venetiis* 1729.

Videtis certe simulacrorum templa partim sine reparatione collapsa, partim diruta, partim clausa, partim in usus alios commutata: ipsaque simulacra vel confringi, vel incendi, vel includi, vel destrui: atque ipsas huius saeculi potestates, quae aliquando pro simulacris populum Christianum persequebantur, victas & domitas, non a repugnantibus, sed a morientibus Christianis, & contra eadem simulacra pro quibus Christianos occidebant, impetus suos legesque vertisse, & imperii nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate, supplicare.

In Enarratione in Ps. 44. *n.* 23. *Tom.* 4. *Opp. pag.* 393. *Venetiis* 1730.

Intelligite etiam filias regum, civitates, quae crediderunt in Christum, & a regibus conditae sunt: & *a domibus eburneis*, divitibus, superbis, elatis. *Filiae regum delectaverunt te in honore tuo*: quia non quaesierunt honorem patrum suorum, sed quaesierunt honorem tuum. Ostendatur mihi Romae in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri. In Petro quis onoratur, nisi ille defunctus pro nobis? Sumus enim Christiani, non Petriani. Etsi nati per fratrem defuncti. Per illum nati, sed illi nati. Ecce Roma, ecce Carthago, ecce aliae & aliae civitates filiae regum sunt; & delectaverunt regem suum in honorem ipsius; & ex omnibus fit una quaedam regina.

V In

In Enarrat. in Pſ. 140. *n.* 21. *Tom.* 4. *Opp. pag.* 1575. *Venetiis* 1730.

Neſcitis quia contemtibilia mundi elegit Deus, & ea quae non ſunt tamquam quae ſunt, ut ea quae ſunt evacuentur? De ſtercore erectus Petrus, & Paulus; & cum occiderentur, contemnebantur: modo iam ſaginata inde terra, exſurgente ſegete Eccleſiae, ecce quod eſt nobile & praecipuum in mundo, & Imperator venit Romam, quo feſtinat? ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piſcatoris? *Sicut* enim *craſſitudo terrae diſrupta eſt ſuper terram, diſſipata ſunt juxta infernum oſſa noſtra.*

In Sermone 296. *in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap.* 5. *& ſeq. Tom.* 5. *Opp. part.* 2. *pag.* 1199. *Venetiis* 1731.

Iacet Petri corpus Romae, dicunt homines; iacet Pauli corpus Romae, Laurentii corpus Romae, aliorum ſanctorum Martyrum corpora iacent Romae; & miſera eſt Roma, & vaſtatur Roma, affligitur, conteritur, incenditur (*a*). Tot ſtrages mortis fiunt, per famem, per peſtem, per gladium; ubi ſunt memoriae Apoſtolorum? Quid dicis? Ecce hoc dixi; tanta mala Roma patitur, ubi ſunt memoriae Apoſtolorum? Ibi ſunt, ſed in te non ſunt: utinam in te eſſent, quiſquis ita loqueris, quiſquis ita deſipis, quiſquis vocatus in ſpiritu carnaliter ſapis .... Quae modo ſemel arſit, inter ſacrificia Chriſtianorum, iam bis arſerat inter ſacrificia Paganorum. Semel a Gallis ſic incenſa eſt, ut ſolus collis Capitolinus remaneret. Poſtea a Nerone, neſcio utrum dicam ſaeviente an fluente, ſecundo igne Roma flagravit. Iuſſit Nero imperator ipſius Romae, ſervus idolorum, interfector Apoſtolorum, iuſſit, & incenſa eſt Roma. Quare putatis? qua cauſſa? Homo elatus, ſuperbus, & fluidus, delectatus eſt Romano incendio. Videre, inquit, volo, quomodo Troia arſerit. Arſit ergo ſic ſemel, bis, tertio. Modo te quid delectat contra Deum ſtridere, pro ea quae conſuevit ardere?

Soza-

(*a*) Habitus eſt ſermo verſus finem forte anni 410. poſt captam urbem ab Alarico Rege Gothorum.

Sozomenus, patria Palaestinus, an. 440. *obtulit Historiam suam Theodosio Iuniori Imp. In Lib.* 9. *Hist.Eccles. cap.*9. *pag.*351. *Augustae Taurinorum* 1747. *de urbe Roma ab Alarico Rege Gothorum capta & depraedata an.* 410. *haec narrat.*

Non multo post Alaricus, cum Alpes occupasset, locus est sexaginta circiter stadiis distans Ravenna, cum Imperatore sermones habuit de pace. Sarus vero quidam natione Barbarus, rei militaris peritissimus, qui trecentos plus minus milites circa se habebat, sed fidos imprimis ac bellicosos, cum ob priorem simultatem suspectus esset Alarico, foedus inter Romanos & Gothos haudquaquam e re sua fore consideravit. Itaque cum suis repente irruens, quosdam ex Barbaris interfecit. Quam ob causam ira simul ac metu percitus Alaricus, eadem qua venerat via revertitur. Et Romam iterum obsessam proditione cepit: suisque copiis permisit, ut singuli quantum possent, Romanorum opes diriperent, & universas domos depraedarentur. Ob reverentiam tamen erga Petrum Apostolum, Basilicam, quæ circa illius tumulum magna est & spatiosissima, inviolatam esse jussit. Atque haec res impedimento fuit ne urbs Roma funditus interiret. Nam, qui illic servati erant, quorum ingens fuit multitudo, urbem denuo instaurarunt.

*Memoratu dignum est quod Paulus Orosius lib.*7.*cap.*39. *Romanae Historiae litteris consignavit de eodem Rege Alarico, qui an.*410. *urbem ingressus ut eam depraedaretur, pepercit SS. Apostolorum basilicis, & earum rebus pag.*573. *Lugduni Batavorum* 1738.

Adest Alaricus, trepidam Romam obsidet, turbat, irrumpit: Dato tamen praecepto prius, ut si qui in sancta loca, praecipueque in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas confugissent, hos in primis inviolatos, securosque esse sinerent (*a*): Tum deinde in quantum possent praedae inhiantes,

 a san-

(*a*) Roma barbarorum irruptione an. 410. sub Alarico eversa S. Augustino scribendi præclarissimo *de Civitate Dei* libros caussam præbuit, ut a Paganorum contumeliis Christi fidem tueretur. Inquit autem S. Doctor lib. 1. cap. 1. *An non etiam illi Romani* Chri-

a sanguine temperarent . . . Discurrentibus itaque per Urbem Barbaris, forte unus Gothorum, idemque potens & Christianus, sacram Deo virginem jam aetate provectam, in quadam ecclesiastica domo reperit: cumque ab ea aurum argentumque honeste exposceret, illa fideli constantia esse apud se plurimum, & mox proferendum spopondit, ac protulit. Dumque expositis opibus, adtonitum Barbarum magnitudine & pondere ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate intelligeret; Virgo Christi ad Barbarum ait: Haec Petri Apostoli sacra ministeria sunt. Praesume si audes, de facto tu videris. Ego quia defendere non valeo, neque tenere audeo. Barbarus vero ad reverentiam religionis, timore Dei & fide virginis motus, ad Alaricum per nuntium haec retulit: qui continuo reportari ad Apostoli Basilicam universa, ut erant, vasa impetravit; Virginem etiam, simulque omnes, qui se adiungerent Christianos, eodem cum defensione deduci. Ea domus a sanctis sedibus longe, ut ferunt, & medio interiecto Urbis aberat. Itaque magno spectaculo omnium, dispposita per singulos singula, & super capita elata palam au-

tea

Christi nomini infensi sunt, quibus propter Christum barbari pepercerunt? Testantur hoc martyrum loca, & basilicae Apostolorum, quae in ipsa vastatione urbis ad se confugientes suos, alienosque (videlicet Paganos Romae adhuc degentes) *receperunt*. Ob tantum beneficium anniversariam gratiarum actionem Romae institutam memorat S.Leo Magnus in sermone in Octava Apostolorum Petri & Pauli. Eius haec verba sunt: *Religiosam devotionem, dilectissimi, qua ob diem castigationis & liberationis nostrae, cunctus fidelium populus ad agendas Deo gratias confluebat, bene ab omnibus proxime fuisse neglectam, ipsa paucorum, qui adfuere, raritas demonstravit: & cordi meo multum tristitiae intulit, & plurimum timoris incussit. Magnum enim periculum est, esse homines ingratos Deo: & per oblivionem beneficiorum ejus, nec de correctione compungi, nec de remissione laetari . . . . . Pudet dicere, sed necesse est non tacere: plus impenditur daemoniis, quam Apostolis, & majorem obtinet insana spectacula frequentiam, quam beata Martyria. Quis hanc urbem reformavit saluti? quis a captivitate eruit? quis a caede defendit? ludus Circensium, an cura Sanctorum? quorum utique precibus divinae censurae flexa est sententia, ut qui merebamur iram, servaremur ad veniam &c.*

rea atque argentea vasa portantur, exsertis undique ad defensionem gladiis pia pompa munitur. Hymnis, Deo Romanis, barbarisque concinentibus, publice canitur. Personat late in excidio Urbis salutis tuba, omnesque etiam in abditis latentes invitat ac pulsat. Concurrunt undique ad vasa Petri vasa Christi; plurimi etiam pagani Christianis professione, etsi non fide admiscentur; & per hoc tamen ad tempus, quo magis confundantur, evadunt. Quanto copiosius adgregantur Romani confugientes, tanto avidius circumfunduntur barbari defensores &c.

In Vitis PP., a Iohanne Mosco collectis in Prato Spirituali, cap. 149. lib. 10. edit. Heriberti Rosvveidi pag. 900. Antuerpiae 1615. de S. Leone Magno haec adnotantur.

Cum descendisset Abbas Amos Hierosolymam, & Patriarcha ordinatus esset, venerunt omnes monasteriorum eremi Abbates, ut adorarent eum, inter quos adfui & ego cum Abbate meo. Coepitque Patriarcha dicere patribus: orate pro me, patres: magnum enim onus & intolerabile mihi iniunctum est, sacerdotiique dignitas me terret immodice. Petri enim & Pauli & similium est regere rationales animas: ego autem infelix peccator sum. Plus autem quam cetera timeo ordinationum sarcinam: nam inveni scriptum, quia beatissimus & aequalis Angelis Papa Leo, qui Romanorum Ecclesiae praefuit, per quadraginta dies perseveravit ad sepulcrum Apostoli Petri, vigiliis & orationibus insistens, petensque ab Apostolo ut pro se apud Deum intercederet, ut dimitterentur sibi peccata sua. Impletisque diebus quadraginta, apparuit ei Apostolus Petrus, dicens: oravi pro te, & dimissa sunt tibi omnia peccata tua, praeterquam impositionis manuum: hoc enim solum abs te requiretur, sive bene, sive fortassis aliter id egeris.

Theodoretus, Episcopus Cyri, obiit an. 457. aut 458. In Epistola ad S. Leonem Magnum Papam de praerogativis Romanae Ecclesiae. Tom. 3. Opp. edit. Iacobi Sirmondii epist. 113. pag. 985. Parisiis 1642.

Habet

Habet praeterea [*Roma*] communium Patrum, magiſtrorumque veritatis Petri, & Pauli ſepulcra, fidelium animas illuminantia. Quorum beatiſſimum, ac divinum par in Oriente quidem exortum eſt, & radios quaque verſum diffudit: ſed in Occidente vitae occaſum ultro ſubiit, atque inde nunc Orbem univerſum colluſtrat. Hi ſedem veſtram nobiliſſimam reddiderunt: hic bonorum veſtrorum eſt apex. At illorum ſedem nunc etiam illorum Deus illuſtravit, dum in ea ſanctitatem veſtram rectae fidei radios fundentem conſtituit.

S. Leo Magnus R. P., ex hac vita ad caeleſtem migravit an. 461. In Serm. 4. cap. 4. in Anniverſ. die aſſumpt. ſuae Tom. 1. Opp. pag. 18. edit. Ballerin. Venetiis 1753.

Cum itaque, dilectiſſimi, tantum nobis videamus praeſidium divinitus inſtitutum, rationabiliter & iuſte in ducis noſtri meritis & dignitate laetamur, gratias agentes ſempiterno Regi Redemptori noſtro Domino Ieſu Chriſto, quod tantam potentiam dedit ei, quem totius Eccleſiae Principem fecit, ut ſi quid etiam noſtris temporibus recte per nos agitur, recteque diſponitur, illius operibus, illius ſit gubernaculis deputandum, cui dictum eſt: *Et tu converſus confirma fratres tuos*: & cui poſt reſurrectionem ſuam Dominus ad trinam aeterni amoris profeſſionem, myſtica inſinuatione ter dixit: *Paſce oves meas*. Quod nunc quoque proculdubio facit, & mandatum Domini pius paſtor exſequitur, confirmans nos cohortationibus ſuis, & pro nobis orare non ceſſans, ut nulla tentatione ſuperemur. Si autem hanc pietatis ſuae curam omni populo Dei, ſicut credendum eſt, ubique praetendit; quanto magis nobis alumnis ſuis opem ſuam dignabitur impendere, apud quos in ſacro beatae dormitionis thoro eadem qua praeſedit carne requieſcit?

S. Gelaſius I. R. P., an. 496. ceſſit e vita. In Epiſtola ad Anaſtaſium Imp., a glorioſa B. Petri Confeſſione, nimirum a tumulo, ubi eiuſdem Apoſtolorum Principis exuviae requieſcunt, Apoſtolicam Sedem, Romanamque Eccleſiam nullo umquam tempo-

re

re in fide defecturam nominat. Tom. 5. Concil. Labb. pag. 309.

Hoc est [*inquit*] quod Sedes Apostolica magnopere cavet, ut quia mundo radix est Apostoli gloriosa Confessio, nulla rima pravitatis, nulla prorsus contagione maculetur. Nam si (quod Deus avertat, quod fieri non posse confidimus) tale aliquid proveniret, unde cuiquam resistere auderemus errori? vel unde correctionem errantibus posceremus?

Et in Epistola ad Euphemianum Episcopum Constantinopolitanum, in qua scribit neminem ad Sedis Apostolicae communionem se posse admittere, qui Acacii nomen non damnaverit. Tom. cit. pag. 289.

Veniemus [*inquit*] frater Euphemiane (*a*), sine dubitatione veniemus ad illud pavendum Tribunal Christi ..... [*ubi*] comprobandum, utrum B. Petri gloriosa Confessio cuiquam eorum, quos regendos accepit, quidquam subtraxerit ad salutem.

Ennodius factus Episcopus Ticinensis an. 490. In Libello Apologetico, quem pro Symmacho R. P., & pro Palmari Synodo innocentiam eiusdem Summi Pontificis vindicante elucubravit, Petrum Altinatem Episcopum, qui Romam quidem venerat, sed beati Apostoli limina, & monumentum illius, sepulcrum videlicet, non inviserat, vehementer culpat. Apud Iacobum Sirmondium Tom. I. Opp. Var. pag. 1637. & 1638. Parisiis 1696.

Invisis beati Apostoli Liminibus ad usum furoris vestri iam nescius sui advocatur; & illud quod ex omnibus orbis cardinibus devotos attrahit, positum in vicinitate transitur. Eccle-

(*a*) Euphemianus *Fratris* nomine a Gelasio insignitur, licet esset schismaticus, utpote qui implicitus communione Acacii Episcopi Constantinopolitani in haeresis perfidia an. 480. defuncti, tenebatur. Hoc aliisque pluribus exemplis discimus non exhorruisse orthodoxos interdum vocare *fratres* Christianos etiam a communione extorres. Hunc morem constanter tenuere Romani Pontifices in eorum litteris ad schismaticos, & haereticos Episcopos datis, probatumque fuit, suffragio praesertim Lucae Vadinghi, in Congregatione de Propaganda fide habita die 8. Novembris an. 1632.

Ecclesiarum fundamentum adire non permittitur. structura mediocris, tunc spem bonorum fructuum perdidit e radice separatus (a). Dicatis forsitan, Apostoli genio decerpi, si putatur caeli civis terrarum locis includi. Tamen quamvis benedictio poscentibus ubique praestetur, & exigat praesentiam Martyris fides & devotio supplicantis: negari non potest, diligentiae natali solo (b) plus tribui, & maiorem affectum loca impetrare, de quibus ad superna transitur. Quam fidem allegationi curationum multitudo iam praestitit; & utimur post obsidionem diabolicam testibus iam sanatis. Haec licet per Redemptorem nostrum in toto orbe celebrentur: est tamen non modica monumenti illius per frequentiam comparata nobilitas, quia per eum, qui hominem mutavit in Angelum, illustrari potuit natura telluris. Hanc visitatori vestro invidistis gratiam, aestimantes, quia errorum vestrorum spectator esse desisteret, si reverendae passionis penetralia contigisset.

(a) Locus insignis ad eos revinciendos, quibus sacrorum hodie locorum, neque ad vota & preces concipiendas, neque ad caelestia beneficia consequenda, nullum est discrimen.

(b) His verbis manifestum fit Ennodium existimasse, in Vaticano, ubi Petri corpus quiescit, ipsum Apostolorum Principem sustinuisse passionem, indeque quasi a natali solo ad superos evolasse.

MONU-

MONUMENTA
SAECULI VI.

Suggestio altera Germani & Iohannis Episcoporum, Felicis & Dioscori Diaconorum, & Blandi Presbyteri, nomine Iustiniani Comitis ad S. Ormisdam R. P. anno 520. *apud Labb. Tom.* 5. *Concil. pag.* 647. *Venetiis* 1728.

Filius vester magnificus vir Iustinianus, res convenientes fidei suae faciens &c. quia talis est fervor fidei eius, qui meretur quidquid de Apostolica Sede depoposcerit, & talis est, qui sperat unde & salus animae & fidei effectus accrescat; talibus desideriis postulata competit non negare. Unde si & Beatitudini Vestrae videretur, sanctuaria beatorum Apostolorum Petri & Pauli, secundum morem, ei largiri praecipite; & si fieri potest, ad secundam cataractam ipsa sanctuaria deponere, vestrum est deliberare (*a*). Petit & de catenis sanctorum

(*a*) De *Sanctuariis* alibi agemus, nunc de *Cataractis*. Non unica sed duae ad B. Petri sepulcrum cataractae exstabant, hodieque supersunt. Altera cellulam superiorem claudebat, altera in pavimento ipsius cellulae muniebat fenestellam, quae adhuc visitur; sub qua in hypogaeo sacratissimum corpus est conditum. *Cataractae* vocabantur, quod eiusmodi fenestellae firmis porticellis (nam firmiores portae sic appellantur) essent praeclusae. Verum aliis Scriptoribus frequentius *fenestellae*, *foramina*, *billici*, seu *umbilici* dicuntur. Sanctuaria modo intra cellulam, seu ad primam cataractam inferebantur, modo per fenestellam pavimenti interius dimittebantur, ut propius sacrum loculum contigerent, ideoque ad alteram cataractam. Mos quoque fuit vas carbonibus, & thure plenum in labro huius secundae fenestellae appendere, quod clavus aeneus adhuc ibi superstes manifestum facit. Liber Pontificalis de Leone III. narrat pag. 282. Tom. 2. quae sequuntur: *Fecit thuribula Apostolica ex auro purissimo duo: ex quibus unum misit intus super corpus ejus; quod pensat libras II. & alterum, pensans libras II. & uncias VIII quod procedit per stationes*. Etiam supra sepulcrum B. Pauli Apostoli in via Ostiensi huiusmodi fenestella, seu foramen exstabat, immo & idem ritus

Apostolorum, si possibile est; & de craticula beati Laurentii martyris. Ista sunt desideria praedicti viri &c. Dat. III. Kal. Iulias, CPoli (an. 519.)

S. Ormisda in responsione ad Iustinianum haec habet ibid. pag. 651. Bea-

ritus ibidem servabatur: *In festivitate S. Pauli* (ita Benedictus basilicae Vaticanae Canonicus saeculo XII. adnotavit in Ordine Romano apud Mabillon. Tom. 2. Mus. Ital. pag. 130.) *vadit Pontifex illuc cum omnibus scholis; facit Vesperas, & habet cum omnibus coenam de Ecclesia. Perfecta coena intrat ad vigilias &c. Post responsorium in quarta lectione surgit dominus Pontifex, & intrat ad arcam altaris sancti Pauli, ubi est foramen in fundo arcae super corpus Apostoli. Discooperto eo, mittit manum deorsum, & apprehendit thuribulum in unco plenum carbonibus & incenso, & trahit foras. Incensum & carbones dat Archidiacono: Archidiaconus autem dat per populum, hac ratione, ut quicumque febricitans devote in fide Apostoli ex his biberit, sanetur. Iterum replet thuribulum de carbonibus, & ponit super eos candelam vitream plenam incenso: accendit carbones, & candela incipit bullire: & reponit thuribulum in praelibato unco, & cooperitur foramen arcae a Pontifice super corpus eius &c.* Ceterum huiusmodi fenestella seu foramen erat ad memoriam B. Stephani in civitate Uzalensi, testante Evodio in lib. 1. de miraculis eiusdem sancti Protomartyris cap. 12. quo cum quidam civis Uticensis, paralysi pedum & linguae affectus accessisset, recuperato pedum officio, *exsuens sibi manicam tunicae suae, eo quod orarium non haberet, per fenestellam memoriae ad interiora loca sanctarum reliquiarum manu iniecta mittebat; atque inde rursum dexteram reducens, ori suo admovebat, & linguam contingendo, paulatim nodos loquendi gratia fidei resolvebat*: Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. 37. de sanctorum Venerandi, Nepotianique Episcoporum sepulcris: *Est ibi & sepulcrum ipsius sancti Venerandi Episcopi, a quo haec aedes nomen accepit, sub analogio compositum, super quod caput per fenestellam quicumque vult, immittit, precans quae necessitas cogit, obtinetque mox effectum, si iusta petierit.* Sozomenus lib. 9. cap. 2. ubi de inventione reliquiarum sanctorum XL. Martyrum verba facit, locum illum foramen habuisse testatur: *In summa autem parte ubi Martyres iacebant, exiguum foramen apparuit.* De hoc foramine intelligendus videtur locus Nicetae Paphlagonis in laudatione Hyacinthi martyris Amastriani, qui sic habet: *Ita ut os sepulcri, & fabrica, quae illud tegebat in modum arcae composita* (capellam intelligit) *sacro pulvere, & venerando illo cinere compleretur.* Ad hoc foramen referendus est etiam alter locus incerti Auctoris in descriptione Ecclesiae S. Sophiae edita a Francisco Combefisio pag. 255.:

Beatissimorum vero Apostolorum Petri & Pauli sanctuaria, sicut religiosissimo quaesistis affectu per harum portitorem sub omni veneratione transmisimus, optantes orationibus eorum ut mentis vestrae oblatio & desideria gratiae sint Divinitatis accepta &c. Dat. IV. Non. Septembris, Eutharico viro clarissimo Consule (an. 519.)

Sanctus Fulgentius, Ruspensis Episcopus, obiit an. 533. In lib. seu ep. 17. ad Petrum Diaconum de Incarnatione & Gratia num. 21. apud Guillelm. Desprez pag. 298. Parisiis 1684.

Propterea omnis qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti sacramento sanctae regenerationis abluitur, nonnisi in Christi morte ac nomine baptizatur, ut evidenter appareat illi nos consepultos esse per baptismum in morte, in cuius uno cum Patris, & Spiritus Sancti constat nomine baptizatos. Quod duorum magnorum luminarium, Petri scilicet Paulique verbis, tamquam splendentibus radiis illustrata, eorumque decorata corporibus Romana, quae mundi cacumen est, tenet & docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis, & ad iustitiam nihil haesitans credit, & ad salutem non dubitat confiteri.

Aurelius Cassiodorus Senator, auctus an. 534. ab Athalarico Rege amplissima dignitate Praefecturae Praetorii, ad Iohannem II. R. P. eius implorans apud Deum preces pro bono regimine, ista conscripsit, ep. 2. lib. 11. Variar. Tom. 1. Opp. pag. 174. Rothomagi 1679.

Iohanni Papae Senator Praefectus Praetorio.

Supplicandum vobis est, beatissime Pater, ut laetitiam, quam per vos [Deo largiente] percepimus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitet prosperitatem nostram vestris meritis applicandam: quando honorem adipiscimur, qui a Domino diligi non meremur; & permutatione efficaci bona recipimus, dum talia non agamus? Ecclesiasticis siquidem ieiuniis fames est exclusa popularis: decoris lacrimis tristitia foeda discessit; & per sanctos viros ac-

celeratum eſt, ne traheretur diutius, quod gravabat. Et ideo ſalutans officioſitate, qua dignum eſt, precor, ut vivacius oretis pro ſalute Regnantium; quatenus eorum vitam caeleſtis Princeps faciat eſſe longaevam, Romanae Reipub. hoſtes imminuat, tempora tranquilla concedat: deinde, quod ornat pacem, neceſſariam nobis copiam de abundantiae ſuae horreis largiatur: mihique filio veſtro intelligentiae ſenſus aperiat; ut quae vere ſunt utilia, ſequar, quae vitanda refugiam. Vigor ille rationabilis animae nobis conſilium praeſtet: facies veritatis albeſcat, ne mentem noſtram innubilet caligo corporea: ſequamur quod intus eſt, ne foris a nobis ſimus: inſtruat quod de vera ſapientia ſapit: illuminet quod caeleſti claritate reſplendet. Talem denique Iudicem excipiat publicus actus, qualem filium Catholica mittit [al. *nutrit*] Eccleſia. In ſuis nos etiam muneribus virtus ſancta cuſtodiat: quia graviores inſidias antiqui adverſarii tunc ſubimus, quando eius dona ſuſcipimus. Nolite in me tantum reiicere civitatis illius curam, quae potius veſtra laude ſecura eſt. Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo praeſidetis: vos patris nomine univerſa diligitis. Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui divinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos decet cuſtodire aliqua: ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem: tamen nec iſta poteſtis negligere, quae corporis videntur ſubſtantiam continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate: ita boni patris eſt, utraque refovere. Primum penuriam temporis, quam delicta promerentur, orationibus ſanctis amovere. Si quid tamen [quod abſit] acciderit; tunc bene neceſſitas excluditur, quando contra eam ſub ubertate [al. *libertate*] tractatur. Monete me, quae ſunt gerenda ſollicite. Bene agere vel correptus exopto: quia difficilius errat ovis, quae voces deſiderat audire paſtoris; nec facile efficitur vitioſus, cui admonitor inſiſtit aſſiduus. Sum quidem Iudex Palatinus; ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta recte agimus, ſi a veſtris regulis minime diſcedamus.

Sed

Sed cum me a vobis desiderem & moneri consiliis, & orationibus adiuvari; iam vobis est applicandum, si quid in me fuerit aliter, quam optabatur, inventum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios regat affectionis cultores; quae licet generalis mundo sit praestita: vobis etiam cognoscitur & localiter attributa. Tenemus aliquid sanctorum Apostolorum proprium, si peccatis dividentibus non reddatur alienum: quando Confessiones illas, quas videre universitas appetit, Roma felicior in suis sinibus [ed. *finibus*] habere promeruit. Nil ergo timemus talibus Patronis, si oratio non desistat Antistitis. Arduum est quidem multorum desideriis satisfacere (*a*): sed novit Divinitas magna praestare. Ipsa retundat invidos: ipsa nobis faciat cives caelesti aspiratione gratissimos; & supplicationibus vestris tempora tribuat, quibus superna gratia praedicetur indulta.

Venantius Honorius Fortunatus, Episcopus Pictaviensis, in lib. 3. Vit. S. Martini, cuius ope ante annum 560. sanitatem in oculis recepit. Tom. 6. collect. Veter. Poët. pag. 186. Pisauri.

Buccina concrepuit regiones una per omnes;
Dogmate tantorum Christi data munera pangit
Hebraeus, Graecus, Romanus, Barbarus, Indus,
Israelita canit, simul Atticus, atque Quiritis,
Principibus geminis fidei sub principe Roma,
Carnis Apostolicae quo sunt duo celsa sepulcra.
Prima tenet terris, & utrique priora supernis,
Dogmatis ore pares, & sedis honore curules,

Am-

(*a*) S. Benedictus in cap. 2. sanctae Regulae, ubi qualis debeat esse Abbas mira prudentia describit, haec circa arduum opus multorum moribus satisfaciendi sapienter advertit: *Meminisse debet semper Abbas quod dicitur: & scire, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Sciatque quam difficilem & arduam rem suscepit, regere animas, & multorum servire moribus. Et alium quidem blandimentis, alium vero increpationibus, alium suasionibus, & secundum uniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam, ita se omnibus conformet & aptet, ut non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur, verum etiam in augmentatione boni gregis gaudeat.*

Ambo triumphantes ſpargunt nova dona per orbem:
Una nempe die quos paſſio ſancta beavit,
Et ſacra ſic geminus ſignavit tempora conſul,
Quis ſplendor paribus rutilabat ab ore coruſcus
Lucifer, ut radiis premeretur vultibus illis,
Quippe nec ipſa micat tantum rota fulgida ſolis.

S. Veranus, Caballicenſis Epiſcopus, Romam venit ad viſitandum ſepulcrum Principis Apoſtolorum. Ab eius biographo apud Labbeum Tom. 2. Biblioth. Mſs. pag. 691. Pariſiis 1657., exhibetur coaetaneus Honorati Archiepiſcopi Mediolanenſis, qui iuxta Ughellium Tom. 4. Ital. Sacr. ad eam ſedem aſcendit an. 568., obiitque an. 570. vel. 572. aut 574.

Cum devotione orandi urbem Romam expetere deliberaſſet; & cum in publicos graſſatores offendiſſet, qui eum ſtrictis mucronibus aggreſsi ſunt, ac petiviſſet, ut orandi ſpatium concederent illi paululum; completa oratione, ictus ferientis evanuit,& in aere dextera ſuſpenſa pependit ... Proſecutus iter, cum veniſſet ad Tiberim ab urbe Roma milliario fere quadrageſimo, ut pedibus iret, ſtatuit .... & ſic uſque ad ſanctiſsimam Confeſsionem S. Petri Apoſtoli deſiderii ſui compos acceſsit: ubi ut pius orator devota exſpectatione pervenit, cuſtodem Confeſsionis honorifice ſalutavit, & cum ſumma humilitate popoſcit, ut illi ſepulcri veſtibulum dignaretur patefacere: quod ſanctitatis eius ille ignarus, fieri poſſe negavit; multos eſſe dicens potentes, quorum precatu orandi tantummodo ſpatium concederet, & veluti feſtinus ille cuſtos poſt tale reſponſum ad ſuam remeavit cellulam. B. vero Confeſſor Veranus ante ipſa Confeſsionis clauſtra curvans genua oraturus petiit terram, ibique omne votum & ſui cordis deſiderium intenta ſupplevit oratione: ſurgenſque ab oratione, ac monumenti ſepta nimio fidei ardore ſuccenſus deoſculans; ita catenatus ille locus, ſolutis vinculis, patefactus eſt, ut crederetur B. martyr & ſummus Apoſtolus ei qui illic oraverat, reſeratis aditibus, occurriſſe. Quod ubi venerandi ipſius loci cuſtos

custos audivit, ad petendam veniam festinus occurrit, & vestigiis sancti Verani pronus incumbens indulgentiam postulavit: quod piissimus vir Domini Veranus sine cunctatione praestitit, & totus in caritate consistens veniam quam petiit non negavit. Cum autem audisset Romanus Pontifex & beneficium sancti Apostoli & meritum venientis cum summa eum in omnibus dilectione suscepit, multumque Papa reverendus immensae sanctitatis illius amore devinctus eum credidit retinendum.

S. Gregorius Turonensis Episcopus, obiit an. 595. In lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 28. pag. 750. Parisiis 1699. S. Petri sepulcrum ita describit.

Sepultus est (*S. Petrus*) in templo, quod vocitabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde admirabilium, numero nonaginta sex habens. Habet enim quatuor in altari, quae sunt simul centum, praeter illas quae ciborium sepulcri sustentant. Hoc enim sepulcrum, sub altari collocatum, valde rarum habetur. Sed qui orare desiderat, reseratis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum: & sic fenestella parvula patefacta, immisso introrsum capite, quae necessitas promit, efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantum iusta proferatur oratio. Quod si beata auferre desiderat pignora, palliolum aliquod momentana pensatum iacit intrinsecus: deinde vigilans ac ieiunans devotissime deprecatur, ut devotioni suae virtus apostolica suffragetur. Mirum dictu! si fides hominis praevaluerit, a tumulo palliolum elevatum ita imbuitur divina virtute, ut multo amplius, quam prius pensaverat, ponderaret: et tunc scit qui levaverit, cum eius gratia sumsisse quod petiit (*a*). Multi enim et claves aureas ad referandos cancellos

(*a*) Quod Gregorius narrat pannos in *momentana*, idest libra ponderari solitos, antequam super sepulcrum immitterentur, ut ex maiori, quod inde accedebat, pondere gratia virtutis accepta sentiretur, non vacat exemplo. Idem quippe actitabatur ad tumulum

cellos beati ſepulcri faciunt: qui ferentes, pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitati tribulatorum medeantur. Omnia enim fides integra praeſtat. Sunt ibi et columnae mirae elegantiae, candore niveo, quatuor numero, quae ciborium ſepulcri ſuſtinere dicuntur.

In lib.6. Hiſtoriae Francorum num. 6. apud Martin. Bouquet Recueil des Hiſtoriens des Gaules & de la France *Tom. 2. pag. 269. Paris 1739.*

Poſt

lum S. Martini, ex eodem auctore in lib. 1. de miraculis eiuſdem Sancti cap. 11., ubi haec refert: *Charrarici cuiuſdam Regis Galliciae filius graviter aegrotabat, qui tale taedium incurrerat, ut ſolo ſpiritu palpitaret. Pater autem eius foetidae ſe illi Arrianae ſectae una cum incolis loci illius ſubdiderat. Sed & regio illa plus ſolito, quam aliae provinciae, lepra ſordebat. Cumque Rex videret urgeri filium in extremis, dicit ſuis, Martinus ille, quem in Galliis dicunt multis virtutibus effulgere, cuius, quaeſo, religionis fuerit enarrate. Cui aiunt, Catholicae fidei populum paſtorali cura in corpore poſitus gubernavit, aſſerens Filium cum Patre & Spiritu Sancto aequali ſubſtantia vel omnipotentia venerari debere: ſed & nunc caeli ſede locatus, aſſiduis beneficiis non ceſſat plebi propriae providere. Qui ait, ſi haec vera ſunt quae profertis, diſcurrant uſque ad eius templum fideles amici mei, multa munera deportantes, & ſi obtineant mei filii medicinam, inquiſita fide Catholica, quam ille credidit, credam. Penſato ergo auro, argentoque ad filii pondus, tranſmiſit ad venerabilem locum ſepulcri. Qui profecti, oblatis muneribus exorant ad beati tumulum pro aegroto. Sed inſidente adhuc in patris eius pectore ſecta, non continuo integram recipere meruit medicinam. Reverſi autem nuntii narraverunt Regi, ſe multas virtutes ad beati tumulum vidiſſe, dicentes: Cur non ſanatus fuerit filius tuus ignoramus. At ille intelligens, non ante ſanari poſſe filium, niſi aequalem cum patre crederet Chriſtum, in honorem beati Martini fabricavit Eccleſiam, miroque opere ea expedita, proclamat, ſi ſuſcipere mereor viri iuſti reliquias, quodcumque ſacerdotes praedicaverint, credam. Et ſic iterum ſuos dirigit maiore cum munere: qui venientes ad beatum locum reliquias poſtulabant. Cumque eis offerrentur ex conſuetudine dixerunt. Non ita faciemus, ſed nobis quaeſumus licentia tribuatur ponendi, quae exinde iterum aſſumamus. Tunc partem pallii ſerici penſatam ſuper beatum ſepulcrum poſuerunt, dicentes, ſi invenimus gratiam coram expetito patrono, quae poſuimus plus inſequenti penſabunt, eruntque nobis in benedictionem poſita, quaeſita per fidem. Vigilata ergo una nocte. facto mane, quae poſuerant penſitabant. In quibus tanta beati viri infuſa eſt gratia, ut tamdiu elevarent in ſublime aeream libram, quantum habere poterat quo aſcenderet momentana.*

Post haec [*an.* 581.] homo erat Andegavensis incola, qui per nimiam febrem eloquium pariter auditumque perdiderat; & cum de febre convaluisset, surdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus ex provincia illa Romam directus est, ut beatorum Apostolorum pignora, vel reliquorum Sanctorum qui urbem illam muniunt, exhiberet. Qui cum ad parentes infirmi illius pervenisset, rogant ut eum sibi comitem itineris sumere dignaretur, confisi quod si beatissimorum Apostolorum adiret sepulcra, protinus posset adsequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum, ubi beatus Hospitius habitabat. Quo salutato ac deosculato, caussas itineris Diaconus pandit, ac proficisci se Romam indicat, seseque his qui sancto viro de naucleris amici essent, commendari deposcit. Cumque ibi adhuc moraretur, sensit vir beatus per spiritum Domini adesse virtutem; & ait Diacono: *Infirmum qui comes tui nunc est itineris, rogo ut meis conspectibus repraesentes*. At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit (a), invenitque infirmum febre plenum, qui per nutum aures suas dare tinnitum indicabat: adprehensumque ducit ad sanctum Dei. At ille adprehensa manu caesarie, adtraxit caput illius in fenestram, adsumtoque oleo benedictione sanctificato, tenens manu sinistra linguam eius, ori verticique capitis infudit, dicens: *In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuae, reseretque os tuum virtus illa, quae quondam ab homine surdo & muto noxium eiecit daemonium*. Et haec dicens, interrogat nomen. Ille vero clara voce ait: *Sic dicor*. Cum haec vidisset Diaconus ait: *Gratias tibi immensas refero, Iesu Christe, qui talia per servum tuum dignaris ostendere. Quaerebam Petrum, quaerebam Paulum, Laurentiumque, vel reliquos, qui Romam proprio cruore inlustrant: hic omnes reperi, hic cunctos inveni*. Haec eo cum

Y maxi-

(a) *Metatus*, *Metatum*, aedes propria, domicilium, interdum hospitium, atque ita intelligendum est illud ad *metatum vadit*. *Metatores* autem erant illi qui parabant mansiones, & itinera disponebant; & *metatoriae litterae* illae dicuntur, quibus adventus nuntiatur.

maximo fletu & admiratione dicente, vir Dei omni intentione vanam vitans gloriam, ait: *Sile, sile dilectissime frater, non haec ego facio, sed ille qui mundum ex nihilo condidit, qui pro nobis hominem suscipiens, caecis visum, surdis auditum, mutis praestat eloquium, qui leprosis cutem pristinam, mortuis vitam, & omnibus infirmis adfluentem medicinam indulget.* Tunc Diaconus gaudens & valedicens, abscessit cum comitibus suis.

S. Gregorius Magnus R. P., electus an.590. In ep.30. lib.4. Ind. 12. ad Constantinam Augustam Tiberii Constantini Imp. filiam, quam pater Mauricio uxorem dedit, dotisque loco Imperium tradidit, ut eam postulantem caput S. Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius deterreat, varia recenset prodigia ad tumulos SS. Petri, Pauli, ac Laurentii facta adversus eos, qui humum eorum sepulcris contiguam effoderunt. Addit Apostolorum corpora exstare in locis, in quibus condita fuere, neque aliquem praesumere posse illa tangere, aut inspicere; cum nefas tunc esset in Occidente sanctorum corpora contingere, aut e tumulis levare, sed reliquiarum loco brandea morem esse transmittere. Ad obiectam Graecorum consuetudinem respondet. Tandem e catenis S. Pauli particulas lima excutiendas permittit. Tom. 2. Opp. pag. 707. Parisiis 1705.

Gregorius Constantinae Augustae.

Serenitas vestrae pietatis, religionis, studio, & sanctitatis amore conspicua, propter eam, quae in honorem sancti Pauli Apostoli in palatio aedificatur, Ecclesiam, caput eiusdem sancti Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius, suis ad se iussionibus a me praecepit debere transmitti. Et dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, vestram erga me amplius potuissem gratiam provocare: maior me maestitia tenuit, quod illa praecipitis, quae facere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri & Pauli Apostolorum tantis in Ecclesiis suis coruscant miraculis, atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedi. Denique dum beatae recordationis decessor meus, quia argentum, quod supra

sacra-

ſacratiſſimum corpus beati Pe ri Apoſtoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedibus mutare voluit, ſignum ei non parvi terroris apparuit. Sed & ego aliquid ſimiliter ad ſacratiſſimum corpus ſancti Pauli Apoſtoli meliorare volui: & quia neceſſe erat, ut iuxta ſepulcrum eius effodi altius debuiſſet; praepoſitus loci ipſius (*a*) oſſa aliqua non quidem eidem ſepulcro coniuncta reperit. Quae quoniam levare praeſumſit, atque in alium locum tranſponere, apparentibus quibuſdam triſtibus ſignis; ſubita morte defunctus eſt.

Praeter haec autem ſanctae memoriae deceſſor meus, itidem ad corpus ſancti Laurentii martyris quaedam meliorare deſiderans, dum neſcitur, ubi venerabile corpus eſſet collocatum, effoditur exquirendo, & ſubito ſepulcrum ipſius ignoranter apertum eſt: & ii qui praeſentes erant atque laborabant, monachi & manſionarii, qui corpus eiuſdem martyris viderunt, quod quidem minime tangere praeſumſerunt, omnes intra decem dies defuncti ſunt, ita ut nullus vitae ſupereſſe potuiſſet, qui ſanctum iuſti corpus illius viderat.

Cognoſcat autem tranquilliſſima Domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando ſanctorum reliquias dant, aut quidquam tangere praeſumant de corpore: ſed tantummodo in pyxide brandeum (*b*) mittitur, atque ad ſacra-

 tiſsi-

(*a*) *Praepoſitus loci ipſius*, id eſt Praepoſitus baſilicae S. Pauli. Apud Margarinium pag. 9. n. 109., pag. 17. n. 242., pag. 25. n. 353. mentio habetur Cypriani, Laurentii, & Petri eiuſdem baſilicae Praepoſitorum. Ex his Laurentius ad an. 491. pertinet, uti ex ſequenti inſcriptione:

HIC REQVIESCIT IN PACE LAVREN
TIVS PRAEPOSITVS BASILICE BEATI
PAULI APOSTOLI QVI VIXIT ANNVS P M. L X.
DP XI KAL FEBRVARIAS
OLIBRIO VC CONS

(*b*) *Brandea* erant linteola, palliola, ſeu velamina, quae ex contactu ſacrorum lipſanorum, *ſanctuaria*, *patrocinia*, *pignora*, *beneficia*,

tiſſima corpora Sanctorum ponitur. Quod levatum, in Ecclesia, quae eſt dedicanda, debita cum veneratione reconditur:

cia, & frequentius Sanctorum *reliquiae* appellabantur. De his agit Gregorius Turonenſis in locis ſupra relatis, nempe lib. 1. de Gl. MM. cap. 28., & lib. 1. de Mirac. S. Martini cap. 11. Idem rurſus lib. 1. cap. 47. de Gl. MM reliquias SS. Gervaſii & Protaſii, id eſt *linteamina ſeu pallulas* eorum ſanguine intinctas a S. Martino in Gallias aſportatas aſſerit. Et lib. 2. cap. 34. & 35. reliquias S. Iuliani vocat *fimbrias pallae quae ſanctum tegit tumulum* a ſe detractas. Ceram aut oleum ex lampadibus & cereis, quae ad ſepulcrum alicuius ſancti ardere ſolebant, pulverem quoque, immo & flores ibidem appoſitos inter reliquias adnumeratos ſcimus. Citatus Gregorius lib. 2. de Gl. MM. cap. 40. *parumper cerae* a ſepulcro S. Iuliani ablatum reliquiae nomine indigitat, & cap. 44. memorat *aliquid cerae vel pulveris de ſepulcro* eiuſdem ſancti. Item reliquias S. Martini appellat *ampullam olei* per S. Aredium a S. Martini tumulo ablatam in lib. de Gl. Confeſſ. cap. 9., item *uvam de vitae quam ſanctus plantaverat* cap. 10. S. Auguſtinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. narrat duo miracula per flores edita, qui reliquiis S. Stephani Protomartyris oblati & admoti fuerant. Id genus reliquias ad templorum & altarium dedicationes adhibebant illius temporis homines, qui Sanctorum membra diſtrahere, ſive huc illucque circumferre, optimo conſilio non ſuſtinebant. In Tom. 1. *delle Memorie Iſtoriche della Pontificia città di Benevento* pag. 190. pertractavimus *de beneficio S. Angeli*. Huic haud diſſimile eſt quod Ordericus Vitalis lib. 7. Hiſtor. Eccleſiaſt., auctoritate Iohannis Archidiaconi Barenſis, narrat de marmorea urna S. Nicolai his verbis: *fruſta quoque de marmorea urna, quam ruperunt* (ſcilicet Barenſes quando ſaeculo XI. in finem vergente tulerunt eius corpus) *quidam aſportaverunt, ex quibus a multis Pontificibus per Italiam multa altaria tabulaeque itinerariae conſecratae ſunt*. In Orderici editione typographi incuria mendum irrepſit, nam pro *itinerariae*, uti habet Iohannes Archidiaconus, legitur *temerarie*. Ceterum quanti aeſtimarentur Apoſtolorum Petri & Pauli reliquiae, ſeu *brandea*, Summorum Principum legationes ad ea obtinenda apertiſſime demonſtrant. In epiſtola Alcimi Aviti, ex recenſ. Sirmond. n. 27., dictata nomine Sigiſmundi Regis ad Simmachum Papam, ſic Rex ille: *Dum ſacra reliquiarum pignora, quibus per me Galliam veſtram ſpiritali remuneratione ditaſtis, negare petentibus non praeſumo, me quoque Sanctorum patrocinia poſtulare ab irriguo veſtri Apoſtolatus fonte neceſſe eſt . . . . deſtinato ad vos Diacono portitore viro ven. Iuliano ad univerſalis Eccleſiae Praeſulem, ſpiritu repraeſentante*

ditur : & tantae per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur (*a*). Unde contigit, ut beatae recor-

tante concurrimus ..., sacris nos Apostolorum liminibus commemoratione assidua praesentantes, speciali dum vixero praedicatori vestro, ubi obtinuistis initium, impetrata profectum ... & ut supra speravimus, ambienda nobis venerabilium reliquiarum conferte praesidia; quarum cultu, & beatissimum Petrum in virtute, & vos semper habere mereamur in munere. Aliam legationem Childeberti Regis ad poscendas Apostolorum reliquias, indigitat Pelagius I. in ep. ad Sapaudum Episcopum Arelatensem apud Labbeum Tom. 5. Concil. ep. 11. Demum Gregorius Magnus ep. 51. lib. 5. Brunichildi Reginae Francorum ait: *Indicamus latori praesentium Leuparico, quem vos esse Presbyterum scripsistis, per quem eloquia vestrarum suscepimus litterarum, reliquias nos beatorum Apostolorum Petri & Pauli, iuxta excellentiae vestrae petitionem cum ea veneratione qua dignum est praebuisse.* Quod autem haec omnia de solis brandeis, seu velaminibus sacratis attactu loculorum SS. Petri & Pauli, sint intelligenda, testis est idem Magnus Gregorius tum in allata ep. ad Constantinam, tum in ep. 44. lib. 4., in qua enarrat ea quae ipse statuerat in Synodo Romae habita: *Sicut indignos nos* (ita sanctissimus ille Pontifex, qui cum in omnibus teneret humilitatis fastigium, bene noverat ubi vera sita sit gloria) *pro beati Petri Apostoli reverentia mens fidelium veneratur; ita nostram infirmitatem decet semetipsum semper agnoscere, & impense sibi venerationis honorem declinare. Ex amore quippe fidelium huius sedis rectoribus mos ultra meritum erupit, ut cum eorum corpora humanda deferuntur, haec dalmaticis contegant, easdem dalmaticas pro sanctitatis reverentia sibimet partiendas populus scindat, & cum adsint multa a sacris corporibus Apostolorum martyrumque velamina, a peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reverentia reservatur: de qua re praesenti decreto constituo, ut feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur.* Testis tandem est liber diurnus RR. PP. tit. 38. ubi in *Responso dedicandae basilicae* in honorem Apostolorum ita habetur: *In qua etiam benedictionem de sanctuariis apostolicis, id est, palliola de eorum Confessionibus tradidimus collocanda.*

(*a*) S. Gregorius Magnus in cap. 38. lib. 2. Dialogor., quod ultimum est vitae S. Benedicti, Petrum interrogantem inducit: *Quidnam esse dicimus quod plerumque in ipsis quoque patrociniis Martyrum sic esse sentimus, ut non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant; atque illic maiora signa faciant, ubi minime per semetipsos iacent?* Cui Gregorius: *Ubi in suis corporibus sancti Martyres iacent, dubium, Petre, non est quod multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, ut pura mente quaerentibus innumera miracula ostendunt: sed quia ab infirmis potest men-*

recordationis Leonis Papae temporibus, ſicut a maioribus traditur, dum quidam Graeci de talibus reliquiis dubitarent, praedictus Pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipſa inciſione ſanguis effluxerit. In Romanis namque vel totius Occidentis partibus omnino intolerabile eſt atque ſacrilegum, ſi Sanctorum corpora tangere quiſquam fortaſſe voluerit. Quod ſi praeſumſerit, certum eſt quia haec temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Graecorum conſuetudine, qui oſſa levare Sanctorum ſe aſſerunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Monachi Graeci huc ante biennium venientes nocturno ſilentio iuxta Eccleſiam ſancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum oſſa recondebant, ſervantes ſibi, dum recederent. Qui cum tenti, & cur hoc facerent diligenter fuiſſent diſcuſſi, confeſſi ſunt quod illa oſſa ad Graeciam eſſent tamquam Sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, ſicut praedictum eſt, maior nobis dubietas nata eſt, utrum verum ſit quod levare veraciter oſſa Sanctorum dicuntur.

De corporibus vero beatorum Apoſtolorum quid ego dicturus ſum, dum conſtet, quia eo tempore quo paſſi ſunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora ſicut civium ſuorum repeterent? Quae ducta uſque ad ſecundum urbis milliarium, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata ſunt. Sed dum ea exinde levare omnis eorum multitudo conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque diſperſit, ut talia denuo nullatenus attentare praeſumerent. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levaverunt,

mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi praeſentes ſint, ubi conſtat quia in ſuis corporibus non ſint, ibi neceſſe eſt eos maiora ſigna oſtendere ubi de eorum praeſentia poteſt mens infirma dubitare. D. Hieronymus in cap. 48. vitae S. Hilarionis teſtatur, quod maiora erant ſigna quibus ipſe Cypri coruſcabat in hortulo ubi exhalavit ſpiritum, quam Maiumae in Palaeſtina, quo eius corpus ab Heſychio delatum fuit.

verunt, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt.

Quis ergo, Serenissima Domina, tam temerarius possit exsistere, ut haec sciens, eorum corpora non dico tangere, sed vel aliquatenus praesumat inspicere? Dum igitur talia mihi a vobis praecepta sunt, de quibus parere nullatenus potuissem, quantum invenio, non vestrum est; sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare voluerunt, ut mihi, quod absit, voluntatis vestrae gratiam subtraherent, & propterea quaesiverunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens invenirer. Sed in omnipotente Domino confido, quia nullo modo benignissimae voluntati surripitur, & sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali praesentia, sed ex protectione semper habebitis.

Sudarium vero, quod similiter transmitti iussistis, cum corpore eius est, quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia Serenissimae Dominae tam religiosum desiderium esse vacuum non debet, de catenis, quas ipse sanctus Paulus Apostolus in collo & in manibus gestavit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem aliquam vobis transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando praevaluero; quia dum frequenter ex catenis eisdem multi venientes benedictionem petunt, ut parvum quid ex limatura accipiant, assistit Sacerdos cum lima, & aliquid petentibus ita concite aliquid de catenis ipsis excutitur, ut mora nulla sit. Quibusdam vero petentibus, diu per catenas ipsas ducitur lima, & tamen ut aliquid exinde exeat non obtinetur. Mense Iunio, Indictione XII.

In ep. 31. lib. 4. Ind. 12. Tom. 2. Opp. pag. 711.

Gregorius Theodoro Medico Imperatoris.

Ego omnipotenti Deo gratias ago, quia eorum qui se vicissim veraciter diligunt loca animum non dividunt. Ecce enim, dulcissime & gloriosissime Fili, longe a nobis distamus corpore, & tamen praesentes nobis exsistimus caritate. Hoc

vestra

vestra opera, hoc scripta testantur, hoc de praesenti expertus sum, hoc de absenti vestra gloria recognosco. Hoc vos & hominibus amabiles, & omnipotenti Deo dignos in perpetuum faciat. Quia enim virtutum mater est caritas, idcirco bonorum operum fructus profertis, quia ipsam eorum fructuum in mente radicem tenetis. Ea autem quae in redemtionem captivorum, Deo vobis aspirante transmisistis, laetus, fateor, & tristis accepi. Laetus videlicet vobis, quos de praeparanda mansione caelestis patriae cogitare cognovi: tristis vero vehementer mihi, qui super curam rerum S. Petri Apostoli, adhuc etiam de rebus dulcissimi filii mei domni Theodori rationes positurus sum: sollicite an negligenter eas expenderim, requirendus vado. Omnipotens autem Deus, qui menti vestrae suae misericordiae viscera infudit, qui vobis sollicite cogitare concessit, hoc quod de Salvatore nostro per egregium praedicatorem dicitur: *Quia pro nobis egenus factus est, cum dives esset*, in eiusdem Salvatoris adventu, vos virtutibus divites ostendat, ab omni culpa liberos assistere faciat: & pro terrenis caelestia, pro transitoriis gaudia vobis mansura concedat.

Hoc autem quod pro vobis agi apud sacratissimum Corpus S. Petri Apostoli scribitis, certum tenete, quia etsi lingua vestra taceat, fieri caritas vestra iubet. Sed utinam digni simus, qui pro vobis orare debeamus. Quia vero dignus ego non sum, non ambigo. Sed multi hic digni sunt, qui ex oblatione vestra ab hostibus redimuntur (a), & fideliter nostro Crea-

(a) Quam ardens fuerit Gregorii Magni studium erga captivos, patet ex aliis ejus epistolis. Revera omni tempore eluxit eximia caritas Romanorum Pontificum non solum erga captivos, sed etiam erga relegatos, ut his egestate laborantibus quae victui erant necessaria largiter suppeditarent, illis vero servitutis vincula solverent atque disrumperent. Plura huiusce piae largitatis exempla suppeditat liber pontificalis, praesertim de S. Simmacho To. 1. pag. 179., & de Paschali I. To. 2. pag. 322. *Hic*, inquit de Symmaco, *omni anno per Africam, vel Sardiniam Episcopis, qui in exsilio erant retrusi, pecunias & vestes ministrabat. Hic captivos per Liguriam & Medio-*

Creatori deserviunt, de quibus hoc egistis quod scriptum est: *Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & haec pro te exorabit.*

Z Sed

Mediolanum, & per diversas provincias pecuniis redemit, & dona multiplicavit & dimisit. Totidem ferme verbis chronicon vetus, opus saeculi VI., a Ruinartio editum Hist. Vandalicae part. I. pag. 215. de Symmacho Papa refert, *omni anno per Africam vel Sardiniam Episcopis, qui in exsilio erant, pecunias, & vestes ministrabat.* Chronicon indicatum numerat plusquam tercentos triginta Episcopos ob Catholicam fidem strenue & constanter assertam in exsilium pulsos ab Hunnerico Vandalorum Rege: & ducentos viginti a Trasamundo in Sardiniam relegatos pag. 115. proxime ante Pontificatum Symmachi. Auctor vitae S. Aviti Viennensis Episcopi, quam a veteri ms. codice eruit Labbeus Tom. I. Biblioth. novae pag. 695. de Symmachi pia liberalitate haec habet: *Huius*, beati Aviti, *temporibus gravissima persecutio Vandalorum, ceterarumque gentium in Africa excanduit, & Symmachus Pontifex per Africam & Sardiniam Episcopis, qui in exsilio erant, quingentis quinquaginta pecunias & vestes ministravit.* Eisdem beatum Symmachum quotidiana subsidia ministrare non destitisse, scribit auctor historiae miscellae sub nomine Paulli Diaconi lib. 17. Mitto Adonem in Chronico, Hermannum Contractum, aliosque aevi posterioris scriptores, qui antiquos exscripsere. De Paschali I. vero haec liber Pontificalis commemorat: *Omnem thesaurum in sacrario caelesti recondidit propter captivos & exsules non tantum a transmarinis regionibus viros ac mulieres in auro seu argento redimens, verum etiam per longinqua viarum itinera passim requirendo tam in Hispaniae partibus quamque per singula loca inveniens, sicut bonus & verus pastor ad propria perduxit.* Antiquius est etiam illud Dionysii Corinthiorum Episcopi, qui in ep. ad Soterem R. P. apud Eusebium lib. 4. cap. 23. haec de liberalitate Romanae Ecclesiae, quae diffundebatur in exteros, habet: *Exstat etiam epistola eiusdem Dionysii ad Romanos, Sotere tunc temporis Episcopo Romae urbis, nuncupata, ex qua pauca quaedam hic inserere non absurdum fuerit, ubi scilicet ille morem, institutumque Romanorum ad persecutionem usque nostra aetate factam* (nempe ad novissimam Diocletiani persecutionem) *perpetuo custoditum magnopere commendans, ita scribit. Haec enim*, inquit, *vobis consuetudo est iam inde ab isto religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, & Ecclesiis quamplurimis, quae in singulis urbibus constitutae sunt, necessaria vitae subsidia transmittatis. Et hac ratione tum egentium inopiam sublevatis, tum fratribus, qui in metallis opus faciunt, necessaria suppeditatis; per haec, quae ab initio*

trans-

Sed quia ille plus diligit, qui plus praesumit: erga dulcissimam mentem gloriosissimi filii mei domni Theodori habeo aliquam querelam: quia donum ingenii, donum rerum, donum misericordiae atque caritatis a sancta Trinitate percepit: sed tamen saecularibus indesinenter caussis adstringitur, assiduis processionibus occupatur, & quotidie legere negligit verba Redemptoris sui. Quid est autem scriptura sacra, nisi quaedam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? Et certe sicuti esset gloria vestra alibi constituta & scripta terreni Imperatoris acciperet, non cessaret, non quiesceret, somnum oculis non daret, nisi prius quid sibi Imperator terrenus scripsisset, agnovisset. Imperator caeli, Dominus hominum & Angelorum, pro vita tua tibi suas epistolas transmisit: & tamen, gloriose Fili, easdem epistolas ardenter legere negligis. Stude ergo; quaeso, & quotidie Creatoris tui verba meditare. Disce cor Dei in verbis Dei, ut ardentius ad aeterna suspires, ut mens vestra ad caelestia gaudia maioribus desideriis accendatur. Tanto enim tunc maior ei erit requies, quanto modo amore Conditoris sui requies nulla fuerit. Sed ad haec agenda infundat vobis omnipotens Deus consolatorem spiritum. Ipse mentem vestram sua praesentia impleat, & implendo levet.

De me autem cognoscite, quia multas hic & innumeras amaritudines patior. Sed ago omnipotenti Deo gratias, quia minus affligor valde, quam mereor. Ca-

transmittere consuevistis, munera, morem, institutumque Romanorum a maioribus vestris acceptum Romani retinentes. Atque hunc morem beatus episcopus vester Soter non servavit solum, verum etiam adauxit; tum munera Sanctis destinata copiose subministrans, tum fratres peregre advenientes, tamquam liberos suos pater amantissimus beatis sermonibus consolando. Nominatim Syriis, & Arabiae suppeditata identidem fuisse a Stephano I. eiusmodi subsidia meminit Dionysius Antistes Alexandrinus apud cit. Euseb. lib. 7. cap. 4. Memorat quoque Basilius a Dionysio R. P. in Cappadociam missos esse, qui Caesarienses afflictos consolarentur, ac fratres captivitatis iugo solverent. In hunc usum fiebant olim in Ecclesia Romana collectae diebus Dominicis, de quibus exstant aliquot S. Leonis Papae sermones. Verum de his satis.

Cariſſimum autem filium meum ſuſceptum veſtrum domnum Narſetem gloriae veſtrae commendo. Quem quidem ſcio, commendatum in omnibus habetis: ſed facere vos rogo quod facitis, ut dum peto quod fieri video, mercedi veſtrae me petendo ſubiungam. Praeterea Excellentiae veſtrae benedictionem, ea qua tranſmiſſa eſt caritate ſuſcepi. Unam vero anatem cum duobus parvulis anaticis pro veſtri amoris gratia tranſmittere praeſumſi, ut quoties ad reſpiciendum eam veſter oculus ducitur, memoria etiam mei inter occupationes tumultuſque cauſſarum, in animum veſtrum revocetur.

In ep. 44. lib. 4. Ind. 13., *ſeu in Synodo Romae habita a S. Gregorio Magno Tom. 2. Opp. pag.* 1288.

Regnante in perpetuum Domino noſtro Ieſu Chriſto, temporibus piiſſimi ac Sereniſſimi Dominorum Mauricii, et Tiberii, et Theodoſii Auguſtorum eiuſdem Domini, imperio Mauricii an. XIII. [*lege* X.], indict. XIII., quinto die menſis Iulii. Gregorius Papa coram Sanctiſſimo B.Petri corpore (*a*), cum Epiſcopis omnibus, ac Romanae Eccleſiae Presbyteris

(*a*) Supra retulimus fragmentum Synodi a B. Siricio Papa celebratae *ad S.Petri Apoſtoli reliquias*, ideſt in baſilica Vaticana ante corpus Principis Apoſtolorum. Id moris inſecutis quoque temporibus obtinuit, ut quae Romae habenda erant Concilia, in templo D. Petri ante eius inſigne ſacrarium plerumque cogerentur. *Quoniam* (uti aiebat S. Leo Magnus ad univerſos Epiſcopos per Siciliam conſtitutos, de Conciliis coram B. Apoſtolo Petro celebrandis) *adiuvante gratia Dei facilius poterit provideri, ut in Eccleſia Chriſti nulla ſcandala, nulli naſcantur errores, cum coram beatiſſimo Apoſtolo Petro id ſemper in commune tractandum fuerit, ut omnia ipſius conſtituta, canonumque decreta apud omnes Domini Sacerdotes inviolata permaneant*. Neque Concilia ſolum coram Principe Apoſtolorum habebantur, ſed conſueverunt Romani Antiſtites quaecumque alia magni momenti negotia eſſent tractanda, illa exſecutioni mandare in Vaticana baſilica ad S. Petri ſepulcrum; ut ille, *qui in accepta fortitudine petrae perſeverans, ſuſcepta Eccleſiae gubernacula non reliquit*, & in quo *omnium paſtorum ſollicitudo cum commendatarum ſibi ovium cuſtodia perſeverat*, (verbis utor laudati S.Leonis ſerm. 2. de anniv. ſuae ordinat.) ſua

teris residens, astantibus Diaconibus, et cuncto Clero, dixit: In Sancta Romana Ecclesia, cui divina dispensatio praeesse

sua muniret auctoritate quod illi pro crediti muneris ratione, & ad Christianae Reipublicae bonum sanciebant. Hinc qui de aliquo patrato crimine suspecti erant, iusiurandum de suae conscientiae puritate apud S. Petri Confessionem dare compellebantur. Gregorius Magnus ep. 23. lib. 2. memorat Leonem Episcopum, qui *ad B. Petri sacratissimum corpus* ab obiectis criminibus se purgavit; & ep. 18. lib. 7. ait Martinum Diaconum & Abbatem *ad sacratissimum corpus B. Petri Apostolorum Principis* canonice purgatum, loco suo & ordini se restituisse. Idem ep. 8. lib. 11. Brunichildi Francorum Reginae refert de Menna Tolosano Episcopo, *qui insuper ad sacratissimum corpus B. Petri Apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his, quae obiecta eius opinioni fuerant, se demonstravit alienum*. Ipsi Romani Pontifices noviter electi *super sanctum corpus, & altare* D. Petri corporali iureiurando, uti legitur in libro Diurno RR. PP. tit. 10., fidei professionem emittebant, quam eodem libro testante tit. 22. & 23., pariter praestabant electi Episcopi *beato Petro Apostolorum Principi, vicarioque tuo beatissimo Papae Domno III.* (hac nota utebantur veteres ad indicandum proprii nominis locum, uti nunc N. N. poni solitum est) *successoribusque eius per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum*. Rectores quoque Patrimoniorum sanctae Romanae Ecclesiae *ante sacratissimum B. Petri Apostoli corpus* potestatem administrationis huiusce accipiebant, uti Gregorius Magnus memorat in ep. 72. lib. 1. ad Petrum Subdiaconum Rectorem Patrimonii Siciliae. Sed & Imperatorum litteras *in sancta Ecclesia repositas in limine Confessionis sancti & gloriosi, ac Principis Apostolorum Petri*, indigitat Gregorius II. in ep. ad Leonem Isauricum apud Baron. in calce ad an. 726. Imo memoratas Romanorum Pontificum, aliorumque Episcoporum Fidei professiones in eadem Confessione deponi consuevisse citatus Diurnus liber declarat. Haec nimirum habebatur veluti Romanae fidei arca, in qua nihil nisi fidei consonum reponi liceret. Quam enim Felix Ravennae Archiepiscopus miserat non legitimam fidei professionem, a Pontifice *in sacratissima Confessione beati Petri Apostoli* positam, eam paucos post dies quasi igne combustam humi repertam fuisse testatur liber Pontificalis in vita Constantini Papae Tom. 2. pag. 2. Ad hanc ipsam Confessionem, seu *ante corpus Apostoli*, uti habet liber mox citatus pag. 34. Luitprandus Langobardorum Rex, a Gregorio

esse me voluit, dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium Cantores eligantur, et in Diaconatus ordine constituti modulationi vocis inserviant, quos ad praedicationis officium eleemosynarumque studium vacare congruebat. Unde fit plerumque, et ad sacrum ministerium, dum blanda vox quaeritur, quaeri congrua vita negligatur, et cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum vocibus delectat &c.

In

gorio II. R. P. crucis potentia iam armis exsutus, posuit *mantum, armillausiam, balteum, spatham, atque ensem deauratos, nec non coronam auream & crucem argenteam;* & eodem libro testante pag. 119., Fulradus Abbas monasterii S. Dionysii Pippini Francorum Regis missus tum exemplar donationis, quam idem Rex Stephano III. R. P. fecit in *Carisiaco*, palatio seu villa Regia in dioecesi Suessioniensi ad Isaram fluvium, tum claves civitatum deposuit, quas Aistulphus Langobardorum Rex Romanae Ecclesiae restituerat: *Tunc ipsas claves tam Ravennatium urbis, quamque diversarum ipsius Ravennatium Exarchatus, una cum suprascripta donatione de eis, a suo Rege emissa, in Confessione beati Petri ponens, eidem Dei Apostolo, & eius Vicario sanctissimo Papae, atque omnibus eius successoribus Pontificibus perenniter possidendas atque disponendas tradidit*. Tandem, ut mittam cetera magni momenti negocia ad corpus S. Petri solemniter expleta, Carolus Magnus, Pippinum patrem imitatus, eamdem donationem confirmavit auxitque Romano Pontifici Hadriano I., *apparem vero* (ita saepe citatus liber Pontificalis pag. 192.) *ipsius donationis per eumdem Etherium adscribi faciens .... intus super corpus beati Petri, subtus evangelia, quae ibidem continentur & osculantur, pro firmissima cautela & aeterna nominis sui, ac Regni Francorum memoria, propriis suis manibus posuit*. Mira fuit huius Christianissimi Principis devotio ac reverentia erga Apostolorum Principem, eiusque basilicam. *Colebat* (inquit Eginhardus in eius vita cap. 8. apud Bolland. 28. Ian.) *prae ceteris sacris & venerabilibus locis apud Romam Ecclesiam B. Petri Apostoli, in cuius donaria magna vis pecuniae, tam in auro quam in argento, nec non & gemmis ab illo congesta est; multa & innumera Pontificibus missa. Nec ille toto regni sui tempore quicquam duxit antiquius, quam ut urbs Roma sua opera, suoque labore veteri polleret auctoritate, & Ecclesia S. Petri, non solum per illum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus prae omnibus Ecclesiis esset ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra XLVII. annorum quibus regnaverat spatium, quater tantum illo, votorum solvendorum, ac supplicandi caussa, profectus est*.

In ep. 26. lib. 7. Ind. 15. Tom. 2. Opp. pag. 870.

Gregorius Theoctistae Patriciae.

Quod in tanto tumultu caussarum vestra Excellentia posita, sacri verbi ubertate plena est, atque ad aeterna incessanter gaudia suspirat, magnas omnipotenti Deo gratias ago, quia hoc in vobis impletum esse video, quod de electis patribus scriptum est: *Filii autem Israel ambulaverunt per siccum per medium mare*. At contra. Ego veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me &c. Praeterea triginta auri libras dilectus filius meus Sabinianus Diaconus ab Excellentia vestra transmissas in redemptionem captivorum dandas, atque pauperibus erogandas detulit, de quibus gaudeo, sed mihi pertimesco: quia apud tremendum Iudicem non solum de sancti Petri Apostolorum Principis substantia, sed etiam de vestris rebus rationem redditurus vado. Vobis autem omnipotens Deus pro terrenis caelestia, pro temporalibus aeterna restituat. Indico vero quia ex Crotonensi civitate, quae super Adriaticum mare in terra Italiae posita, transacto anno a Langobardis capta est, multi viri ac multae mulieres nobiles in praedam ductae sunt, & filii a parentibus, parentes a filiis, & coniuges a coniugibus divisi, ex quibus aliqui iam redempti sunt. Sed quia gravia pretia eis dicunt (a), multi apud nefandissimos

(a) S. Gregorius Langobardorum vitio, criminique merito tribuebat, quod hostes bello captos, quamquam Christianos, praedae loco haberent, nec nisi accepto pretio, libertate donarent. At haec inter Langobardos tunc audiebantur, quum amplificandi Beneventani Ducatus paucis ante annis instituti recens studium, eiusque gentis nondum ad mores humaniores condocefacta barbaries, ius belli ex patriis magis institutis, quam ex Christiana lege exercebant; quibus etiam non solum ab aliis Christianis populis, ac Graecis praesertim, verum etiam a finitimis Neapolitanis, similia patrare consuetis, exempla non deerant. Id liquet ex eiusdem Gregorii ep. 35. lib. 6. ad Anthemium Romanae Ecclesiae Subdiaconum Neapoli constitutum, cui ad redemptionem captivorum tum liberorum, tum servorum pecuniam mittens, mandat, ut in ea re diligentissime se gerat. Leve autem id crimen reputaveris, quo Chri-

ſimos Langobardos hactenus remanſerunt. Mox autem medietatem pecuniae, quam tranſmiſiſtis, in eorum redemptionem tranſmiſi. De medietate vero ancillis Dei, quas vos Graeca lingua monaſtrias dicitis, lectiſternia emere diſpoſui, quia in lectis ſuis gravi nuditate in huius hiemis vehementiſſimo frigore laborant: quae in hac urbe multae ſunt. Nam iuxta notitiam, qua diſpenſantur, tria millia reperiuntur (*a*). Et quidem

Chriſtianis hoſtibus bello captis, ſervatiſque libertas pretio redimenda eſſet: Gravius vero *Plagium*, quo quis hominem ingenuum, libertinumve celaverit invitum, aut vinctum habuerit, vendiderit, emeritve dolo malo; quod crimen antiquiſſimum a Divina lege Exod 21. v. 16., Deuteron. 24. v. 7. capitali poena mulctatum, & a Romana poſtmodum nummaria poena lege Fabia de Plagiariis, & capitis lege vii. Diocletiani ad Maximum Praefectum Urbis, apud eoſdem Langobardos adeo frequens erat, ut Arichis Beneventanorum Princeps aeque ſapiens ac doctus, lata lege cohibendum ita cenſuerit: *Divinae Legis auctoritas communans* (leg. *comminans*) *teſtatur* : *ſi quis in captivitatem duxerit*, *in captivitatem vadat*. *Hactenus adeo haec patria crudelis limine perviciem* (leg. *crudelem nimis perniciem*) *perpetitur*, *ut etiam tranſmarinis paganitatis gentibus eius habitatores indifferenter vendant*. *Propterea praeſenti iudicio ſententiam damus*, *ut ſi quis hominem furtiva arte*, *vel quolibet modo extra provinciam vendiderit*, *ſic eum componat*, *ſicut is qui infra* (ideſt *intra provinciam*) *venundat*; *ita tamen*, *ut venditoris perſona ultra mare venundetur*: *ſi vero pauperrimus fuit*, *nihil habens*, *unde compoſitionem procedant*, *quod ſupereſt*, *perſona eius*, *ut ſupra*, *trans mare*, *venalis vadat*. Prudens legislator *talionis* poenam ſequi maluit, quam capitis, ſibi ſtatuens illa ſpeciatim iuxta litteralem ſenſum exſequenda, quae in Apocalypſeos cap. 13. v. 10. leguntur: *Qui in captivitatem duxerit*, *in captivitatem vadat*.

(*a*) Conſueverunt Romani Antiſtites habere penes ſe pauperum cenſum, ut eorum indigentiis facilius providerent. Laudabilem hunc morem viguiſſe a ſaeculo uſque tertio conſtat ex iis, quae S. Cornelius Papa in epiſt. ad Fabium Epiſcopum Antiochenum anno circiter 252. data, apud Couſtantium epiſt. RR. PP. pag. 150. (quae tota de Novatiani ingenio ac moribus eſt) de caritate meminit Romanae Eccleſiae: *Ergo ille* (Novatianus) *Evangelii vindex ignorabat*, *unum Epiſcopum eſſe oportere in Eccleſia Catholica*. *In qua tamen ſciebat* (*quomodo enim illud neſcire potuiſſet*) *Presbyteros quidem eſſe ſex*, *& quadraginta*, *ſeptem autem Dia-*

dem de sancti Petri Apostolorum Principis rebus octoginta annuas libras accipiunt. Sed ad tantam multitudinem ista quid sunt, maxime in hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur? Harum vero talis vita est, atque in tantum lacrimis & abstinentia districta, ut credamus quia si ipsae non essent, nullus nostrum iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Langobardorum gladios potuisset. Praeterea benedictionem sancti Petri Apostoli clavem a sacratissimo eius corpore (*a*) transmisi, de qua

Diaconos, *totidemque Subdiaconos*; *Acolythos duos*, *& quadraginta*, *Exorcistas & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos*, *viduas cum Thlibomenis* (paupertatis scilicet afflictionem perferentibus; a v. θλίβομαι afflictionem patior: Hic autem non abs re *pauperes* Ruffinus vertit l. 6. c. 33.) *plus* MD., *quibus universis gratia*, *& benignitas Dei alimenta suppeditat*. Atque hic obiter notandum occurrit, hoc plane certissimum omnium & antiquissimum exstare monumentum, quod de gradibus Clericorum in Latina Ecclesia faciat mentionem.

(*a*) In aliis epistolis Magni Gregorii eiusmodi clavium, quae claudebant, & reserabant Confessionem S. Petri, eius scilicet sepulcrum, frequentissima occurrit mentio, potissimum vero in lib. 1. ep. 30. ad Andream illustrem, & ep. 31. ad Iohannem Exconsulem, atque Patricium, & Quaestorem; in lib. 7. ep. 28. ad Theodorum Medicum Imperatoris; in lib. 8. ep. 35. ad Leontium Exconsulem; in lib. 9. ep. 122. ad Recharedum Wisigothorum Regem; in lib. 11. ep. 14. ad Asclepiodorum; denique in lib. 12. ep. 7. ad Savinellam. Cuiusnam formae essent hae claves, quas fideles pro loci religione sumebant, & Romani Pontifices pro sacro munere largiebantur, videri potest in Tom. 5. Iun. Act. SS. Bolland. pag. 453. Antuerpiae 1709. Vetus haec erat devotio: *Multi & claves aureas* (ita Gregorius Turonensis loco supra citato) *ad reserandos cancellos beati sepulcri faciunt*: *qui ferentes*, *pro benedictione priores accipiunt*, *quibus infirmitati tribulatorum medeantur*. Has claves an. 741. solemni legatione Gregorium III. R.P. Carolo Martello misisse constat: *Eo enim tempore* (ait Anonymus Austrasius, qui iussu Childebrandi Comitis avunculi Regis Pippini continuavit Chronicon Fredegarii Scholastici, Part. 3. cap. 110. ap. Ruinart. in edit. Opp. Gregor. Turon. pag. 680. Parisiis 1699.) *bis a Romana Sede S. Petri Apostoli beatus Papa Gregorius claves venerandi sepulcri*, *cum vinculis* (id est cum ramentis vinculorum) *S. Petri & muneribus magnis & infinitis*, *legationem*, *quod antea nullis auditis*, *aut visis temporibus fuit*, *memorato Principi*

qua videlicet clavi hoc eſt geſtum quod narro miraculum. Dum eam quidam Langobardus civitatem ingreſſus in Tranſpadanis partibus inveniſſet, quia ſancti Petri clavis eſſet de-

cipi deſtinavit. Mitto, ne longus ſim, alia exempla clavium Confeſſionis S. Petri, quas Romani Antiſtites Regibus, Principibus, ceteriſque illuſtribus viris de Dei Eccleſia bene meritis dono dederunt. Atque hic notandum eſt quod in his clavibus frequenter ramenta ſacrorum vinculorum, ſeu catenarum D. Petri includebantur, & quandoque ſimul etiam de vinculis S. Pauli, ut habet Beda lib. 3. cap. 29. Hiſt. Anglor. loquens de aurea clavi, quam Vitalianus Pontifex miſit ad coniugem Oſwii Northanhumbrorum Regis. Num autem aurea illa clavis, quam Gregorius a ſacratiſſimo Petri corpore ſumptam Theoctiſtae Patriciae miſit, huiuſmodi ramenta contineret, ipſe Gregorius haud memorat; neque de his ramentis mentionem facit in ep. 28. lib. 1. ad Anaſtaſium Patriarcham Antiochenum: *Amatoris autem veſtri B. Petri Apoſtoli vobis claves tranſmiſi, quae ſuper aegros poſitae multis ſolent miraculis coruſcare*. In aliis tamen litteris ſupra citatis *benedictionem de catenis*, ſeu *ferrum de catenis* S. Petri in clavibus, quas mittebat, inſertum indigitat. *Praeterea* (ſic Andreae illuſtri) *ſacratiſſimam clavem a S. Petri Apoſtoli corpore vobis tranſmiſi, quae ſuper aegros multis ſolet miraculis coruſcare; nam etiam de eius catenis interius habetur. Eaedem igitur catenae, quae illa ſancta colla tenuerunt, ſuſpenſae colla veſtra ſanctificent*. Et in ep. 6. lib. 6. ad Childebertum Francorum Regem: *Claves praeterea S. Petri, in quibus de vinculis catenarum eius incluſum eſt, excellentiae veſtrae direximus, quae collo veſtro ſuſpenſae a malis vos omnibus tueantur*. Ex quibus verbis morem fuiſſe diſcimus has claves collo ſuſpenſas geſtandi, ut Apoſtoli muniti praeſidio a malis imminentibus tuti eſſent, quemadmodum, teſte Chryſoſtomo Homil. 19 ad Antiochenos, pari religione Chriſtiani aliquam Evangelii partem, quae ſibi praeſidio eſſet, collo ſuſpenſam geſtare ſolebant. Hinc Magnus Gregorius Theodoro Medico Imperatoris aiebat, quod ſicut ferrum de catenis clauſum in clavi, quam a ſacratiſſimo Petri corpore ſumptam ei mittebat, Apoſtoli collum ligavit ad martyrium, ita fore ut illum a peccati vinculis ſolveret. Finem adnotationi imponat vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 1175. n. 10.

SOLVE IVVANTE DEO TERRARVM PETRE CATENAS
QVI FACIS VT PATEANT CAELESTIA REGNA BEATIS
IPSE TVA PETRE DIRVMPI VINCVLA IVSSIT
QVI TE CONSTITVIT MVNDANOS SOLVERE NEXVS.

ſpiciens: ſed pro eo quod eam auream vidit, facere ſibi ex illa aliquid aliud volens, eduxit cultellum ut ea incideret. Qui mox cultellum, cum quo eam per partes mittere voluit, arreptus per ſpiritum, ſibi in gutture defixit, eademque hora extinctus cecidit. Et dum illic Rex Langobardorum Autharith atque alii multi eius homines adeſſent, & is, qui ſe percuſſerat, ſeorſum mortuus, clavis vero haec ſeorſum iaceret in terra, factus eſt homnibus vehementiſſimus timor, ut camdem clavem de terra levare nullus praeſumeret. Tum quidam Langobardus catholicus, qui ſciebatur orationi & eleemoſynis deditus, Minulfus nomine, vocatus eſt, atque ipſe hanc levavit de terra. Autharith vero pro eodem miraculo aliam clavem auream fecit, atque cum ea pariter ad ſanctae memoriae deceſſorem meum tranſmiſit, indicans quale per eum miraculum contigiſſet. Ipſam ergo veſtrae Excellentiae tranſmittere ſtudui, per quam omnipotens Deus ſuperbientem & perfidum hominem peremit; ut per eam vos qui eum timetis & diligitis, & praeſentem ſalutem, & aeternam habere valeatis.

Iohannes Moſchus, claruit ſub initio ſaeculi VII. In Prato ſpirituali, quod Sophronio diſcipulo dedicavit, ſeu Vitis PP. lib. 10. cap. 151. pag. 901. edit. Heriberti Roſvveidi Antuerpiae 1615.

Relatio Abbatis Iohannis Perſae de beatiſſimo Gregorio Romanae urbis Epiſcopo.

Perreximus ad Abbatem Iohannem Perſam, narravitque nobis de magno Gregorio beatiſſimo Romanae urbis Epiſcopo dicens: Cum iviſſem Romam, ut adorarem ad ſepulcrum ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ſtaremque die quadam in medio civitatis, audio Papam Gregorium per locum illum tranſiturum; cogitavi itaque adorare illum. Cum autem prope me eſſet Papa, videretque me progredi ut adorarem illum [loquor Deo teſte, fratres] primus ipſe proſtravit ſe humi coram me, neque ante ſurrexit, quam me primo ſurrexiſſe cerneret. Et cum multa humilitate ſalutans me, manu ſua tria numiſ-

numismata tradidit, iubens mihi dare quaecumque erant necessaria (a). Glorificavi itaque Deum, quod tantam illi

 con-

(a) Morem hunc Romanae Ecclesiae advenas peregrinosque singulari affectu excipiendi, piaque liberalitate fovendi iam usque ab Apostolorum temporibus receptum testatur Dionysius Corinthiorum Episcopus in eius epistola ad Romanos scripta temporibus Soteris Papae: *Tum fratres*, inquit, *peregre advenientes, tamquam liberos suos, pater amantissimus beatis sermonibus consolando*. Eumdem morem Diocletiani persecutione perstitisse affirmat Eusebius lib. 4. cap. 23. Hist. Eccl., atque deinde ad nostra usque tempora religiose servatum, nova & vetera docent monumenta. Hinc ab Ennodio ep. 32. lib. 8. Romanus Pontifex *parens omnium orbatorum & peregrinorum* appellatur, ubi etiam Symmacho, qui S. Petri Sedem ascendit an. 498., scribens, addit; *unica via est, Apostolatus vestri solatium, quae medetur externis. Absit afflictos dicere, quos ad vos contigerit pervenisse: creatoris patriam, opes, alibi non requirunt, quos coronae vestrae cura susceperit*. Et de Symmacho liber Pontificalis haec habet Tom. 1. pag. 179. *Fecit quoque ad B. Petrum, & B. Paulum Apostolos, & ad S. Laurentium martyrem pauperibus habitacula*. Saeculum VI. plura exempla suppeditat, sed instar omnium sufficiat, Sancti Gregorii Magni summa erga peregrinos & egentes liberalitas. Ad VII. spectat illustre testimonium veteris auctoris de exsilio S. Martini I. Papae apud Labbeum Tom. 6. Concil., & apud Baron. an. 645. num. 16. Cum enim vir sanctissimus interrogatus fuisset a Demosthene Sacellario Constantinopolitano, quomodo Pyrrhus Romae a Theodoro Pontifice habitus fuerit, quasi admiratus respondit: *Eodem Pyrrho veniente Romam sponte sua ad vestigia B. Petri, quomodo non haberet eum suscipere* praecessor meus, *& honorare utpote Episcopum?* Postea subdit: *Vos Domini mei nescitis Ecclesiam Romanam? Dico enim vobis, quia quisquis venit illuc miserabilis homo hospitari, omnia ad usum praebentur ei, & nullum immunem suis donis S. Petrus repellit venientium illuc; sed panis mundissimus, & vina diversa dantur non solum ei, sed hominibus ei pertinentibus. Si ergo in miserabilibus hominibus haec fiunt, qui venit honorabilis sicut Episcopus, quales sumptus habet suscipere?* Alia exempla suppeditat liber Pontificalis pro saeculo VIII. & praesertim Tom. 2. pag. 83. de Zacharia Pontifice: *Hic beatissimus Papa statuit, crebris diebus alimentorum sumptus, qui & eleemosyna usque nunc appellantur, de venerabili Patriarchio a paracellariis* (id est, palatii Pontificii dispensatoribus) *pauperibus & peregrinis, qui ad B. Petrum morantur, deportari, eisque erogari*:

contulerat humilitatem , & mifericordiam , & caritatem ad omnes .

Licinianus Epifcopus Carthaginis Spartariae , hodie Carthagena , *in Hifpania Tarraconenfi , claruit in fine huius faeculi . In epift. 2. ad Vincentium Epifcopum Ebofitanae Infulae , nunc vulgo* Iviça , *contra eos , qui credebant epiftolas de caelo cecidiffe in memoriam S. Petri Romae , apud Card. Iofeph. Saenz de Aguirre in Collect. Concilior. Hifpan. Tom. 2. pag. 428. Romae 1694.*

Inter

ri : nec non ut omnibus & impuberibus & infirmis, per univerfas regiones ipfius Romanae urbis conftitutis , curiofe diftribuerentur . Et de Stephano III. pag. 88. *Foris muros quoque huius civitatis Romanae fecus bafilicam B. Petri Apoftoli duo fecit Xenodochia , in quibus & plura contulit dona .* Erant Xenodochia advenorum & peregrinorum hofpitia . Hoc eodem faeculo Hadrianus I. obtulit *domum cultam* , praedium fcilicet rufticum , *Capracorum*, nunc *Caprarola , in territorio Vegetano* , feu *Veietano* , quam ex hereditaria parentum fuorum fucceffione poffidebat , una cum *maffis , fundis , cafalibus , vineis , olivetis , aquimolis & omnibus ei pertinentibus . . . . in ufum fratrum noftrorum Chrifti pauperum* , ftatuens , uti habet citatus liber Pontificalis pag. 202. quod *triticum & hordeum , quod annue in locis eiufdem domocultae natum fuerit, diligenter in horreum fanctae noftrae Ecclefiae deferatur , & fequeftratim reponatur . Vinum vero , feu diverfa legumina , quae in praediis ac locis ipfius antefatae domocultae annue nata fuerint , fimili modo curiofe in paracellario* (fcilicet penu , vulgo *difpenfa*) *praenominatae fanctae noftrae Ecclefiae deducantur , & feparatim reponantur . Sed & porcos , qui annue in cafalibus faepius dictae domocultae inglandati fuerint, capita centum exinde occidantur , & in eodem paracellario reponantur ; decernens eius ter beatitudo atque promulgans fub validiffimis obligationum interdictionibus , ut omni die centum fratres noftri Chrifti pauperes , etiam fi plures fuerint , aggregentur in Lateranenfi Patriarchio , & conftituantur in partim , quae eft iuxta fcalam , quae afcendit in Patriarchium : ubi & ipfi pauperes depicti funt : & quinquaginta panes penfantes per unumquemque panem libras duas , fimulque & decimatae vini duae penfantes per unamquamque decimatam libras LX., & caldaria plena pulmento erogentur omni die per manus unius fideliffimi paracellarii eifdem pauperibus ; accipiens unufquifque eorum portionem panis atque portionem vini, id eft cuppam capientem calices duos , nec non & carnem de pulmento &c.* Mitto cetera infequentium faeculorum Romanae Ecclefiae piae largitatis exempla erga peregrinos , quae innumera cum fint , non eft huius loci fingula defcribere , praefertim cum ad rem noftram allata fufficiant .

Inter varias tribulationum angustias non nos piguit, cogente caritate Christi, haec qualiacumque sunt, ad sanctitatem vestram verba dirigere, insinuantes accepisse nos litteras tuas, & de vestrae sospitatis bono gavisos. Sed in id non minime contristati sumus, quod litteras cuiusdam, quas ad nos direxistis, sicut tuae indicant litterae, susceperis, & de tribunali populis eas feceris adnunciari. Ego enim mox a te transmissas accepi, in praesentia ipsis perlatoris exordium litterarum ipsarum legens, & non patienter ferens, nec dignum ducens naenias ipsas perlegere, statim scidi, & eas in terram preieci, admirans quod his credulus fueris, & post Prophetarum vaticinia, & Christi Evangelia, Apostolorumque eius Epistolas, nescio cuius hominis litteras sub nomine Christi factas, eius esse credideris; ubi nec sermo elegans, nec doctrina sana poterit reperiri. In principio ipsius epistolae legimus, ut dies Dominicus colatur. Quis enim Christianus, non propter ipsum diem, sed propter Resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, eo quod in ipso a mortuis resurrexit, reverendissimum non habeat? Sed, quantum sentio, ideo novus iste praedicator hoc dicit, ut nos iudaizare compellat, ut nullus sibi in eodem die necessaria victus praeparet, aut viam ambulet. Sed hoc quam pessimum sit, sanctitas tua perpendat. Utinam populus Christianus si die ipso Ecclesiam non frequentat, aliquod operis faceret, & non saltaret. Meliusque erat viro hortum facere, iter agere, mulieri colum tenere (a), & non, ut dicitur, ballare, saltare, & membra a Deo bene condita saltando male torquere, & ad excitandam libidinem nugatoribus cantionibus proclamare. Absit ergo a sanctitate tua hoc credere, ut epistolae nunc no-

(a) Concinit S. Benedictus, qui hoc eodem saeculo VI. floruit, obiitque circa an. 543., in cap. 48. eius Regulae, quod est de opere manuum quotidiano: *Dominico die*, inquit, *lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis officiis deputati sunt. Si quis vero ita negligens & desidiosus fuerit, ut non velit, aut non possit meditari, aut legere; iniungatur ei opus quod faciat, ut non vacet.*

nobis mittantur a Christo. Sufficiat enim quod loquutus est in Prophetis per se ipsum, & per suos Apostolos. Nam & his non litteras transmittebat e caelo, sed Spiritu Sancto eorum corda replebat. Exceptis enim decem praeceptis, quae in tabulis lapideis mirabiliter data sunt, ad nullum Prophetarum, aut Apostolorum epistolae missae sunt de caelo. Non igitur credas quae numquam facta leguntur: quae etsi facta essent, post praedicationem Evangelii iam necessaria non sunt. Et si forte ipsum nomen novum te delectavit; quia ipsa epistola, sicut simulator scripsit, de caelo descendit super altare Christi in memoria S. Petri Apostoli (*a*); scito diaboli esse figmentum, & omnem scripturam divi-

(*a*) Alii venditabant epistolam hanc primum delapsam in Hierusalem, uti referunt Acta Concilii a Zacharia Papa celebrati an. 745. apud Labb. Tom. 8. Concil. pag. 303.: *In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi, imperante domino piissimo Augusto Constantino Magno Imperatore anno XXVI. post Consulatum eius anno V. mense Octobris, die XXV. indictione XIV. praesidente sanctissimo ac beatissimo Zacharia Papa in patriarchio Lateranensi, in basilica, quae appellatur Theodori: considentibus etiam cum eo sanctissimis Episcopis Epiphanio Silvae candidae, Benedicto Nomento, Venantio Praeneste, Gregorio Porthense, Niceta Gabiis, Theodoro Ostiense, Gratioso Velitris .... Zacharias sanctissimus ac beatissimus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus Presbyter nobis porrigere relegendum porrigat. Deneardus Presbyter religiosus respondit: Ecce domine epistolam, qua* (Aldebertus Episcopus Gallus) *utebatur, & divulgabat eam esse Iesu, & de caelo cecidisse. Et accipiens Theophanius Notarius Regionarius & Sacellarius relegit, cuius initium tale est: In Dei nomine incipit epistola Domini nostri Iesu Christi Filii Dei, quae in Hierosolyma cecidit, & per Michael Archangelum inventa est ad portam Ephrem, & per manus Sacerdotis Leorae epistola ista relecta fuit, & exemplata: & transmisit eam ad Hieremiam civitatem ad alium Sacerdotem nomine Talasium; & ipse Talasius transmisit eamdem ad Arabiam civitatem, ad alium Sacerdotem Leobanium; & ipse Leobanius transmisit epistolam istam ad Vetsaviam civitatem quam recepit Macherius Sacerdos Dei, & transmisit in montem sancti Michael Archangeli. Et ipsa epistola per manus Angeli Domini pervenit ad Romanam civitatem ad locum sepulcri sancti Petri, ubi claves regni caelorum constitutae sunt: & duodecim papati, qui sunt in Romana civitate, triduanas fecerunt vigilias & in ieiuniis & orationibus permanserunt diebus ac noctibus: & cetera usque ad finem perlecta. Zacharias sanctissimus ac beatissimus Papa dixit: Pro certo, fratres carissimi, iste Aldebertus in insaniam est conversus, & omnes*

divinam, epiſtolam, aut epiſtolas eſſe caeleſtes,& ad nos de caelo fuiſſe tranſmiſſas. Emendet ergo quod temere credidit ſanctitas tua, & in praeſentia populi ipſam epiſtolam, ſi eſt penes te, reſcinde: & hoc te poeniteat quod de tribunali eam feceris recitari, beati Apoſtoli ſequens doctrinam, quod inter cetera ad Galatas ſcripſit: *Si quis evangelizaverit vobis praeter id quod accepiſtis, anathema ſit*. Sed & illud Evangelium omnis lex & Prophetae uſque ad Iohannem prophetaverunt. Deinceps ſi qua nova vel inuſitata divulgata fuerint; omnino abiicienda & deteſtanda ſanctitas tua noverit. MONU-

omnes qui hac utuntur ſcelerata epiſtola, more parvulorum, abſque memoria mentium ſunt, & muliebribus ſenſibus inſaniunt &c. Ad hanc eamdem epiſtolam ſpectat tum Capitulare a Carolo Magno editum an.789. apud Aquiſgranum, cuius haec verba ſunt in lib. 1. cap. 73. apud Stephanum Baluzium To. 1. Capitular. Reg. Francor. p. 715. Pariſiis 1677.: *Pſeudographae, & dubiae narrationes, vel quae omnino contra fidem Catholicam ſunt, ut epiſtola peſſima, & falſiſſima, quam transacto anno dicebant aliqui errantes, quod de caelo cecidiſſet, nec credantur, nec legantur, ſed comburantur*. Tum ſancitum Synodi Diamperitanae celebratae ab Alexio Menezeſio Archiepiſcopo Goenſe an.1599. act. 3. decr.14.pag.98. Romae 1745., quo inter libros apocryphos, Syriacos praeſertim, recenſet *epiſtolam appellatam* de Dominica, *quam fingunt caelo delapſam, in qua Eccleſiae Romanae filii, tamquam a vera religione transfugae, & diei Dominicae violatores traducuntur*. Temporis varietas horum monumentorum haud vetat quin de eadem epiſtola, diverſis tamen formulis & temporibus iactata, atque in lucem producta, haec explicari commode poſſint, praeſertim cum argumentum effictarum litterarum ſit idem, nempe de commendatione diei Dominicae. Baluzius in appendice Tom. 2. Capitular. Reg. Francor. n. 17. pag. 1396. formulam dedit huius epiſtolae e caelo demiſſae; tum aliam ex codice Eccleſiae Tudertinae noviſſime publicavit eruditiſſimus Iohannes Chriſtophorus Amadutius in vol. 1. Anecdot. Litterar. pag. 69. & ſeqq., quae cum *de ſeptimo trono* deciderit *in civitatem Gazize ubi ſcs Petrus Epyſcopatum accepit*, cumque de diei Dominicae obſervantia agat, ad apocrypham epiſtolam e caelo delapſam, cuius ſaeculo VII. & VIII. variae formulae in vulgus ſpargebantur, manifeſtum eſt pertinere. Ceterum de hac re videndus Ioh. Albertus Fabricius in Codice apocrypho novi Teſtamenti To.1 n.6 ubi de ſcriptis agit Chriſto tributis p. 309. Hamburgi 1719., & Maturinus Veyſſiereius La-Crozius Tom.3. ep.13. Theſaur. Epiſtolic. La-Crozian. Lipſiae 1742.

MONUMENTA

SAECULI VII.

Honorius I. R. P., electus an. 625. In ep. ad Iohannem, Andream, Stephanum, & Donatum Episcopos per Epirum constitutos apud Lucam Holstenium in Collect. veter. Hist. Ecclesiasticae monumentor. Part. 1. pag. 248. Romae 1662.

Praesentium latores iuxta ecclesiasticam disciplinam pallium nos Hypatio Nicopolitanae Ecclesiae Diacono, quem in sacris ordinibus Episcopum ordinastis, petierunt votis supplicibus dirigendum. Et quia eius persona pendula nos dubietate sollicitat, ne fortassis in nece Soterici praefatae civitatis antistitis videatur esse commixta, praesentium portitoribus quantum opinamur visi sumus reddidisse responsum; ut assumpto fatigio, cum praesertim tempora pacis patiantur, in has Romanas partes venire deproperet;ut iusiurandum in Confessione B. Petri Apostoli praebeat, quod nullo dolo vel machinatione a se constructa, aut aliis haec machinantibus praebuit in his quoquo modo consensum: ut ab omni vitio dubietatis exempto possimus secundum ecclesiasticum ordinem tribuere quod rogamur. Nam dum praedictus Sotericus de quibusdam capitulis fuisset suspectus, in hanc urbem deveniens ad B. Petrum Apostolorum Principem de conscientiae suae puritate praebuit nihilominus iusiurandum. Data Idus Decembres, Indictione XIV.

Anonymus in vita S. Fursei monachi, quem Romae S. Martinum Papam, qui electus est an. 640., tradunt convenisse, haec de eius Romano itinere narrat apud Bolland. ad diem 16. Ian. Tom. 2. pag. 50. Antuerpiae 1644.

Beatus vero vir Furseus coeptum exsequens iter, per offendicula Burgundiae, per pericula Italiae, per assaltus Passerellae, per fraudes Papiae, per perfidiam Sutriae, per insi-

dias

dias Carbonellae , gaudens & laetus ſine impedimento , per ſingulas civitatum eccleſias , viſitando ſancta ſanctorum , & exorans ea pro ſalute totius peccatoris populi , aduſque Montem gaudii perveniens aſtitit , & contemplans urbem , pluribus circumſtantibus peregrinis , ut mos eſt , ita inquit : o Roma triumphis Apoſtolorum ſuperexaltata , Martyrum roſis decorata , Confeſſorum liliis candidata , Virginum palmis dulcorata , meritis eorum roborata , quae tot & tanta contines ſancta ſanctorum corpora , eſto ſalutata , ut numquam ſuccumbat auctoritas tua , ſanctorum Patrum dignitate & ſapientia hactenus roborata ; qua corpus Chriſti , videlicet beata mater Eccleſia viget ſolidata . Sic locutus genua flexit , & per totam convallem illam aduſque gradus Eccleſiae S. Petri properavit : ibique tantillum , quod penes ſe habebat , viaticum pauperibus erogavit : ac iterum flexis genibus riganſque marmoreum , ut eſt , pavimentum rivulis lacrimarum , ad corpus uſque S. Petri pervenit : ibique multas orationum preces pro ſe & totius mundi ſalute effudit . Deinde circumeundo per Urbem ſingulas Eccleſias , oranſque aſſidue pro peccatore populo , ibidem multos dies fecit . His ita peractis , ſollicitus gregum , quorum curam Deus ſibi commiſerat , redire diſpoſuit : acceptaque ab Apoſtolico viro ſui ſuorumque abſolutionis benedictione , & multifario uſus in eo de utraque vita conſilio retro gradum poſuit .

*Anonymus in vita S. Dadonis vel Audoeni , Epiſcopi Rothomagi in Normannia , Romanam eius peregrinationem an.*675. *quarto Adeodati Pontificis , ita deſcribit apud Bolland. ad diem* 24. *Auguſti Tom.* 4. *pag.* 817. *Antuerpiae* 1739.

Poſt fundatam de hinc fidei Eccleſiam , poſt fluenta doctrinae , poſt tot monachorum conſtructa monaſteria , poſt pacificatum totum Francorum imperium , urbem Romam , caput orbis , & Chriſtianae religionis , quam Apoſtolorum principes corporibus ornant , catervae martyrum oſſibus ſacris decorant,pontificante tunc temporis ſedem eiuſdem Eccleſiae

anno

anno quarto Deodato Papa, adire tandem disposuit. Cumque hoc longe, lateque fama vulgaret, undique conveniunt Religiosorum innumerae multitudines ad virum Dei; portantes auri, argentique pondera copiosa; obsecrantes, ut ad corpora sanctorum Apostolorum & Martyrum, pro redemptione animarum suarum deferri iuberet; partim etiam pauperibus inibi suis sacris manibus largiretur, eosque orationibus suis Domino pariter commendaret. Multi etiam venerabiles viri, & Deo devoti, una eum illo ire gaudebant; inter quos erat sanctus Sidonius, genere Scotus, aedificator monasterii, quod nunc per metonymiam sanctum Sidonium dicunt. Comitatus igitur Deo dilectus turba sanctorum, nec non benedictionibus eleemosynarum ornatus, ad limina sanctorum Apostolorum hilaris (ut quondam vas electionis, cum benedictiones diversarum Ecclesiarum in ministerium sanctorum Hierosolymam deferret) pervenit. Prosternens autem se singulis memoriis Apostolorum, & Martyrum, vota supplicationis tam pro se, quam pro pace totius Ecclesiae Catholicae obtulit; lacrimas tamen magis, quam verba fudit. Ubicumque prostratus in oratione iacebat, flumina lacrimarum pavimentum irrigabat: ubi denique ad Confessionem Petri Apostoli, cum hunc versum inciperet; *Exsultabunt sancti in gloria*, divinitus responsum est, *Laetabuntur in cubilibus suis*. Quis etenim eloqui poterit, cum quanta abundantia per Romanas Ecclesias, & Sanctorum memorias commissam sibi distribuebat pecuniam. Cumulabantur altaria Sanctorum auro, & argento, replebantur pauperum manus. Gaudebat tota urbs, sibi, qui in toto notus erat orbe, advenisse. Et (ut breviter concludam) ita in illius adventu, vel beneficio gratulabantur, ac si fundatores fidei suae corporaliter corporibus tuerentur obtutibus. Perfectis autem orationibus apud loca Sanctorum diu desideratis acceptis divinis responsis, cum multarum suffragiis reliquiarum, tandem venerabilis senex altissimis Alpium iugis transmissis, Galliarum remeavit ad solum.

Cead-

Ceadvvalla Rex occidentalium Saxonum Romam venit ad visitandum corpus S. Petri, ibique baptizatur an. 689. uti narrat Ven. Beda in Hist. Eccles. gentis Anglor. lib. 5. cap. 7. pag. 393. Cantabrigiae 1643.

Anno autem Regni Aldfridi tertio, Ceadwalla Rex Occidentalium Saxonum, cum genti suæ duobus annis strenuissime praeesset, relicto Imperio propter Dominum, Regnumque perpetuum, venit Romam. Hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci, ut ad limina beatorum Apostolorum fonte baptismatis ablueretur; in quo solo didicerat generi humano patere vitae caelestis introitum. Simul enim sperans, quia mox baptizatus, carne solutus, ad aeterna gaudia iam mundus transiret. Quod utrumque ut mente disposuerat, Domino adiuvante, completum est. Etenim illo perveniens, Pontificatum gerente Sergio, baptizatus est die sancto Sabbati Paschalis (anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo nono) & in albis adhuc positus (*a*), languore correptus, XII. Kal. Maiarum die solutus est a carne, & Beatorum est regno sociatus in caelis. Cui etiam tempore baptismatis, Papa

 me-

(*a*) In Ecclesia Romana per hebdomadam post Pascha, in aliis per tres aut plures dies alba vestis a baptizatis deferebatur, quae postea cum solemnibus caeremoniis deponebatur. Rabanus Maurus de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 39. loquens de septem diebus occurrentibus usque ad octavam Paschae, eos vocat *septem dies albas*, quia *in sancta nocte baptizati albis per totam hebdomadam utuntur vestibus*. Morem hunc antiquissimum esse testis est vetus inscriptio sepulcralis apud Raphaelem Fabrettum, Inscript. antiq. pag. 577.

NATV SEVERI NOMINE PASCASIVS
DIES PASCALES PRID NOV APRIL N
DIE IOBIS FL. CONSTANTINO
ET RVFO VV CC CONSS. QVI VIXIT
ANNORVM VI. PERCEPIT
XI. KAL MAIAS ET ALBAS SVAS
OCTABAS PASCAE AD SEPVLCRVM
DEPOSVIT D IIII KAL. MAI. FL. RASILIO
VC. CO.....

Littera N in fine secundi versus corrigit errorem NOV pro NON idest nonas Aprilis. Incertus auctor sermonis in octava Paschae, qui diu S. Augustinus est creditus, ait: *Paschalis solemnitas hodierna festivitate concluditur, & ideo hodie Neophytorum habitus commutatur*; ita

memoratus Petri nomen impoſuerat; ut beatiſſimo Apoſtolorum Principi (ad cuius ſanctiſſimum Corpus a finibus terrae pio ductus amore venerat) etiam nominis ipſius conſortio iungeretur. Qui in eius quoque Eccleſia ſepultus eſt; & iubente Pontifice, epitaphium in eius monumento ſcriptum eſt (*a*) &c.

MONU-

ita tamen, ut candor, qui de habitu deponitur, ſemper in corde teneatur. Album colorem in laneis veſtibus adhibuiſſe Apoſtolos antiquorum fert opinio. Certe Hegeſippus apud Euſebium lib. 2. cap. 23. Hiſt. Eccleſ. tamquam inuſitatum prodit quod S. Iacobus Minor *non lanicio, ſed linea tantum veſte* uteretur; & falſus Abdias, antiquus tamen ſcriptor, lib. 8. Hiſt. Apoſtol. cap. 2. S. Bartholomaeum veſtitum *colobio albo*, & *pallio albo* indutum repraeſentat. Erat *colobium* tunica ſine manicis, aut cum manicis ad cubitum vix pertinentibus. Clemens Alexandrinus l. 2. Paedagogi cap. 10., & lib. 3. c. 11. albam veſtem, ut maxime decentem Chriſtianos, commendat. Quae in antiquis vitris, aliiſque veteribus monumentis conſpiciuntur Chriſti, Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum imagines veſtibus colore vario indutae, oſtendunt non veritatem pictores retinuiſſe, ſed aetatis ſuae morem ſecutos eſſe. Herodes Chriſtum illuſit *indutum veſte alba*, ut eſt apud D. Lucam cap. 23. v. 11., nempe *ſplendida*, ut habet textus Graecus, quae non deceret hominem privatum, uti putabatur. Syrus autem interpres *coccineam* dicit, & viro diviti tribuit S. Iacobus in epiſtola Catholica cap. 2. v. 2.

(*a*) Sequitur apud Bedam epitaphium diſtichis XII. conſtans, ac deinde proſa oratione: *Hic depoſitus eſt Cedual, qui & Petrus, Rex Saxonum ſub die XXII. Cal. Mai. Ind. II. qui vixit annos p. m. XXX. imperante domino Iuſtiniano piiſſimo Auguſto anno eius Conſulatus IV. Pontificante Apoſtolico viro D. Sergio PP. anno II.* Pagius an. 688. Ceadwallam Romam veniſſe contendit, non autem an. 689.

MONUMENTA
SAECULI VIII.

IN *vita S. Boniti*, *ſive Boni* (*Gallis vulgo* S. Bon, & S. Bonet) *Epiſcopi Claromontani in Gallia ab Anonymo eius aequali deſcripta apud Bolland. ad diem* 15. *Ian. Tom.* 1. *pag.* 1074. *Antuerpiae* 1643.

Poſt haec Romam cum magna alacritate perrexit, ibique ſanctorum excubias Apoſtolorum, atque ſanctorum circumquaque Martyrum loca percurrens, eorum ſibi patrocinium atque ſuffragium ſupplici atque inaeſtimabili devotione popoſcit. Captivos exinde redimendo non modicam ſecum turbam reduxit. Cur vir Dei regrediens Roma Cluſinam Tuſcorum perveniſſet in urbem, mulier quaedam caeca ab eius miniſtris petiit, ut aquam ex manibus Sacerdotis pro remedio unde oculos ſibi ablueret largirentur ..... Cumque poſt haec eum infirmantium turba ubique proſequeretur, ſed ille iactantiae vitium cavens ubicumque potuiſſet, ſemetipſum hoſpitiolo tradebat, & infirmos ex oleo, quod ex B.Petri ſepulcro pro benedictione levari iuſſerat (*a*), ungi praecipiebat: moxque ſanitatis gaudio incommodi percepto, Deum,

(*a*) Ampullas oleo plenas ex lampadibus ad Sanctorum ſepulcra ardentibus olim efferri ſolitas fuiſſe, & ſanitatem multis attuliſſe, auctor eſt in primis Gregorius Turonenſis, lib.8. Hiſt.Franc. cap. 15., lib. de Gloria Confeſſ. cap. 9., & alibi. Paulus Diaconus lib. 11. de geſtis Langobardorum cap. 13. ſcribit de Venantio Honorio Fortunato, eiuſque ſocio Felice, qui cum oculis male affecti eſſent, Ravennae in baſilica SS. Pauli, & Iohannis, accepto e lampade, quae ad S. Martini altare ardebat, oleo, & oculis admoto, illico ſanati ſunt. Celebris eſt *notitia de olea ſanctorum Martyrum, qui Romae in corpore requieſcunt*, index videlicet oleorum ſacrorum quae Gregorius Magnus ex lampadibus, quae ad eorum ſepulcra ardebant, miſit ad Theodelindam Langobardorum Reginam.. Vid. Murator. Anecd. Tom. 2. pag. 191.

Deum, ad propria remeantes, iure debito collaudabant. O beatum commercium, quod vir egerat sanctus! Dedit terrena, accepit caelestia: pauper divitiis, sed dives virtutibus fuit.

In Concilio Romano adversus illicita coniugia habito a Gregorio II. nonis Aprilis an. 721., cui interfuerunt XXXII. Episcopi apud Arduinum Tom. 3. Concilior. pag. 1863. Parisiis 1714.

In nomine Domini Salvatoris Dei nostri I. C., imperante Domino piissimo Augusto Leone a Deo coronato magno & pacifico Imp. an. VI. post Consulatum vero eius anno XVII. sed & Constantino novo Imp. eius filio, anno II. mense Aprili, indict. IV. praesidente sanctissimo ac beatissimo Gregorio Apostolico Papa in Basilica B. Petri Apostolorum Principis, ante Confessionem: considentibus etiam sanctissimis Episcopis, Agnello Ferentinati, Agnello Sutrino, Iohanne Veliternensi &c. Gregorius sanctissimus ac beatissimus Papa, ante Corpus beatissimi Petri in Synodo residens, dixit &c. Post hanc omnium consonam responsionem, Gregorius Apostolicus Papa ante Corpus memoratum venerabilis Christi Apostolorum Principis, inferendo sententiam dixit &c.

Indiculus sacramenti, quod S. Bonifacius, Germanorum Apostolus nuncupatus, Romae an. 723. die S. Andreae sacro cum Episcopus ordinaretur, fecit Gregorio II. R. P. apud Labbeum Tom. 8. Concilior. pag. 167. Venetiis 1729.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi. Imperante Domino Leone a Deo coronato magno Imperatore anno VI. post Consulatum eius anno VI., sed & Constantino magno Imperatore eius filio anno IV. indictione VI. Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo beato Gregorio Papae (*a*), & Successoribus eius, per Patrem, & Filium,

(*a*) Cum persuasum haberent Petri successores, hunc Apostolum eadem in cathedra sedere, Ecclesiae totius tractare clavum, neque

lium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum Corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctae Fidei Catholicae exhibere, & in unitate eiusdem Fidei Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur: nullo modo me contra unitatem communis & universalis Ecclesiae suadente quopiam consentire; sed, ut dixi, fidem & puritatem meam atque concursum tibi, & utilitatibus Ecclesiae tuae, cui a Domino Deo potestas ligandi solvendique data est, & praedicto Vicario tuo, atque Successoribus eius per omnia exhibere. Sed & si cognovero antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem, aut coniunctionem, sed magis, si valuero, prohibere, prohibebo: sin minus, fideliter statim domno meo Apostolico renunciabo. Quod si, quod absit, contra huius promissionis meae seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio vel occasione tentavero, reus inveniar in aeterno iudicio; ultionem Ananiae & Sapphirae incurram, quis vobis etiam de rebus propriis fraudem facere,

neque ab eius gubernatione umquam desistere; hac laetissima persuasione freti, haberi se voluerunt tamquam vicarios, qui suam illi opem commodarent. Pluribus modis agere se Petri personam eiusque partes sustinere, & quidquid in se laudandum est, totum id illius esse testificatur S. Leo Magnus coram his, qui ad ordinationis suae diem auniversarium convenerant. *His itaque modis*, inquit serm. 2., *dilectissimi, rationabili obsequio celebratur hodierna festivitas, ut in persona humilitatis meae ille intelligatur, ille honoretur, in quo & omnium pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat, & cuius etiam dignitas in indigno herede non deficit*. Factum inde est, ut *Petri Vicarios* nuncuparent ipsi sese Romani Antistites, & ab aliis eodem nomine nuncuparentur: qui loquendi modus communi usu diu perseveravit. Symmachus Anastasii Augusti contumeliis provocatus sic respondet ep. 10. *An quia Imperator es, contra Petri niteris potestatem? & qui Petrum Alexandrinum recipis, beatum Apostolum Petrum in suo qualicumque Vicario calcare contendis?* Nec minus apertum est illud Nicolai I. in ep. 8. ad Michaelem Imp. effatum: *Nec in Vicariis B. Petri Apostoli vobis est attendendum qui sint, sed quid pro correctione Ecclesiarum, quid pro salute vestra satagunt*. Mitto cetera exempla, ne in re satis nota diutius haerere videar.

cerè, vel falſum dicere praeſumſerunt. Hunc autem indiculum ſacramenti ego Bonifacius exiguus Epiſcopus manu propria ſcripſi, atque ponens ſupra ſacratiſſimum Corpus Beati Petri, ita, ut praeſcriptum eſt, Deo teſte & iudice praeſtiti ſacramentum, quod & ſervare promitto.

Gregorius III.R.P.,electus an.731..congregatis ad B.Petri cineres diverſarum urbium Epiſcopis,cunctoque Romano Clero, Iconoclaſtas anathemate percutit.In Tom.2.libri Pontific.p.43.Romae 1752.

Pontifex Synodale Decretum cum ſacerdotali conventu celebravit coram ſacroſancta Confeſsione ſacratiſsimi corporis B.Petri Apoſtoli,reſidentibus cum eodem ſummo,& venerabili Papa Archiepiſcopis, ideſt Antonino Gradenſe Archiepiſcopo, Iohanne Archiepiſcopo Ravennae cum ceteris Epiſcopis iſtius Heſperiae partis numero XCIII., ſeu Presbyteris ſanctae huius Apoſtolicae Sedis, adſtantibus Diaconibus, vel cuncto Clero, nobilibus etiam Conſulibus, & reliquis Chriſtianis plebibus ſimul; decrevit, ut ſi quis deinceps antiquae conſuetudinis Apoſtolicae Eccleſiae fidelem uſum contemnens, adverſus eamdem venerationem ſacrarum Imaginum ..... depoſitor, atque deſtructor, & profanator, vel blaſphemus exſtiterit, ſit extorris a Corpore, & Sanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel totius Eccleſiae unitate, atque compage &c.

Paulus I. R. P., electus an.757. Pippino Regi Francorum, & Patricio Romanorum an. 765. ſcribit ſe accepiſſe menſam ab eo iampridem dono datam S. Petro, & Stephano III., ac delatam a Regis miſſis in ſacram Confeſſionem ſe conſecraſſe. ſacrum in ea feciſſe, nulloque tempore inde amovendam ſanxiſſe. Tom. 1. Codicis Carolini pag.224. Romae 1760.

Interea, praecellentiſsime ac benigniſsime Rex, Chriſtianiſsime fili, & ſpiritalis Compater, ſuſcepimus & menſam illam, quam olim ſanctae recordationis domno & germano noſtro beatiſsimo Stephano papae, & per eum beato Petro Apoſtolo obtuliſtis: quam & cum hymnis, & canticis ſpiritalibus Letaniae laudes ſolenniter Deo referentes, infra aulam

lam ipsius Principis Apostolorum introduximus, quamque vestri Missi in sacram Confessionem, super Corpus scilicet eiusdem caelorum regni Ianitoris ex vestri persona obtulerunt: quam & chrismate unctionis sanctificantes, & sacram oblationem super eam imponentes, sacrificium laudis Deo omnipotenti, paterna animae vestrae remunerationem, & regni vestri stabilitate offeruimus (*a*), decernentes Apostolica censura sub

(*a*) Ex verbis Gregorii Turonensis relatis ad saeculum VI., patet unicum altare tunc temporis fuisse in basilica D. Petri, neque aliud revera in ea erectum novimus ante Paulum I. Is enim fuit qui *mensam* illam, quam Pippinus Rex Stephano III. direxerat, *infra aulam ipsius Principis Apostolorum* introduxit, *& chrismate unctionis* sanctificatam super corpus eiusdem statuit. Altare unicum in qualibet Ecclesia primis Religionis Christianae saeculis fuisse constat, tum quia unus Sacerdos uni Ecclesiae praeficiebatur, seu (ut habent vetera monumenta) *incardinabatur*; tum quia rari erant Sacerdotes etiam in monasteriis, nec ulla exstabant Sacerdotum collegia. Crescente numero fidelium, crevit quoque numerus Ministrorum & Ecclesiarum: hinc mysteria sacra frequentius confici, & arae plures in una Ecclesia construi coeptae. In sepulcri Dominici Ecclesia, referente Arculfo Episcopo Gallo, qui loca sacra invisit saeculo VII., altaria erant quinque, & in Ecclesia S. Mariae in Valle Iosaphat altaria quatuor: immo saeculo VI. Burdigalae in sacra aede S. Petri altare duplex erat, uti refert Gregorius Turonensis lib. I. de Gl. MM. cap. 33. Saeculo deinde VIII. numerus altarium crevit. At quamvis Ecclesiae unicum olim haberent altare, in eo tamen plures Missae celebrari solebant. Id ex Concilii Antisiodorensis an. 578. can. 10. evidentius apparet. *Non licet super uno altario in una die duas Missas dicere; nec in altario ubi Episcopus Missas dixerit, ut Presbyter in illa die Missas dicat*. Quibus verbis praerogativa Episcopo supra ceteros Presbyteros tribuitur, ut scilicet super illud altare, in quo Missam dixisset, Presbytero non liceret eo die Sacrificium offerre. Presbyteris igitur licebat, aliis post alios, Missas, non tamen plures, in eodem altari celebrare. Hoc illustratur facto Gregorii Turonensis, qui cum ab aemulis apud Chilpericum Regem esset accusatus maledicentiae in Fredegundem, *apud Brennacum villam restitit ad hoc caussa, ut dictis Missis in tribus altaribus se de his verbis exsueret sacramento*. Non in uno, sed in tribus altaribus Gregorius celebravit, quia uni Sacerdoti id in

anathematis interpoſitione nulli umquam licere, eam ab ecclesia B. Petri alienare, & ecce memoriale veſtrum in eadem Apoſtolica aula fulgens permanet in aeternum, cuius remunerationem vos credite a iuſto retributore Domino Deo, & beato Apoſtolorum Principe Petro in caeleſtibus regnis adepturum.

Hadrianus I. R. P., electus an. 772. Carolo Regi Francorum, & Langobardorum, atque Patricio Romanorum ſcribit an. 778., ſe confidere, ut numquam a fide, caritate, & promiſſione deficiat, quam coram D. Petro fecerat, ſibique invicem polliciti erant. Tom. 1. Cod. Carolin. pag. 366.

Domno Excellentiſſimo filio Carolo, Regi Francorum, & Longobardorum, atque Patricio Romanorum, Hadrianus Papa. Mellifluae, & a Deo protectae tuae Excellentiae, benigniſſime fili, honorabiles ſuſcepimus ſyllabas, quibus, & cum nimio amore liquido informati ſumus, ſed omnipotens, clemens, & miſericors Deus, in cuius manu cor Excellentiae tuae, bone & Deo imitabilis fili, regitur, corroboret cor & mentem tuam, & brachium ſuae potentiae tibi extendat. Nos quidem die noctuque numquam deſiſtimus, cum Sacerdotibus, cunctoque Chriſtiano populo, in Confeſſione beati Petri Principis Apoſtolorum, ſuppliciter exorare, ut una cum Ex-

uno altari eodem die non licebat. Ab initio altaria erant edita & cava. Certe eiuſdem erant formae altaria in occidente ſaeculis octavo & nono. Cavum fuiſſe altare, quod Paulus I. ſtatuit *infra aulam ipſius Principis Apoſtolorum . . . ſuper corpus eiuſdem*, patet ex facto Gregorii IV., qui, ut habet eius Bulla, quam inter monumenta ſaeculi IX. referemus, *poſito capite & pectore ſuper Corpus, & Confeſſionem S. Petri*. Anſghario facultatem elargitus fuit praedicandi Evangelium. Pontifex Paulus menſam dono datam a Pippino Rege in ſubterranea cella Confeſſionis ſtatuit eo modo ut cavum remaneret altare, proindeque liberum foret fidelibus ſubtus menſam illam, ſeu altare caput & pectus ponere, ſive ad orandum, ſive ad ſanctuaria per ſecundam feneſtellam ſupra Apoſtoli loculum immittenda. Atque hoc eſt altare ſubterraneum Confeſſionis, de quo in Praefatione aliqua attigimus.

Excellentissima filia nostra Regina, & praecellentissima vestra nobilissima prole, victorem te super omnes barbaras nationes faciat, quatenus omnes sub tuo brachio humiliati, vestigia pedum tuorum prorsus osculentur, & Ecclesia Dei, a vestra a Deo instituta regali potentia nimirum exaltetur; numquam enim credimus, quod semel pollicitus es (a), super venerabile corpus B. Petri clavigeri Regni caelorum, ut quaelibet falsa potestas, seu principatus, poterit tuam firmissimam Excellentiam segregare a caritate, & amore, quem a cunabulis tuis beato Petro, Principi Apostolorum, habuisti; sed in ea fide, & dilectione, simulque & promissione te confidimus permanere, in qua & nos firmi, & stabiles, quod facie ad faciem polliciti sumus, Domino praesidente, & B. Petro Principe Apostolorum mediante, usque in finem manemus.

In Concilio Romano in basilica S. Petri a Leone III. R. P., & Episcopis LVII. an. 799. celebrato adversus Felicem Urgellitanae civitatis Episcopum, eiusque epistolam contra Alcuinum scriptam apud Labbeum Tom. 9. Concilior. pag. 214. Venetiis 1729.

Leo Episcopus dixit: quis non videat miserrimum illum & infelicem haereticum, quia non solum haeresiarcha dudum de adoptione in Filio Dei latrans factus est: sed etiam & semel & bis, & tertio periuratus effectus est. In primis...... Et iterum, sub sanctae recordationis praedecessore nostro Hadriano Papa, directus a domno Carolo praefulgido magno Rege ipse miserrimus haereticus infelix Episcopus, doctus ab eodem almo Praesule, fecit illum orthodoxum in vinculis libellum, anathematizans & confirmans inter cetera nequaquam Filium Dei adoptivum esse, sicut dixerat, sed proprium & verum Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei confiteor. Unde & ipsum orthodoxum suum libellum su-

(a) Huiusce promissi meminit Hadrianus in aliis litteris Codicis Carolini, nimirum Rex Carolus cum an. 774. primum Romam venit nedum quae a Pippino patre Sedi Apostolicae oblata fuerant iis rata esse voluit, verum etiam adiecit alia quamplura, de quibus lato calamo scripsimus in *Memoriis Historicis Beneventanae civitatis.*

per ſacroſancta Dei myſteria in noſtro Patriarchio ponens, iuravit ſic tenere & confiteri . Et iterum in Confeſſione ſuper corpus beati Petri Apoſtoli ipſum ponens orthodoxum ſuum libellum, ſimiliter & illic iuravit nequaquam ſe dicere audere adoptivum, ſed proprium & dilectum Filium Dei teneo & confiteor. Et poſtmodum tranſgreſſus legem Dei excelſi , fugiens apud paganos conſentaneos periuratus effectus eſt.

MONUMENTA
SAECULI IX.

LOtharius a patre Ludovico Pio Imperii conſors factus, obtinet an. 823. a S. Paſchali I. R. P. Imperiale diadema coram ſancto corpore B. Petri Principis Apoſtolorum, uti ipſemet Lotharius aſſerit in reſponſis ad capituala querelarum patris Ludovici apud Mabillonium ſaec. IV. Benedict. in vita Ven. Walae Abbatis Corbeienſis, auctore Paſchaſio Radberto pag. 488. Venetiis 1635.

Perpendat ſublimitas veſtra, & recordari dignetur, quod aeque me praeſtantiſſima in Chriſto providentia veſtra ſuſcipere fecit hanc curam & defenſionem ipſius permaxime, ceterarumque Eccleſiarum, quando me conſortem totius Imperii celſitudo veſtra una cum voluntate populi conſtituit in omni poteſtate & honore, in omni conſcriptione & nomiſmate, in omni diſpoſitione, veſtro conſervato honore & providentia. Equidem & ad eamdem ſedem clementer me veſtra Imperialis eximietas miſit, ad confirmandum in me quicquid pia dignatio veſtra decreverat, ut eſſem ſocius & conſors non minus ſanctificatione, quam poteſtate & nomine. Unde quia coram ſancto altare, & coram ſancto corpore B. Petri Principis Apoſtolorum, a Summo Pontifice, veſtro ex conſenſu & voluntate, benedictionem, honorem & nomen ſuſuſcepi Imperialis officii, inſuper diademata capitis & gladium ad defenſionem ipſius Eccleſiae & imperii veſtri; nemo vobiſcum magis, qui eam, quam ego defendere velit aut debeat. Et quia audivi, quod plurimi inſidiantur huic; manifeſtum eſſe omnibus volo, quod ei ſine me nemo nocebit, quem pro pace & concordia conduxi Vicarium beati Petri, ad veſtri reconciliandam ſereniſſimam animi pietatem.

Gregorius IV. R. P., electus an. 827., confirmat Anſgharium primum Archiepiſcopum Hamburgenſem, eique & ſucceſſoribus

bus amplam facultatem tribuit in partibus Septentrionalibus & Orientalibus Daniae, & Sueciae, apud Petrum Lambecium lib. 1. *Origin. Hamburgen. pag.* 128. *Hamburgi* 1652.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Omnium fidelium dinoscentiae certum esse volumus, qualiter beatae memoriae praecellentissimus Rex Karulus tempore praedecessorum nostrorum divino afflatus spiritu gentem Saxonum sacro cultui subdidit, iugumque Christi, quod suave ac leve est, adusque terminos Danorum sive Slavorum corda ferocia ferro perdomans docuit, ultimamque regni ipsius partem trans Albiam inter mortifera paganorum pericula constitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur gentilium, vel etiam quia lucrandis adhuc gentibus aptissima videbatur proprio Episcopali vigore fundare decreverat. Sed quia mors effectum prohibuerat, succedente ejus praecellentissimo filio Hlodewico Imperatore Augusto pium studium sacri genitoris sui efficaciter implevit. Quae ratio nobis per venerabiles Ratolfum sive Vornoldum Episcopum, nec non Geroldum Comitem vel missum venerabilem relata est, confirmanda. Nos igitur omnem ibi Deo dignam statutam providentiam cognoscentes, instructi etiam praesentia fratris filiique nostri Anscharii, primi Nordalbingorum Archiepiscopi, per manus Drogonis Metensis Episcopi consecrati, sanctum studium magnorum Imperatorum, tam praesenti auctoritate, quam etiam Pallii donatione, more praedecessorum nostrorum roborare decrevimus, quatenus tanta auctoritate fundatus praedictus filius noster, eiusque successores lucrandis plebibus insistentes adversus tentamenta diaboli, validiores exsistant, ipsumque filium nostrum iam dictum Anscharium & successores eius legatos in omnibus circumquaque gentibus Danorum, Svenonum, Nortwehorum, Farriae, Gronlandon, Halsingolandan, Islandan, Scrideuindum, Slavorum, nec non omnium Septentrionalium, & Orientalium nationum quocumque modo nominatarum delegamus. Et posito capite & pectore super corpus,

pus, & Confessionem sancti Petri Apostoli, sibi suisque Successoribus vicem nostram perpetuo retinendam publicamque evangelizandi tribuimus auctoritatem (a), ipsamque sedem Nordalbingorum, Hammaburch dictam, in honore sancti Salvatoris eiusque intemeratae genitricis Mariae consecratam Archiepiscopalem esse decernimus &c.

Leo IV. R. P., electus an. 847., *in Synodo Romana an.* 853. *cui interfuerunt LXVII. Episcopi, deposuit Anastasium Presbyterum Cardinalem tituli S. Marcelli apud Labbeum Tom.* 9. *Concilior. pag.* 1134. *Venetiis* 1729.

Theodorus Notarius ac Scriniarius sanctae Romanae Ecclesiae legit: Imperantibus dominis piissimis perpetuis Augustis, Hlotario a Deo coronato pacifico & magno Imperatore anno XXXVII., sed & Hludovico a Deo coronato eius filio novo Imperatore, anno V. mense Decembrio; die VIII. indictione II. in civitate nova, cuius vocabulum Leoniana est, intra Eccle-

(a) Qui ad Gentes praedicationem Evangelii aggrediebantur, eos a Romano Pontifice mitti consuevisse, exempla plurima docent. Duo tantum referam. Ad S. Martinum I. accessit ex Hibernia S. Foillanus, ut *missionem* sive facultatem praedicandi Gentibus Evangelium ab eo acciperet: haec enim in eius actis apud Molan. in Natal. SS. Belg. die ult. Octob. leguntur: *Huius exemplo*, nempe Fursei eius germani, *provocatus Foillanus, Romam ivit, petiturus a Martino Pontifice Episcopalem benedictionem ad infidelium conversionem: qua accepta ad Gallias venit &c.* Obiit Foillanus an. 655., a latronibus occisus dum ad germanum suum Ultanum visitationis gratia properaret. S. Kilianus ordinatus Episcopus, Romam venit ut a Pontifice licentia impertiretur exteris gentibus praedicandi: *Eamus Romam* (ita sociis loquentem inducit auctor eius vitae ap. Mabillon. saec. II. Bened. num. 3. pag. 992.) *& visitemus limina Principis sanctorum Apostolorum, & praesentemus nos obtutibus B. Iohannis* (Papae), *& si Domini voluntas sit, ab Apostolica Sede accepta licentia, cum illius consultu, iterum revertamur, & praedicemus illis fiducialiter nomen D. N. I. C.* Cum vero venisset, & Iohanne V. mortuo, Pontificatus an. 686. delatus fuisset ad Cononem; hic, *audita illius fide pariter & doctrina; ideo dedit illi ex S. Petro Principe Apostolorum licentiam & potestatem praedicandi & docendi, & quoscumque sua convertere potuisset doctrina, libera atque firmissima hoc faceret potestate.*

clesiam ubi corpus beatissimi Petri Apostolorum Principis conditum est. Leo Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus missis sacratissimorum Imperatorum filiorum nostrorum, Ioseph Eporediensis Ecclesiae Antistiti, seu Petro Spoletinae, itemque Petro Arretinae Ecclesiae Episcopis, ac Notingo Episcopo Brixiensi, universaeque sanctae Synodo hic pariter congregatae. Quod bene ac pleniter nobiscum simul fratres carissimi scitis; nunc iterum dilectioni vestrae cognitum esse volumus: quomodo instigante, ac suadente diabolo Anastasius Presbyter cardinis nostri, quem nos in titulo B. Marcelli martyris, atque Pontificis ordinavimus, contra statuta Patrum propriam Ecclesiam deserens &c.

S. Nicolaus I. R. P., electus an. 858. *in ep.* 7. *ad Michaelem Imperatorem memorat Synodum Romae celebratam, in qua Ignatius Patriarcha Constantinopolitanae Sedi fuit restitutus, Photius vero invasor depositus apud Labbeum Tom.* 9. *Concilior. pag.* 1307.

Convocato multorum provinciarum Occidentalium regionum sanctissimorum Episcoporum coetu, et collecta sancta Synodo in ecclesia Dei, ubi B. Petrus Apostolorum Princeps corpore floret, et virtutibus emicat: deinde propter frigidiorem locum in Ecclesia Salvatoris, quae ab auctore vocatur Constantiniana, & quae prima in toto terrarum Orbe constructa est, ibique recitatis omnibus scripturis de Graeco sermone in Latinum conversis &c. (*a*)

In ep. 8. *ad eumdem Michaelem Imp. Apud Labb. Tom.* 9. *Concilior. pag.* 1336.

Tanta millia hominum protectioni ac intercessioni beati Apostolorum Principis Petri ex omnibus finibus terrae properantium sese quotidie conferunt, & usque in finem vitae suae

(*a*) Consonat alia eiusdem Nicolai epistola num. 13. pag. 1400. ad Ignatium Patriarcham, in qua eum certiorem facit de depositione Photii, & de sua restitutione firmata in Synodo collecta *in Ecclesia Dei, in qua B. Petrus reiacet*.

suae apud eius limina semet mansura proponunt, ut praeter illud, quo vas e caelo submissum, in quo cunctorum ostensa sunt eidem B. Petro horum omnium rectori, animantium genera, Catholicam signat Ecclesiam: etiam ipsa Romanorum urbs, apud quam eiusdem Apostoli corporalis praesentia sedulo veneratur, ipsius vasis cunctas dignoscatur in se continere universorum animalium (quae homines intelliguntur spiritualiter) nationes. Suscepit ergo ac continet in se Romana Ecmana, quod Deus universalem Ecclesiam suscipere, ac continere praecepit. Decentissimum quippe est atque convenientissimum, ut apud se Petrus, quod sibi specialiter ostensum, atque praeceptum est, exhibeat.

Ex itinerario Bernardi Monachi Franci ad loca sancta an. 870. *Apud Mabillonium Acta SS. Ordinis S. Benedicti saec. III. par. II. pag.* 474. *Venetiis* 1734.

De Hierusalem intraverunt in mare, & venerunt ad Montem-aureum, ubi est crypta habens ibi 7. altaria. Habet etiam supra se silvam magnam, in qua crypta nemo potest prae obscuritate tenebrarum intrare, nisi cum accensis luminaribus: ibidem fuit Abbas domnus Valentinus. De Monte aureo pervenerunt ad Romam, intra quam urbem ad orientalem partem, in loco qui dicitur Lateranis, est Ecclesia in honore S. Iohannis Baptistae bene composita, ubi est propria sedes Apostolorum (l. *Apostolicorum*). Ad occidentalem autem partem est Ecclesia beati Petri Principis Apostolorum, ubi ipse requiescit, cui in magnitudine non est similis Ecclesia in universa terra, quae continet etiam ornamenta diversa. In qua etiam praedicta urbe innumerabilia corpora sanctorum requiescunt. Inde venerunt ad sanctum Michaelem ad duas Tumbas &c.

Iohannes VIII. R. P., electus an. 872. *in ep. data idibus Martii an.* 876. *memorat Carolum Calvum ab se in Imperatorem unctum & coronatum, & eius vota ad sepulcrum B. Petri. Apud Edmundum Martene Tom.* 1. *vet. Scriptor. amplis. Collect. pag.* 200. *edit. Maurinae Parisiis* 1724.

Luce clarius patet omnibus Ecclesiae filiis, quia carissimus filius noster Karolus Rex adiens limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli honorifice a nobis exceptus, postquam solemniter vota Regia persolvisset ad sepulcrum B. Petri, die Nativitatis Domini in Ecclesia ipsius B. Petri Apostolorum Principis dignitatem Imperialem per impositionem manuum nostrarum adeptus est.

MONU-

MONUMENTA

SAECULI X.

Iohannes XII. R. P., electus an. 956. creat Imperatorem Ottonem Germaniae Regem, eique praestito sacramento supra corpus D. Petri pollicetur, se illius hostibus non adhaesurum, uti Luitprandus ex Ticinensi Diacono Episcopus Cremonensis affirmat lib. 6. cap. 6. Hist. apud Andream Duchesne Hist. Francor. Scriptor. Tom. 3. pag. 627. Parisiis 1641.

Regnantibus, imo saevientibus in Italia, &, ut verius fateamur, tyrannidem exercentibus Berengario, atque Adelberto, Iohannes Summus Pontifex, & universalis Papa, cuius tunc Ecclesia supradictorum Berengarii atque Adelberti saevitiam erat experta, Legatos S.R.E. Iohannem videlicet Card. Diaconum, & Azzonem Scriniarium sereniss. atque piissimo tunc Regi, nunc Aug. Caesari Ottoni destinavit; suppliciter litteris & Regum signis orans, quatenus pro Dei amore, sanctorumque Apostolor. Petri & Pauli, quos delictorum suorum cupierat esse remissores, se, sibique commissam S. R. E. ex eorum faucibus liberaret, ac saluti, & libertati pristinae restitueret ..... Qui tanto Berengarium, atque Adelbertum celerius Regno expulit, quanto evidentius constat, quod commilitones Petrum & Paulum sanctissimos Apostolos habuit. Bonus itaque Rex dispersa colligens, & confracta consolidans, quod cuique proprium fuit, restituit. Dehinc Romam similia facturus adiit: ubi miro ornatu, miroque apparatu susceptus, ab eodem Summo Pontifice, & universali Papa Iohanne unctionem suscepit Imperii. Cui non solum propria restituit, verum etiam ingentibus gemmarum, auri & argenti muneribus ipsum honoravit. Iusiurandum vero ab eodem Papa Iohanne supra pretiosissimum corpus Petri atque

omnibus civitatis proceribus, se numquam Berengario, atque Adelberto auxiliaturum, accepit. Post haec in patriam properanter repedavit.

Benedictus VII. R. P., electus an. 975. in Concilio Romano habito an. 983. contra simoniacos apud Arduinum Act. Concilior. Tom. 1. part. 1. pag. 711. Parisiis 1714.

Benedictus Episcopus, servus servorum Dei. Notum esse volumus omnibus catholicis, & orthodoxis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Regibus, & Principibus, Ducibusque, & Comitibus, vel universis in toto orbe terrarum Christo famulantibus, qualiter Synodum aggregatum est in ecclesia beati Petri Apostolorum Principis, ante sacratissimum eius corpus, una cum domno Ottone serenissimo Imperatore Augusto, spirituali filio nostro, cum nostris Suffraganeis, Archiepiscopis, & Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, vel cuncto Clero sanctae Catholicae, & Apostolicae Romanae Ecclesiae. Et ibidem perlecta sunt capitula de sacris Canonibus, qualiter liceret Episcopo de sacris Ordinibus aliquod praemium accipere. Et auxiliante Deo, & annuente ipso Apostolorum Principe beatissimo Petro, in eodem loco interdictum est primitus a nostro proprio ore, & postea a cunctis venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, in eodem sacratissimo loco residentibus, quod ab ista hora in antea, ab Ostiario usque ad Sacerdotium nullum precium exinde accepturos esse, sicuti in decretis sanctorum Patrum continetur &c.

Hugo Flaviniacensis Abbas in part. 1. Chronici Virdunensis apud Labb. Nov. Biblioth. mss. Tom. 1. pag. 158. Parisiis 1657.

Anno 991. S. Odilo venit ad conversionem Cluniaci, & quarto anno S. Maiolus obiit. Ea tempestate Roma maxima ex parte igne consumpta est. Templum etiam S. Petri accensum est, & iam trabes ferro & laminis aereis coopertae ardebant, cum omnis plebs Romana ad sepulcrum Apostoli concurrens, ubi humana nihil praevalebant auxilia, divinum &

apo-

apostolicum exspectabat suffragium ; & statim ignis, qui iam trabes lambebat, extinctus est (a).

MONU-

(a) Glaber Rodulphus incendium hoc refert ad an. 993. Eius haec verba sunt apud Baronium an. 993. n. 10. *Contigit interea pene universas Italiae & Galliae civitates ignium incendiis devastari, ipsamque Urbem Romanam ex parte maxima igne cremari: quod dum fieret, B. Petri Ecclesiae tigna idem ignis arripuit: coepitque sub aereo tabulatu consumendo lambere ligna: quod cernens universa hominum multitudo, quae aderat, nullam omnino compescendae cladis artem reperiens, conversi unanimi voce clamantes terribili, ad ipsius Apostolorum Principis cucurrere Confessionem, eum imprecantes, si non pervigil propriae foret ad praesens defensor Ecclesiae, multos in orbe terrarum a suae Fidei professione decedere. Statim vero vorax flamma abiegnas deserens trabes disparuit.* Solebant antiqui Sanctos ad rei alicuius obtentum non tam oratione quam pia violentia adigere, praesertim si quid furti in Oratoriis, in quibus sanctorum reliquiae continebantur accidisset. Alii id praestabant altarium nudatione, ut sanctus Fructuosus Bracarensis Episcopus, qui ob praedia monasterio suo ablata, *sancta nudavit altaria, & ciliciis induit ea*. Alii luminum extinctione, ut Leo Episcopus Agathensis, qui ob agrum quemdam ab haeretico homine subtractum Ecclesiae S. Andreae, *prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lacrimis & psallentio ducit, mane autem facto accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiae dependebant, extendensque virgam, quam tenebat, effregit cunctos*, ut apud Gregorium Turonensem l. I. de Gl. MM. cap. 79. legitur. Alii vel reliquias sacras, vel sanctorum imagines in terram aut in spinas deponebant. Chronographus Senoniensis in lib. 5. cap. 7. *Quum Dominus de Salmis res Ecclesiae Senoniensis diriperet, monachi consilio Gilonis Episcopi Tullensis imagines Redemptoris nostri, & etiam beatissimi Simeonis Confessoris de locis suis ad terram super spinas deposuerunt.* Denique S. Eligius instar comminantis ad S. Columbam, cui Oratorium construxerat, sic orationem direxisse legitur in lib. 2. vitae cap. 30. *Nisi cito ornamenta tabernaculi huius furata reduxeris, equidem spinis allatis faciam hanc ianuam ita obserari, ut numquam tibi in hoc loco veneratio praebeatur ab hodie.* Lugdunense Concilium generale sub Gregorio X. relatum in 6. Decretat. de Off. ord. cap. *Si canonici*, reprobavit *detestabilem abusum horrendae indevotionis illorum, qui Crucis, B. Mariae Virginis, aliorumque Sanctorum imagines seu statuas irreverenti ausu tractantes, eas in aggravationem cessationis (a divinis) prosternunt in terram, & urticis spinisque supponunt.*

MONUMENTA
SAECULI XI.

Gregorius VI. R.P., abdicat Pontificatum an. 1046. *Miserum Statum Romanae Ecclesiae, ac basilicarum SS. Apostolorum Petri, & Pauli deflet. an.* 1044. *Ex Tom.* 4. *Spicilegii Lucae Dacherii pag.* 232. *edit. Maurin. Parisiis* 1661.

Gregorius Eiscopus servus servorum Dei, omnibus qui Christiana fide censentur, & beati Apostolorum Principis Sedem Ecclesiarum omnium matrem recognoscunt, salutem & absolutionem omnium peccatorum per benedictionem & merita beatorum Petri, & Pauli Principum Apostolorum.

Nonnulli etiam Imperatores, Reges, & Principes, aliorum ordinum personae, misera cupiditate capti maternam maledictionem incurrere non timentes, eius possessiones invaserunt, distraxerunt, & in proprios usus redegerunt: qui etiam gladio anathematis percussi, & more infelicis Iudae sacrilegii vinculo strangulati, ne ad poenitentiam redirent desipuerunt. Hinc igitur inopia, devastationes, latrocinia, rapinae contra ipsum Ecclesiae caput, beatum videlicet Petrum, & in eius quasi visceribus exortae sunt. Proinde propria ipsius Ecclesia, & beati Pauli, quae illorum corporibus per totum Orbem refulgent, & suo odore, suaque pietate omnes ad se gentes provocant, iamiam, heu proh dolor! ruinam minantur.

S. Leo IX. R. P., electus an. 1049. *in Bulla, qua Vaticano S. Petri templo decimam oblationum partem elargitur. Tom.* 1. *Bullar. Vatic. pag.* 35. *Romae* 1747.

Ecce enim de oblationibus fidelium, quae tibi offeruntur in altari tuo, sub quo sacrum & venerabile corpus tuum requiescit, & etiam in confessione ipsius altaris decimam partem tibi, quamvis tuum totum sit, humili devotione, &

tota

tota cordis prosternatione offerimus, donamus, concedimus, & etiam corroboramus, atque confirmamus ad constructionem & resartionem ipsius tui sacri templi in aedificiis, parietibus, picturis, tignis, tectis, imbricibus, & praeterea luminarium concinnationibus assiduis olei, ac cerae, necnon lampadibus vitreis, & cicindelis (a), atque thimiamati, ceterisque omnibus utensilibus, quae ad usum & necessitatem atque decorem totius ipsius Ecclesiae pertinent.

S. Petrus Damiani Episcopus Ostiensis & Veliternensis qui obiit an. 1072., *in ep.* 5. *ad Agnetem Imperatricem memorat confessionem, quam vocant generalem, ab eadem Imperatrice peractam ante D.Petri Confessionem quam quia subterranea erat* arcanam *vocat. Tom.*1. *Opp. edit. Constantini Caetani pag.* 324. *Romae* 1606.

Sed ut hi, qui ad Apostolorum limina confluunt, sanctae devotionis tuae salubriter imitentur exemplum, sub arcana quoque beati Petri Confessione ante sacrum altare me sedere fecisti, ac per lugubres gemitus & amara suspiria, ab ipsa quinquenni infantia tenera adhuc & nuper ablactata coepisti: & tamquam illic ipse beatus Apostolus corporaliter praesideret, quidquid subtile vel minutum in humanitatis tuae potuit titillare visceribus, quidquid in cogitationibus vanum, quidquid praeterea subrepere potuit in sermone superfluum, fidelibus est relationibus evolutum. Ad quod mihi visum est, ut nullum aliud poenitentiae pondus iniungerem, nisi ut illud divinae legationis elogium iterarem: age quod agis: operare quod operaris; vel illud quod iis, qui Thyatirae erant, per Angelum mittitur: non mittam super vos aliud pondus: tantum id quod habetis, tenete.

S. Gre-

(a) *Cicindela, cicendila* erat species vitreae lampadis. S. Gregorius Turonensis lib. 1. de Miraculis S.Martini haec narrat cap. 15. de oleo cicendilae super eius pictura: *Et hanc virtutem a supradicto cognovimus Fortunato, qui sibi in Ravenna & Felici, & Rethorico sociis suis ex oleo, quod sub imagine picturae B. Martini in cicendili ardebat, dum tetigerunt oculos, lumen rediisse confessus est,*

S. Gregorius VII. R. P., electus an. 1073. *in ep. ad Salomonem Regem Hungarorum missa an.* 1074. *in qua Hungariae Regnum iuris B. Petri esse affirmat, cum ex oblatione S. Stephani Regis, tum ex eo, quod Henricus Imperator lanceam & coronam ad corpus eiusdem Apostoli transmiserit. Tom.* 1. *Bullar. Vatic. pag.* 41.

Litterae tuae ad nos tarde propter moram Nuntii tui allatae sunt, quas quidem multo benignius manus nostra susceptisset, si tua incauta conditio non adeo B. Petrum offendisset. Nam sicut a maioribus patriae tuae cognoscere potes, Regnum Hungariae Sanctae Romanae Ecclesiae proprium est, a Rege Stephano olim B. Petro cum omni iure, & potestate sua oblatum, & devote traditum. Praeterea Henricus piae memoriae Imperator ad honorem S. Petri Regnum illud expugnans, victo Rege, & facta victoria, ad corpus B. Petri lanceam coronamque transmisit; & pro gloria triumphi sui illuc Regni direxit insignia, quo principatum dignitatis eius attinere cognovit. Quae cum ita sint, tu tamen in ceteris quoque a regia virtute & moribus longe discedens, ius & honorem S. Petri, quantum ad te, imminuisti, & alienasti, dum eius Regnum a Rege Theutonicorum in beneficium, sicut audivimus, suscepisti.

Robertus dictus Carnotensis Episcopus ad B. Petri Apostoli exuvias sacramento sese obstringit dimittendi Carnotensem Episcopatum. Tom. 1. *Bullar. Vatic. pag.* 43.

Ego Robertus promitto omnipotenti Deo, & beato Petro Apostolorum Principi, cuius corpus hic requiescit, quod in quocumque tempore Legatus Apostolicae Sedis directus a Domino nostro Gregorio, qui nunc est Romanus Pontifex, vel ab aliquo Successorum suorum item Romanorum Pontificum ad me venerit infra terminum, quem idem Legatus mihi constituerit, Carnotensem Episcopatum omni occasione sublata vel fraude dimittam, & cum bona fide studebo, quatenus Ecclesia illa secundum Deum ordinetur nihil acturus, me scien-

ſciente per me, vel per aliquam a me ſummiſſam Perſonam, unde eadem Eccleſia vel Clerici eius meo ſtudio vel malitia laeſionem aut detrimentum accipiant. Hoc ſacramentum, iubente Domino noſtro Gregorio VII. Papa, ego Cono humilis Presbyter tituli Chriſti Martyris, & Virginis ſanctae Anaſtaſiae ſcripſi, & in eccleſia beati Petri in Confeſſione ad corpus eius, ubi factum eſt, interſui. Interfuerunt etiam Iohannes Portuenſis Epiſcopus, Theodinus Archidiaconus, Gregorius, Bernardus Diaconi Sanctae Romanae Eccleſiae, & alii duo videlicet Ingelrammus Decanus Carnotenſis Eccleſiae, & Ivo tunc Magiſter ſcholarum in eadem Eccleſia. Actum Romae menſe Aprili Indictione quartadecima Anno tertio.

S. Gregorius VII. an. 1077. reſtituit Manaſſem Rhemenſem Archiepiſcopum in proprium gradum, praeſtito prius iuramento ſupra corpus S. Petri. Lib. 5. epiſt. Greg. VII. ep. 17. apud Labb. Tom. 12. Concilior. pag. 420. Venetiis 1730.

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei.

Quia conſuetudo ſanctae Romanae Eccleſiae &c. Denique Manaſſem Rhemenſem Archiepiſcopum, qui in multis accuſatus fuerat, ſeſeque a Synodis, ad quas Hugo Dienſis Epiſcopus eum invitavit, ſubtraxerat: quia ſententia ſuper eum data non Romanae Eccleſiae gravitate & ſolita manſuetudine videbatur, in proprium gradum officiumque reſtituimus, ea quidem ratione, ut ſupra corpus ſancti Petri iuraret hoc modo:

Ego Manaſſes Rhemenſis Archiepiſcopus &c. Actum Romae ſeptimo Idus Martii, indictione prima.

MONUMENTA

SAECULI XII.

WIllielmus de Sommerſet, dictus Malmesburienſis, qui obiit an. 1142., *in lib.* 4. *cap.* 2. *de Geſtis Regum Anglorum, deſcribens Romanum iter Roberti Comitis Normannorum fratris Willielmi II. Regis Anglorum, haec narrat pag.*135. *edit. Francofurti* 1601.

Prima porta Cornelia, quae modo dicitur porta S. Petri, & via Cornelia. Iuxta eam Eccleſia beati Petri ſita eſt, in qua corpus eius iacet, auro & argento, & lapidibus parata, & nullus hominum ſcit numerum ſanctorum martyrum, qui in eadem Eccleſia pauſant..... Duodecima porta & via Oſtienſis dicitur, modo porta S. Pauli vocatur, quia iuxta eam requieſcit in eccleſia ſua.

Benedictus Vaticanae baſilicae Canonicus in Ordine Romano ad Guidonem de Caſtello Cardinalem S. Marci, qui anno 1143. *ad Pontificatum aſſumptus eſt, dictus Caeleſtinus II., ubi agit de Dominica tertia in Adventu Domini Confeſſionem B.Petri diligenter deſcribens, notat duplex in eadem haberi altare, alterum ſubterraneum ſupra ſepulcrum, alterum maius ſuperimpoſitum Confeſſioni. Apud Mabillonium Tom.*2. *Muſ. Ital. pag.*122. *Pariſiis* 1724.

Deinde [*Pontifex*] deſcendens ad corpus, incenſat altare ſuper ſepulcrum S.Petri: & ſic ſedet in ſubſellio cum candelabris ante ſe. Paraphoniſta cum ſchola incipit vigilias, *Ex Aegypto vocavi filium meum*. Pſalmus, *Beatus vir*. Secunda Ant. *Ecce apparebit Dominus ſuper nubem candidam*. Pſalmus, *Quare fremuerunt gentes*. Tertia Ant. *Ecce veniet Dominus, quem Iohannes praedicavit*. Pſalmus, *Domine, quid multiplicati ſunt*. Deinde duo Subdiaconi baſilicarii dicunt verſum: Acolythi tenent librum ſtationalem, & Cubicularii faculas, & baſilicarii legunt lectiones, *Gaudens gaudebo in Domino*: Diaconus prae-

praecinit, *Tu autem*. Primicerius cum ſchola cantat reſponſoria. Finitis tribus lectionibus, Primicerius dicit, *Te Deum laudamus*. Subdiaconus regionarius porrigit Sacramentarium Epiſcopo, & Epiſcopus tenet ante Pontificem, & baſilicarii tenent candelabra, & Pontifex dicit orationem. Diaconus dicit, *Benedicamus Domino*, & dominus Papa benedicit.

Deinde exiens inde aſcendit ad altare maius, & incenſat; & deſcendit ad pectorale (*a*) ante altare; circa eum Diaconi induti. Epiſcopi ſtant ad aliud pectorale, Cardinales in choro cum Canonicis Eccleſiae. Cubicularii & Camerarii ponunt faculas ante Pontificem. Pontifex vero incipit matutinum, *Domine, labia mea aperies* (*b*).

Petrus Mallius, Vaticanae Baſilicae Canonicus, in Hiſtoria eiuſdem ad Alexandrum III. R. P., inter praerogativas notat, quod in ea dumtaxat Pallia vigilantur, vel benedicuntur cap. 1. n. 7. apud Bolland. Tom. 7. Iun. pag. 38. Antuerpiae 1717.

Et quoniam haec ſacroſancta Dei & B. Petri baſilica eſt fundamentum, & caput omnium aliarum Eccleſiarum ..... quadam praerogativa in ea tantum vigilantur Pallia, quae Romanus Pontifex mittit Patriarchis & Archiepiſcopis per univerſum Orbem conſtitutis. Et inde eſt quod Legatus S. R. E. dicit: Accipe Pallium de corpore B. Petri ſumptum; in

(*a*) *Pectorale*, id eſt cancellum, eum ad modum, quo Graeci [illegible] vocant columellas ordine diſpoſitas, ac ſuperiori epiſtylio iunctas. Petrus Mallius in Hiſt. baſil. Vatic. cap. 6. n. 121., ubi de lampadibus, quae ſuo tempore ardebant in Eccleſia B. Petri, haec notat: *Ad luminaria ante altare B. Petri octo lampades. In corpore totidem diu noctuque. In virga, ante pectoralia tres lampades. In unoquoque capitulo, id eſt in unaquaque corona, una candela per totam noctem accendatur, donec Miſſa finiatur: quae nimirum capitula ſunt ad minus xxxiv. uſque ad Crucifixos. Omnes igitur lampades ab altari B. Petri uſque ad Crucifixum, ſunt quinquaginta omni nocte &c.*

(*b*) Obſerva hic diſtingui vigilias a matutino: quod duplex officium in Dominica tertia in Adventu Domini ad S. Petrum dicebatur. Amalarius in Antiphonarii cap. 60. *duas Vigilias* vocat. *Ex Romano*, inquit, *Antiphonario poſui duas Vigilias in noſtro Antiphonario*, ſcilicet pro feſto S. Petri.

. . . . .

in plenitudinem officii tui. Itaque cum vigilamus Pallia, facimus solemnes vigilias in Confessione B. Petri, cantantes vigilias, quas consuevimus cantare in festis eiusdem Apostoli. Et de antiqua consuetudine habemus ad bibendum de Confessione abundanter optimum claretum (*a*).

Romanus Canonicus, *qui vivebat temporibus Caelestini III.*, *in additamentis ad cap.* 1. *Historiae Petri Mallii*, *describens vigilias ac ritus*, *qui suo tempore in consecratione Palliorum adhibebantur*, *loquitur in hunc modum apud Bolland. Tom.* 7. *Iun. pag.* 38.

Qualiter debemus pannos laneos, unde fiunt Pontificalia [*Pallia*], ad beati Petri corpus vigilare. Sicut vidi ego Presbyter Romanus, huius sacrosanctae basilicae Canonicus, ad posteritatis memoriam scribo. Acceptis de altari faculis & cereis ad legendas lectiones & orationes vigiliarum, nec non incenso; circa sero conveniunt Canonici ad altare sancti Leonis Papae: & Presbyter Hebdomadarius accipit ipsos pannos complicatos & involutos in sindone, praecedentibus tam Mansionariis cum incenso, & faculis accensis, quam Canonicis; intrat ad corpus B. Petri & ponit eos supra altare, & faculae ante altare ponuntur. Tunc chorus, cuius est cantus, incipit antiphonam; *Si diligis me Simon Petre*, & reliqua, cum suis Psalmis. Versic. *Tu es Pastor ovium*. Tres lectiones leguntur in libro stationali; *Petrus & Iohannes ascendebant in templum*. Et cantatis duobus responsoriis, quæ volvuntur de S. Petro, deinde sequitur; *Te decet laus*. Et oratio; *Deus*, *qui B. Petro Apostolo tuo collatis clavibus*. Sic reportantur, sicut allata fuerunt. Si altero die cantatur Missa super maiori altari, ponantur ibi; & post completam Missam tollantur: sin autem, reddantur misso Domini Papae: & dantur Canonicis, quoties has Vigilias celebrant,

tres

(*a*) Maphaeus Vegius in lib. 3. n. 85. de reb. antiq. memorab. basilicae S. Petri explicat, *optimum vinum optimis aromatibus* conditum, quod perfectis divinis consolationibus, ad corporum consolationem omnibus exhibebatur, uti videbimus inter monumenta saec. xv.

tres ſolidi Provinienſes pro clareto: faculae vero Camerario Canonicorum remanent, quae de altari communi cum cereis & incenſo & Provinienſibus dantur. Sic vidi tempore Domini Caeleſtini III. Papae fieri. Sic ſcio factum per ſocios & Dominos meos, tempore Clementis III. Papae. Sic etiam in ſecundo anno eiuſdem Pontificis (a), Indictione x., menſis Martii, die xxx. quae fuit tunc feria II. ante Paſcha.

MONU-

(a) Referendum non eſt ad proxime nominatum *Clementem*, ſed ad *Caeleſtinum*, cuius annus ſecundus in decima Indictione coepit an. 1192., quo dies xxx. Martii vere incidit in feriam ſecundam ante Paſcha.

MONUMENTA
SAECULI XIII.

INnocentius III. R.P., qui obiit an. 1216., in Bulla, qua Ecclesias Vaticano Capitulo subditas designat; bona eidem addicta, tum iura, privilegia, & libertates enumerat, atque confirmat. Tom. 1. Bullar. Vatic. pag. 83. Romae 1747.

Domino sancto meritoque beato, caelestis Regni Clavigero, & Apostolorum Principi Petro, Innocentius indignus Episcopus servus servorum Dei reverentiae votum cum devotione perenni. Cum diligenter attendo, quid ego tibi, beatissime Petre, valeam retribuere pro omnibus, quae tu mihi tribuere voluisti, nihil prorsus invenio praeter solum devotionis affectum, quia tua sunt universa quaecumque videor obtinere, sive plenitudo spiritualium, sive temporalium amplitudo: Per te namque mihi divinitus est concessa non tam terreni, quam caelestis Regni potestas, summi Pontificatus auctoritas, & dignitas Apostolici Principatus: Per te mihi gerendi claves, confirmandi fratres, & pascendi oves est sollicitudo commissa &c. Quoniam praeter id quod in Apostolatus officio tibi licet indignus ex divina tamen dignatione successi; primum in hac sacrosancta basilica Ecclesiasticum beneficium sum adeptus, & de ipsius gremio ad Romanam Ecclesiam in Diaconatus ordinem evocatus. In primis igitur ipsam sacrosanctam basilicam, in qua tuum venerabile corpus celebri memoria requiescit, uni Deo, vivo, & vero in honore tui nominis dedicatam, quasi propriam Apostolici Praesulis sedem cum Archipresbytero, & Canonicis suis, & omnibus ad eorum Canonicam pertinentibus, sub tua simul, ac nostra speciali tutela suscipimus, & praesenti privilegio communimus. Statuentes &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum per manum Iohannis Sanctae Mariae in Via Lata Diaconi

coni Cardinalis Idibus Octobris, Indictione VIII., Incarnationis Dominicae anno MCCV. Pontificatus vero Domini Innocentii PP. III. anno octavo.

Gregorius IX. R. P., electus an. 1227. in Bulla, qua confirmat bona, privilegia, & iura Vaticani Capituli. Tom. 1. Bullar. Vatic. pag. 113.

Domino Sancto, meritoque beato caelestis Regni Clavigero, & Apostolorum Principi Petro, Gregorius indignus Episcopus, servus servorum Dei, reverentiae votum cum devotione perempni. Cum diligenter attendo quid ego tibi, bme Petre, valeam retribuere pro omnibus, quae tu michi tribuere voluisti, nichil prorsus invenio praeter solum devotionis affectum; quia tua sunt universa quaecumque videor obtinere sive plenitudo spiritualium, sive temporalium amplitudo. Per te namque michi divinitus est concessa non tam terreni, quam caelestis Regni potestas, Summi Pontificatus auctoritas, & dignitas Apostolici Principatus. Per te michi gerendi claves, confirmandi fratres, & pascendi oves est sollicitudo commissa. Ne igitur tantae gratiae videar esse prorsus ingratus; quod tibi conferre non possum, in ipsa tibi basilica ministrantibus censui conferendum, ut sic aliquatenus patrem in filiis, vel Dominum potius honorem in servis, cum ad hoc pastorali debito tenear obligatus. In primis siquidem ipsam sacrosanctam basilicam, in qua tuum venerabile corpus celebri memoria requiescit, uni Deo vivo, & vero in honore tui nominis dedicatam quasi propriam Apostolici Praesulis Sedem cum Archipresbytero, & Canonicis suis, & omnibus ad eorum Canonicam pertinentibus sub tua simul, ac nostra speciali tutela suscipimus, & praesenti privilegio communimus &c. Datum Perusii per manum Martini S. R. E. Vicecancellarii, X. Kalendas Iulii, Indictione I. Incarnationis Dominicae Anno M. CC. XXVIII. Pontificatus vero Domini Gregorii Papae Noni anno secundo.

Nico-

Nicolaus III. R. P., electus an. 1277. litteris sub Bulla suum erga Vaticanam B. Petri basilicam declarat specialem pietatis affectum. Tom. 1. Bullar. Vatic. pag. 202.

Decorem domus Domini, & locum Tabernaculi Divinae gloriae, praesertim ex debito Pastoralis officii, ubique per Orbis latitudinem ferventissime diligentes, laetitiam spiritualem in corde consequimur, quotiens nostrae memoriae praesentamus, quod ad gloriosum Apostolorum Principem, eiusque venerandam basilicam, Divina dispositione in Urbium Urbe constructam, ab eo tempore, quo aetatem discretivam attigimus, spiritualem gessimus devotionis affectum; qui sive postmodum pervenerimus ad Cardinalatus honorem, sive obtinuerimus Archipresbyteratus in eadem basilica dignitatem, semper cum promoto maius incrementum habuit, semper cum crescente plus crevit: Sed postquam prout Domino placuit, speculam conscendimus Apostolici culminis, tanto amplius profecit continuatis augmentis, tantoque fuit maioris caritatis igne succensus, quanto considerare debemus, & utique consideramus humiliter in Vicaria Divina nos, quamquam immeritos, eidem successisse gloriosissimo Principi, quantoque propter hoc eum in huiusmodi sua speciali domo tenemur propensius venerari. Nam haec est domus Dei aedificata firmiter supra petram, in qua & ipsius Petri corpus sacratissimum honorifice requiescit: Hoc est Divinum Tabernaculum, choris dilectum caelestibus, & toti saeculo venerandum: Hic est locus annexus specialiter Romano Pontifici, Vicario Iesu Christi: unde quantumcumque nos negotiorum undique concurrentium urgeret strepitus, caussarum multiplicium vexaret anfractur; nichilominus ad praemissam basilicam, prout in quolibet nostro statu nos concepisse meminimus, nostrae considerationis continue convertimus aciem, ibique specialiter defiximus mentis affectum &c. Datum Viterbii XV. Kal. Octobris, Pontificatus nostri anno secundo. (1279.)

Nico-

Nicolaus IV. R. P., electus an. 1288. in Bulla, qua ratas habet indulgentias a Romanis Pontificibus concessas visitantibus Vaticanam S. Petri basilicam. Tom. 1. Bullar. Vatic. pag. 213.

Ille qui solus suam fundavit Ecclesiam, & super petram Fidei mox nascentis erexit, beato Petro aeternae vitae Clavigero, caelestis & terreni simul imperii iura committens; insignem eius basilicam, ad honorem ipsius in Urbe constructam, & sui nominis titulo insignitam, tanto veneratione maiori constituit digniorem, quanto ipsam inter ceteras Orbis Ecclesias dignitate praecellere voluit, & praerogativis pluribus decoravit. In ea namque sui pretiosissimi vultus imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, in singularis amoris insigne tribuit venerari; In ea gloriosissimum corpus eiusdem aetherei Ianitoris, & innumerabilium martyrum, aliorumque sanctorum venerandas reliquias collocavit, ut quo plura in ipsa veneranda concurrerent, eo amplius erga eam cunctorum devotio, & reverentia cresceret, & ad ipsam confluerct fidelium multitudo, dans Domino laudem & gloriam, & pietatis officio venerans, ut ipso aperiente, qui a Domino claves Regni caelorum accepit, caelestis eis aulae ianua referetur &c. Datum Romae apud sanctam Mariam Maiorem VI. Kalendas Martii, Pontificatus nostri anno secundo (1289.)

MONUMENTA

SAECULI XIV.

Bonifacius VIII. R. P., qui obiit an. 1303. *in Bulla, qua Canonicorum numerum Vaticanae basilicae usque ad tricesimum adauget; tres Beneficiatos, ac viginti Clericos Beneficiatos, sacro ministerio addicendos statuit, novo exemplo utriusque Apostoli reliquiarum meminit. Bullar. Vatic. Tom.* 1. *pag.* 229. *Romae* 1747.

Ante assumptionem nostram ad Summi Apostolatus officium, & postquam ad illud divina clementia nos provexit, honorabilem basilicam Principis Apostolorum de Urbe speciali benivolentia & affectu sincero fuimus prosecuti: labores pro ipsa subivimus, & sustinuimus caritate non ficta: studuimus, etsi non quantum voluimus, eamdem basilicam propter Deum, & reverentiam beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & aliorum sanctorum, & sanctarum multiplicium, quorum reliquiæ (*a*) in ipsa basilica requiescunt, grandibus beneficiis & donis largifluis honorare; praesertim ut divinus cultus augeatur in ea ad animae nostrae salutem, & augendam ad eam devotionem populi Christiani &c. Datum Lateran. tertio nonas Ianuarii Pontificatus nostri anno sexto (1301.)

Iacobus Caietanus Diaconus Cardinalis S.Georgii in Velo aureo, creatus a Bonifacio VIII., cuius & ipse nepos erat, qui sub Clemente VI. vivere desiit, in Ordinario S. R. E. apud Mabillon. Tom. 2. *Mus. Ital. pag.* 402., *ubi de ritu pertractat benedicendi Imperatorem quando coronatur.*

Interpolata ergo cantilena, coram altari beati Petri praesentatur domino Papae in supereminenti specula residenti.

(*a*) Vide quae in fine saeculi XV. in Operis conclusione adnotabimus.

ti (*a*). Is itaque tunc ad ipſum altare aſcendit, & gladium evaginatum de altari ſumit, & ei tradit curam intelligens imperii totius in gladio, ſic dicens:

(*a*) Animadvertendum quod licet novus Imperator ad altare S. Petri per manus Pontificis reciperet gladium, tamen eius unctio non in eodem altari, ſed in alio ſancti Mauritii peragebatur: *Poſt haec* (habet Ordo eiuſdem Caietani apud Mabillon. pag. 400.) *procedunt ad altare S. Mauritii, ubi Oſtienſis Epiſcopus ſibi ungat de oleo exorcizato brachium dextrum, & inter ſcapulas, hanc orationem dicendo &c.* A vetuſtiſſimis temporibus ſingularis eſt praerogativa ſolius Romani Antiſtitis, ut eius ordinatio ad altare S. Petri peragatur. *Ingrediens vero ſacratarium*, ſic Ordo Romanus IX. apud cit. Mabillon. pag. 92. de Summo Pontifice conſecrando, *induitur indumenta pontificalia; & veniens ad Confeſſionem S. Petri, proſternit ſe in orationem, ſchola canente introitum*, Elegit te Dominus. *Surgens vero aſcendit ad altare, & proſternit ſe in orationem, & omnis Clerus cum eo. Poſteà erigitur ab Epiſcopis, & ſtatuitur inter ſedem & altare; & tenent Evangelium ſuper caput vel cervicem ipſius. Et accedit unus Epiſcopus, & dat orationem ſuper eum, & recedit; & alter ſimiliter. Accedit tertius, & conſecrat illum. Archidiaconus autem imponit ei pallium &c.* Hanc praerogativam clare indigitat Benedictus S. Petri Canonicus in eius Ordine Romano à Mabillonio edito pag. 124. *Sabbato*, inquit, *ſtatio ad S. Petrum, ubi debet ordinatio fieri a Pontifice, & celebrare Miſſam. Dum vero cantatur officium celeberrime a ſchola, & hymnus trium puerorum*, Benedicite omnia opera Domini Domino, *deſcendit Pontifex ab altari, & vadit ad S. Andream. Ibi facit conſecrationem. Facta conſecratione revertitur ad altare: quia ad hoc altare nulla conſecratio debet fieri, niſi de Romano Pontifice. Et ſic in omnibus quatuor temporibus debet fieri.* Tandem, ut cetera, quae ad rem facerent, mittam, Cencius Camerarius in Ordine pariter Romano, quem ſcripſit tempore Caeleſtini III., apud Mabillonium eumdem habet hoc modo pag. 212. *Poſt haec autem in proxima die Dominica electus cum omnibus ordinibus ſacri palatii & nobilibus Romanis vadit ad Eccleſiam beati Petri; ubi ad altare maius, prout in Ordine continetur, ab Epiſcopo Oſtienſi ſpecialiter & aliis Epiſcopis de curia conſecratur, hoc addito, quod ſi forte Epiſcopus Oſtienſis praeſens non fuerit, Archipresbyter Oſtienſis ſeu Veliternus intereſſe debet conſecrationi. Qua conſecratione finita, Prior S. Laurentii ſacri palatii ponit palleum ſuper altare; quod ipſe Prior propria manu debet parare: & ſtatim Archidiaconus cum ſecun-*

Accipe gladium desuper beati Petri corpore sumptum (*a*), *per nostras manus, licet indignas, vice tamen & auctoritate beatorum Apostolorum consecratas imperialiter tibi concessum, nostraeque benedictionis officio in defensionem sanctae Dei Ecclesiae divinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum & memor esto de quo Psalmista prophetavit, dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: ut in hoc vim aequitatis per eumdem exerceas, molem iniquitatis potenter destruas, & sanctam Dei Ecclesiam eiusque fideles propugnes, ac protegas; nec minus sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes exsecres ac dispergas; viduas, ac pupillos clementer adiuves, ac defendas; desolata restaures, restaurata conserves; ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita: quatinus in hoc agendo, virtutum triumpho gloriosus, iustitiae cultor egregius, cum-*

mun-

secundo Diacono dant in manu Pontificis, & solus Archidiaconus dicit Pontifici: Accipe palleum, plenitudinem scilicet pontificalis officii, ad honorem omnipotentis Dei, & gloriosissimae Virginis eius genitricis, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli & sanctae Romanae Ecclesiae; *& nihil aliud. Statimque ipse Archidiaconus cum Priore basilicario aptat idem palleum super Pontificem; & intromissis spinulis aureis tribus ante, & retro, & sinistro latere, in capite quarum sunt innixi tres hyacinthini lapides: & sic ornatus accedit Pontifex ad altare, & ibi celebrat honorifice Missam.*

(*a*) Nota singulare privilegium novi Imperatoris ensem sumendi de corpore beati Petri, quo in solemni sua inauguratione accingitur; nam in coronatione Regum ensis non tollitur de corpore beati Petri; ut idem Caietanus advertit loc.cit. pag. 408. ubi *de unctione & coronatione Regis* haec notat: "Iis gestis, ad altare „ accedat Dominus Papa, & gla„ dium evaginatum de vagina „ sumit, & Regi tradit, dicens, „ *Accipe gladium &c.* usque ad fi„ nem; hoc salvo quod ubi dici„ tur, *desuper corpore beati Petri* „ *sumptum*, vel omittatur, vel „ dicatur, *de sacro altari sumptum*, „ & etiam ubi dicitur, *imperiali*„ *ter*, dicatur, *regaliter*. His ver„ bis completis, accingit illi en„ sem iterans iam dictum, *Ac*„ *cingere &c.* usque in finem. Mox „ autem ut coronandus accinctus „ ense fuerit, Rex extrahit eum „ de vagina, viriliterque illum „ vibrat ter, & vaginae conti„ nuo recommendat. Eo igitur „ sic accincto, & beati Petri mi„ lite mirabiliter facto, subse„ quenter Apostolicus de altari „ diadema sumit, & ponit in ca„ pite regis &c."

mundi Salvatore, cuius typum geris in nomine, sine fine regnare merearis. Qui cum Deo. His verbis expletis, accingit illi ensem iterans ita dictum, *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, & attende quia sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.*

Clemens V. R. P., electus an. 1305., in Bulla, qua Canonicis & Beneficiatis choro Vaticanae basilicae inservientibus indulget, ut quorumlibet beneficiorum ad quascumque Ecclesias pertinentium fructus percipere valeant, quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis. Bullar. Vatic. Tom. 1. pag. 244.

Ille, qui solus Romanam fundavit Ecclesiam, & supra firmam petram fidei mox nascentis Ecclesiae beato Petro aeternae vitae Clavigero, caelestis & terreni simul imperii iura committens, insignem eius basilicam ad honorem ipsius in Urbe constructam, & sui nominis vocabulo insignitam, tanto maiori veneratione constituit digniorem, quanto ipsam ceteris amplioris dignitatis privilegio praecellere, & uberioris titulo laudis, & gloriae voluit decorari. In ea namque sui pretiosissimi vultus imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, in singularis amoris insigne tribuit venerari: In ea gloriosissimum corpus eiusdem aetherei Ianitoris, ac innumerabilium martyrum, aliorumque sanctorum venerandas reliquias collocavit, ut quo plura in ipsa veneranda concurrerent, eo amplior erga eam cunctorum devotio & reverentia cresceret, & ad ipsam conflueret fidelium multitudo, dans Domino laudem & gloriam, & pietatis officio venerans, ut ipso aperiente, qui a Domino claves Regni caelorum accepit, caelestis aulae ianua reseretur. Cupientes igitur &c. Datum apud Castrum sancti Cirici prope Lugdunum VIII. Kal. Martii, Pontificatus nostri anno primo (1306.)

Iohannes XXII. R. P., electus an. 1316., in Bulla, qua certas oblationes ac redditus in quotidianarum distributionum subsidium Vaticano Clero elargitur. Bullar. Vatic. Tom. 1. pag. 254.

Ad

Ad basilicam beati Petri Principis Apostolorum de Urbe, in qua eiusdem gloriosi Apostoli corpus venerabile requiescit, & in qua praeter innumera sanctorum corpora ibidem quiescentia, quibus eadem decoratur, Redemptor noster vultus sui venerandam imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, voluit collocari; eo magis praecipuum zelum gerentes ardoris, quo digne ipsam cognoscimus excellentius honorandam, summo desiderio cupimus, ut cultus ibidem augeatur Divinus &c. Datum Avenioni Idus Augusti, anno tertio (1319.)

Benedictus XII. R. P., electus an. 1334., in Bulla, qua quae praedecessor Iohannes Pontifex de Vaticana S. Petri basilica, ac Palatiis Pontificiis instaurandis decreverat, exsecutioni mandari iubet. Bullar. Vatic. Tom. 1. pbg. 287.

Licet de cunctis Orbis Ecclesiis curae nostrae divina dispositione commissis, ut praeservari valeant a noxiis, curam habere vigilem debeamus; ad basilicam tamen Principis Apostolorum de Urbe, in qua sanctum corpus ipsius celebri memoria requiescit, eo praecordialius mentis oculis contemplamur, quo ipsam amplioris dilectionis praerogativa prosequendam, & potioribus honoribus conspicimus esse dignam. Sane ad nostri Apostolatus pervenit auditum &c. Datum Avenioni secundo Non. Martii anno primo (1335.)

Innocentius VI. R. P., electus an. 1352., in Bulla, qua Caroli IV. Romanorum Regis, eiusque uxoris Annae Reginae coronationem in Vaticano templo habendam, Petro Ostiensi & Veliternensi Episcopo, & Aegidio S. Caeciliae Cardinalibus demandat, ritum in ipsa celebritate servandum praescribit. Bullar. Vatic. Tom. 1. pag. 354.

Cum lecta fuerit Epistola & Graduale decantatum, Imperator ascendat processionaliter ad altare, ubi Summus Pontifex imponit ei mitram Clericalem in capite, ac supra mitram Imperatorium diadema, dicens: Accipe signum gloriae diadema Regni, coronam Imperii, in nomine Patris ✠ & Filii ✠

Filii ✠ & Spiritus Sancti ✠, ut spreto antiquo hoste, spretisque contagiis vitiorum omnium, sic iustitiam, misericordiam, & iudicium diligas, & ita iuste, misericorditer & pie vivas, ut ab ipso Domino nostro Iesu Christo in consortio sanctorum aeterni Regni coronam percipias, qui cum Patre &c. Deinde sceptrum, & pomum aureum tradit ei, & post cetera gladium, ita dicens: Accipe gladium de super B. Petri Apostoli corpus sumptum (a) per nostras manus licet indignas, vice tamen & auctoritate beatorum Apostolorum consecratas, imperialiter tibi concessum, nostraeque benedictionis officio in defensionem sanctae matris Ecclesiae divinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; & memor esto, de quo Psalmista prophetavit dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime &c. Datum Avenioni secundo Kalendas Februarii, anno tertio (1355.)

Idem in Bulla, qua sacras aedes, & bona quamplura, nec non privilegia a Praedecessoribus Romanis pontificibus collata, Canonicis Vaticanae basilicae confirmat. Bullar. Vatic. Tom. 1. pag. 363.

Etsi cunctas Ecclesias, & loca Ecclesiastica, quorum nobis licet immeritis cura imminet generalis, favoribus prosequi delectemur; id tamen tanto amplius de basilica Principis Apostolorum intentis desideriis affectamus, quanto illam ob ipsius Principis reverentiam, & honorem inter alias Orbis Ecclesias decet, & convenit maioribus decorari gratiis, & privilegiis communiri. Ea propter, dilecti in Domino filii, ad

(a) Non solum pallia pro Archiepiscopis & Patriarchis, & enses pro Imperatoribus de corpore D. Petri sumebantur, sed etiam orarii imponendi collo ordinandorum, testibus pervetustis Caeremonialibus, ab eodem sacerrimo loco pariter sumebantur. *Accedens autem Archidiaconus*, sic Ordo Romanus IX. inter Mabillonianos Tom. 2. Mus. Ital. pag. 40., *tollit orarios de Confessione, qui de hesterna die repositi sunt ibi; imponit super eos: & Pontifex induit eos planetis, & stant induti.*

ad inftar felicis recordationis Gregorii Papae IX. praedeceffforis noftri bafilicam ipfam, in qua ipfius Principis venerabile corpus celebri memoria requiefcit, uni Deo vivo & vero, in honorem eiufdem Principis dedicatam, quafi praecipuam Apoftolici Praefulis fedem, una vobifcum, & omnibus ad veftram Canonicam pertinentibus, fub ipfius Principis fimul ac noftra fpeciali tutela fufcipimus, & praefenti privilegio communimus: Statuentes &c.

Iohanna Regina Siciliae & Hierufalem, Ducatus Apuliae, Principatus Capuae, Provinciae & Folcalquerii ac Pedemontis Comitiffa, an. 1368. *donat Vaticano Capitulo quinquaginta uncias argenti. Bullar. Vatic. Tom.* 2. *pag.* 10. *Romae* 1750.

Etfi alicui fanctorum Curiae caeleftis fumus obnoxiae, & devotione piiffima obligatae, ad venerationem eiufdem ad Apoftolorum Principem, eiufque bafilicam, in qua eius venerabile corpus celebri memoria requiefcit, & in qua noftri progenitores clarae memoriae Carolus primus & fecundus Regni nunc noftri Siciliae inveftituram, unctionem facram, & diademata fufceperunt, & per cuius Principis interceffionem pro nobis ad Dominum, & preces fedulas & devotas miniftrantium in eadem nos regnaffe, ac inpofterum regnaturam feliciter divina favente gratia confidimus, uberiorem debemus devotionem habere, & ipfos profequi favoribus gratiofis. His itaque rationibus motae, & pro animae noftrae remedio, dictae bafilicae Canonicis & Capitulo ipfius Ecclefiae annuas uncias quinquaginta de carlenis argenti generalis ponderis percipiendas perpetuo per ipfos vel eorum procuratores & nuncios anno quolibet in fefto Apoftolorum Petri, & Pauli de menfe Iunii occurrente de hoc praefenti anno fextae Indictionis, & deinceps perpetuo in eodem fefto &c. gratiofe duximus concedendas donandas & inperpetuum affignandas.

MONU-

MONUMENTA
SAECULI XV.

Alexander V. R. P., electus an. 1409., litteris sub Bulla, quibus ea, quae Pontificii iuris sunt ex oblationibus maioris altaris & aliorum liberaliter concedit per quadriennium in basilicae instaurationem, & huiusmodi curam exactionis demandat Archipresbytero, qui eam delegat Vicario, & Canonico eiusdem basilicae. Bullar. Vatic. Tom. 2. pag. 70.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto Filio Antonio tituli sancti Marci Presbytero Cardinali salutem & Apostolicam benedictionem. Etsi cunctarum Ecclesiarum nos solicitudo solicitet, si quotidiana ipsarum ad nos pulset instantia, praecipue tamen excitat mentem nostram, ut cura basilicae Principis Apostolorum de Urbe velut cunctarum Ecclesiarum speculum, & exemplar ordine debito dirigatur, decenter in eius fabrica restauretur, temporalibus adaugeatur subsidiis, & spiritualibus semper proficiat incrementis &c. Ideoque tibi tenore praesentium per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus omnes, & singulas pecunias, seu oblationes, quae per fideles ipsos ad maius altare eiusdem basilicae, in quo dicti beati Petri, & beati Pauli Apostolorum venerandae reliquiae conservantur, ac omnium aliorum altarium in ipsa basilica exsistentium pro partibus nobis contingentibus infra quatuor annos a data praesentium computandos fient, expensis cerae, olei, luminum, & aliorum minutiorum, prout fieri consuevit hactenus, dumtaxat exceptis, in reparatione praedicta fideliter, & integre convertendas, quas ad hoc de speciali munificentia Apostolica tenore praesentium deputamus &c. Datum Bononiae secundo Idus Februar. Pontificatus nostri anno primo (1410.)

Maphaeus Vegius Laudensis , Canonicus basilicae Vaticanae , obiit circa an. 1457. *In lib.* 3. *n.* 85. *de rebus antiquis memorabilibus eiusdem basilicae apud Bolland. Tom.* 7. *Iun. pag.*75. *Antuerpiae* 1717.

Haud mirari etiam quemquam oportebit, si basilicam S. Petri, quam Deus tantis tamque admirabilibus signis illustravit, summi utique Pontifices summe dilexerunt, summis quoque favoribus & privilegiis supra ceteras omnes extulerunt. Quo loco quod primum occurrit, non indignum illud memoratu videtur; quod cum Romani Pontifices Archiepiscopis, & Patriarchis pallium per omnem orbem missuri essent, non alium, quam hunc ipsius sanctissimi altaris locum, ubi res tantae dignitatis tantaeque praeeminentiae consecraretur, digniorem electioremque advertere potuerunt. Unde illud fit, quod legatus sanctae Romanae Ecclesiae dicit: Accipe pallium, de corpore beati Petri sumptum, in plenitudine officii tui. Quorum consecrationem, cum locum ipse, quem sub altari positum, Confessionem B. Petri appellant; tum processionis devotio officiique solemnitas, maximam iure merito sanctissimamque videri facit. Nam praeter Psalmos Poenitentiales, & Litanias, ac cetera sacrarum orationum mysteria eaedem etiam, quae in Apostoli Petri die festo solent, vigiliae magna cum exsultatione decantatae, celebrantur. Cui accedebat aliud, quod nunc nescio qua caussa exolevit, non modicum hilaritatis & laetitiae monumentum. Nam perfectis divinis consolationibus, tum consolari corpore incipiebant; exhibebaturque omnibus abundanter optimum vinum, optimis aromatibus medicatum.

Alexander VI. R. P., electus an. 1492., *in Bulla, qua decernit quo tempore Iubilaei annus primus incipiat, statuitque ut plenissima sanctioris anni indulgentia etiam defunctorum animae iuvari possint. Bullar. Vatic. Tom.* 2. *pag.* 319.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Inter curas &c. Cum itaque annus Iubilaei,

laei, remiſſionis, & gaudii, ac reconciliationis humani generis noſtro piiſſimo Redemptori, qui quolibet anno centeſimo ab illius primaeva ordinatione per fel. rec. Bonifacium VIII. inſtitutus, & deinde Clementem Sextum ad quinquageſimum, ac ſucceſſive per Gregorium XI. ad trigeſimum tertium, & poſtremo ad vigeſimum quintum annos per piae mem. Paulum II. Romanos Pontifices praedeceſſores noſtros, propter humanae vitae brevitatem reductus fuit, inſtare noſcatur, ſitque vere ille centeſimus annus, qui ab illa primaeva ordinatione fuit inſtitutus, & in quo univerſi Chriſtifideles quibuſcumque etiam graviſſimis delictis obnoxii, vere poenitentes & confeſſi, viſitando baſilicas, & Eccleſias almae Urbis, & extra eam ad id deputatas, illarumque maiora altaria, ob Paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac Apoſtolorum, nec non martyrum, aliorumque Sanctorum merita, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam conſequuntur, & propterea ab omnibus Chriſtifidelibus cum maiori frequentia, & devotione non immerito celebrandus; cupiamuſque toto cordis affectu animas lucrifacere Creatori, dictumque annum Iubilaei ab ipſis fidelibus cum omni debita & ſingulari devotione frequentari, ac fideles ipſos ad dictam Urbem pro reverentia beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Principum, qui eam martyrio ſuo conſecrarunt, & in quorum baſilicis ſub illarum maioribus altaribus illorum corpora glorioſa, & in altari Eccleſiae Lateranen. capita recondita conſervantur, ac indulgentiis dicti deſuper Iubilaei conſequendis undecumque perſonaliter accedere, Nos &c. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicae milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, tertiodecimo Kalendas Ianuarii, Pontificatus noſtri anno octavo.

OPERIS CONCLUSIO.

AD metam ecce pervenimus chronologicae feriei monumentorum, exſiſtentiam Principis Apoſtolorum corporis in Vaticano clare comprobantium, quemadmodum in Praefatione polliciti ſumus. Hic finis erit faciendus; ſed ad tollendam ambiguitatem quamdam, quae conflari poſſet ex aliquo monumento ſaeculi XIV. *&* XV., *oportet, ut aliquantiſper in hoc immoremur, ut nulla omnino dubitatio ſuperſit circa argumentum, quod pertractandum ſuſcepimus. Haec porro ambiguitas oriri poteſt ex Bulla Bonifacii VIII., quam inter documenta retulimus ſaeculi* XIV., *in qua id fertur, quod in Vaticana baſilica* beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli ..... reliquiae ..... requieſcunt; *& ex altera Alexandri V. in ſaeculo* XV. *inſerta, ubi notatur, quod in eadem baſilica* beati Petri, & beati Pauli Apoſtolorum venerandae reliquiae conſervantur. *In Vaticana ergo Confeſſione, lector inquiet, non ſolum ineſt S. Petri corpus, ſed & alterum S. Pauli, cum perſpectum ſit, in veteribus monumentis ſub* reliquiarum *nomine integra etiam corpora facile intelligi. Addet, Bonifacium non modo in Bulla a nobis relata, ſed in aliis etiam annorum* 1300., 1301., *&* 1303. *inſertis in citato Bullario Vaticano* (a) *eadem prorſus uti ſignificatione; atque hanc proinde ad excogitatam ab ipſo exſiſtentiam reliquiarum SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli in Vaticana Confeſſione, non ad aequivocam, ac ſimplicem expreſſionem eſſe referendam. Huiuſmodi obiectioni facile eſſet eadem noſtra chronologica ſerie reſpondere, ex qua cum conſtans & ante, & poſt Bonifacium Romanae Eccleſiae traditio evincatur de unius corporis S. Petri in Vaticano exſiſtentia, nulla quidem eſt habenda ratio contrariae paucorum aſſertionis.* Id verius, quod prius, *Tertullianus aiebat* (b); *& recte quidem aiebat, cum manifeſtam hiſce verbis afferat rationem*: In quantum enim falſum corruptio eſt veri, in tantum praecedat, neceſ-

(a) Tom. 1. pag. 226., 228., & 237.

(b) Lib. 4. contra Marcionem cap. 4.

necesse est, veritas falsum, prior est enim res passione. *Idemque alibi* (a) *ad rem nostram animadvertit* : id extraneum & falsum quod posterius immissum. *Nos vero nolumus quaestionem tam paucis dimittere ; sed & investigare originem, & verum fateri nobis proponimus.*

Ac primo quidem, ut in eadem chronologica serie visum est, Bonifacius inter Romanos Pontifices prior est, qui de Vaticana basilica sermonem habens, non unius S. Petri, verum etiam S. Pauli reliquias commemoret. Invaluit suis prope temporibus vulgaris quaedam opinio, S. Silvestrum amborum Apostolorum ossa divisisse ac partim in templo S.Petri in Vaticano, partim in altero S.Pauli in via Ostiensi reposuisse. Ex verbis Bullae Bonifacii videtur ipse hanc opinionem sequutus ; licet successores eius (nisi forte Alexandrum V., & paucissimos alios excipias) perantiquae atque constanti potius adhaererent, venerari nimirum in Vaticano corpus Principis Apostolorum, & in Ostiensi via alterum Doctoris Gentium. Unde vulgaris haec opinio ortum sumpserit, illud nobis videtur palam depromere, quod Iohannes Belethus Theologus Parisiensis, qui floruit saeculo XII., *circa an.* 1162. *retulit in eius libro, cui titulus* : Divinorum officiorum, ac eorumdem rationum brevis explicatio, *ad cap.* 139. de divisione Apostolorum. *En quod ipse habet* (b) : De festo divisionis Apostolorum magnae auctoritatis scriptores varii dissentiunt. Quidam enim volunt divisionem hanc intelligendam esse quasi quae Hierosolymae post duodecim annos facta esset, quum videlicet Apostoli partiti ac separati fuerint ad concionandum ethnicis (c). Nonnulli vero putant,

(a) De Praescription. cap. 31.

(b) Pag. 366. Venetiis 1577.

(c) *Apostolorum divisio*, seu *festivitas divisionis Apostolorum* in veteribus, sane non paucis, Martyrologiis, & Calendariis indicatur. Ex precibus, quae in nonnullis Ecclesiis eamdem festivitatem adhuc recolentibus recitantur, patet eius institutionem repetendam esse ab Apostolorum divisione, cum nempe sive Hierosolymis, sive in loco a Hierosolymis non multum dissito convenerunt eo consilio, ut terras omnes ad praedicandum Evangelium inter se partirentur. Tunc forte accidit, ut Apostolicum Symbolum colla-

putant,festum hoc esse accipiendum de divisione Petri,& Pauli, illa videlicet , de qua superius mentio facta est . Illam enim tali die factam fuisse arbitrantur , quod utique bene fieri potuit . *Quae autem esset ipsa divisio , ita in cap. praecedenti* 138. de festo Apostolorum Petri , & Pauli *eam describit* : Eorum corpora fuere eodem loco , eodemque sepulcro posita , ubi multo tempore simul permanserunt . Sed ad fidem Christianam converso Imperatore Romano , & Christiana religione magis ac magis crescente , utrique Apostolo suam peculiarem aedificaverunt Ecclesiam , & cum vellent corpora separare , dubitarentque quaenam ossa Petri , & quae Pauli essent , illis orantibus ieiunio peracto , responsum est caelitus , maiora esse praedicatoris , minora vero piscatoris . Atque ita sane seorsum a se mutuo ossa fuere separata , & in suis Ecclesiis posita . *Hoc vulgaris erroris est initium, sed non omne, propterea quod iuxta Belethum sacra corpora in singulis utriusque Ecclesiis reposita fuerint . Eodem saeculo* XII. *in finem vergente Romanus Canonicus , is videlicet , qui additiones apposuit historiae Vaticanae basilicae a Petro Manlio compactae, atque ibidem scripsit* (*a*) ante aditum, qui intrat Confessionem B.Petri, est altare Apostolorum Petri, & Pauli, *subdit* , ubi eorum ossa pretiosa, ut dicitur , ponderata fuere . *Atque hinc alius errori factus est locus . Posteriori vero saeculo* XIII. *tandem*

collatis consiliis condiderint, quo Christiani veluti proposita tessera fidei unitatem securius profiterentur. In Ecclesia Astensi ad diem xv. Iulii *festum divisionis Apostolorum* recurrit hac adhibita oratione : *Deus, qui hodierna die divisionem Apostolorum tua providentia fieri praeordinasti ; ut in tua fidei gratia gentium dispersa convocaretur Ecclesia : da nobis per supplicationem ipsorum veniam nostrorum promereri peccatorum , per quorum praedicationem , ad tui nominis pervenimus agnitionem .* Concinit alia oratio , quae sub eadem die habetur in Breviario edito Campidonae an. 1754. : *Deus , qui in tuorum divisione Apostolorum gentium multitudinem in unitate fidei ad agnitionem tui sancti nominis convocasti : aures tuae pietatis Ecclesiae precibus inclina , & concede ; ut quorum praedicationis instantia te cognovimus , horum obtentu in confessione veritatis tuae fideliter , firmiterque maneamus .*

(*a*) Cap. 6. num. 13. apud Bolland. Tom. 7. Iun. pag. 48.

dem errori cumulus accessit ex eo, quod scripsit Guillelmus Durandus his verbis (a) : Petrus in urbe crucifixus est : Paulus vero, quia sicut legitur in actibus Apostolorum, civis Romanus erat, quamvis natione Tharsensis esset, extra muros urbis decollatus, quae poena honestior videbatur, & de ipso lac pro sanguine legitur profluxisse. Verum cum procedente tempore Constantinus Imp. in honorem utriusque Ecclesias construxisset, & Romanus Pontifex vellet eorum corpora separare, & dubitaretur, quae cuius ossa forent: divinitus responsum est: Maiora ossa sunt Praedicatoris, minora Piscatoris, & sic ad invicem separata sunt, & in propriis Ecclesiis collocata. Postmodum vero Silvester Papa, volens Ecclesias ipsas consecrare, tam parva quam magna ossa ex aequa lance cum summa reverentia ponderavit, & unam medietatem in una Ecclesia, & aliam in alia collocavit. Unde quidam faciunt festum de hac divisione officium in nonis vel octavo Idus Iulii, quia tali die facta fuit: alii illud faciunt XV. vel XVI. die eiusdem mensis. Alii vero dicunt, quod festum divisionis Petri, & Pauli, quod celebratur die illa, fit propter illam divisionem, quae facta est in Hierusalem, post duodecim annos, quando separati sunt ad praedicandum gentibus. *En magis magisque confirmatus error. Recte quidem aiebant ii, qui opinabantur, festum divisionis Apostolorum quodvis aliud portendisse, quam supposititiam corporum partitionem; sed nihilominus ea partitionis opinio praevaluit in vulgus, ac dein ab aliis scriptoribus adscita fuit, & praesertim a S. Antonino Florentiae Archiepiscopo* (b). *Ad huius erroris*

(a) Lib. 7. cap. 15. num. 1. Rational. divin. offic. pag. 292.

(b) In Hist. Part. 1. tit. 6. c. 5. n. 4. post narratum martyrium Principis Apostolorum, haec addit: *Tempore autem sancti Cornelii Papae (ut habetur in legendis) Graeci fideles Apostolorum corpora furati eadem asportabant. Sed daemones in simulacris habitantes divina virtute coacti clamabant. Viri Romani succurrite, quia dii vestri auferuntur. Quapropter fidelibus intelligentibus de Apostolis, gentilibus vero de suis diis, multitudo simul fidelium & infidelium aduna-*

roris tramites, *diu post Romani Canonici tempora*, *condita etiam fuit inscriptio & posita in altari SS. Apostolorum*, *supra quod ipse opinatus est ponderata fuisse eorum ossa*, *ac propterea dictum* de ossibus Apostolorum (*a*); *quae hodie etiam cernitur in australi navis maioris parte basilicae Vaticanae in quadrata tabula porphyretica aenea create munita*, *quae vetus altare putatur*, *duobus versibus insculpta*, *atque his concepta verbis*:

SVPER ISTO LAPIDE PORFIRETICO FVERVT DIVISA OSSA
SCOR APLOR PETRI ET PAVLI
ET PONDERATA PER BEATV SILVRM PPAM SVB ANNO
DNI . CCC XIX. QN FCA FVT. I. ECCA

Mirandum quidem est, *Bollandistam Conradum Ianningium* (*b*) *huiusce inscriptionis antiquitatem repetere usque a saeculo* IX., *palam sibi adversante pro anteriori tempore designatione illa* Anno Domini, *cum ceteroquin forma ipsa characterum eam multo posteriorem declа-*

adunata illos persequitur. Unde timentes Graeci corpora ipsa Apostolorum apud catacumbas in puteum proiecerunt: sic a fidelibus postea extracta sunt. Sed quum dubitarent, quae essent ossa Petri, & quae Pauli, orantibus fidelibus & ieiunantibus de caelo responsum est: maiora esse praedicatoris, minora piscatoris. Et sic separata sunt in suis Ecclesiis collocata. Vel secundum alios a beato Silvestro Papa in consecratione Ecclesiarum illorum magna cum parvis ab eo ponderata: & pro medietate in ipsis Ecclesiis collocata. Hodie tamen capita Apostolorum Petri, & Pauli mirabiliter auro, & argento, & gemmis exornata in Ecclesia Lateranensi sancti Iohannis reposita populo ostenduntur.

(*a*) Altare maius basilicae Vaticanae super Confessionem, seu super Principis Apostolorum corpus, ab antiquis usque temporibus dicatum est Deo in honorem eiusdem Principis Apostolorum, propterea que confundi haud debet cum memorato altari SS. Apostorum Petri, & Pauli, quod olim in eadem basilica exstabat, quodque postmodum *de ossibus Apostolorum* fuit nuncupatum. *In Ascensione Domini* (ita liber Caeremonialis temporibus Gregorii X. scriptus apud Torrigium *le sacr. Grott. Vatic.* pag. 234.) *venit Pontifex, celebrat, & incensat altare maius, aliud, quod est infra in Confessione, & tertium quod est extra in exitu Confessionis, in quo ponderatae fuerunt reliquiae BB. Apostolorum Petri, & Pauli.*

(*b*) Tom. 7. Iun. pag. 124.

claret; & si e silentio argumentum petere lubeat, nos opus saeculi XV. *post Maphaei Vegii tempora arbitramur. Is nimirum unius corporis S. Petri in Vaticano exsistentiam agnoscens, nullam in historia sua de praefata inscriptione fecit mentionem. Quod si temporibus exstitisset suis, illam referre non praetermisisset, quemadmodum erga tot alias se gessit; imo materies ipsa prae ceteris ipsum ad hoc invitasset, ac fortasse hac inscriptione deceptus, vulgarem & ipse adoptasset opinionem, quod nimirum S. Silvester diviserit, ac ponderaverit ossa SS. Apostolorum, quod habet inscriptio, ut denuo reponeret, quod in inscriptione desideratur, sed refert Durandus, aequam in Vaticano, atque in via Ostiensi portionem. Maior vero subit admiratio, eumdem Bollandistam videri id omnino spectasse, ut materialem hanc sacrorum corporum partitionem, atque in duabus basilicis repositionem adstrueret. Nihil ipse reveritus antiquitatem, quae ad saeculum usque* XII. *numquam corpora Apostolorum Petri, & Pauli confudit, sed eorum singula in suis sepulcris atque basilicis venerata est, propositum suum haerere voluit non modo in relata inscriptione, verum etiam in alia, quam refert Torrigius* (a) *tamquam suo tempore exsistentem in ara maxima basilicae S. Pauli, his verbis:* " *Dirimpetto al pilo vi è l' altare, sotto al quale giace la metà de' corpi de' SS. Pietro, e Paolo postivi da S. Silvestro I., essendo l' altra metà in S. Paolo, dove sopra l' altar maggiore si legge così* ": Sub hoc altare requiescunt gloriosa corpora Apostolorum Petri, & Pauli pro medietate: reliqua autem medietas reposita est in S. Petro: capita vero in S. Iohanne Laterano. *Huius vero antiquitas praecedenti est etiam haud parum inferior. Cornelius Margarinius, qui transacto saeculo monachus vixit in contiguo eidem basilicae monasterio, quique anno* 1654. *diligenter collegit, typisque mandavit omnes ipsius inscriptiones, nullam de hac mentionem fecit; vel quia lignea cum esset, haud amplius exsistebat, vel potius quia cum recens opus merito arbitraretur, non tanti aestimavit, ut in sua collectione illam insereret. Huiusmodi inscriptionem non insculptam fuisse in marmore, sed in ligno depictam,*

(a) Le sacre Grotte Vaticane pag. 49.

evincit exemplum illius, quae nunc etiam in ara superimposita Confessioni S. Pauli picta legitur in geminis tabulis ligneis, atque ita se habet:

S V B H O C A L
T A R I R E Q V I
E S C V N T C O R
P O R A S A N C T O
R V M A P O S T O
L O R V M P E
T R I, E T P A V
L I P R O M E
D I E T A T E

At altera non recens, sed saeculi V., *quae opere musivo in arcu maiori eiusdem basilicae legitur, aliter omnino innuit:*

TEODOSIVS CEPIT PERFECIT ONORIVS AVLAM
DOCTORIS MVNDI SACRATAM CORPORE PAVLI

Tum accedit alia marmorea saeculi VIII. *in eadem basilica in media navi ad laevam introeuntium exsistens, quae Apostoli Pauli corpus tantum indigitat his verbis:*

✠ IN N DNI . DI SALVATORIS N
IHY XPI . BREVE . FACTA . A ME
GREGORIO . TERTIO . PAPAE .
. DE OBLATIONES . QVAE . OFFER
RE . DEBENTVR . PER . SINGVLOS
DIES . IN . ECCLESIA . BEATI .
PAVLI . APOSTOLI . STATVI .
ENIM . OFFERRI . IDEST . IN .
PRIMA . MISSA . AD . COR
PVS . OBLATAM . VNAM . IN . SEC
VNDA MISSA . AD . SCM . TIMOTHEVM
OBLATAM . VNAM . IN . TERTIA . MI
SSA . AD . IMAGINEM . SALVAToRIS
QVI . ET . APOSTOLORVM . OBLATA
VNAM . IN . QVARTA . MISSA AD
SCM . GREGORIVM . AD . IANVAS

OBLA-

OBLATAM . VNAM . DE . INDE . IN .
MISSA . QVINTA . AD . ALTARE
MAIORE . OBLATAS . DVAS . QVOD
SIMVL . FIVNT . COTIDIANIS . DI
EBVS . OBLATAS . SEX . QVAE
AB . ECCLESIA . OFFERANTVR . IN
BASILICA . TVA . DOMINE . MEVS .
BEATE . PAVLE . APOSTOLE . QVE
BREVES . TITVLVM . AVCTORITA
TE . APOSTOLICA OMNI TEMPO
RE . CONFIRMAMVS . SVB .
ANATHEMATIS . INTERDI
CTV . VT NVLLI . LICEAT . SVC
CESSORVM . NOSTRORVM
MINVERI . PRAEDICTAS . OBLA
TIONES . SED . SI . VOLVERIT . AD
LAVDEM . ET . HONOREM . EIVS
DEM . BEATI . PAVLI . APOSTOLI .
AVGERI . AVGEAT . NOS . VERO
IDEO . DEDIMVS HOC MAIORE AL
TARE MONACHI . VT HEC OMA FIANT
OMNI . TEMPORE .

Alteram inscriptionem saeculi certe XII. *affert citatus Bollandista, quae & hodie legitur in marmoreo sepulcro celebris Petri Leonis, quod exstat in atrio basilicae S. Pauli. En illius exemplum ex archetypo diligenter exscriptum:*

✠ TE PETRVS ET PAVLVS
SERVENT PETRE LEONIS
DENT ANIMA CELO qVOS
TAM DEVoTVS AMASTI .
ET QIBs EST IDEM TVMV
LVS SIT GLORIA TECVM

Id porro ipse ex hac inscriptione deducit : Aliud hinc non sumo, quam quod eadem traditio ac opinio de divisis bifariam corporibus Apostolorum, iam tum viguit in basilica S. Pauli; quae temporibus Romani Canonici eodem saeculo tenuit in S.Petri. *Optime quidem, sed si inscriptio haec ad unitatem sepulcri referatur, illud aperte consequitur, auferendum quoque esse a Vaticano dimidium corporis S.Petri, quod & Bollandista consentit. Unusquisque tamen videt, relatam inscriptionem, licet insculptam tempore, quo iam invalescere coepit vulgaris opinio de divisione corporum Apostolorum, non ad unitatem sepulcri adludere, sed loci; cum terni conveniant in eo, quod Romae sepulti sint. Neque his tantum argumentis rem conficere studet Ianningius, sed aliud addit ex Homil. 32. desumptum in epist. ad Romanos D. Iohannis Chrysostomi, quam retulimus inter monumenta saeculi* IV., *ubi sanctus Doctor sic inquit* : Cogitate & exhorrescite, quod spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet ex illa theca cum Petro resurgentem & sublatum in occursum Domini. *Verba haec Bollandistae adeo perspicua videntur ad comprobandam tumuli unitatem, ut nihil supra; verum si S. Iohannes Chrysostomus, qui Romae numquam fuit, verbis iisdem suis explicandus est, patet ex duobus aliis testimoniis a nobis relatis, distinctum ipsum habuisse S. Petri sepulcrum ab altero S. Pauli*. Ad sepulcra piscatoris, & tentoriorum opificis accurrunt Imperatores, *ait in declaratione contra Iudaeos, atque Ethnicos*, quod Christus sit Deus; *& in Homil. super epist. 2. ad Corinthios*, sepulcra eorum, qui crucifixo servierunt, regias aulas splendore vincunt, *cum eo quod sequitur. Verum Bollandista illud animadvertere praetermisit, quod si ex allatis verbis* ex illa theca *unum dumtaxat sepulcrum intelligendum esset, dum interim Chrysostomus asserit, e sepulcro S. Pauli insuper cum ipso S. Petrum esse resurrecturum, id etiam legitime consequeretur, duorum Apostolorum corpora in Ostiensi basilica reperiri, Vaticanum vero sepulcrum vacuum omnino exstiturum. Cui ergo non patet absurda, quae manaret ex huiusmodi argumento, consequentia? Tum quis non videt perpetuam insuper traditionem a nobis in chrono-*

logi-

logica serie demonstratam non eam esse, quae tam facili negotio corruat ob aliquam vel ambiguam vel figuratam significationem, quae apud paucos occurrat Scriptores? Ut enim figurae indulgeant, Rhetores quandoque uti solent numero singulari ad pluralitatem innuendam, & vicissim; proindeque nihil vetat opinari ex verbis theca illa *utrumque adstrui sepulcrum, ut sensus sit, fore, ut singulorum corpora e sua peculiari theca resurgerent. Sed ita perspicua res est, ut aliis haud egeat probationibus. Nullam autem vim addit auctoritas, quam Ianningius affert Andreae Fulvii in suo ad Iulium II. poemate, ubi de Vaticano sermonem habens, ita canit:*

Stat penetrale sacrum templi maiore sub ara,
Quam Constantinus, sacratae conditor aedis,
Argento & cupro gemmisque ornavit & auro;
Muneraque eiusdem largitus plura metalli,
Hic ubi clavigeri Petri, commixtaque Pauli
Ossa simul recubant, communi tecta locello.

Atque alia, quae sequitur, Iacobi Caietani Card. Diaconi S. Georgii in Velo aureo, in suo poemate de gestis S. Petri Caelestini, seu Caelestini V., ubi S. Petri in Vaticano sepulcrum ita describit:

..... ac subter fusi sub tegmine cupri,
Corpora sacra tenens, totum veneranda per orbem,
Aetherei Petri, Pauli quoque, gentibus almi
Doctoris.

Horum omnium assertiones evertere haud possunt antiquam probatamque traditionem; evertunt utique Bollandistae sententiam: si recte enim res animadvertatur, huiusmodi scriptores arbitrantur, in Vaticano ambo Apostolorum corpora permanere. Pius etiam II. huic institit opinioni, eamque in pluribus ipsius scriptis ratam habuit: Vos pariter [*ita in oratione* de bello Turcis inferendo *a nobis edita* (*a*)] diviniſſimi Apostoli Petre, ac Paule, quorum corpora sub hoc altari iacent, capita in basilica Lateranensi servantur &c. *Sic ferme sensit Augustinus Patritius Episcopus Pientinus in suis de Caeremoniis Romanae Ecclesiae libris, quos Innocen-*

(*a*) Tom. 3. Anecdot. Litterar. pag. 299.

centio VIII. dicavit, *scribens* (*a*), *quod pallia* per Canonicos basilicae ponuntur super corpora Petri, & Pauli Apostolorum sub altari maiore, ubi factis de more vigiliis, illa per noctem dimittunt, deinde restituunt Subdiaconis, qui in loco honesto ea conservant. *Nec alii desunt posteriores Scriptores, qui idem affirmant, vel qui vulgarem adoptantes opinionem, veritati consonam arbitrantur sacrorum corporum divisionem, eorumque dein partim in S. Petri, partim in S. Pauli collocationem admittunt, inter quos memorandus venit Pompeius Ugonius, qui multis prolatis rationibus, licet omnino ineptis, partitionem hanc prae ceteris propugnavit* (*b*). *Nota sunt numismata ab Urbano VIII. excusa ea occasione, qua aram maximam Vaticani templi nobili tegumento insigniverat, cum epigraphe*: ORNATO SS. PETRI ET PAVLI SEPVLCRO; *etiamsi Paulus V. haud multo prius aliud numisma conflandum iusserit cum veriori lemmate*: SACRA PETRI CONFESSIO EXORNATA. *Verum omne id haud potis est perpetuam traditionem pessumdare, quae longe antecedit erroris epocam, quam saeculo* XII. *coaevam statuimus. Atque hic Tertulliani sententiam repetere iuvat*: Id verius, quod prius. *Videatur liber Pontificalis, qui per novena saecula clare distinxit sepulcra, & corpora duorum Apostolorum, Vaticano constanter tribuens alterum S. Petri, & viae Ostiensi alterum S. Pauli. De corpore huius Apostoli, ut aliqua breviter tantum perstringam* (*quandoquidem de altero S. Petri satis demonstrata res est*), *ponderentur testimonia, quae habentur in vitis S. Silvestri, S. Leonis I., Vigilii, Hadriani I., Leonis III., Benedicti III., atque alibi luculenter expressa. Nos severiori critice uti studentes, nequaquam certe sententiam nostram libro Pontificali inniti voluimus, licet plurimi sit habendus, ac propterea nec eidem quidquam tribuere nobis mens est quoad solius corporis S. Pauli in Ostiensi via existentiam; proindeque huic libro alias substituimus auctoritates omni quidem exceptione maiores, cuiusmodi censendae sunt, quae in scriptis Caii, Eusebii, S. Optati Milevitani, S. Hieronymi, Prudentii,*

S. Io-

(*a*) Lib. 1. sect. 10. cap. 5.

(*b*) Istoria delle Stazioni di Roma, Stazione XXIX. pag. 227. e segg. Roma 1588.

S. Iohannis Chrysostomi, S. Augustini, Theodoreti, Cassiodori, Fortunati, S. Gregorii Magni, S. Isidori Hispalensis, aliorumque multorum occurrunt, ac tandem ipsius impii Iuliani Apostatae Imp. testimonium, quae omnia sparsim in nostro opere retulimus. Hi siquidem omnes de S. Petri, ac S. Pauli corporibus in duobus sepulcris reconditis distincta narratione loquuntur. Neque id solum in auctoribus priorum saeculorum testatum reperitur, cum & insequentibus temporibus, ne illis quidem exceptis, in quibus vulgaris error partitionis sacrorum corporum latius percrebuit, constans observetur indicatio solius corporis S. Pauli in basilica Deo dicata ad illius honorem in Ostiensi via quiescentis. Tum ipsum etiam tabularium huius Ecclesiae testari id potest longa monumentorum serie, quibus luculenter comprobatur, in eadem basilica solum eius venerabile corpus celeberrima memoria *requiescere. Ita ferme adstruitur in quadam syngrapha Cencii & Stephani filiorum* domini Theobaldi Cencii de Stephano (*a*) *exarata circa annum* 1116.; *ita in diplomatibus S. Gregorii VII. an.* 1074., *Antipapae Anacleti II. an.* 1130.; *Innocentii III. an.* 1203., *Honorii III. an.* 1218., *Gre-*

(*a*) Eruditissimus Abbas Petrus Aloysius Galletti Congregationis Casinensis Ordinis S. Benedicti in libro, cui titulus: *Capena Municipio de Romani* Romae 1756. edidit hoc monumentum, cuius initium ad rem nostram pertinens est huiusmodi p. 59: *Nos quidem Cencius, & Stephanus filii domini Theobaldi Cencii de Stephano. Ego videlicet Stephanus cum Petro de Rainerio curatore meo dato mihi a domino Leone nomenculatore iudice sacri palatii ante praesentiam domini Paschalis Papae, & Leonis primi defensoris, & advocatorum Cencii, & Petri hac die nullo nobis prohibente, nec contradicente, aut vim faciente scilicet propria nostra voluntate reddimus refutamus, & publice corpore investientes renuntiamus & in primis observare promittimus tibi beate sancte Paule Apostole vas electionis, & pro te tuo sacratissimo monasterio, quod ponitur ad quatuor angulos ubi tuum sacratissimum corpus honorabiliter requiescit, & ubi nunc est dominus Anastasius prior, & rector, & per te in manum domini Paschalis Papae tuorumque servitorum in perpetuum, idest omnia illa castella, quae Theobaldus pater noster per vim tibi abstulit scilicet castellum quod vocatur Flaianum . . . . . castrum quod vocatur Baccaricie . . . . . castrum quod vocatur Liprinianum . . . . . ambas Civitatuculas scilicet civitatem de Colonis, & civitatem Strictilianam intus & de foris &c.*

Gregorii IX. an. 1228., *Nicolai IV. an.* 1290., *Iohannis XXII. an.* 1325., *Eugenii IV. an.* 1442. (*a*), *aliorumque, quos memorare non est opus, tum properemus ad finem.*

Haec igitur omnia apertissime evincunt Doctoris Gentium sacratissimum corpus in Ostiensi basilica a primis usque temporibus conditum, in eadem absque ulla partitione stetisse, cum ita sane vetera atque indubia omnium saeculorum monumenta testentur, non dissimili ratione, qua alterum Principis Apostolorum in Vaticano iam pridem sepultum in hanc usque aetatem ibidem integrum piae fidelium totius Christiani Orbis venerationi permansisse demonstravimus.

INDEX

(*a*) Monumenta Gregorii VII., Anacleti Antipapae, Nicolai IV., & Iohannis XXII. edita habentur Tom. 2. Bullar. Casinens. Cornelii Margarini pag. 107. 139. 274. 279. Tuderti 1670. Cetera exstant in archivo monasterii sancti Pauli.

F I N I S.

INDEX

MONUMENTORUM VATICANAE CONFESSIONIS

Quae proferuntur in Chronologica Serie.

Palla-

Ante allata Paulini verba haec alia apponantur, quae in citata epistola ad Pammachium leguntur.

Itaque patronos animarum nostrarum pauperes, qui tota Romae stipe moeritant multi, ut dives in aula Apostoli congregasti. Pulchro equidem tanti operis tui spectaculo pascor. Videre enim mihi videor tota illa religiosa miserandae plebis examina, illos pietatis divinae alumnos tantis influere penitus agminibus in amplissimam gloriosi Petri basilicam per illam venerabilem regiam (*a*) caerulea eminus fronte ridentem: ut tota & intra basilicam, & pro ianuis atrii, & pro gradibus campi spatia coarctentur. Video congregatos ita distincte per accubitus ordinari, & profluis omnes saturari cibis, ut ante oculos evangelicae benedictionis ubertas, eorumque populorum imago versetur, quos quinque panibus, & duobus piscibus panis ipse verus, & aquae vivae piscis Christus (*b*) explevit..... Quam laetum Deo &c.

(*a*) *Regiam* vocat portam primariam basilicae Apostolicae D. Petri. Cur autem ianuae, seu portae templi *Regiae* appellarentur, diximus in notis ad opusculum Cardinalis Valerii *de Benedictione Agnorum Dei* Romae 1775. Etiam portae monasterii, triclinii &c. *Regiae* absolute dicuntur in veteribus monumentis.

(*b*) Tertullianus de Baptismo cap. I. *Sed nos pisciculi secundum ἰχθῦν nostrum Iesum Christum in aqua nascimur*. Optatus lib. 3. adversus Parmenianum de Christo: *Hic est piscis, qui in baptismate per invocationem fontalibus undis inseritur, ut quae aqua fuerat, a pisce etiam piscina vocitetur. Cuius piscis nomen, secundum appellationem Graecam, in uno nomine per singulas litteras turbam sanctorum nominum continet, ἰχθὺς enim Latine est: Iesus Christus, Dei filius, Salvator.* Consule S. Augustinum de Civit. Dei lib. 18. c.23. In memoriam Christi, vel baptismi monebat olim Christianos Clemens Alexandrinus lib.3. Paedag. cap. II. ut annulis suis piscem insculperent. *Sint autem nobis signacula, aiebat, columba, vel piscis, vel navis, quae celeri cursu a vento fertur, vel lyra musica, qua usus est Polycrates, vel anchora nautica, quam insculpebat Seleucus: & si sit aliquis qui piscetur, meminerit Apostoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur.*

INDEX

RERUM MEMORABILIUM

Quae in hoc Volumine continentur.

A

Capra-

Clau-

Ec-

Hun-

Io-

Pallia

Q

R

Syno-

Vesti-

F I N I S.

ERRA-

				ERRATA	CORRIGE.
Pag.	8	lin.	30	incribi	inſcribi.
	31		11	n. (*a*) *Abacus*	*Abacuc*.
	64		25	n. (*b*)	addc ℞ ante inſcriptionem Pauli V.
	83		33	n. (*a*) ſuſficiat	ſufficiat.
	102		15	*Carthaginienſis*	*Carthaginenſis*.
	106		36	n. (*b*) *epigomenos*	*epagomenos*.
	139		5	n. (*b*) *domitoria*	*dormitoria*.
	155		4	n. (*a*) praeclariſſimo	praeclariſſimos.
	205		6	1635.	1735.
	230		14	pbg.	pag.

Cetera, quae noſtram diligentiam fugerunt, Lector ignoſce.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. A. Marcucci Episc. Montisalti Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Augustinus Ricchinius, Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apostolici Magister.